

© TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ©

Nyíregyháza város népességének fejlődése.

Développement de la population de la ville de Nyíregyháza.

Résumé. Nyíregyháza le chef-lieu du comitat de Szabolcs, a célébré au mois de septembre dernier le centenaire de l'acte glorieux par lequel il s'était racheté de ces propriétaires fonciers, 24 années avant l'émancipation général des serfs. A l'occasion de cette fête, le présent article publie un certain nombre de données curieuses sur l'origine et le développement des habitants de cette ville. Ces données qui ont été puisées dans les archives très riches de l'Office de Statistique, jettent une lumière très vive sur les changements apportés par le temps à la composition de la population selon les nationalités et les professions.

Cette ville, presque entièrement détruite aux XVIIe et XVIIIe siècles, a été repeuplée en 1735 par des Slovaques luthériens venus du comitat de Békés et de la Haute Hongrie. La population s'accrut d'une façon extrêmement rapide; les essaims d'immigrants ne cessèrent d'affluer vers la ville; mais au cours du XIXe siècle ces immigrants viennent presque tous de la région environnante purement hongroise. La conséquence de cette affluence de l'élément hongrois fut, que le nombre des premiers habitants luthériens descendit en 1920 aux 37%. La moitié de cette population autochtone demeure dans le territoire extérieur de la ville. Dans le territoire intérieur le nombre des catholiques romains est presque égal à celui des luthériens.

Ayant été pour ainsi dire complètement isolés de leurs frères slovaques, les habitants de confession luthérienne de la ville se sont presque entièrement assimilés à l'élément hongrois, bien que la langue des écoles et des offices religieux soit restée presque partout le slovaque. La population dont une partie comprend encore le slovaque, a déclaré, lors du dernier recensement, être de langue maternelle hongroise.

Les progrès accomplis dans le domaine de la vie intellectuelle font également l'honneur des habitants de la ville. La population âgée de plus de six ans n'a compté en 1880 que 64.8% d'habitants sachant écrire et lire; ce nombre proportionnel, qui atteint 78.2% en 1900, s'élève en 1920 à 86.4%.

Il y a une grande différence entre le territoire intérieur et extérieur en ce qui con-

cerne la répartition de la population selon les professions. La proportion des habitants s'occupant de la production du sol n'atteint dans le territoire intérieur que 11.8%, tandis que dans le territoire extérieur, habité par un tiers de la population entière, cette proportion monte à 81%.

On trouve quelques arrondissements intérieurs, où la répartition des habitants selon les professions est souvent très caractéristique. La statistique nous fournit des détails fort curieux sur ce phénomène.

Alföldünknek egyik jelentékeny városa, Nyíregyháza, a folyó év szeptember havában országos ünnepek keretében ülte meg annak az eseménynek százéves fordulóját, hogy a város lakói megváltották magukat földesuraiktól, a Károlyi és Dessewffy gróftól. A város tehát 24 évvel előbb szabadult fel a földesúri hatalom alól, mint az ország egyéb jobbágysága, mely csak 1848-ban, a jobbágyság általános felszabadításakor lett a maga urává.

Nem lesz érdektelen ebből az alkalomból ennek a szépen fejlődő városnak statisztikai tükörképét megrajzolni, már csak azért sem, hogy bemutassuk, mennyi kiaknázatlan értékes anyag van még a statisztikai hivatal könyv- és irattárában s hogy másokat is serkentsünk arra, hogy hasonló módon megrajzolják a képét hazánk egy-egy városának, községének, vagy vidékének.

Nyíregyháza azért is igen alkalmas ilyen tanulmányra, mert lakossága, különösen felekezeti tekintetben, valóságos kivonata Magyarország lakossága összetételének, településtörténete érdekes példája az Alföld benépesülése történetének, a lakosság nemzetiségi tekintetben való fejlődése pedig kicsinyben mutatja azt a fejlődési irányt, amely az Alföldön, a magyarságnak ebben a nagy kohójában, az utolsó két évszázad folyamán végbe ment.

Nyíregyháza város helyén már a legrégebbi időkben volt jelentékeny telepedés. A lakosság azonban a XVII. és XVIII. század elejének folytonos harcai következtében legnagyobb-részt kipusztult, vagy elköltözött s 1750 táján a városnak csak 2—300 lakosa maradt. 1753-ban Károlyi Ferenc gróf legfőképp Szarvas, Mezőberény, Tótkomlós és Békéscsaba ágostai evangé-

likus tót lakóiból újratelepítette Nyíregyházát. Körülbelül 340 család jött Békés megyéből és a Felvidékről,¹ s az újratelepítés utáni évben már a lélekszám az eredeti lakosokkal együtt 2.485 lélek, kik között 561 gazda, vagyis családfő volt.² Jellemző a XVIII. századbéli alföldi telepések rendkívül nagy szaporaságára, hogy habár maguk a békésmegyei tótok is csak az 1718—1720. években telepedtek le a Felvidékről, 30—40 év múlva már ilyen népes új telepet tudtak magukból kirajzani. A természetes szaporodás mellett a Felvidékről is folyton tartott a beszivárgás, úgyhogy dacára annak, hogy 1769-ben a földesúrral való viszálykodás folytán 3—400 lélek elköltözött, 1789-ben már a József-féle népszámlálás 6923 lelket talált.³ 1825-ig, tehát körülbelül éppen a megváltás évéig, a 2500 főnyi lakosság már 15.640 főre szaporodott a nem nemesek összeírása szerint.⁴ Ugyanakkor a város maga a gróf Károlyi-családdal való tárgyalások irataiban csak 12.600-ra becsüli lakosságát.⁵ Abban az időben természetesen a lélekszám adatok nem voltak olyan pontosak, mint ma. Az egri egyházmegye 1821. évre kiadott sematizmusa 14.053 lélekre teszi Nyíregyháza népességét.

Fényes Elek az 1830-as években megjelent hatkötetes munkájában⁶ Nyíregyháza lakosságát 16.684-ben állapítja meg, 10 év múlva pedig már „Magyarország geográfiai szótára”-ban 18.630-ban. Ez a szabadságharc előtti állapot volt, mert az osztrákok által 1850-ben tartott népszámlálás csak 14.405 lelket talált Nyíregyházán. Valószínű azonban, hogy ez a népszámlálás hiányos volt, mert 1857-ben, tehát 7 évvel később, már újra 17.487 a lakosok száma. 1869 óta már a magyar kormányzat hajtotta végre a népszámlálásokat és ezóta a lakosság a következő fejlődést mutatja:⁷

1869-ben	21.896
1880-ban	24.102
1890-ben	27.014
1900-ban	33.088
1910-ben	38.198
1920-ban	43.340

¹ Magyarország vármegyéi és városai. Szabolcs vármegye. 96. lap.

² I. m. 98. lap.

³ I. m. 102. lap.

⁴ I. m. 111. lap.

⁵ Ludovicus Nagy, Notitiae Politico-Geographico-Statisticae Hungariae, Budae, 1828.

⁶ „Magyarországnak mostani állapotja statisztikai és geográfiai tekintetben.”

⁷ 1869—1890-ben polgári, azontúl összes népesség.

Az utolsó félszázadban eszerint, amikor a népességi adatok már biztos alapokon nyugszanak, a legnagyobb fejlődés az 1890-es években mutatkozik, amikor a város lakossága 10 év alatt 6074 lélekkel, vagyis 22·1 % -kal növekedett. Igaz, hogy az 1900. évi népességbe már a katonaság is be van számítva, míg az előbbiekre nem. De ha csak a polgári népességet vesszük, a szaporodás akkor is 4.861, ami 18 % -nak felel meg. Az utolsó két évtizedben szám szerint növekedett a szaporodás (5.110—5.142), viszonylagos ereje azonban némileg csökkent (15·4—13·5 %).

Ha kiindulópontnak az 1821. évi sematizmus adatát vesszük (14.053), kitűnik, hogy Nyíregyháza város lakossága az utolsó 100 év alatt több mint háromszorosára növekedett.

Arra nézve, hogy a város lakosságának fejlődését milyen mértékben idézte elő a természetes szaporodás és milyen mértékben a bevándorlás, csak az utolsó két évtizedről vannak adataink. Ezek szerint 1901-től 1910-ig a természetes szaporodás volt 3.431, a tényleges szaporodás pedig 5.110, a bevándorlási többlet eszerint 1.679. Az utolsó évtizedben még nagyobbak kellett lennie a bevándorlásnak, mert 1911-től 1920-ig a természetes szaporodás csak 1.773-at tett, ha a hősi halottakat nem számítjuk (kiknek száma Nyíregyházán kb. 1000), úgyhogy a bevándorlás többlete ebben az évtizedben kb. 4.400.

A bevándorlás ezekből az adatokból kitetszőleg elég jelentékeny s megmagyarázza azt, hogy az utolsó 100 év folyamán miért változott meg oly nagy mértékben a lakosság felekezeti megoszlásának a képe. Az újratelepítést (1753) követő időben Nyíregyházának igen kevés lehetett a katolikus és református lakossága. Talán az a 300 ember, aki a város régi lakosságából megmaradt. A többi, a Békésmegyéből és egyebünnen telepedett lakosság majdnem kizárólag ágostai h. evangélikusokból állott. 26 évvel az újratelepítés után a következő volt a város felekezeti képe: 528 róm. kath., 525 gör. kath., 278 ref. és 5592 (80·8 %) evangélikus.¹⁾ Az 1821. évi sematizmus már 1630 róm. katolikust és 449 reformátust tüntet fel a 11.047 főnyi luteránusság mellett; volt még 8 görög keleti és 19 zsidó. Ezekén kívül körülbelül 900 görög katolikus is lehetett, kiknek számát a sematizmus ugyan nem tünteti fel, de a közel egykorú adatokból lehet következtetni számukra. Nagy Lajos könyve (1825) összefog-

¹⁾ Szabolcs vármegye 102. lap.

lalja a római katolikusokat és görög katolikusokat s együttes számukat 2619-re teszi. A protestánsokat szintén együttesen mutatja ki 13.011-ben. Ezeken kívül kimutat még 10 görög keletit. Fényes Elek említett két munkájában a kimutatott lélekszám következőképp oszlik meg vallásfelekezetek szerint:

vallásfelekezet	1830 körül	1840 után
róm. katolikus	1.850	3.000
görög katolikus	1.212	1.500
református	405	600
ág. h. evangélikus	13.210	13.500
görög keleti	7	—
zsidó	—	30
Összesen	16.684	18.630

Az osztrákok által tartott két népszámlálás szerint pedig így alakul a kép: ¹⁾

Nyíregyháza népessége vallásfelekezetek szerint.

Population de la ville de Nyíregyháza suivant les cultes.

Hitfelekezet <i>Culte</i>	1 8 6 9		1 8 8 0		1 8 9 0		1 9 0 0		1 9 1 0		1 9 2 0	
	szám <i>Nombre</i>	%	szám <i>Nombre</i>	%	szám <i>Nombre</i>	%	szám <i>Nombre</i>	%	szám <i>Nombre</i>	%	szám <i>Nombre</i>	%
Róm. kath. — <i>Catholique romain</i>	4.351	19·9	4.934	20·5	5.700	21·1	8.093	24·5	9.289	24·3	11.043	25·5
Görög kath. — <i>Catholique grec</i>	2.408	11·0	2.540	10·5	3.006	11·1	3.790	11·4	4.378	11·5	4.860	11·2
Református — <i>Calviniste</i>	1.269	5·8	1.855	7·7	2.504	9·3	3.396	10·3	4.725	12·4	6.024	13·9
Ág. hitv. ev. — <i>Luthérien</i>	12.740	58·2	12.640	52·5	13.637	50·5	14.788	44·7	15.859	41·5	16.182	37·3
Görög kel. — <i>Grec oriental</i>	—	—	33	0·1	2	0·0	11	0·0	37	0·1	87	0·2
Unitárius — <i>Unitaire</i>	—	—	2	0·0	5	0·0	2	0·0	5	0·0	28	0·1
Izraelita — <i>Israélite</i>	1.128	5·1	2.097	8·7	2.159	8·0	3.008	9·1	3.882	10·2	5.066	11·7
Egyéb és ismeretlen — <i>Autre et inconnu</i>	—	—	1	0·0	1	0·0	—	—	23	0·0	50	0·1
Össz. — <i>Totaux</i>	21.896	100·0	24.102	100·0	27.014	100·0	33.088	100·0	38.198	100·0	43.340	100·0

Látjuk, hogy a túlnyomó többségben levő evangélikusok aránya (mely 100 év előtt még 80% körül volt) fokozatosan leszál 58·2%-ról 37·3%-ra. Nagymértékben megnövekedik a római katolikus lakosság, amely immár több mint negyedrészt teszi a népességnek. A görög katolikusoknak csak abszolút száma növekedett meg, aránylag csak annyian vannak, mint 50 év előtt, ellenben annál nagyobb az izraeliták és reformátusok térfoglalása. Az előbbieket aránya 5·1%-ról 11·7-re, az utóbbiaké 5·8%-ról 13·9-re növekedett. Ha a két felekezet régebbi létszámát vesszük figyelembe, akkor a fejlődés a zsidóknál mindenestre a legnagyobb, akiknek száma Fényes szerint még csak 30 lélek volt. Megmagyarázza ezt az a körülmény, hogy a zsidóságnak a

városokba való tódulása különösen az utolsó évtizedekben volt nagymérvű és hogy Nyíregyháza az észak-keleti Felvidékhez, amely telítve van zsidósággal, legközelebb eső nagyobb alföldi város. A reformátusoknak nagy megnövekedését pedig megmagyarázza az, hogy Szabolcs megye lakosságának relatív többsége református vallású és a város bevándorlóit természetesen elsősorban a megyéktől kapja.

Feltűnő, hogy az evangélikusok száma az utolsó évtizedben a lakosság elég jelentékeny szaporodása dacára is alig változott, holott a népmozgalmi adatok azt mutatják, hogy éppen az evangélikusok a legszaporább felekezete Nyíregyházának és hogy az evangélikusok szaporodási viszonyait még a háború sem tudta megrontani. Az utolsó négy év (1920—1923) átlagában esett ugyanis 1000 lélekre

¹⁾ I. m. 118. és 119. lap.

Vallásfelekezet <i>Culte</i>	éveszületés <i>naissances vivantes</i>	halálozás <i>décès</i>	természetes szaporodás <i>accroissement naturel</i>
a róm. katolikusoknál — <i>parmi les catholiques ro- mains</i>	37.4	25.9	8.8
a görög kath.-nál — <i>par- mi les catholiques grecs</i>	40.7	29.8	10.9
a reformátusoknál — <i>par- mi les calvinistes</i>	28.4	28.4	—
az ág. evangélikusoknál — <i>parmi les luthériens</i>	38.0	23.0	15.0
az izraelitáknál — <i>parmi les israélites</i>	19.7	13.8	5.9
Általában — <i>En général</i>	33.9	24.1	9.8

Az evangélikusok szaporodási aránya tehát még most is 15.0 évenként 1000 lélekre. Ezt az arányt a többi felekezetek meg sem közelítik. Legkedvezőbb még a görög katolikusok szaporodása, a mezőgazdasági elemet ugyanis Nyíregyházán túlnyomóan az evangélikusok és a görög katolikusok képviselik. Érdekes, hogy a zsidóság már itt az ország keleti részén is kezdi elveszíteni a régi nagy szaporodó képességét. Hogy a református-ság természetes úton nem szaporodik, annak valószínűleg az a magyarázata, hogy az ide-

gen kórházi halottak között, kiknek száma Nyíregyházán évenként meghaladja a 100-at, a vármegye felekezeti jellegéből kifolyólag valószínűleg sok a református.

Régi tapasztalat, hogy a nyíregyházi evangélikusok a szomszédos szabolcsmegyei községekbe (Oros, Kótaj, Nyírszöllős, Nagykálló, Újfehértó, stb.) szivárognak át és ott telepsznek meg. Bizonyítják ezt a következő adatok: Szabolcs megyében Nyíregyházán kívül volt ugyanis evangélikus

1869-ben	1.456	1900-ban	2.451
1880-ban	1.415	1910-ben	3.065
1890-ben	1.853	1920-ban	2.974

Nyíregyházán kívül tehát az evangélikusok száma a jelzett időben több mint kétszeresére növekedett, holott magában Nyíregyházán csak 21.2%-kal nőtt meg. Mindazonáltal valószínűnek kell tartanunk, hogy Nyíregyházáról az evangélikusok nemcsak Szabolcs megyébe, hanem a távolabbi vidékekre, bizonyára Amerikába is bocsátottak ki rajokat, különben az evangélikusok számának Szabolcs megyében e felekezet régebben és újabban tapasztalt nagy szaporasága mellett nagyobbak kellene lennie.

Az alábbiakban egymás mellé állítjuk a két utolsó népszámlálás idevonatkozó adatait:

Nyíregyháza lakosságának vallásfelekezeti megoszlása városrészek szerint 1910-ben és 1920-ban.
Répartition de la population de la ville des Nyíregyháza suivant les cultes par quartiers en 1910 et 1920.

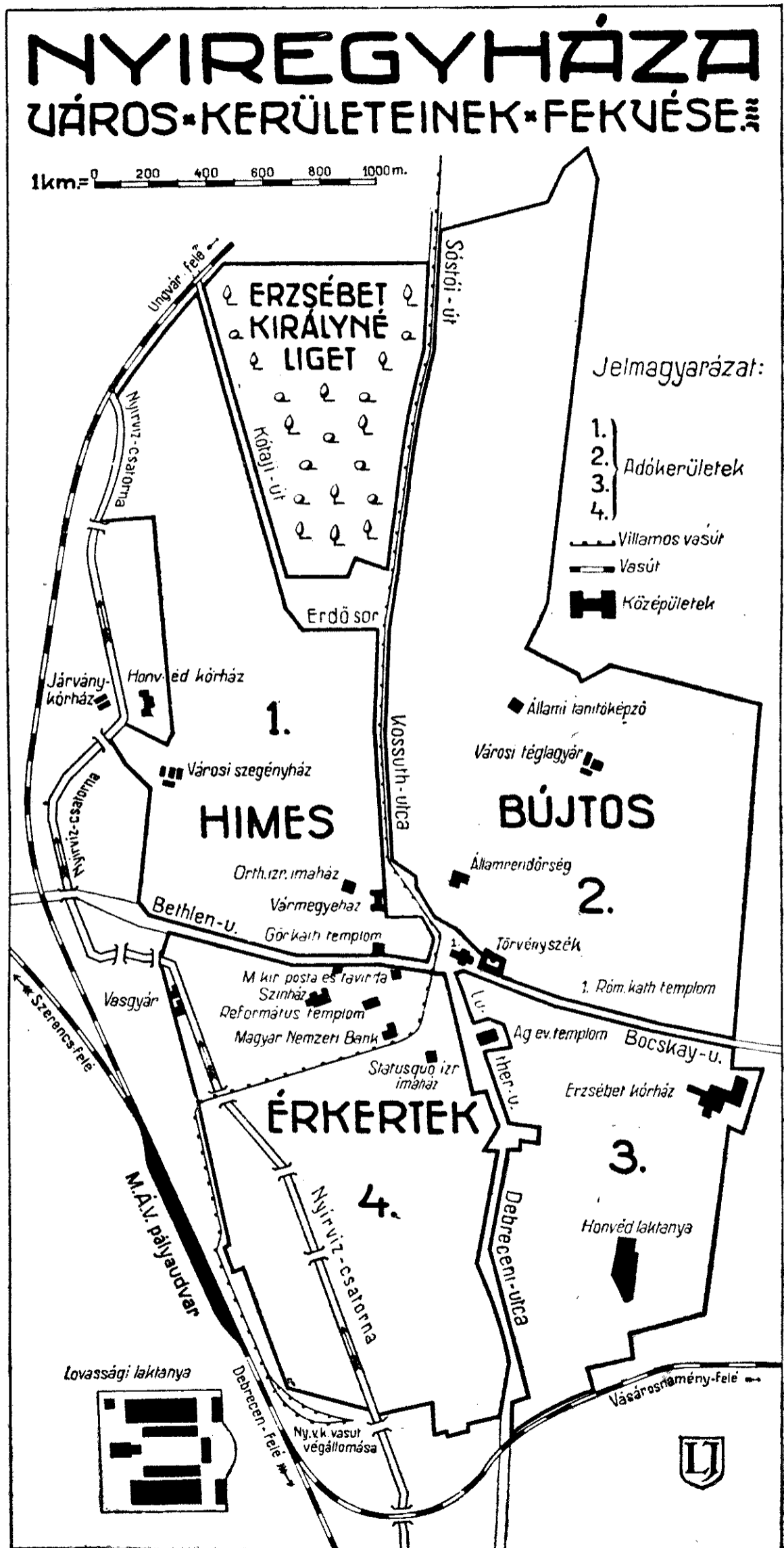
V á r o s r é s z <i>Q u a r t i e r s</i>	Lélekszám <i>Habitants</i>		Róm. kath. <i>Catholiques romains</i>		Gör. kath. <i>Catholiques grecs</i>		Reform. <i>Calvinist.</i>		Ág. h. ev. <i>Luthériens</i>		Izraelita <i>Israélites</i>		Egyéb <i>Autres</i>	
	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>
	1910- ben	1920- ban	1910- ben	1920- ban	1910- ben	1920- ban	1910- ben	1920- ban	1910- ben	1920- ban	1910- ben	1920- ban	1910- ben	1920- ban
Belterület: — <i>Ville:</i>														
I. ker. sz. sz. — <i>Ier arron- dis., nombre</i>	5.616	6.487	1.391	1.773	741	850	744	888	1.581	1.629	1.149	1.326	10	21
<i>En</i> %-ban	100.0	100.0	24.8	27.4	13.2	13.1	13.2	13.7	28.2	25.1	20.5	20.4	0.1	0.3
II. ker. sz. sz. — <i>IIe arron- dis., nombre</i>	5.736	7.301	1.740	2.155	555	731	883	1.281	1.143	1.158	1.408	1.950	7	26
<i>En</i> %-ban	100.0	100.0	30.3	29.5	9.7	10.0	15.4	17.5	19.9	15.9	24.6	26.7	0.1	0.4
III. ker. sz. sz. — <i>IIIe ar- rondis., nombre</i>	5.965	6.999	1.229	1.573	436	536	1.010	1.470	2.806	2.728	452	627	32	65
<i>En</i> %-ban	100.0	100.0	20.6	22.5	7.3	7.6	16.9	21.0	47.1	39.0	7.6	8.9	0.5	1.0
IV. ker. sz. sz. — <i>IVe ar- rondis., nombre</i>	5.808	7.032	1.594	1.985	443	565	1.056	1.270	1.921	2.089	781	1.104	13	19
<i>En</i> %-ban	100.0	100.0	27.5	28.2	7.6	8.0	18.2	18.1	33.1	29.7	13.4	15.7	0.2	0.3
Belterület sz. sz. — <i>Ville, nombre</i>	23.125	27.819	5.954	7.486	2.175	2.682	3.693	4.909	7.451	7.604	3.790	5.007	62	130
Összesen %-ban — <i>Total en</i> %	100.0	100.0	25.7	26.9	9.4	9.7	16.0	17.6	32.2	27.3	16.4	18.0	0.3	0.5
Külterület sz. sz. — <i>Ban- lieu, nombre</i>	13.859	15.521	2.831	3.557	2.025	2.178	587	1.115	8.347	8.578	69	59	—	34
<i>En</i> %-ban	100.0	100.0	20.4	22.9	14.6	14.0	4.2	7.2	60.3	55.3	0.5	0.4	—	0.2
Végösszeg sz. sz. — <i>To- taux généraux, nombre</i>	36.984	43.340	8.785	11.043	4.200	4.860	4.280	6.024	15.798	16.182	3.859	5.066	62	165
<i>En</i> %-ban	100.0	100.0	23.7	25.5	11.4	11.2	11.6	13.9	42.7	37.3	10.4	11.7	0.2	0.4

Az utolsó két népszámlálás a város lakosságát bel- és külterület és a belterület egyes kerületei szerint is külön kimutatta. Ezek az adatok érdekesen mutatják a város egyes részeinek különböző felekezeti összetételét.

Érdekes, hogy a régi, autotochtonnak nevezhető evangélikus lakosság két kerületben már a relatív többséget is elvesztette, sőt a második kerületben a negyedik helyre szorult a felekezetek között. Legszámbazabban vannak még az evangélikusok a harmadik kerületben, de már itt sem érik el az abszolút többséget. Egészen más a kép a külterületen, ahol az evangélikusoknak még mindig megvan az abszolút többsége, s ahol a zsidóság aránya még a félszázalékot sem éri el. Feltűnő kevesen vannak a külterületen a reformátusok is, amit megmagyaráz az, hogy a reformátusoknak legnagyobb része iparos, vasutas és értelmiségi elem. 1910 óta az evangélikusok minden kerületben, még a külterületen is hátraszorultak, a belterületen meg annyira, hogy ott már a római katolikusok száma (7.486) majdnem eléri az evangélikusok számát (7.614).

A külterületi lakosság megoszlását még kisebb területrészek szerint is ismerjük. Az utolsó népszámlálás nem kevesebb mint 81 úgynevezett bokor, pusztá, tanya, szállás stb. szerint is kimutatta a lakosságot. Az ú. n. bokrokon, mely a nyíregyházi gazdáknak települési formája, a lakosság a legtöbb helyen majdnem kizárólag evangélikus, míg a közép és nagybirtokok tanyáin és pusztáin (Királytelek, Görög szállás, Belgrádpusztá, stb.) lakó 1.766 főnyi személyzetből mindössze 18

az evangélikus vallású, ami azt bizonyítja, hogy a nyíregyházi tírjákok, akik már 100 évvel ezelőtt kivívták maguknak az önálló föld-

tulajdont, csak a legritkább esetben mennek gazdasági cselédnek.

A másvallásúaknak, akik majdnem kizárólag magyarok, nagymérvű bevándorlása és az a körülmény, hogy Nyíregyháza teljesen magyar környezetben fekszik, természetesen magával hozta azt, hogy Nyíregyházának eredetileg tót anyanyelvű letelepülői ma már majdnem teljesen beolvadtak a magyarságba. Ugyanaz a folyamat játszódott le itt a szemünk előtt, amit számos más alföldi városban és községben és magában Nyíregyházának anyaközségeiben, Békéscsabán és Szarvason lehet tapasztalni. És hogy ez nem az utolsó évtizedek iskolapolitikájának, vagy a sokat hánytorgatott erőszakos magyarosításnak a következménye, bizonyítja az, hogy a magyarosítás folyamata mindjárt a települést követő évtizedekben megkezdődött, amikor még csak az evangélikusoknak voltak iskoláik és amikor még tervszerű magyarosításról nem is lehetett szó. Fényes Elek említett munkájában megjegyzi Nyíregyházáról: „a magyar nyelv szembetűnően terjed, azt is széltiben beszélik, legalább alig találhatik már, ki azt nem értene. A tisztesebb rendűek közt a társalgási nyelv a magyar, tőlük által megy már a középrendű polgárookra is, magyarul össze-

eskettetni, kereszteltetni és temettetni a bontonhoz tartozván, ezzel is a magyarosodók száma napról napra szaporodik“. Az evangélikusok istentisztelete Fényes szerint „tótul még minden vasárnap tartatik, magyarul hónapokonta kétszer és minden sátoros ünnep második napjának reggelén a tót előtt“. Tehát már az 1840-es években annyi volt a magyarok száma az evangélikusok között, hogy részükre magyar istentiszteletet is kellett tartani s csakugyan az 1850. évi népszámlálás, melyet az osztrákok tartottak s amelyet éppen nem lehet megvádolni azzal, hogy a magyarságnak kedvezett volna, 8.764 tót mellett már 4.266 magyart kénytelen kimutatni.¹⁾ Ugyanakkor az evangélikusok száma 10.179, tehát legalább 1.400 magyar volt az evangélikusok közt is. 1857-ben, amikor az evangélikusok száma 11.568, az összes lélekszám pedig 17.416 volt Nyíregyházán, Fényes Elek a tótok számát már csak 7.179-re becsüli.²⁾ Ekkor az evangélikusok jelentékeny részének magyarnak kellett lennie. A tótok száma ebben az időben már csak 41 0%-át tette a város lakosságának, 1880 óta pedig, amióta népszámláláson alapuló pontos adataink vannak az anyanyelvről, a következő képet mutatja a nemzetiségi statisztika:

Nyíregyháza népességének megoszlása anyanyelv szerint az 1880—1920. évi népszámlálások alapján.

Répartition de la population de la ville de Nyíregyháza sur la base des recensements de la population de 1880 à 1920.

Anyanyelv <i>Langue maternelle</i>	1880		1890		1900		1910		1920	
	szám <i>nombre</i>	%	szám <i>nombre</i>	%	szám <i>nombre</i>	%	szám <i>nombre</i>	%	szám <i>nombre</i>	%
Magyar — <i>Hongroise</i>	14.367	59·7	22.579	83·6	31.759	96·0	37.463	98·1	42.813	98·8
Német — <i>Allemande</i>	413	1·7	196	0·7	254	0·8	191	0·5	186	0·4
Tót — <i>Slovaque</i>	9.211	38·2	4.184	15·5	940	2·8	405	1·1	206	0·5
Egyéb és ismeretlen — <i>Autre et inconnue</i>	111	0·4	55	0·2	135	0·4	139	0·3	135	0·3
Összesen — <i>Totaux</i>	24.102	100·0	27.014	100·0	33.088	100·0	38.198	100·0	43.340	100·0

A tótok száma eszerint rohamosan csökkent s ma már Nyíregyháza majdnem 99%-ban magyar város. A tótság teljesen jelentéktelen számra zsugorodott össze. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a tót nyelv teljesen kiveszett volna Nyíregyházán, hanem azt, hogy a nyíregyházi tótpókok ma már minden erőszakolás nélkül magyar anyanyelvűeknek vallják magukat és a tót nyelvet még amennyiben tudják, csak mint egyéb beszélt nyelvet vallják be. Természetesen a fejlődés folyamatához tartozik még az is, hogy a magyar nyelv ter-

jedésével a tót nyelv ismerete is mindjobban háttérbe szorul. 1910-ben még 14.608 egyén (vagyis a lakosságnak 38·2%-a) tudott tótul, 1920-ban már csak 12.868 egyén, vagyis csak 29·7%. A régebbi években nem tudjuk kimutatni a tótul tudók számát Nyíregyházán, mert akkor azok össze voltak foglalva Szabolcs megye adataival. De minthogy a szabolcsmegyei tótok legnagyobb részét mindenkor

¹⁾ Szabolcs vm. 118. l.

²⁾ A Magyarbirodalom nemzetiségei. 45. l.

Nyíregyháza szolgáltatta, Szabolcs megye adataiból lehet következtetni a Nyíregyházán

végbement folyamatra is. Az alábbi adatok mutatják a fejlődés menetét:

Szabolcs megye lakosságának tót nyelvismerte 1880—1910. évi népszámlálás szerint.

Connaissance de la langue slovaque de la population du comitat de Szabolcs suivant le recensement de la population de 1910.

Év — Année	Lélekszám — Habitants	Ebből — Dont		A magyarok közül tótul is tud — Hongrois parlant aussi le slovaque		A tótok közül — Slovaques				Általában tótul tud — Parlant en général le slovaque	
		magyar hongrois	t ó t slovaques	SZ. SZ. nombre	o/o	csak tótul -- ne parlant que le slovaque		magyarul is — parlant aussi le hongr.		SZ. SZ. nombre	o/o
						sz. sz. nombre	o/o	sz. sz. nombre	o/o		
1880	214.008	194.338	13.638	11.232	5.8	6.601	48.4	6.461	47.4	24.992	11.7
1890	244.945	234.920	6.897	13.858	5.9	2.900	42.0	3.952	57.3	20.900	8.5
1900	288.672	285.023	2.066	17.951	6.3	800	38.7	1.209	58.5	20.150	7.0
1910	319.818	316.765	1.117	18.719	5.9	306	27.4	771	69.0	19.993	6.3

A folyamat tehát az, amint ezek a számok mutatják, hogy tótok fogyásával majdnem párhuzamosan növekszik a magyarok között tótul tudók száma. A fogyó tótok között pedig mindinkább csökken a csak tótul tudók száma, ellenben növekszik a magyarul tudóké. Végeredményben azonban a tótul tudók összes száma is fokozatosan csökkent, úgyhogy míg 1880-ban Szabolcs megye lakosságának majdnem 12%-a tudott tótul, 1910-ben már csak alig több mint 6%-a.

Nyíregyházán egyébként nemcsak az evangélikusok, hanem a más vallásúak között is vannak tótul tudók. Az 1910. évi népszámlálás szerint ugyanis a tótul tudott magyar anyanyelvű

Római katolikusok közül . . .	18.3%
Görög " " . . .	27.6%
Reformátusok " " . . .	5.0%
Ág. hitv. evang. " " . . .	69.4%
Izraeliták " " . . .	7.4%

Az 1920. év hasonló adatai még nem ismeretesek, de bizonyára jóval alacsonyabbak, minthogy — mint látjuk — a tót nyelvtudás 38.2%-ról 29.7%-ra csökkent. Természetesen az eredetileg tótnyelvű evangélikusok között van ma is a legtöbb tótul tudó, de meglepő, hogy 1910-ben még a görög katolikusoknak és a római katolikusoknak is jelentékeny százaléka tudott tót nyelven. Ezt azzal lehet magyarázni, hogy a külterületen lakó evangélikus gazdák cselédei és gazdasági munkásai a görög és római katolikusokból kerülnek ki. Egyébként a kétféle szertartású katolikus egyház hívei között is voltak eredetileg tótok. A békésmegyei telepésekkel is jöhetett már néhány katolikus tót, hiszen éppen ebben az időben telepedtek le a katolikus tótok Békéscsabán; később is szállingózhattak Nyír-

egyházára a Felvidékről a katolikus tótok. 1821. évi római katolikus szematizmus szerint is Nyíregyházán az egyházi szolgálatok nyelve „slavica et hungarica“, valószínű tehát, hogy az első időkben még a katolikusok között is többségbe jutott a tótság. Fényes Elek szerint az 1840-es években a római katolikusoknál már felváltva egyik vasárnap magyar, a másikon tót nyelven tartották az istentiszteletet. A görög katolikus hívekről azt mondja Fényes, hogy azok „jobbadán magyarok“. Szállingózhattak a Felvidékről görög katolikus tótok is, sőt a múlt század második felében néhány görög katolikus család Galiciából is telepedett Nyíregyházára. Az a körülmény, hogy a görög katolikusoknak közel fele a külterületen lakik, már maga is megmagyarázza, hogy az evangélikusok után miért tudnak legtöbben a görög katolikusok közül tótul.

A magyarosodás folyamatának szemléltetésére bemutatunk még néhány adatot:

A tótok száma Nyíregyházán és Szabolcs megye többi részeiben:

Nombre des Slovaques dans la ville de Nyíregyháza et dans d'autres parties du comitat de Szabolcs:

Év — Année	Tót anyanyelvű Szabolcs megyében — Habitants de langue maternelle slovaque dans le comitat de Szabolcs	E b b ő l — D o n t	
		Nyíregyháza — Ville de Nyíregyháza	Szabolcs megye többi része — Autres parties du comitat de Szabolcs
1880	13.638	9.211	4.427
1890	6.897	4.184	2.713
1900	2.066	940	1.126
1910	1.117	405	712
1920	442	206	236

Ezek az adatok azt mutatják, hogy a csekélyszámú tótság nemcsak Nyíregyházán, hanem Szabolcs megye többi községeiben is folytonos fogyásban van. A beolvadást eléggé megmagyarázza az, hogy a tótság a megyében mindenütt csak elszórtan jelentkezett s még az 1880. évi népszámlálás szerint is csak 4 községben haladta meg a kétszáz lelket.

Nyíregyházán kívül a szabolcsmegyei tótság inkább görög katolikusokból és római katolikusokból áll, mint azt a következő összeállítás mutatja:

A tótok megoszlása Szabolcs megyében felekezetek szerint.

Répartition des Slovaques dans le comitat de Szabolcs suivant les cultes.

É v Année	Tótok összes száma Nombre total des Slovaques	E b b ö l — D o n t		
		római katolikus catholiques romains	görög katolikus catholiques grecs	ágostai evan- gélikus luthériens
1880	13.087 ¹⁾	2.554	3.254	7.010
1890	6.897	1.156	1.984	3.691
1900	2.066	405	665	960
1910	1.117	271	402	410

¹⁾ E szám azért különbözik a fentebb közölttől, mert a beszélni nem tudó gyermekek nincsenek vallás szerint kimutatva. — *La différence se présentant parmi ce chiffre et celui ci-dessus mentionné s'explique par le fait, que les enfants ne sachant pas encore parler ne sont pas démontrés par cultes.*

A szabolcsmegyei tótoknak eszerint az utolsó évtizedekben csak körülbelül felét szolgáltatták az evangélikusok, amiből következik, hogy a Nyíregyházán kívüli szabolcsmegyei községekben a tótok inkább görög katolikusokból és római katolikusokból állottak. A beolvadás folyamata mind a három felekezetenél mutatkozik, de legerősebben az evangélikusoknál.

Érdekes még megfigyelni, hogy a tót nyelv ismerete hogyan alakul a város bel- és külterülete és egyes kerületei szerint. Az arányok megfelelnek az evangélikusok arányainak. A belső részek kerületei közül legtöbben tudnak tótul a III. kerületben (24·8%), legkevesebben a II. kerületben, ahol már csak 10·7% a tótul tudó. Az egész belterületen az arányszám csak 19·2% a külterületen ellenben 48·4%. 1910 óta a külterületen még nagyobb volt a tót nyelv térvesztése, mint a belterületen. A belterületen ugyanis 24·7%-ról csökkent 19·2%-ra, a tót nyelv ismerete, a külterületen ellenben 62·1%-ról 48·4%-ra.

Mindezeket a számadatokat azért sorakoztatjuk fel, hogy szemléltessük azt a természetes folyamatot, amely egy más nyelvű többségbe került kisebbségi nyelv lassú felőrlődését mutatja. Ez a folyamat nemcsak nálunk mutatkozik, hanem másutt is mindenütt, ahol annak hasonló előfeltételei megvannak. A külföldi számos példa közül csak Prága városát említjük meg, ahol a sok százéves multtal bíró németség, annak dacára, hogy minden lehető kulturális védelemmel (egyetem, színház) el van látva, s emellett Csehország német vidékeiről is kap folytonosan pótlást, semmi sem menti meg a cseh elembe való beolvadástól. 1850-ben Prága lakosainak még 41·4%-a volt német,¹ 1880-ban már csak 20·6%-a, 1921-ben csak 8·5%-a, s a németség még abszolút számban is megfogyott e hatvan év alatt 29.754-ről 13.644-re. A cseh uralom alatt egyesített Nagy-Prágában pedig már csak 4·5%-ot képvisel e régebben túlnyomó számban lévő németség.

Nyíregyháza város népességének műveltségi viszonyaira vonatkozólag is érdekes adatokat találunk a népszámlálásokban. A fejlődés, mint mindenütt, itt is folytonos, s bár a város műveltségi viszonyai természetesen jóval kedvezőbbek, mint a megyéé, mégis a magyarországi városok mögött kissé elmarad Nyíregyháza. A következő oldalon levő kis táblázaton mutatjuk be a népesség műveltségére legjellemzőbb adatokat az utolsó két népszámlálás alapján és mindjárt felekezetek szerint.

Az összes népességből eszerint 77·7% tud írni-olvasni, a 6 éven felüli népességből pedig 86·4% (1880-ban ez az arányszám 64·8, 1900-ban 78·2% volt). Az országos átlag 84·8, Nyíregyháza tehát csak kevéssel haladja meg az országos átlagot. A felekezetek sorrendje a műveltség tekintetében Nyíregyházán is megfelel az országosan tapasztaltnak; a zsidók mutatják a legkedvezőbb, a görög katolikusok a legkedvezőtlenebb arányt. A római katolikusok valamivel az átlagon alul, a protestánsok az átlagon felül vannak. Némileg meglepő, hogy az evangélikusok, akikhez pedig a mezőgazdasági népesség túlnyomó része tartozik, magasabb általános műveltséget mutatnak fel, mint a reformátusok, kiknél pedig a középiskolai végzettség aránya hasonlíthatatlanul magasabb, mint az evangélikusoknál.

Középiskolai végzettség tekintetében természetesen szintén az izraeliták vezetnek,

¹ Statistik der Hauptstadt Prag. 1871.

Nyíregyháza népességének műveltségére vonatkozó fontosabb adatok vallásfelekezetek szerint.

Données plus importantes relatives à la civilisation de la ville de Nyíregyháza suivant les cultes.

Vallásfelekezet Cultes	Az összes népességből %-ban — Parmi la population totale personnes				A 6 éven felüli népességből %-ban írni-olvasni tudó — Parmi la population de plus de 6 ans personnes sachant lire et écrire en %	
	középisk. végz. — ayant une instr. secondaire		írni-olvasni tudó — sachant lire et écrire			
	en %		en %			
	1910-ben en 1910	1920-ban en 1920	1910-ben en 1910	1920-ban en 1920	1910-ben en 1910	1920-ban en 1920
Róm. kath. — Catholique romain . . .	2·6	4·4	63·5	75·1	74·3	83·7
Görög kath. — Catholique grec . . .	0·4	1·3	54·5	68·1	64·2	75·9
Református — Calviniste	4·6	5·8	71·5	79·6	81·7	86·8
Ág. h. evangélikus — Luthérien . . .	1·0	1·8	73·1	79·6	87·4	89·1
Izraelita — Israélite	5·7	7·3	77·7	84·4	90·7	92·9
Általában — En général	2·2	3·6	69·0	77·7	81·3	86·4

azután következnek a reformátusok, majd a római katolikusok, s itt már a görög katolikusokon kívül az evangélikusok is igen alacsony aránnyal érik be.

A műveltségi viszonyok különböző alakulása erősen befolyásolja az egyes felekezetek súlyát a műveltségi viszonylatokban. Ennek illusztrálására adjuk az alábbi táblázatot:

A középiskolát végzettek és az írni-olvasni tudók megoszlása vallásfelekezetek szerint Nyíregyházán.

Répartition des personnes ayant une instruction secondaire et des personnes sachant lire et écrire suivant les cultes dans la ville de Nyíregyháza.

Felekezet Cultes	Az összes számból Du nombre total		A középiskolát végzettek közül — Du nombre des personnes ayant une instruction secondaire		Az írni-olvasni tudók közül Du nombre des personnes sachant lire-écrire	
	esett az egyes felekezetekre % — il revient aux différents cultes %					
	en 1910-ben	en 1920-ban	en 1910-ben	en 1920-ban	en 1910-ben	en 1920-ban
Róm. kath. — Catholique romain . . .	23·7	25·5	27·1	30·6	21·9	24·6
Gör. kath. — Catholique grec	11·4	11·2	2·1	3·9	8·8	9·8
Református — Calviniste	11·6	13·9	23·6	22·3	12·0	14·3
Ág. hitv. ev. — Luthérien	42·7	37·3	19·7	18·7	45·3	38·2
Izraelita — Israélite	10·4	11·7	26·7	23·6	11·8	12·7
Egyéb — Autres	0·2	0·4	0·8	0·9	0·2	0·4
Összesen — Totaux	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Míg tehát az írni-olvasni tudók között az egyes felekezetek arányszámai körülbelül ugyanazok, mint általában a népességben, addig a középiskolát végzettek soraiban egészen más arányszámokat látunk. A legnépesebb felekezet az evangélikus, itt már csak a negyedik helyet foglalja el, a középiskolát végzettek soraiban nemcsak a római katolikusok, de a zsidók és a reformátusok is megelőzik számban az evangélikusokat. A görög katolikusok aránya pedig itten, bár 1910 óta feltűnő fejlődést mutat, még mindig egészen jelentéktelen. Érdekes egyébként, hogy a középiskolát végzettek között csak a római katolikusok és görög katolikusok foglaltak tért s legjobban visszaesett az izraeliták arányszáma. Ezt valószínűleg a menekültek nagy száma magyarázza meg, kiknek túlnyomó többsége keresztény és sok közöttük az intelligens, középiskolát végzett ember.

Ha a műveltség legelemibb fokmérőjét, az írni-olvasni tudást a város egyes részei szerint hasonlítjuk össze, itt is mutatkozik az alföldi városok átka, az analfabetizmusnak a külterületen való nagy elterjedtsége, habár nem is olyan nagy mértékben, mint más alföldi városainkban. Míg a belterületen a 6 éven felülieknek 88·9%-a tudott írni-olvasni, addig a külterületen csak 81·7%-a. Különösen rossz a helyzet a közép- és nagybirtokok tanyáin és pusztáin. A belső-kerületek között csak igen csekély különbségek vannak.

A népesség foglalkozási viszonyairól szóló adatok a város eredeti mezőgazdasági jellegének fokozatos megváltozását mutatják. Az

erre vonatkozó összehasonlítható adatokkal A három utolsó népszámlálás alapján az adazonban csak 1900-ig tudunk visszamenni. tokat az alábbiakban adjuk:

Nyíregyháza népessége foglalkozási főcsoportok szerint.

Population de la ville de Nyíregyháza suivant les principaux groupes de profession.

É v — A n n é e	Összes népesség — Population totale	E b b ö l — D o n t																					
		Östermelés — Agriculture		Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux		Ipar — Industrie		Kereskedelem és hitel — Commerce et crédit		Közlekedés — Communications		Ipar-forgalom együtt — Industrie et trafic ensemble		Köszölgélat és szabadfoglalkozás — Service public et professions libérales		Védő — Militaire		Napszám, sok k. m. n. — Journaliers sans désignation spéciale		Házicselédek — Domestiques		Egyéb és ismeretlen foglalkozások — Professions autres et inconnues	
		szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre	%
1900	33088	15277	46.2	—	—	6730	20.3	1724	5.2	1551	5.0	10005	30.5	2641	8.0	1318	4.0	820	2.1	1386	4.2	1641	5.0
1910	38198	15140	39.7	7.0	0.0	8425	22.1	2682	7.0	2847	7.5	13961	36.6	3051	8.0	1385	3.6	1010	2.6	1464	3.8	2187	5.7
1920	43340	15985	36.9	—	—	8904	20.5	3673	8.5	3438	7.9	16015	36.9	3680	8.5	2117	4.9	985	2.3	1540	3.6	3018	6.9

Az őstermelés arányszáma eszerint 20 év alatt 46.2%-ról 36.9%-ra csökkent. Az ipar-forgalomé ellenben ugyanazon idő alatt 30.7%-ól 36.9%-ra emelkedett, tehát az ipar-forgalom már egyensúlyba jutott az őstermeléssel, dacára annak, hogy az utolsó évtizedben magában az iparnak az aránya visszaesett. Ez az utolsó évtizedben egyébként nem magában álló jelenség, a legtöbb városban

mutatkozik a háború hatása folytán visszatérés az ipari foglalkozásokról a mezőgazdasági foglalkozásokra.

Ha a népesség foglalkozását a város területrészei szerint vizsgáljuk, még sokkal nagyobb különbségeket látunk, mint egész tekintetben. A bel- és külterület egyéb nagy különbséget foglalkozás tekintetében élénken szemlélteti a következő összeállítás:

Nyíregyháza népessége foglalkozási főcsoportok szerint bel- és külterületi megoszlásban.

Population de la ville de Nyíregyháza suivant les principaux groupes de profession et sa répartition d'après la ville et banlieue.

Területrész Partie de territoire	Összes népesség — Population totale	E b b ö l — D o n t																					
		Östermelés — Agriculture		Bányászat és kohászat — Mines et hauts-fourneaux liberales		Ipar — Industrie		Kereskedelem és hitel — Commerce et crédit		Közlekedés — Communications		Ipar-forg. együtt — Industrie et trafic ensemble		Köszölg. és szabadfoglalkozás — Service public et professions libérales		Védő — Militaire		Napszámok k. m. n. — Journaliers sans désignation spéciale		Házicselédek — Domestiques		Egyéb és ismeretlen foglalkozások — Professions autres et inconnues	
		számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%	számsz. nombre	%
Belterület — Ville . . .	27819	3290	11.8	—	—	8247	29.6	3620	13.0	2890	10.4	14758	53.0	3501	12.6	1134	4.1	881	3.2	1347	4.8	2908	10.5
Külterület — Banlieue . . .	15521	12695	81.7	—	—	657	4.4	53	0.3	547	3.5	1257	8.2	179	1.2	983	6.3	104	0.7	193	1.2	110	0.7
Összesen — Totaux . . .	43340	15985	36.9	—	—	8904	20.5	3673	8.5	3438	7.9	16015	36.9	3680	8.5	2117	4.9	985	2.3	1540	3.6	3018	6.9

A külterület mint látjuk, majdnem teljesen mezőgazdasági jellegű. Az ipar-forgalom itt csak 8.2%-ot képvisel, míg a belterületen

a népesség több mint fele ipar-forgalommal foglalkozik és csak 11.8%-a tartozik az őstermeléshez. Igen nagy különbség van még a

közszolgálatnál és szabad foglalkozásoknál is, amelyek természetesen szintén a belterületre vannak koncentrálnak. Ezzel összefügg a házi cselédeknek megoszlása is. Az egyéb foglalkozások pedig többnyire városi jellegűek lévén, természetesen szintén csak a belterületen találhatók.

A belső kerületeknek is van egy-két jellegzetes vonása. Míg a mezőgazdaság és az ipar elég egyenletesen oszlik meg a kerületek között, a kereskedelem főként a II. kerületben összpontosul, 17,1%-kal, amit megmagyaráz az is, hogy itt a legnagyobb a zsidók arányszáma. A közlekedéssel foglalkozók viszont a IV. kerületben, amely a vasúti állomáshoz is közel esik, vannak legnagyobb arányban, 19,7%-kal, míg a legtávolabb eső

II. kerületben csak 3,6% az e foglalkozáshoz tartozók aránya.

A város fejlődésére néhány jellemző adatot szolgáltat még a házak száma s azok megoszlása falazat és tetőzet szerint. Nagy Lajos említett statisztikai munkája szerint a házak száma 1825-ben Nyíregyházán 1997 volt, 1880-ban már 3207, 1890-ben 3823, 1900-ban 4815, 1910-ben 5657, és 1920-ban 5734 házat mutat ki a népszámlálás. A háború okozta lakásviszonyokra itt is jellemző, hogy a házak száma az utolsó 10 évben alig szaporodott, noha a népesség több mint 5000 fővel lett nagyobb. 1900 óta megfigyelhetjük, hogy a város házainak anyaga szilárdság és tűzbiztonság szempontjából mennyire javul. A következő adatok bizonyítják ezt:

Nyíregyháza város házainak megoszlása falazat és tetőzet szerint.

Répartition des maisons d'habitation de la ville Nyíregyháza suivant les murailles et toitures.

É v Année	A lakóházak összes száma Nombre total de maisons d'habitation	F a l a z a t — M u r a i l l e s				T e t ő z e t — T o i t u r e s		
		kő vagy tégl de pierres ou de briques	kő- v. téglalap, vályog vagy sár de boue ou briques crues à fondement de pierres ou de briques	vályog vagy sár de boue ou de briques crues	fa vagy más de bois ou d'autre matière	cserép, pala, bádóg de tuile, d'ardoise ou de fer-blanc	zsindely v. deszka de bardeaux ou de planches	nád vagy zsup de roseau ou de chaume
1900	4.816	240	728	3.840	8	411	1.126	3.279
1910	5.657	527	1.633	3.483	14	1.484	1.079	3.094
1920	5.734	581	2.046	3.058	49	2.220	948	2.566

A város lakóházainak legnagyobb része még ma is vályogból épült, a téglapépületek száma azonban aránylag is növekszik. Még nagyobb fejlődés mutatkozik a tetőzet tekintetében. Míg 1900-ban a város házainak csak 8%-a volt tűzállóanyaggal fedve, 1920-ban már közel 40%-a.

Csak néhány kikapott adat ez abból az óriási adathalmazból, melyet a statisztikai hivatal évtizedek folyamán összegyűjtött s

már ezek is igen élénken világítják meg azt a fejlődést és változást, amelyen Nyíregyháza népessége az utolsó század folyamán keresztülment. Újabb adataink már nemcsak a városok egészére, hanem minden fontosabb jelenségnél a városok egyes területeire is kiterjednek, a későbbi tanulmányok tehát a városfejlődés problémáiba még apróbb részletekig bevilágíthatnak.

Kovács Alajos.

Az európai államok népmozgalma a háború után.

Mouvement de la population des pays européens après la guerre mondiale.

(IV. befejező közlemény — IVe suite et fin.)

Résumé. On voit dans la statistique de la différence entre les naissances et les décès, soit de l'accroissement naturel qu'après le désarmement non seulement l'accroissement de la population reprend son cours dans toute l'Europe, mais sa proportion surpasse en peu de temps dans la plupart des États européens (à l'exception des puissances centrales) le niveau occupé dans les années de paix. En rapprochant les différents États européens il ressort, que les États ayant eu avant la guerre le plus fort accroissement, tels que le Portugal, la Roumanie, etc., cessent d'être à la tête des États européens, et ce sont les anciens neutres, et parmi ceux-ci ce sont les Pays-Bas, qui montent au premier rang. En comparant l'accroissement naturel des différentes années, le maximum s'en fait remarquer pour la plupart en 1920, celui de l'année 1921 est, hormis l'Allemagne et quelques États de l'Europe méridionale, moins grand. Le rapprochement de la population urbaine avec la population rurale démontre depuis le désarmement l'accroissement naturel défavorable de la population urbaine. Ce phénomène frappe d'autant plus dans les différents États, plus les villes considérées sont grandes. Par contre, l'accroissement réel continue toujours — à ce qu'il paraît — de peupler les villes par la voie des migrations et, par conséquent, le mouvement d'accroissement de la population urbaine a été plus fort que celui de la population rurale.

Pour ce qui concerne les migrations entre la Hongrie et l'étranger, il convient de remarquer que l'émigration stagnante, respectivement, chez les puissances centrales entièrement suspendue pendant la guerre mondiale, reprend son cours et atteint partout, excepté dans les États dits successeurs de la Monarchie Austro-Hongroise démembrée, et dépasse même sous peu l'ancien niveau de paix. Le premier flot du mouvement atteint son point culminant dès 1920, puis à partir de 1922 le nombre des émigrants continue de s'accroître et atteint son maximum dans la plupart des États dans les chiffres de 1923 étant à notre disposition. Pour ce qui est des données personnelles des émigrants, il est intéressant de noter l'augmentation après le désarmement de la proportion des femmes et des enfants par rapport aux anciennes années de paix, par suite de la reprise du mouvement d'émigration des parents suivant leurs proches.

Le centre d'émigration le plus important, les États-Unis d'Amérique, signale en ce temps — là naturellement l'accroissement du nombre des immigrants et cela le plus fortement pour 1920—1921. conformément au flot d'émigration de 1920. Le minimum est relevé pour 1918—1919. La rémigration dans les États européens avait, après le désarmement, par rapport à l'émigration, des proportions plus élevées qu'elle n'avait eues ordinairement au cours des dernières années de paix ayant précédé la guerre.

d) A születések és halálozások különbözetének, a természetes szaporodásnak statisztikájában a fegyverletétel után Európa-szerte látható:

1. hogy a népesedés szaporodása nemcsak hogy újból megindul, hanem hogy aránya az európai államok legnagyobb részében rövidesen felül is múlja a világháborút megelőző békés években elfoglalt nivót, eltekintve mégis a legyőzött központi hatalmaktól, ahol a természetes szaporodásnak a fegyverletételt követő években mutatkozó e gyarapodása nem ilyen intenzív. A fegyverletétel után következő években az alább megnevezett országokban a természetes szaporodás ezer lélekre eső arányszáma ugyanis (egybevetve a háborús s a megelőző békés évek átlagával) a következő volt: (l. a túloldali táblázatot.)

Látható, hogy a fegyverletétel után következő években hazánkban mutatkozó természetes szaporodás, bár nem éri el a világháborút megelőző békés évek átlagos nivóját, mégis kedvezőbb az egykori európai hadviselők legnagyobb részénél. Közülük ugyanis csupán az Angol birodalom némely része és Olaszország mutat a fegyverletétel után állandóan kedvezőbb természetes szaporodást, mint hazánk, 1919-ben még azok se. A semleges államok között különösen Németalföld népszaporodása volt a legutóbbi időben előnyösen alakuló.

Az 1920. és 1921. évi eredmény egyaránt 16·3%-os maximum az adatok sorában. Figyelembe veendő azonban még az is, hogy az adatok hiánya miatt nem állíthatók be e rangsorba: Oroszország, Szerbia, Bulgária, Görögország, Törökország s részben Románia is, közöttük azok a szláv államok, amelyek a világháborút megelőző békés esztendőkből az összes európai államok közül a legnagyobb mérvű természetes szaporodást mutattak.

X. Az ezer lélekre kiszámított természetes szaporodási arányszám alakulása az európai államokban 1919-től 1922-ig az 1915/17. és az 1908/13. évi átlagokkal egybevetve.

X. Formation du nombre proportionnel de l'accroissement naturel dans les pays européens calculée pour mille habitants de 1919 à 1922 combinée avec les moyennes de 1915/17 et 1908/13.

Állam États	Moyenne des années		Années apr. s le désarmement			
	Atiztán békés purement des temps de paix	A csup. háborús seulement des temps de guerre	A fegyverletétel után következő évek az			
			1908/13 évek átlaga	1915/17 évek átlaga	1919*	1920

A) Az egykori hadviselők.

A) Anciens belligérants

Angolország — Angleterre . . .	10.9	5.4	5.1	13.1	10.3	7.7
Skócia — Écosse	10.8	7.1	6.1	14.1	11.6	8.6
Irország — Irlande	6.2	4.1	2.4	7.4	6.0	4.5
Olaszország — Italie	12.1	0.6	2.0	12.0	11.9	—
Franciaország — France	1.2	-4.7	-6.7	4.1	3.0	1.8
Finnország — Fin- lande	12.8	7.9	0.3	9.4	10.2	—
Románia — Rou- manie	20.4	16.0	-6.1	5.8	—	—
Belgium — Bel- gique	7.9	-0.8	1.2	8.0	7.0	6.5
Portugália — Por- tugal	12.9	13.4	2.3	—	—	—
Bulgária — Bulgarie	—	—	12.8	—	—	—
Németország — Allemagne . . .	12.8	-3.7	3.8	10.0	11.4	8.5
Ausztria — Au- triche	5.3	-6.6	-2.4	3.3	5.7	—
Magyarország — Hongrie	11.6	3.6	7.7	9.4	10.7	8.1

B) Az egykori semlegesek.

B) Anciens neutres.

Svédország — Suède	10.4	7.4	5.1	10.3	9.0	6.8
Norvégia — Nor- vège	12.5	7.7	8.8	13.9	13.0	12.3
Svájc — Suisse . . .	9.5	5.6	4.5	6.5	8.0	7.6
Dánia — Dane- mark	13.9	11.0	9.6	12.5	13.0	10.4
Németalföld — Pays-Bas	15.0	10.1	11.1	16.3	16.3	14.8
Spanyolország — Espagne	9.4	8.7	5.0	6.1	9.1	9.9

* Még háborús időben nemzett születéseket is tartalmaz. — Contient les naissances procréées encore en temps de guerre.

2. A fegyverletételt követő egyes évek népszaporodásának egymással való összehasonlítása minden országban az 1919. évet mutatja

a legkedvezőtlenebbnek. A világháborút közvetlenül megelőző békés esztendők (1908/13) átlagos természetes szaporodásánál 1919-ben még valamennyi európai állam kisebb arányszámot jelent s csak 1920-tól kezdve látunk a békés évekénél kedvezőbb eredményeket is. Ezt megmagyarázza az, hogy a természetes szaporodás csak a fegyverletétel után kilenc hónapra, 1919 augusztusában válhatott normálissá. A fegyverletétel után következő évek természetes szaporodási nyers ezrelékének különbsége a legutolsó békés esztendők átlagával szemben ugyanis a rendelkezésünkre álló adatok szerint az alább felsorolt európai államokban a következő volt (l. a XI. táblázatot):

XI. A fegyverletétel után következő évek természetes szaporodási nyers ezrelékének különbsége az 1908—13. évek átlagával szemben.

Différence du pour 1000 brut de l'accroissement naturel des années après le désarmement par rapport au moyen des années de 1908 à 1913.

Állam — États	1919	1920	1921	1922
A) Az egykori hadv. — Anciens belligérants				
Angolorsz. — Angleterre	- 5.8	+ 2.2	- 0.6	- 3.2
Skócia — Écosse . . .	- 4.7	+ 3.3	+ 0.8	- 2.2
Irország — Irlande . .	- 3.8	+ 1.2	- 0.2	- 1.7
Olaszország — Italie	- 10.1	- 0.1	- 0.2	—
Franciaorsz. — France	- 7.9	+ 2.9	+ 1.8	+ 0.6
Finnország — Finlande	- 12.5	- 3.4	- 2.6	—
Románia — Roumanie	- 26.5	- 14.6	—	—
Belgium — Belgique . .	- 6.7	+ 0.1	- 0.9	- 1.4
Portugália — Portugal	- 10.6	—	—	—
Bulgária — Bulgarie	—	—	—	—
Németorsz. — Allemagne	- 9.0	- 2.8	- 1.4	- 4.3
Ausztria — Autriche	- 7.7	- 2.0	+ 0.4	—
Magyarorsz. — Hongrie	- 3.8	- 2.2	- 0.9	- 3.5
B) Az egykori semlegesek — Anciens neutres				
Svédország — Suède	- 5.3	- 0.1	- 1.4	- 3.6
Norvégia — Norvège	- 2.7	+ 1.4	+ 0.5	- 0.2
Svájc — Suisse	- 5.0	- 3.0	- 1.5	- 1.9
Dánia — Danemark . . .	- 4.3	- 1.4	- 0.9	- 3.5
Németalf. — Pays-Bas	- 3.9	+ 1.3	+ 1.3	- 0.2
Spanyolorsz. — Espagne	- 4.4	- 3.3	- 0.3	+ 0.5

Az 1919. évre vonatkozó számokat egymással hasonlítva össze, feltűnő, hogy hazánk helyzete ebben az évben mily kedvező. Nála jobban az 1908/13. évi természetes szaporodási nívót a rendelkezésünkre álló adatok szerint csupán Norvégia közelítette meg. A legkedvezőtlenebb ugyanekkor Románia, Finnország s az ez évi spanyoljárványtól leginkább szenvedett déleuropai államok, különösen Portugália és Olaszország helyzete volt. A következő években a természetes szaporo-

dási arányszámnak a világháborút megelőző békés évekhez mutatózó változását illetőleg azonban már más az európai államok rangsora. A békés évekhez képest leginkább javuló a helyzet Franciaországban, amely ország mind a három, már normálisnak vehető évben magasabb szaporodási arányt mutat fel, mint a háború előtti években, bár 1920 óta a hanyatlás kivehető. 1920 óta egyébként a legtöbb államban — nem véve ki a volt semlegeseket sem — fokozatosan romlik a helyzet. Legállandóbb még — a háború előtti évekhez viszonyítva is — Norvégia és Németalföld szaporodási arányszáma. Spanyolország természetes szaporodása pedig még fokozatos javulást is mutat; ez az ország Franciaországon kívül az egyetlen, amely eddig ismert adataink szerint még 1922-ben magasabb szaporodással dicsekedhetik, mint a háború előtti években.

3. A természetes szaporodás tekintetében a maximumot a fegyverletételt követő évek közül az államok legnagyobb részében az 1920. év mutatja. Ebben az évben a legmagasabb a háborút követő évek születési gyarapodása s a halandóság már elveszti az 1919. évi, még a háborús időkre jellemző átmeneti magasságot, sőt ha nem is a közegészségügy javulása, de a legnagyobb halandóságú legfialabb korosztályok háborús megfogyása miatt már a fegyverletételt után következő évekre jellemző alacsony kialakulást mutatja, mely számszerűen alacsonyabb a világháborút megelőző évek halandósági nyers arányszámánál is. A központi hatalmaknál s a velük szomszédos Svájcban és Dániában s így hazánkban is 1921-ben következett be ez a maximum, részben a halandósági arányszámnak (Németország), részben a születési nyers ezreléknek (pl. hazánk) ez évben ez államokban kedvezőbb kialakulása révén. Európa déli nyúlványaiban, Olasz- és Spanyolországban, valamint Portugáliában 1919—22. természetes szaporodása emelkedő vonalat ad. A Dél-Európában különösen intenzív spanyoljárvány itt 1919-ben létesítette a legkedvezőtlenebb szaporodási viszonyokat s ebből kilábolva, a természetes szaporodás alakulása egészen 1922-ig javuló irányú maradt.

4. A városok természetes szaporodását a környező vidékkel hasonlítva össze, azt látjuk, hogy a városok természetes szaporodása a fegyverletételt után a legtöbb európai országban mélyen a vidéké alatt marad, mélyebben, mint bármikor ezelőtt akár a világháború alatt, akár a megelőző békés esztendőkből. Ugyanakkor a városokban a valóságos szaporodás

nagy lépésekkel halad előre. Tényleges gyarapodásuknak a népességhez viszonyított aránya magasabb a vidékénél, de a fentiek szerint nem születés, hanem odavándorlás miatt.

Hazánkban a fegyverletételt után a városok s a vidék természetes szaporodási nyers arányszáma a következőképpen alakult:

	1919	1920	1921	1922
Tjv. városok	— 0·1	0·6	1·5	0·1
Vármegyék	9·7	5·6	7·8	9·7
Orsz. átlag	7·7	4·9 ¹	6·7 ¹	8·1

Látható, hogy 1919 óta aránytalanul kisebb a városi nyers szaporodási arányszám, mint a vidéké. Ilyen különbség e számok között azelőtt sohasem volt. A világháború alatt a városok fogyása csak néhány százalékkal volt magasabb, azelőtt pedig 1913-ban még egy százalékot sem ért el, a vidék javára azelőtt is mindig mutatkozott különbség. 1913-tól 1918-ig ugyanis a hazai erre vonatkozó arányszámok a következők voltak:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Tjv. városok	6·2	6·3	— 2·0	— 4·9	— 7·8	— 11·1
Vármegyék	11·6	11·9	— 1·9	— 4·0	— 4·3	— 10·3
Orsz. átlag	11·1	11·1	— 1·9	— 4·1	— 4·7	— 10·4

A városok természetes szaporodásának mai különösen alacsony voltát mutató adatok egészen hasonlóan alakultak Németországban is. A százezer lakosnál többet számláló németországi városokra vonatkozólag rendelkezésünkre álló adatok szerint ugyanis a németországi természetes szaporodási nyers arányszám e megoszlásban a következő volt:

	1919	1920	1921	1922	1923
Városok	2·5	7·4	7·1	4·0	2·4
Orsz. átlag	3·8	10·0	11·4	8·5	—

Látható tehát, hogy Németországban is mélyen alulmarad a városok természetes szaporodása az országos átlagnak s természetesen még inkább a vidékének, sőt hogy 1923-ban a mienkhez hasonlóan egészen megdőbentően alacsony nivón áll.

Hollandiában a városok nagysága szerint részletezett adatokban a világháború után egészen határozottan domborodik ki az, hogy a városok természetes szaporodása annál kisebb, minél népesebb a város. Az erre vonatkozó németalföldi adatok 1913-tól 1922-ig ugyanis a következők:

¹ Nem egyeznek a trianoni határok között lévő Magyarországra vonatkozó, a X. táblázatban b) alatt közölt adatokkal. Ez utóbbiak azonban város és vidék szerint való megoszlásukban még nem ismeretesek.

A holland városok népességének osztályai	A v i l á g h á b o r ú									
	előtt	a l a t t					u t á n			
	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
100.000 l.-nál népesebb	14.9	14.7	12.4	12.2	11.1	6.3	7.6	13.7	13.3	11.6
50—100.000 l.	13.1	13.0	11.8	10.9	10.2	5.6	9.0	13.5	14.5	12.8
20—50.000 l.	16.0	15.1	13.6	13.4	13.0	7.3	11.3	16.8	17.9	16.1
5—20.000 l.	16.9	17.1	14.6	14.6	14.1	8.5	12.7	18.3	17.9	15.9
5 ezer l.-nél kisebb	16.1	16.2	14.4	14.2	13.7	8.8	12.4	17.2	17.0	15.2
Az ország átlaga	15.9	15.8	13.7	13.6	12.9	7.7	11.0	16.4	16.3	14.4

Míg a háború előtt s az alatt is a 100 ezernél népesebb városok szaporodása mindig nagyobb volt, mint az 50 és 100 ezer közötti népességüké, addig a világháború után már a százezernél népesebb városoké a kisebb.

Dániában is fokozódott a háború óta az a jelenség, mely szerint a városok természetes szaporodása mindenkor a falvaké alatt marad. Az 1911/15. évi átlaggal állítva szembe az 1918—1920. évi adatokat, a következő képet nyerjük:

	1911/15	1918	1919	1920
Kopenhága és Friedrichsberg	8.7	6.4	6.9	7.5
Vidéki városok	9.9	6.3	6.3	10.1
Falvak és tanyák	15.4	14.6	13.2	15.3

Svédországból arra vonatkozólag is vannak adataink, hogy ugyanezen jelenség kialakulása alatt a háború után a városok valóságos szaporodása éppen ellenkezőleg miképpen fokozódik. A svédországi természetes szaporodásra vonatkozó adatok ily megoszlásban a következők:

	1901/10	1918	1919	1920	1921	1922
városok	11.0	0.9	4.0	9.0	7.5	5.1
vidék	10.9	2.9	5.8	10.9	9.6	7.5
orsz. átlag	10.9	2.3	5.3	10.3	9.0	6.8

Itt is igen határozott a jelenség, de még inkább azzá válik, ha csak a legnagyobb városokat nézzük, pl. Stockholmot magában. Stockholm 1921-ben 3.4‰-es, 1922-ben 2.0‰-es, legutóbb 1923-ban pedig csupán 1.8‰-es nyers szaporodási arányt mutatott fel. Ugyanekkor a valóságos szaporodásra vonatkozó adatok éppen az ellenkező képet tárják elénk. Ezek a következők:

	1901/10	1918	1919	1920	1921	1922
városok	21.4	6.6	25.6	24.2	10.7	28.4
vidék	3.0	0.5	2.5	3.8	7.5	5.1
orsz. átlag	7.3	2.2	5.7	9.8	8.4	5.6

Látható, hogy a valóságos szaporodásra vonatkozó nyers ezrelékek tényleg 500, sőt 600‰-kal is magasabbak a városokban, mint a vidéken. Stockholmban is magas volt a valóságos szaporodás, 1921-ben 6.2, 1922-ben 6.9, 1923-ban 11.4‰.

e) A vándorlások legújabb statisztikájában úgy a külső, mint a belső vándorlások alakulásában vannak a fegyverletételtől kezdve Európaszerte hasonlóan kialakuló jelenségek. A külső vándorlásokat illetőleg figyelemre méltók a következők:

1. A háború alatt stagnáló, illetőleg a központi hatalmaknál teljesen megszűnt tengerentúli kivándorlás a fegyverletétel után Európaszerte újból megindul s a részeire bomlott Magyar-Osztrák Monarchia utódállamainak kivételével rövidesen eléri, sőt felül is mulja a világháború kitörését megelőző időkben elfoglalt nívót. E tömegjelenségre vonatkozó adatok ugyanis a háború után az egyes európai államokban a következőképen alakultak: (l. a XII. sz. táblázatot.)

Látható tehát, hogy a világháború után újult erővel indult meg a kivándorlás. Az a jelenség, hogy a háborúkat befejező békekötések után különösen a legyőzött államokban van sok kivándorló,¹ a világháború után következő időszakban csupán Németországra nézve állapítható meg, de itt sem a fegyverletételt közvetlen követő évekre, hanem csak 1923-ra vonatkozólag. Ekkor a Németbirodalmat 115 ezer tengerentúltra induló kivándorló hagyta el, ami az 1908/13. évi átlagos kivándorlásnál 407‰-kal több. Ilyen gyarapodást sem a győztesek, sem az egykori semlegesek legújabb időszakbeli kivándorlása sem mutatott. Az 1922. évi német kivándorlás is nagyobb arányú, mint a világháború kitörését megelőző legutolsó békés esztendőké, de annál még csak 60‰-kal magasabb, amilyen arányú gyarapodást a fegyverletétel után számos más, nem a központi hatalmak sorába tartozó ország is mutat. Hazánk, amely a világháború előtt igen nagyarányú kivándorlással bírt, egészen háttérbe szorul a legújabb időszak tengerentúli kivándorlási mozgalmában. A semlegesek kivándorlási mozgalmá már a világ-

¹ Amelynek megfigyelése még a napoleoni háborúk idejéből származik s amely a porosz francia háborúban 1870/71-ben újból beigazolódást nyert.

XII. A tengerentúli kivándorlás alakulása az európai államokban.

XII. Formation de l'émigration d'outre-mer dans les pays européens.

Allam — États	Moyenne des années		A fegyverletétel után következő évek az Années après le désarmement				
	A tisztán békés purement des temps de paix 1908—13	A csupán hábo- rús — seule- ment des temps de guerre 1915—17	1919	1920	1921	1922	1923
	évek átlaga		év — années				
a) Egykori hadviselők — Anciens belligérants							
Angol királyság — Royaume- Uni ¹⁾	384.156	67.324	146.935	284.821	199.477	174.096	256.284
Olaszország — Italie	436.730	33.286	56.501 ²⁾	216.538	197.558	124.322	179.932
Belgium — Belgique	2.377	—	2.223	5.450	2.482	2.560	—
Portugália — Portugal	57.145	11.683	29.149	—	—	—	—
Finnország — Finlande	14.020	4.046	1.085	5.595	3.557	5.715	13.843
Németország — Allemagne	22.793	112	3.144	8.458	23.254	36.527	115.416
Ausztria — Autriche	224.771	—	—	—	5.176	10.579	15.497
Magyarország — Hongrie		—	—	—	1.469	3.076	—
Csehszlovákia — Tcheco-Slovaquie	—	—	—	—	—	20.761	15.972
b) Egykori semlegesek — Anciens neutres							
Svédország — Suède	16.911	4.910	4.008	7.093	5.881	8.985	26.559
Norvégia — Norvège	12.503	4.101	2.432	5.581	4.627	6.456	18.287
Svájc — Suisse	5.220	1.365	3.063	9.276	7.129	5.787	8.006
Dánia — Danemark	7.669	3.060	3.341	6.300	5.309	4.094	7.601
Németalföld — Pays-Bas	2.719	961	2.439	5.978	3.286	2.158	5.648
Spanyolország — Espagne	171.946	81.810	94.088	180.113	88.970	91.161	118.206

¹⁾ 1913 előtt azok az utasok is belefoglaltattak a statisztikába, akik csak ideiglenesen hagyták el az országot. — Antérieurement à 1913 les voyageurs qui n'ont quitté les pays que temporairement, ont été également compris dans les chiffres. ²⁾ Csak az Amerikába irányuló kivándorlás. — Émigration pour l'Amérique.

háború alatt is sokkal kevésbé volt akadályozva, mint a hadviselőké, ezért ez náluk a fegyverletétel után, 1919-ben sem élénkül oly hirtelen, mint az egykori hadviselőknél. A háború megszűnésének a kivándorlást elősegítő hatása mindazonáltal náluk is megvan; — sőt az egykori európai semlegesektől a skandináv államok kivételével már 1919-ben több kivándorló ment tengerentúlra, mint akár a megelőző 1918. évben, akár az 1915/17. évi tisztán háborús időszak átlagában. A következő években csakhamar ők is túlszárnyalják az 1908/13. évi nívót.

2. A világháborút követő időszakban a kivándorlók száma a legtöbb európai államban — a rendelkezésünkre álló adatok szerint Németország kivételével — már 1920-ban igen magasra szökik fel s a következő évben ismét csökken. 1922-től kezdve a kivándorlók száma azután ismét tovább gyarapodik s az államok nagyobb részében a már rendelkezésünkre álló 1923. évi adatokban éri el a maximumot.

3. A kivándorlók személyi adatait illetően a legérdekesebb a világháború után a nők és gyermekek arányának, különösen a régebbi békés esztendőkhöz képest mutatkozó gyarapodása. Ennek az a magyarázata, hogy a háború

utáni kivándorlók többnyire a már előbb kivándoroltak hozzátartozói, akik a nekik előre megküldött amerikai pénzzel könnyebben mehettek is ki, mint az új munkakeresők, akiknek számát az amerikai bevándorlásra megállapított numerus clausus amúgy is erősen leszállította. Hazánkban pl. 1921-ben 75·4 (ebből 60·1% 12 éven felüli nő), 1922-ben 70·8 és 1923-ban is még 69·3% a nő és a 12 éven aluli gyermek a kivándorlottak között, míg a világháborút megelőzőleg a nők aránya 1914-ben csak 34% s 1906/10 átlagában pedig csak 33·6%. Látható a jelenség nemcsak a többi hadviselőknél, hanem a semlegeseknél is, pl. Svédországban, ahol 1919-ben 61·5, 1920-ban 53·2 és 1921-ben 54·2% volt a kivándorlók között a nők aránya, míg 1901/10-ben csupán 43%.

4. A tengerentúli kivándorlásnak a fegyverletételt követő években jelentkező gyarapodásával kapcsolatban a legfontosabb kivándorlási állomás, az Északamerikai Egyesült Államok, természetesen a bevándorlók számának gyarapodását jelzi. Az amerikai pénzügyi évek szerint ugyanis a fegyverletétel után a bevándorlók száma a tisztán háborús s a világháborút megelőző 6 tisztán békés év átlagával összehasonlítva a következő volt:

XIII. Az Északamerikai Egyesült-Államokba bevándoroltak száma a világháború után.

XIII. Nombre des personnes immigrées aux États-Unis après la guerre mondiale.

Á l l a m P a y s	Moyenne des années		A világháború után következő amerikai pénzügyi évek (június 30-ig), az Exercices américains (jusqu'au 30 juin) après la guerre mondiale			
	A tisztán békés purement des temps de paix	A csupán háborús seulement des temps de guerre	1918/19	1919/20	1920/21	1921/22
	1908/9—13/14	1915/3—17/18	é v			
A) Egykori hadviselők. — A) Anciens belligérants.						
Angol királyság — <i>Royaumes-Unis</i>	52.595	9.771	6.797	38.471	51.142	25.153
Irország — <i>Irlande</i>	33.906	4.792	474	9.591	28.435	10.579
Olaszország — <i>Italie</i>	204.588	24.504	1.884	95.145	222.260	40.319
Franciaország — <i>France</i>	7.338	3.044	3.379	8.945	9 552	4 220
Belgium — <i>Belgique</i>	4.164	486	268	6.574	6.166	1.541
Portugália — <i>Portugal</i>	6.915	8.153	1.222	15.472	19.195	1.950
Oroszország — <i>Russie</i>	159.730	8.267	1.403	6.564	105.282	48.545
Románia — <i>Roumanie</i>	5.301	72	19	1.890	25.817	10.287
Németország — <i>Allemagne</i>	34.150	1.727	52	1.001	6.803	17.931
Ausztria—Magyarország — <i>Autriche- Hongrie</i> *)	214.526	2.170	53	5.666	77.069	29.363
B) Egykori semlegesek. — Anciens neutres.						
Svédország — <i>Suède</i>	24.958	4.968	2.243	5 862	9.171	6.624
Norvégia — <i>Norvège</i>	19.051	4.143	1.995	4.445	7.423	5.292
Svájc — <i>Suisse</i>	3.492	635	381	3.785	7.106	3.398
Dánia — <i>Danemark</i>	6.529	2 565	1.352	3.137	6.260	2.790
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	4.164	2.030	1.098	5.187	6.493	1.990
Spanyolország — <i>Espagne</i>	2.794	6.765	1.573	18.821	23.818	665
Balkán államokból — <i>Pays balkaniques</i>	28.677	18.111	418	14.004	35.478	5.414
Egyéb európai államokból — <i>Autres pays européens</i>	67	1.074	16	1.735	4.894	405
Európa összesen — <i>Europe entière</i> . .	813.045	103.277	24.627	246.295	652.364	216.385
Teljes bevándorlás — <i>Immigration totale</i>	987.748	117.474	141.132	430.001	805.228	309.556
Európára eső % — <i>Proport. % pour l'Europe</i>	86,3	85,3	17,4	57,2	81,9	69,8

*) 1918/19-ig a Magyar-Osztrák Monarchia, innen Ausztria, Magyarország, Csehszlovákia és Jugoszlávia együtt. — *Jusqu'à 1918/19 la monarchie Austro-Hongroise, à partir de cette date: l'Autriche, la Hongrie, la Tchéco-Slovaquie et la Yougoslavie ensemble.*

Látható, hogy a bevándorlás 1919/20-tól kezdve valamennyi európai államból gyarapodik. Időbeli lefolyását illetőleg pedig megemlékezésreméltó, hogy maximumát 1920/21-ben éri el. Ez a kivándorlásnál 1920-ban jelzett kivándorlási hullám kulminálásának felel meg. A legutóbbi új kivándorlási hullámnak megfelelő amerikai bevándorlási adat (amelyről 1923. évre vonatkozólag pedig már több európai adat van) még hiányzik. A minimum az amerikai bevándorlásban a béketárgyalások idejébe eső amerikai pénzügyi év, 1918/19 volt. Ekkor valamennyi európai államból kisebb volt a bevándorlás, mint a háborús időszak, az 1915/18. évek átlagában.

5. Az európai államokba való visszavándorlás közvetlenül a világháború után a kivándorláshoz

viszonyítva nagyobb arányú volt, mint amilyen a világháborút megelőző legutolsó békés években szokott lenni. Hazánkban 1921-ben több a visszavándorló (1802), mint a kivándorló (1469), míg azelőtt a visszavándorlók az ugyanazon évben kivándorlók számának csak 22%-át tették; (akár az 1913. évi eredményt, akár az 1906/10. évi átlagot tekintjük). A visszavándorlás a háború után még a volt semleges államokban is nagymérvű gyarapodást mutat, mert a háború alatt a bűvárhajóktól való félelem megbénította a semleges államok tengeri forgalmát is. Így pl. Svédországban a tengerentúlról való visszavándorlás a kivándorlásnak 1919-ben 89, 1920-ban 79, s még 1921-ben is 78%-át tette, holott 1901/10-ben ahhoz viszonyítva csak 20% volt.

Saile Tivadar dr.

Munkanélküliség.

Chômage.

Résumé. Dans le dernier numéro de la Revue (IIe année, N° 7—8) en publiant les fluctuations du chômage dans les années 1920 à 1923 et dans la première moitié de 1921, nous avons commencé de faire paraître les données se rapportant au nombre des chômeurs enregistrés par les organisations des ouvriers syndiqués de la Hongrie. La situation du chômage dans le troisième trimestre 1924 est éclairée dans ces cadres par les chiffres exposés aux tableaux I, II et III. D'après ces données le chômage allait en s'accroissant pendant les mois d'été ayant le point culminant avec le nombre des sans-travail s'élevant à 28.801. Par suite de l'exécution accentuée des travaux de réparations, la situation accuse une amélioration au mois de septembre, le nombre des chômeurs ayant diminué de 9.7%. Cette amélioration légère s'est présentée à Budapest aussi bien qu'en province. Le tableau II expose le nombre des membres sans-travail des syndicats professionnels démocrates-socialistes, ainsi que les écarts relevés pour les mois de juin à septembre suivant 33 branches de profession; le tableau III permet de suivre la formation du chômage parmi les membres des syndicats professionnels socialistes-chrétiens de Budapest; enfin le tableau IV donne le mouvement des offices publics de placement au cours des neuf premiers mois de l'année.

A Szemle mult (II. évf. 7—8.) számában a munkanélküliségnek az 1920—1923. években és az 1924. év első felében mutatkozó hullámzását ismertetve, közölni kezdtük a magyarországi szervezett munkásság érdekvéköseletei által kimutatott munkanélküliek számára vonatkozó adatokat. A munkanélküliség állását ezen keretek közt az 1924. év harmadik negyedéről az I., II. és III. táblázatokban kimutatott adatok világítják meg. Összehasonlítás kedvéért az I. táblán a folyó év összes előző, a II. és III. táblán június (ill. július) hónapjaira vonatkozó anyagot is feltüntetjük s ezúttal már a foglalkozás szerint részletezett adatok mind a szociáldemokrata, mind a keresztényszociálista szakszervezeteknél ugyanazon időszokról (hónapokról) szólnak. Kívánatos volna azonban, hogy a jövőben a keresztényszociálista szakszervezetek tagjai sorában a vidéken előforduló — egyébként, mint értesülünk, nem nagy arányú — munkahiányról is kapjunk adatokat s ezenkívül a munkanélküliek számát a szervezetlen munkások tömegében is közvetlen adatok alapján lehessen megállapítani. A munkapiac adatai ugyanis csak közvetett úton nyújtanak tájékozást.

A szociáldemokrata szakszervezetek országos adatai szerint a munkanélküliség a nyári hónapok alatt tovább növekedett s augusztus

I. Munkanélküliek száma a magyarországi szociáldemokrata szakszervezetek kimutatása szerint 1924 január—szeptember havában.

Nombre des chômeurs démontré par les syndicats ouvriers démocrates-socialistes de la Hongrie du mois de janvier au mois de septembre 1924.

Időpont — Époque	Munkanélküliek száma — Nombre des chômeurs					
	Férfi Hommes	Nő Femmes	Együtt Ensemble	Ebből — Dont		A szakszervezeti tagok számának % -ában Pourcentage du nombre des membres des syndicats
				Budapest Budapest	Vidék Province	
1924						
január 26-án — le 26 janvier	16.319	1.324	17.643	12.357	5.286	10.3
február 29-én — le 29 février	19.844	3.916	23.760	—	—	14.4
március 30-án — le 30 mars	20.425	2.011	22.436	—	—	13.6
április 26-án — le 26 avril	20.359	1.968	22.327	—	—	11.6
május 31-én — le 31 mai	20.923	1.744	22.667	—	—	11.7
június 28-án — le 28 juin	22.609	1.989	24.598	17.675	6.923	12.8
július 26-án — le 26 juillet	25.871	2.863	28.734	17.358	11.376	15.0
augusztus 30-án — le 30 août	25.747	3.054	28.801	17.459	11.342	15.0
szeptember 27-én — le 27 septembre	24.376	1.644	26.020	16.858	9.162	13.5

II. A magyarországi szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek számának megoszlása foglalkozás szerint 1924 június—szept. havában. — *Nombre et répartition par professions des chômeurs démontrés par les syndicats ouvriers dém.-soc de la Hongrie du mois de févr. au mois de juin 1924.*

Foglalkozás Profession	június 28-án — le 28 juin				július 26-án — le 26 juillet				augusztus 30-án — le 30 août				szeptember 27-én — le 27 septembre			
	férfi — hommes	nő — femmes	együtt — ensemble	a tagok számának % o-ában pourc. du nombre des membres	férfi — hommes	nő — femmes	együtt — ensemble	a tagok számának % o-ában pourc. du nombre des membres	férfi — hommes	nő — femmes	együtt — ensemble	a tagok számának % o-ában pourc. du nombre des membres	férfi — hommes	nő — femmes	együtt — ensemble	a tagok számának % o-ában pourc. du nombre des membres
Aranyműves <i>Orfèvres</i>	79	6	85	14.7	81	8	89	14.7	54	3	57	9.4	51	4	55	8.1
Bányász <i>Mineurs</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bizt. tisztviselő <i>Empl. d'assurance</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Borbély <i>Coiffeurs</i>	5	1	6	1.1	7	2	9	1.7	10	4	14	4.8	10	4	14	4.8
Bőrmunkás <i>Ouvriers en cuir</i>	53	93	146	25.5	87	55	142	24.8	66	86	152	39.7	3	8	11	1.9
Bőröndös <i>Malletiers</i>	12	1	13	2.4	16	1	17	3.0	36	1	37	6.9	34	1	35	6.2
Cipész <i>Cordonniers</i>	926	114	1040	9.6	1205	145	1350	11.6	692	131	823	7.8	930	121	1051	9.7
Élelmezési munkás <i>Ouvr. d'alimentation</i>	439	20	459	13.0	376	63	439	11.8	489	78	567	15.2	508	78	586	15.8
Építő <i>Ouvr. de construction</i>	7694	242	7936	41.2	8330	230	8560	44.5	6586	106	6692	34.8	4567	260	4827	24.1
Famunkás <i>Ouvriers en bois</i>	1646	65	1711	13.3	2000	133	2133	16.6	2031	119	2150	19.6	1111	50	1161	10.0
Fényképész <i>Photographes</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	9.5	—	—	—	—
Grafikus <i>Ouvr. polygraphiques</i>	43	20	63	7.8	46	36	82	10.2	71	39	110	14.1	40	24	64	8.8
Húsiipari munkás <i>O. de l'ind. de la viande</i>	980	—	980	25.9	1095	—	1095	28.9	1170	—	1170	46.8	965	—	965	34.8
Kalapos <i>Chapeliers</i>	22	7	29	7.1	51	17	68	16.8	23	26	49	12.3	22	17	39	10.3
Kályhás <i>Poeliers</i>	—	—	—	—	12	—	12	8.2	—	—	—	—	—	—	—	—
Keresk. alkalm. <i>Empl. commerciaux</i>	134	8	142	2.3	142	10	152	30.4	118	20	138	2.8	108	25	133	2.6
Kesztyűs <i>Gantiers</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Könyvkötő <i>Relieurs</i>	102	180	282	7.8	184	268	452	12.5	182	342	524	14.0	132	174	306	8.2
Magántisztviselő <i>Employés privés</i>	219	145	364	5.9	276	257	533	8.7	385	287	672	11.0	391	306	697	11.4
Mintakészítő <i>Fabricants de modèles</i>	68	—	68	15.1	74	—	74	16.5	105	—	105	43.3	102	—	102	23.0
Nyomdász <i>Imprimeurs</i>	812	168	980	12.8	504	263	767	10.0	605	314	919	12.2	593	302	895	12.0
Pénzüntézeti tisztv. <i>Empl. d. établ. financ.</i>	1610	654	2264	41.1	2524	1080	3604	65.5	2541	1101	3642	73.7	4062	—	4062	73.8
Pénzint. segédm. <i>Ouvr. aux. d. établis. fn.</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	310	—	310	35.6	415	—	415	48.8
Segédmunkás <i>Ouvriers auxiliaires</i>	57	41	98	6.1	159	14	173	10.7	203	38	241	30.8	165	9	174	17.3
Szabó <i>Tailleurs</i>	190	25	215	3.1	200	22	222	3.3	185	46	231	3.4	143	61	204	3.0
Szállítási munkás <i>Ouvriers de transport</i>	26	—	26	0.5	47	—	47	1.0	56	—	56	1.4	64	—	64	1.7
Szállodai éttermim. <i>Person. d. hôt., d. rest.</i>	637	175	812	32.4	655	121	776	36.0	558	132	690	26.6	689	158	847	24.8
Szobrász <i>Sculpteurs</i>	91	—	91	27.5	130	—	130	40.7	145	—	145	45.4	130	—	130	39.8
Textilmunkás <i>Ouvr. de l'ind. textile</i>	8	—	8	0.3	15	4	19	0.6	10	6	16	1.2	—	—	—	—
Úvegsmunkás <i>Verriers</i>	85	—	85	17.0	94	—	94	18.8	53	—	53	9.8	27	3	30	7.5
Vasmunkás <i>Ouvriers en fer</i>	6667	23	6690	14.8	7421	60	7481	16.6	8966	5	8971	20.0	8974	19	8993	19.9
Vegyész <i>Chimistes</i>	—	—	—	—	130	72	202	6.1	193	170	263	16.7	140	20	160	8.0
Zenész <i>Musiciens</i>	4	1	5	0.6	10	2	12	1.5	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen — <i>Totaux</i>	22609	1989	24598	12.8	25871	2863	28734	15.0	25747	3054	28801	15.0	24376	1644	26020	13.5

30-án érte el 28.801 munkanélkülivel (június 28-ával szemben $+17.1\%$) tetőpontját, mely szám még az 1922. évi december 2-i eddigi maximumot (27.287) is túlhaladja. Végre szeptemberben — mint alább látni fogjuk, a tatarozási munkálatok fokozottabb keresztülvitele miatt — határozott enyhülés következett be s a munkanélküliek száma 26.020-ra (augusztus 30-ával szemben 9.7% -kal) csökkent. A szakszervezeti tagok számához viszonyított arányszám július—augusztus hónapok folyamán kerek 15% -ra emelkedett és szeptember 27-ig 13.5% -ra szállott alá. A csekély javulás bár különböző mértékben, Budapesten és a vidéken egyaránt jelentkezett.

A munkások számát tekintve, a munka nélkül maradt nők számánál jóval nagyobb kilengéseket tapasztalunk, mint a férfiaknál, amennyiben a nők száma júniustól augusztusig 53.5% -kal (a férfiaké 13.9% -kal) emelkedett, szeptemberig pedig 17.3% -kal (a férfiaké 7.8% -kal) apadt. A nők arányszáma ennek következtében az összes munkanélküliek közt júliusban 10.0% , augusztusban 10.6% , végül szeptemberben 6.3% volt.

A második táblázat a szociáldemokrata szakszervezetek munkanélküli tagjainak számát s a június—szeptember hónapban mutatkozó eltolódásokat 33 foglalkozási ág szerint részletezve foglalja magában. A pénzügyi segédmunkások csoportja a foglalkozások közt csak augusztus 30-tól kezdve szerepel, a bányászok és biztosítási tisztviselők sorában pedig 1924 február hó óta nincs munkanélküli egyén kimutatva. A munkanélküliek abszolút számát tekintve, melynek mérlegelésénél természetesen nem szabad szem elől téveszteni azt a körülményt, hogy a munkások különböző szakmákban erősen eltérő mértékben tartoznak a szakszervezetekhez, a foglalkozások közül legtöbb — 8993 — munkanélkülit találunk a vas- és fémipari munkások közt, utánuk 4827 alkalmazás nélküli építőmunkás, majd 4062 állást nem kapott pénzügyi tisztviselő sorakozik. Megemlítendő még a munkahiányban szenvedő famunkások (1161) és cipészek (1051) száma. A viszonyszámok mindenekelőtt azt mutatják, hogy a szeptemberben bekövetkezett csekély javulást teljes összegében az építőipar bizonyos fokú munkaszaporulata okozza. Az építőipari munkások arányszáma ugyanis a szakszervezeti tagok számához viszonyítva a július 26-iki maximumról (44.5%), augusztus végéig 34.8% -ra, majd szeptember végéig 24.1% -ra csökkent. Az építőipartól eltekintve a többi foglalkozásban együtt augusztusban 22.109, szeptemberben 21.193 munkanélküli egyén

volt nyilvántartva, vagyis a javulás csupán 4.1% . Az építőipar kedvezőbb helyzetét majdnem kizárólag a háztulajdonosok által megindított tatarozási munkálatok idézték elő s a szórványosan előfordult új építkezések itt teljesen alárendelt szerepet játszanak. De ha a javítási munkák végrehajtása a pénzügyi tekintetek lehető mellőzésével a tényleges szükséglet egész nagyságához mérten történnék, ami gazdasági, közegészségügyi és szociális szempontból egyaránt óhajtható volna, akkor a tömeges munkaalkalomkinálat nemcsak az építőiparra s a rokon és kapcsolatos iparokra hatna jótékonyan, hanem az épületek évtizedes elhanyagoltsága miatt a munkanélküliség kedvezőtlen irányzatát általában is megállítaná, sőt hosszú időre megfordítaná.

A szellemi munkások vigasztalan helyzetére jellemző, hogy a munkanélküliség viszonyzáma a pénzügyi tisztviselőknél (73.8%) és a pénzügyi segédmunkásoknál (48.8%) a legmagasabb. Kedvezőtlen ez az arány még a húsipari munkásoknál (34.8%), bár itt az augusztusi állapottal (46.8%) szemben javulás észlelhető, továbbá a nem nagy számú szobrászoknál (39.8%). Augusztus hó óta viszonylag is javult a vegyészek (16.8% helyett 8.0%) és a famunkások (19.6% helyett 10.0%) helyzete.

A munkanélküliség alakulását a keresztényszociálista szakszervezetek budapesti tagjai sorában a III. táblázat mutatja be.

Mint hogy az építőmunkások zöme a szervezett munkásság másik érdekképviselőjéhez tartozik, a keresztényszociálista szakszervezetek országos szövetsége által nyilvántartott munkanélküliek száma végösszegben szeptember hónap folyamán nemcsak nem csökkent, hanem tovább növekedett. Az ebbe a csoportba tartozó munkanélküliek száma augusztus 31-én 3258, szeptember 30-án 3357 ($+3.0\%$) volt. Az emelkedés legnagyobb arányú a női munkásoknál, kiknek száma szeptember hónap folyamán 83-mal (24.9% -kal) növekedett.

Az egyes foglalkozási ágak közül szembe-
tűnő az éttermi alkalmazottak súlyos helyzete, akiknél a munkanélküliek száma júniustól szeptemberig rendkívüli módon — 130-ról 2496-ra — felszökött, úgyhogy végül az összes foglalkozások körében kimutatott munkanélküliek számának 74% -át tette. A tagok számához viszonyított arány az éttermi alkalmazottaknál 20% körül mozog. A többi foglalkozás közül a vas- és fémmunkások vezetnek 424 (11.0%) munkanélkülivel.

A kétféle szakszervezetek adatainak összehasonlításával kibontakozik a budapesti munka-

III. A keresztényszocialista szakszervezetek országos szövetsége által kimutatott munkanélküliek száma és megoszlása foglalkozás szerint Budapesten 1924 június—szeptember havában.

Nombre et répartition par professions des chômeurs à Budapest démontrés par l'alliance nationale des syndicats professionnels des socialistes chrétiens du mois de mai au mois de juillet 1924.

Foglalkozás Profession	A munkanélküliek száma — Nombre des chômeurs															
	jún. 30-án — le 30 juin				júl. 31-én — le 31 juillet				aug. 31-én — le 31 août				szept. 30-án — le 30 septembre			
	Férfi — Hommes	Nő — Femmes	Együtt — Ensemble	a tagok számának %-ában — Pourc. du nombre des membres	Férfi — Hommes	Nő — Femmes	Együtt — Ensemble	a tagok számának %-ában — Pourc. du nombre des membres	Férfi — Hommes	Nő — Femmes	Együtt — Ensemble	a tagok számának %-ában — Pourc. du nombre des membres	férfi — hommes	nő — femmes	együtt — ensemble	a tagok számának %-ában — Pourc. du nombre des membres
Cipészek és bőrmunkások — <i>Cordonniers et ouvriers de cuir</i>	17	1	18	3.0	14	2	16	3.0	18	2	20	3.0	34	2	36	8.0
Egészségügyi alkalmazottak — <i>Employés d'hygiène</i>	3	47	50	8.0	10	50	60	9.0	20	50	70	10.0	20	65	85	7.0
Élelmezési munkások — <i>Ouvriers d'alimentation</i>	—	—	—	—	8	3	11	1.5	12	—	12	4.0	17	9	26	8.0
Építőmunkások — <i>Ouvriers de construction</i>	5	—	5	0.5	7	—	7	5.0	9	—	9	1.0	47	—	47	10.0
Éttermi alkalmazottak — <i>Employés des restaurants</i>	130	—	130	10.0	405	145	550	22.0	2256	240	2496	20.0	2256	240	2496	20.0
Famunkások — <i>Ouvriers en bois</i>	152	4	156	15.0	26	2	28	3.0	15	1	16	2.0	17	2	19	2.0
Festőmunkások — <i>Peintres en bâtiment</i>	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—
Húsipari munkások — <i>Ouvriers de l'industrie de la viande</i>	44	—	44	12.0	36	—	36	10.0	41	—	41	11.0	41	—	41	11.0
Kéményseprőmunkások — <i>Ramoneurs</i>	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kereskedelmi alkalmazottak — <i>Employés commerciaux</i>	52	5	57	7.0	56	2	58	7.0	64	3	67	1.0	—	—	—	—
Könyvkötőmunkások — <i>Relieurs</i>	19	31	50	13.0	11	20	31	10.0	14	2	16	25.0	12	3	15	10.0
Magántisztviselők — <i>Employés privés</i>	26	9	35	2.0	26	11	37	3.0	34	15	49	4.0	41	25	66	4.7
Molnár- és malommunkás — <i>Meuniers et ouvriers de minoterie</i>	—	—	—	—	6	—	6	3.0	4	—	4	1.0	2	—	2	0.5
Szabómunkások — <i>Tailleurs</i>	51	17	68	5.0	38	29	67	5.0	27	20	47	5.0	26	68	94	4.0
Textilmunkások és munkásnők — <i>Ouvriers et ouvrières textiles</i>	3	2	5	—	1	1	2	—	3	—	3	—	2	2	4	—
Vas- és fémmunkások — <i>Ouvriers de sidérurgie et métallurgie</i>	353	3	356	9.0	359	—	359	10.0	408	—	408	11.5	424	—	424	11.0
Összesen — <i>Totaux</i>	857	119	976	—	1005	265	1270	—	2925	333	3258	—	2941	416	3357	—

nélküliség hullámlásának képe. Eszerint Budapesten júniusban összesen 18.651, júliusban 18.628, augusztusban 20.717, és szeptemberben 20.215 szervezett munkás volt alkalmazás nélkül. A szeptember havi csökkenés tehát a székesfővárosban mindössze 2.4%-ot ért el.¹⁾

¹⁾ A Szemle nyomdai munkálatainak lezárása közben érkeztek be a szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek számára vonatkozó 1924. évi október 31-iki adatok. Ezek szerint a munkanélküliség ismét súlyosabb mérvet öltött, amennyiben a munkahiányban szenvedő munkások száma a szóbanforgó munkástörzsnél szeptember végétől október végéig 26.020-ról 30.120-ra, 15.8%-kal szaporodott s a tagok számához viszonyított arányszám is 15.7%-ra emelkedett. A munkanélküliség rohamos terjedését október hó folyamán főleg a munkaalkalomhoz nem jutott nőmunkások nagy száma

IV. Hatósági munkaközvetítők forgalma 1924 január—szeptember havában.

Mouvement des offices publics de placement du mois de janvier au mois de septembre 1924.

Megnevezés — Désignation	I	II	III
	évnegyed — trimestre		
Munkahely — <i>Offres d'emploi</i>	21.629	28.942	28.620
Munkakereső — <i>Demandes d'emploi</i>	34.286	36.800	39.218
100 munkahelyre esett m. kereső — <i>Proport. des demandes pour 100 offres d'emploi</i>	159	127	137
Munkaközv. — <i>Placements</i>	11.257	13.495	13.681
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i>	52	47	48

Mult számunkban a magyar munkapiac 1923. évi helyzetéről a m. kir. állami munka-

(2980, szeptemberrel szemben + 81,3%) okozta, de a férfiak száma is 11,3%-kal növekedett. A nők arányszáma a munkanélküliek közt október 31-én 9,9% volt.

A területi megosztást vizsgálva azt a feltűnő jelenséget tapasztaljuk, hogy a munkanélküliek egész októberi szaporulata a vidékre esik, hol szeptemberben 9162, októberben már 13.405 (+ 46,3%) munkanélküli egyén találtatott. Budapesten a munkanélküliek száma csekély mértékben — 16.858-ról 16.715-re — csökkent.

közvetítőhivatal 1923. évi jelentése alapján számoltunk be. A hatósági munkaközvetítők forgalmát az 1924. év első három évnegyedéről főbb vonásokban a IV. táblázat mutatja be.

Párhuzamban a munkanélküliségre vonatkozó közvetlen adatok tanulságaival, a munkaközvetítés adatai szintén azt igazolják, hogy a munkapiac az 1924. év első kilenc hónapjában ingadozó és az előző évek átlagához viszonyítva kedvezőtlen irányzatú volt.

Kovács Norbert dr.

Munkanélküliség a külföldön.

Chômage à l'Étranger.

Állam	A munkanélküliek száma ¹⁾							
	1923				1924			
	március	június	szept.	december	március	június	július	augusztus
Franciaország	2.571	2.087	1.363	440	1.022	547	490	475
Olaszország	280.701	216.287	180.634	258.580	218.740	130.793	117.963	—
Svájc	29.524	15.787	14.791	20.751	15.642	6.791	8.235	8.737
Cseh-Szlovákia	369.420	246.616	210.535	191.978	180.002	85.966	79.036	—
Lengyelország	114.570	76.397	52.420	67.581	112.583	136.000	—	—
Ausztria	152.828	92.789	79.289	98.050	106.904	63.556	66.420	74.366
Németország	340.711	235.556	501.544	1.304.973	674.606	340.774	427.863	419.440
Belgium	4.788	5.605	3.008	11.017	4.060	6.659	4.934	—
Nagybritánia	1.303.476	1.295.136	1.344.667	1.226.641	1.137.683	1.084.517	1.135.351	1.220.847
Svédország	25.678	12.903	10.752	18.533	28.133	14.033	11.682	—
Norvégia	4.876	2.661	2.521	4.468	—	—	—	—
Dánia	40.684	20.722	19.602	50.148	46.464	13.189	13.881	14.294
Hollandia	42.417	27.409	32.709	44.185	34.139	18.504	20.224	22.187
Kanada	10.185	5.299	3.018	11.767	10.051	9.250	—	—

¹⁾ Az adatok csak a teljes munkanélküliekre vonatkoznak.

A fenti táblázatban feltüntetett országokban uralkodó munkanélküliségre vonatkozó legújabb adatok szerint a munkapiacnak az az általános javulása, mely az év eleje óta a folyó év közepéig a munkanélküliek számának szinte egyenletes mértékű apadásában nyilvánult s mely javulás — Lengyelországot kivéve — az összes államokban konstataható volt, mintha részben megszakadt volna, mivel egyes országokban a munkanélküliség növekedésének ismét aggályos jelei mutatkoznak. Áll ez elsősorban és különösen Németországra, de Ausztriában és Nagy-Britanniában is fokozatos rosszabbodást tükröznek vissza az adatok. Augusztusban az előző hónapoz képest javulás csupán Franciaországban mutatkozik, ahol a munkanélküliség egyébként is minimális méretű.

Németországban a munkanélküliek számának emelkedése már júniusban kezdődött s július és augusztus hónapokban már 100 ezernél több munkanélküli volt, mint májusban. Az egyes iparágakat tekintve legsúlyosabban

az építő-, fém-, bőr- és dohányipar munkásait érinti a munkanélküliség. Súlyosítja a helyzetet a részleges munkanélküliek számának rohamos emelkedése. Április havában a rövidebb munkanap mellett dolgozók száma 190 ezer volt, júliusban pedig már meghaladta a 830 ezret. Augusztusban ugyan — miként a teljes munkanélkülieknél — némi csökkenés észlelhető, az előző havi hatalmas emelkedésekhez képest ez a javulás azonban szinte elenyésző. A fém- és textilipari, valamint a cipő- és dohánygyári szervezett munkásoknak kereken a fele volt rövid munkanap mellett foglalkoztatva július és augusztus hónapokban. Legsúlyosabb a helyzet úgy a részleges, mint a teljes munkanélküliség szempontjából a fentemlített iparágakban, de a munkások foglalkoztatásának elégtelensége — a mezőgazdaságot és az építőipar egyes csoportjait kivéve — kisebb-nagyobb mértékben a többi iparágnál is konstataható.

Ausztriában a munkanélküliek számának bár nem nagy arányú, de állandó emelkedése

július közepe óta tart. Az értéktőzsdei árfolyamok zuhanásszerű esése s több nagy pénzintézet összeomlása által kiváltott hitelkrisisnek a kereskedelemre és iparra gyakorolt kedvezőtlen hatása nyilvánul a munkanélküliek emelkedő számában. Nemcsak a bank- és a kereskedelmi alkalmazottak között, hanem a legtöbb iparágban is, különösen a fémiparban, továbbá a szabóiparosok és vendéglői alkalmazottak között, jelentékenyebb mértékben kezd mutatkozni a munkanélküliség.

A harmadik ország, ahol az adatok lényeges rosszabbodásról számolnak be, *Nagy-Britannia*, ahol szintén ez év júniusában kezdődik a munkanélküliek számának emelkedése. Ez a számszerű emelkedés azonban nem hű kifejezője a tényleges helyzetnek, mivel a munkanélküliek között számos részleges munkanélküli is szerepel, másrészt mivel

a kimutatásba olyanok is sokan fel vannak véve, akik a munkáskormánynek augusztusban kiadott rendelkezése értelmében munkanélküliségi segélyt élveznek, de azelőtt nem voltak a munkanélküliekről szóló összeállításokba felvéve. A legutolsó hónapokra vonatkozó angol adatokat a kimutatások alapjának többszöri módosítása miatt bizonyos óvatsággal kell megítélnünk. Az *Economist* szerint október 6-án a munkanélküliek száma 1,216.000-re tehető; az emelkedés főleg a vas- és acéliparban volt jelentékenyebb.

A többi országok közül Cseh-Szlovákiában, Olasz- és Svédországban mutatkozik némi javulás, míg Hollandiában, Dániában és Svájcban, bár júniussal szemben a munkanélküliek számának csekély emelkedése észlelhető, az év közepe óta a munkapiac nagyjában stabilnak mondható. *H. S.*

© MEZŐGAZDASÁG ©

A világ cukorrépatermelése.

Production mondiale des betteraves à sucre.

Az 1923. (1922—1923.) évben a világ cukorrépatermése valamivel jobb volt, mint az 1922. évben. Míg a fontosabb cukorrépatermelő országok 1923-ban 40·7 millió tonnát produkáltak, az előző év termése 37·8 millió tonna volt. A termés megjavulása különösen az *Amerikai Egyesült-Államok* és *Oroszország* terméseredményeinek tudható be, mert a legtöbb európai országban a termés csökkenése észlelhető. Így elsősorban *Németországban*, a legtöbb cukorrépatermelő országban, ahol 1923-ban 1922-höz képest több mint 19 százalékos visszaesés észlelhető. Emelkedett *Európa* fontosságban második cukorrépatermelő országának, *Csehszlovákiának* termelése — a termés 15, a terület 11%-kal. Az 1924. év cukorrépatermése az eddig ismert adatok szerint csaknem mindenütt igen kedvező volt. Az 1923. évhez viszonyítva, legnagyobb javulás mutatkozott, a termés mennyiségét tekintve, nálunk (51·7%), *Hollandiában* (33·9%) és *Lengyelországban* (18·5%); a répatermelésre használt területet tekintve, *Oroszországban* (42%) és az *Egyesült-Államokban* (40·9%).

Magyarországon a cukorrépatermelés az utolsó 3 év alatt szépen fejlődött. Különösen az idej terméseredmény kedvező. Az utolsó három év adatai a következők: 1922: 711.000,

1923: 864.000, 1924: 1,427.000 tonna; a répaföldeké: 42.000, 52.000 és 65.000 hektár.

Cukorrépatermelés a fontosabb országokban.

O r s z á g	Terület 1000 ha-ként			Termés 1000 tonnákban		
	1922	1923	1924	1922	1923	1924
Németország . . .	417	384	394	10792	8696	—
Belgium	60	73	81	1699	2037	1934
Bulgária	10	12	13	214	153	168
Dánia	24	32	39	572	820	—
Finnország	1	1	1	12	5	—
Franciaország . . .	131	148	182	3289	3222	—
Olaszország	82	90	100	2256	2700	—
Jugoszlávia	19	20	—	313	330	—
Hollandia	56	67	71	1818	1714	2325
Ausztria	11	13	—	173	215	—
Lengyelország . . .	109	136	167	2671	2575	3051
Románia	22	37	54	331	—	—
Svédország	17	43	41	456	1042	1080
Svájc	1	1	—	34	32	—
Spanyolország . . .	56	62	—	1474	1220	—
Csehszlovákia . . .	210	232	297	5240	6024	7813
Magyarország . . .	42	52	65	711	864	1427
Oroszország	151 ¹⁾	243	345	870 ¹⁾	2608	—
Kanada	8	9	9	173	196	189
Északamerikai Egyesült-Államok . . .	215	264	371	4702	6253	6414
Összesen	1642	1919	—	37800	40706	—

¹⁾ Átlag 1918—22.

A világ cukorrépatermelése, bár az utóbbi években általában véve kedvező tendenciát mutatott, ma még korántsem érte el azt a színvonalat, amelyen a háború előtt állott. A cukorrépatermésben beállott visszaesést azonban a cukornád intenzívebb termelése kiküszöbölte. Míg a háború előtt az évente átlagosan termelt cukornád mennyisége alig haladta meg a termelt cukorrépa mennyiségét, a háború után ez a helyzet a cukornád javára 2 : 1 arányban megváltozott. E jelenség oka főleg abban keresendő, hogy míg cukorrépat főleg a háború által sújtott Európában termeltek, ahol a cukorrepatermés a békebeli állapothoz képest mintegy felére redukálódott, addig a cukornádtermelésben Európa — eltekintve a Spanyolországban termelt elhanyagolható mennyiségtől — nem vesz részt; az Európán kívüli országoknak pedig módjukban állott termelésüket a szükséges mértékben fokozni. A cukorrépa és a cukornád, illetve a belőlük előállított nyerscukor háború előtti és háború utáni termelési viszonyainak ezt az érdekes megváltozását táblázatunk mutatja.

A világ nyers-cukortermelése.

Év	Répacukor-termelés		Nádcukor-termelés		Összes cukortermelés	
	1000 tonnában	az össz-termelés %ában	1000 tonnában	az össz-termelés %ában	1000 tonnában	az össz-termelés %ában
1913/14	8908	47.1	10.020	52.9	18.928	100.0
1921/22	5052	28.2	12.869	71.8	17.921	94.7
1922/23	5146	28.2	13.071	71.8	18.217	96.2
1923/24	5872	29.7	13.878	70.3	19.750	104.3

A cukornádtermelés intenzívebbé tételében szintén Amerikának van nagy szerepe. Míg a háború előtt Amerika a világ egész cukornádtermelésében 50%-al volt képviselve, a háború után a termelésben már körülbelül 77%-al részesedett. Ezt főképen az okozta, hogy a legfőbb cukornádtermelő ország, Kuba, melyre ma a világtermelésnek mintegy fele esik, háborúelőtti termelését már a háború utolsó évében megkészszerzte. Kuba után Holland és Brit-India a legnagyobb cukornádtermelő országok.

E. D.

A világ gabonatermésének újabb eredményei.

Résultats nouveaux de la production mondiale des céréales.

A „Magyar Statisztikai Szemle“ előző számában közöltük a világ gabonatermésének rendelkezésre álló adatait, amelyek az északi földgömb gabonatermelő országainak jórésztől már összeállíthatók voltak. A legújabb adatok, amelyek a búzánál Románia és Oroszország, az árpanál és zabnál Franciaország s a tengerinél Jugoszlávia kivételével az összes főbb európai országokat, továbbá Észak-Amerikát, Ázsiát és Észak-Afrikát is felölelik, általában megerősítik azt a következtetést, amelyet már a korábban rendelkezésre álló hézagos adatok is megokoltnak mutattak, hogy t. i. a világ gabonatermésének ezévi hozama — a zabot kivéve — az előző évhez viszonyítottan jelentékenyen kisebb lesz. A folyó gazdasági évben mutatkozó alacsonyabb terméseredmények jórészt a kedvezőtlen időjárásnak tudhatók be, amelynek hatása nemcsak a termés mennyiségének csökkenésében, hanem a termékek rosszabb minőségében is mutatkozik. A mennyiségileg és minőségileg is rosszabb termés visszahatással volt természetesen a gabonaneműk árának alakulására is, mely az utóbbi hónapokban csaknem az összes gabonapiacokon ugrás-szerűen emelkedett. Dél- és Kelet-Európá-

ban a növényzet a túlságos forró időjárás következtében szenvedett sokat, míg Európa északi és nyugati részein az enyhe tavaszi időjárás késői beköszöntése és a beérés időszakában uralkodó esős időjárás befolyásolták károsan a gabonaneműk fejlődését. Hozájárult a termés hozam csökkenéséhez továbbá a bevetett területek kisebbedése is. E tekintetben csupán az Egyesült-Államok alkotnak kivételt, ahol a bevetett területnek az előző évihez viszonyított csökkenése dacára a hektáronkinti kitűnő átlaghozamok folytán a produkció jelentékenyen nagyobb, mint az elmúlt évben. Kitűnő volt a termés Brit-Indiában is, míg Kanadában csaknem pontosan ugyanakkora területen közel 50 millió q-val termelt kevesebb búza, aminek jórésztben az esőhiány volt az oka. Az európai államok közül az eddigi adatok szerint jó volt a búzatermés Bulgáriában és Jugoszláviában, ellenben Spanyol-, Olasz- és Lengyelországokban nem volt kielégítő. A következő kimutatás a rendelkezésre álló eredményeket világrészek szerinti összesítésben tünteti fel.

Azok az országok, melyek adatai a végösszegekben benfoglaltatnak, az elmúlt gazdasági évben az északi földgömb búzater-

A világ gabonatermésének részleges eredményei.

(Millió métermázsában.)

Ország, termés	1923	1924	1918/22 átlag
Búza			
Európa (21 ország) . . .	308·4	273·1	261·7
Kanada és Egyesült-Áll.	342·9	312·3	313·0
Ázsia (5 ország) . . .	112·6	109·3	101·5
Észak-Afrika (4 ország)	29·1	22·1	22·9
Összesen (32 ország) . .	793·0	716·8	699·1
Rozs			
Európa (20 ország) . . .	205·9	165·2	174·3
Kanada és Egyesült-Áll.	21·9	20·7	24·2
Összesen (22 ország) . .	227·8	185·9	198·5
Árpa			
Európa (20 ország) . . .	112·3	95·0	92·4
Kanada és Egyesült-Áll.	59·9	63·5	54·8
Ázsia (4 ország) . . .	23·2	24·1	28·0
Észak-Afrika (4 ország) .	23·0	17·8	17·9
Összesen (30 ország) . .	218·4	200·4	193·1
Zab			
Európa (19 ország) . . .	174·4	162·9	143·9
Kanada és Egyesült-Áll.	275·6	290·6	259·0
Ázsia és Afrika (4 orsz.)	4·8	3·0	3·5
Összesen (25 ország) . .	454·8	456·5	406·4
Tengeri			
Európa (6 ország) . . .	50·8	59·1	46·3
Kanada és Egyesült-Áll.	779·3	627·9	716·6
Ázsia és Afrika (4 orsz.)	13·0	14·0	13·7
Összesen (12 ország) . .	843·1	701·0	776·6

mésének 96°/_o-át, a rozstermésnek 98°/_o-át, az árpatermésnek 75°/_o-át, a zab- és tengeri-

termésnek pedig 85—85-át szolgáltatták. — A hiányzó országok helyzetére vonatkozó információk mindazonáltal megerősítik azt a feltevést, hogy ezeknek az országoknak terméseredményei nem fogják lényegesen módosítani az északi földgömb gabonatermésének az eddigi eredmények alapján kiszámított indexszámait, melyeket az alábbi összeállításban közlünk:

Az 1924. évi gabonatermés nagysága 1923. évi és az 1918/22. évi átlagtermés ^o/_o-ában kifejezve.

T e r m é n y	1923	1918—22. átlag
Búza	90·4	102·5
Rozs	81·6	93·6
Árpa	91·7	103·7
Zab	100·3	112·3
Tengeri	83·2	90·3

Látható ez arányszámokból, hogy a zab kivételével a többi gabonanemű terméseredménye jóval alatta marad a tavalyinak, az 1918—22. évi átlagot azonban — a rozst és tengerit kivéve — még mindig jelentősen túlhaladja.

A világ gabonatermésének a folyó gazdasági évben várható végleges eredményeiről azonban mindaddig nem lehet pontos képet alkotni, míg a déli földgömb fontos gabonatermő országainak produkciójáról nem állnak teljes adatok rendelkezésre. Úgy Argentínából, mint Ausztráliából a búzavetésterület növekedéséről számolnak be a jelentések, melyek szerint Ausztráliában rendkívül kedvező termésre lehet számítani s Argentínában is erősen javultak a terméskilátások.

Az 1901—1915. évi mezőgazdasági termelés eredményeinek közzététele.

Publication des résultats de la production agricole de 1901 à 1915.

Résumé. Il vient de paraître dans l'édition de l'Office Central roy. hongrois de Statistique le volume intitulé „Production agricole des pays de la Sainte Couronne hongroise de 1901 à 1915“ (Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série, vol. 66) qui rend compte à l'aide de comparaisons internationales de l'amélioration graduelle de la situation de la production agricole de l'ancien royaume de Hongrie, remontant jusqu'à 1871. Dans l'appendice ont vu le jour les résultats du relevé statistique du battage de 1915.

A m. kir. központi statisztikai hivatal a napokban adta ki a Magyar Szent Korona

Országainak 1901—1915. évi mezőgazdasági termeléséről szóló kötetet (Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat, 66. kötet), amely közlemény még a trianoni békeszerződés előtti egész Magyarbirodalom termelési viszonyait ismerteti.

A kötet három részből áll. Az első rész a mezőgazdasági termelési statisztikai adatgyűjtés fejlődésének ismertetése után a szántóföldi termelés, valamint a természetes kaszálók területi termés- és értékadatait nemzetközi összehasonlításokkal részletesen tárgyalja. A második rész az 1901—1915. évi mezőgazdasági termelés adatait terményenkint és tör-

vényhatóságokint részletező táblás kimutatásokból áll. A harmadik részben pedig, mint függelékben, az 1915. évi közélémezési célra végrehajtott cséplési felvétel eredményei tétetek közzé.

A szöveges első rész szántóföldi termelésünk fejlődését, 1871-ig visszapillantva, negyvenöt év adataival világítja meg. Ez a fejlődés a kötetből vett alábbi adatokból is megállapítható:

Év-csoport <i>Groupe d'années</i>	Az összes szántóföld területe <i>Superficie totale des terres arabes</i>	Az ugar területe <i>Superficie laissée en jachère</i>	A bevetett terület <i>Superficie ensemencée</i>	Az elemi csapások által elpusztított terület <i>Superficie dévastée par des feaux de la nature</i>	A learatott terület <i>Superficie récoltée</i>
	kat. holdakb. Magyarorsz. — en Hong. en arpents cad.				
1871—1885	19489549	3946989	15542560	801856	15112039
1886—1900	20703080	2970877	17732203	496184	17236019
1901—1915	22029764	2082027	19947737	437622	19510115

Ezek az adatok az összes szántóföld bevetett és learatott területnek fokozatos és a népesség gyarapodásával párhuzamos növekedésével szemben az ugarterület és az elemi csapások által elpusztított terület örvendetes állandó csökkenését világosan mutatják. A kötetnek ez a része a továbbiakban terménymenkint és az 1913—1915. évekre vonatkozólag birtoknagyság szerint is tárgyalja a bevetett területet s kiterjeszkedik az elemi csapások és a terméseredmények részletes ismertetésére is. A hét legfontosabb mezőgazdasági terménynek learatott területét és terméseredményeit a kötet adatai alapján — 15 éves átlagokban — alább közöljük:

Év-csoport <i>Groupes d'années</i>	Búza <i>Froment</i>	Rozs <i>Seigle</i>	Árpa <i>Orge</i>	Zab <i>Avoine</i>	Tengeri <i>Mais</i>	Burgonya <i>Pommes de terre</i>	Cukorrépa <i>Betteraves à sucre</i>
	learatott területe ezer kat holdban Magyarországon <i>Superficie récoltée en Hongrie en milliers d'arpents cadastraux</i>						
1871—1885	4.154	2.062	1.647	1.787	3.033	681	48
1886—1900	5.249	1.875	1.761	1.716	3.514	779	117
1901—1915	5.856	1.917	1.872	1.817	4.053	1.000	207

Ezek az adatok a szántóföldterület növekedésével párhuzamosan a learatott terület, valamint a termés mennyiségének fokozatos és állandó javulásáról tanuskodnak. A katasz-

Év-csoport <i>Groupes d'années</i>	Búza <i>Froment</i>	Rozs <i>Seigle</i>	Árpa <i>Orge</i>	Zab <i>Avoine</i>	Tengeri <i>Mais</i>	Burgonya <i>Pommes de terre</i>	Cukorrépa <i>Betteraves à sucre</i>
	termésmennyisége ezer métermázsában Magyarországon — <i>Quantité de la récolte en Hongrie en milliers de quintaux métriques</i>						
1871—1885	20613	8994	8536	7069	18796	16323	4570
1886—1900	36375	11182	11421	9614	28528	29698	12641
1901—1915	40970	12533	13806	11738	36647	46277	27387

teri holdankint elért terméshozam alakulása a tárgyalt időszak alatt ugyancsak ezt igazolja. A hét főtermény kataszteri holdankinti termésátlagának adatai ugyanis a következők voltak:

Év-csoport <i>Groupes d'années</i>	Búza <i>Froment</i>	Rozs <i>Seigle</i>	Árpa <i>Orge</i>	Zab <i>Avoine</i>	Tengeri <i>Mais</i>	Burgonya <i>Pommes de terre</i>	Cukorrépa <i>Betteraves à sucre</i>
	átlagtermé-e kat. holdankint Magyarországon — <i>Récolte moyenne en Hongrie par arpents cadastraux</i>						
1871—1885	4.96	4.36	5.18	3.96	6.20	23.97	95.20
1886—1900	6.93	5.96	6.49	5.60	8.12	38.12	108.04
1901—1915	7.00	6.54	7.38	6.46	9.04	46.28	132.30

Bár ezek a termésátlagok a nyugateurópai államokban elért eredményekhez viszonyítva még mindig kedvezőtlenek, a termelés intenzitása terén elért haladás e tekintetben is megállapítható.

A természetes kaszálók területi és terméseredményei adatai a szántóföldi termelés eredményeihez hasonlóan fokozatosan fejlődésről szólnak. A széna és sarjú kat. holdankinti termése ugyanis az 1901—1905. évek átlagában 15.9 mm-t, 1906—1910. években 18.1 mm-t és 1911—1915. években átlag 19.0 mm-t tett.

Az 1915. évi cséplési eredmények az ország területén összeirt összes cséplőgépek számáról, neméről, munkaidejéről és munkateljesítményéről tájékoztatnak. Ezek szerint az országban található összes cséplőgépek száma 74.174 volt. Ebből 60.287 (81.3%) cséplőgép működött és pedig 17.892 (31.3%) gőz, 7459 (12.4%) motoros és végül 33.936 (56.3%) járgányos cséplőgép volt működésben.

A szántóföldi termelés adatait dr. Saile Tivadar min. segédtitkár, a természetes kaszálók dr. Szöllösy Zoltán min. fogalmazó és a cséplési eredményeket Sajóhelyi István min. titkár ismertette.

A kötet alapára 8 K, amely a mindenkori könyvkereskedelmi szorzószámmal szorzandó.

Sz. Z.

A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet távirati jelentései.

Renseignements télégraphiques de l'Institut International d'Agriculture.

Spanyolország helyesbített termésadatai: búza 34.282, rozs 7.547, zab 3.601, tengeri 6.595 ezer métermázsza.

Lengyelország: búza 8.943, rozs 38.233, árpa 12.457, zab 25.710, cukorrépa 32.108, burgonya 273 333 ezer métermázsza. (Érkezett 1924. október 7.)

Németország: búza 25.370, rozs 59.980, árpa 23.929, zab 61.345 ezer métermázsza. (Érkezett 1924. szept. 18.)

Argentínai vetésterület első becslése: búza 7.100, len 12.300, zab 1.070 ezer hektár; az időjárás a növényzetre kedvező. (Érkezett 1924. szept. 17.)

Németország burgonya és cukorrépa becslése kielégítő. Cseh-Szlovákiában a burgonya-termés 62.097, cukorrépa 78.135; Egyesült-Államok: tavaszi búzatermés 72.519, tengeri 624.562 ezer métermázsza. (Érkezett 1924. október 11.)

Szeptember végén a terméskilátások sokat ígérők Új-Dél-Walesben, Viktoriában; Dél-Ausztráliában a kilátások javultak; Nyugat-Ausztráliában mielőbbi esőzés volna kívánatos. (Érkezett 1924. okt. 15.)

Franciaország 1924. évi termelése: búza 76.840, rozs 10.129 ezer métermázsza. (Érkezett 1924. okt. 18.)

Argentina vetéshelyzete: búza 96, lenmag 87, tengeri 100, zab 93, árpa 89, rozs 87 százaléka a rendes hozadéknak. (Érkezett 1924. okt. 20.)

1924 aug. 1-től 1925 júl. 31-ig kivihető búzafelesleg ideiglenes becslése: Kanada 5550, Egy.-Államok 6650, India 1050, Argentina és Ausztrália 8450, egyéb országok 800, összesen 22.500 ezer tonna. Összehasonlító becslések: 1923/24-re 25.900, 1822/23-ra 22.700, 1921/22-re 21.400. — Tényleges kivitelek: 1923 24: 22.100, 1922/23: 19.400, 1921/22: 18 800 ezer tonna. Importáló országok valószínű szükségletének próbabecslése: 1924 aug. 1-től 1925 július 31-ig: 22.000 ezer tonna. (Érk. 1924 okt. 23.)

Romániában az őszi időjárás a vetésekre igen kedvező. Kitűnő tengeritermésből nagy mennyiség kivihető. Vetési munkálatok előrehaladottak, fiatal vetések sokat ígérők. (Érk. 1924 okt. 22.)

© I P A R ©

A világ kéntermelése.¹⁾

Production mondiale en soufre.

Aként könnyű gyúlékonysága (108—114° C) miatt mint gyújtó- és robbantóanyagot s mint fertőtlenítő eszközt (pl. boroshordók kifüstölésére) használják; tekintélyes mennyiséget fordítanak belőle szőlőbetegségek elleni védekezésre. A kén továbbá a kémiai iparnak egyik fő anyaga s a műselyemgyárak s a kaucsukfeldolgozó iparágak is (vulkanizálás) fontos fogyasztói. A gyártmányok egy része, elsősorban a kénsav, piritből s más kéntartalmú ércekből állítatik elő. Minthogy azonban ezeknek az érceknek kéntartalmára vonatkozólag megbízható számadataink nincsenek, itt csak a bányászati úton nyert nyerskénnel fogunk foglalkozni.

A nyerskén bányászatával öt ország foglalkozik: az *Amerikai Egyesült-Államok, Olaszország (Szicília), Japán, Spanyolország*

és *Chile*. Csekélyebb mennyiséget s nem is állandóan, még *Uj-Zeeland, Kuba* és *Mexikó* termel. Az említett öt országra 1913-ban a világ egész termelésének 99,8%-a esett.

A világ kéntermelése.

É v	Mennyiség tonnában	É v	Mennyiség tonnában
1913	957.850	1918	1.706.490
1914	894.400	1919	1.516.730
1915	978.670	1920	1.604.560
1916	1.061.370	1921	2.242.900
1917	1.514.330	1922	2.089.570 ¹⁾

¹⁾ Chile nélkül.

Ha nem is oly mértékben, mint a bányászat más ágaiban, a világháború a kéntermelés fejlődésére nagy hatással volt. Minthogy a lőszergyártásnál kénre nagy szükség volt,

¹⁾ L. Wirtsch. u. Stat. 1924. 16. sz.

a világtermelés 1914-ben mutatkozott átmeneti visszaesés után, a következő hadi években nagy lendületet vett. A kéntermelés a háború alatt egyre fokozódott, úgyhogy a háború utolsó évében a háború előtti évi termelés mintegy megkétszereződött. A háború befejezése után a termelés visszaesett, de már 1920-ban ismét lendületet vett. 1921-ben mintegy 2,2 millió tonnára emelkedett a produkció; ez az eddig elért legnagyobb évi teljesítmény. A nyerskén termelésének ez a növekedése arra vezethető vissza, hogy a piritet az utolsó években kisebb mértékben használták fel kén előállítására.

A legfontosabb államok kéntermelése.

É v	Egyesült- Államok	Olaszország		Japán	Spanyol- ország	Chile
		össze- sen	ebből Szicília			
t o n n a						
1913	498.940	385.310	345.550	59.450	7.500	6.650
1918	1.375.180	234.300	194.590	64.710	12.740	19.560
1919	1.209.620	226.130	181.370	50.630	11.440	18.910
192	1.275.330	263.600	219.840	39.600	12.690	13.340
1921	1.909.220	273.870	240.090	36.590	13.550	9.670
1922	1.860.300	171.800	137.640	34.640	22.830	2.370 ¹⁾
1923	2.068.500	248.920	206.238	31.125 ²⁾	—	—

1) Kivitel. 2) Előzetes adat.

A két legfőbb kéntermelő ország az *Amerikai Egyesült-Államok* és *Olaszország*. *Olaszországnak* gazdag *szicíliai* kénbányáival, egész a múlt század végéig, a világtermelésben monopolisztikus helyzete volt s teljesítménye néha a félmillió tonnát is meghaladta. Újabban azonban az *Egyesült-Államok* kéntermelése, mely csak 1903 óta jelentős, *Olaszország* termelését kezdi utólérni s háttérbe szorítani a világpiacon. Ennek magyarázata, hogy *Amerikában* a kénbányászat egyszerűbb eljárással s így csekélyebb költségekkel történik. Míg *Olaszország* termelése a háború előtti állapothoz képest nagymértékben csökkent, addig az *Egyesült-Államok* háború előtti kéntermelésüket megkétszerezték.

Az 1922. évi igen kedvezőtlen év után ismét javulás észlelhető *Olaszország* termelésében. Ez az *olasz-amerikai* kénegyezmény következménye, melyben a két érdekelt állam az olasz kénipar válságára való tekintettel a verseny kizárását, az árak állandósítását s a piacok felosztását határozta el.

A kéntermelő országok közt harmadik helyen *Japán* áll. Itt a háború után évente 35—40.000 tonna vulkáni eredetű kén bányásztak ki; a háború alatt azonban a ter-

melés jóval nagyobb volt s például 1917-ben 118.000 tonnát tett ki.

Spanyolország kereskedelmeképes kénből, melyet kénés földből állítanak elő, termelését a háború előtti állapothoz képest háromszorosra emelte.

Chilében, melynek a vulkánikus jellegű *Andesekben* számos kénbányája van, az 1918. évi 19.000 tonna termelés volt a legnagyobb. Az ország kéntermelése legnagyobb részben az ország saját szükségletének fedezésére szolgál; különösen a salétromipar robbanóanyagainak készítésénél s mint fertőtlenítőanyagot, a juhtenyésztésnél alkalmazzák.

A három legfőbb kéntermelő ország kénkivitele a következőképen alakult:

Nyerskénkivitel.

É v	Egyesült- Államok	Olaszország (Szicília)	Japán
1913	75.040	414.720	54.350
1918	133.190	230.770	54.190
1919	228.310	147.760	28.720
1920	485.090	190.180	19.720
1921	290.330	147.640	5.860
1922	493.430	133.250	—
1923	480.090	229.340	—

A háború alatt *Olaszországban* és *Japánban* a kivitel fokozott mérvű volt; a háború utáni évek azonban nagy visszaesést mutatnak. Így pl. 1921-ben *Japán* a háború előtt kivitt mennyiségnek csak mintegy egytizedrészét vitte ki külföldre. Az *Egyesült-Államokból* a háborús évek alatt aránylag nem volt nagy kivitel, mert a belföldi termelés legnagyobb részét a lőszergyártásnál felhasználták. A későbbi években azonban, 1921 kivételével, a termelés növekedésével kapcsolatban a kivitel is fokozódott s az 1923. évi csaknem félmillió tonnát kitevő kivitel az 1913. évinek már több mint hatszorosa.

Nyerskénbehozatal.

Állam	1913	1920	1921	1922	1923
	t o n n a				
Németbirod.	46636	23588	27150	61320	53249
Franciaország. ¹⁾	186348	223067	153901	406416	314257
Anglia . . .	18506	15939	9797	48915	90243
Svédország .	39715	58554	21038	58397	51357
Norvégia ²⁾	15410	10346	4919	11663	14568
Kanada ²⁾	27085	107868	71304	111593	67412 ³⁾

¹⁾ Kénérccel együtt. ²⁾ Pénzügyi év, mely a következő év március 31-én végződik. ³⁾ Kénvirággal együtt. ⁴⁾ Az 1923/24. pénzügyi év első fele (április—szeptember).

Az olasz-amerikai egyezmény óta Szicília kénkivitele évi 210.000 tonnában állapított meg. Bár ez a mennyiség meg sem közelíti a háború előtti kivitel mennyiségét, az előző évek kivitelénél mégis jelentékenyen nagyobb.

A bevételre szoruló államok szükséglete a háború előtti állapothoz képest erősen megnövekedett.

Németország és Anglia vegyi- és fémipari célokra Kanada és Svédország elsősorban

papírgyártásra, Franciaország a szőlőtermelésnél használ fel nagyobb mennyiségű kén.

Jellemző példa arra, hogy Olaszországot az Egyesült-Államok még az európai piacról is mennyire kiszorították, a következő: Németország 1913-ban 38.924 tonna kén importált Olaszországból, 1923-ban csak 4.294 tonnát; viszont az Egyesült-Államokból 1913-ban csak 7.053, 1923-ban pedig 46.232 tonna kénbevitel volt.

A világ higanytermelése.¹

Production mondiale en mercure.

A világ 1922. évi higanytermelése mintegy 3300 tonnára becsülhető, az 1921. évi 2100 tonnával szemben. Ezzel a higanytermelésben, mely 1918 óta állandóan hanyatlást mutatott s 1921-ben a mélypontra volt, ismét számottevő javulás állott be. Az 1922. évi produkció a háború előtti évek átlagát már megközelíti. A termelés mennyiségét és értékét 1913 óta táblázatunk mutatja, melynek adatai becslésen alapulnak.

A világ higanytermelése 1913 óta.

Év	Mennyiség tonnában	Érték millió dollárban	Év	Mennyiség tonnában	Érték millió dollárban
1913	4000	4·6	1918	3700	13·4
1914	3800	5·4	1919 ¹⁾	2600	7·0
1915	3900	10·0	1920	2800	6·1
1916	3800	14·0	1921	2100	2·8
1917	4000	12·5	1922	3300	5·5

¹⁾ A régi Ausztria és Magyarország mintegy 300 tonnás termelése nélkül.

1923-ra vonatkozólag becsléseink a termelésről még nincsenek, de a már ismert adatokból következtethetjük, hogy az 1923. évi világtermelés jóval meg fogja haladni a 3000 tonnát.

A higanytermelés súlypontja, a bányászat legtöbb ágával ellentétben. Európában van, amely a háború előtt a világtermelés háromnegyed részét, a háború után pedig négyötöd részét szolgáltatta. A maradék Amerikára és Ázsiára esik.

Míg a háború előtt Spanyolország, ahol a világ leggazdagabb higanyérctelepei vannak, vezetett a termelésben, 1920 óta Olaszország áll első helyen. Ez az ország már korábban

¹⁾ L. Wirtsch. u. Stat. 1924. 15. sz.

A fontosabb országok higanytermelése.

Ország	1913	1919	1920	1921	1922	1923
Spanyolország	1245·7	1226·0	861·7	635·4	1318·2	1136·1 ¹⁾
Olaszország	1004·0	845·0	1401·0	1071·0	1541·0	1605·0
Északam. Egy.-Áll.	687·6	728·5	455·6	215·6	216·9	270·0
Mexikó	165·7	118·9	77·2	46·0	42·0	142·8 ¹⁾
Japán	0·1	0·6	2·7	6·0	1·2 ¹⁾	—
Kína ²⁾	2·1	80·4	45·5	98·0	17·1	1·6

¹⁾ Ideiglenes adat. ²⁾ Kivitel.

is kiterjedt higanyércbányászatot folytatott, a háború után az addig Ausztriához tartozó Idria gazdag bányáit megszerezvén, a háború előtt mintegy évi 1000 tonnát tevő termelését több, mint 50%-kal gyarapította. Spanyolország háború előtti termelésének 1921-ben csak felét termelte, az utolsó két évben azonban a termelés ismét békebeli színvonalon volt. Csehországnak azelőtt Magyarországhoz tartozó higanytermő vidékein 1920-ban 67, 1921-ben 45 tonna került kiaknázásra. Régebbi időben Európában állandóan nagymennyiségű higanyt szolgáltatott Oroszország is. A múlt évszázad végén az ottani termelés évenként 300—350 tonnát tett ki. Az orosz termelés azonban erős visszaesések után egyideig teljesen szünetelt. Állítólag 1921-ben a higanyércbányászatot ismét megkezdték. Az 1923. évi termelés mennyiségét mintegy 61 tonnára teszik.

Az Amerikai Egyesült-Államok higanyipara, mely 1877-ben 2740 tonna évi termeléssel fejlődése csúcspontjára jutott, hanyatló tendenciát vett. A háború előtti években az átlagos termelés már alig haladta meg a 700 tonnát. A háború alatt a magas árak miatt fellendült ugyan a termelés (1917-ben 1230 tonna), a háború után azonban annál nagyobb

mértékű visszaesés következett be; az 1921. és 1922. év termelése az utolsó 75 év legkisebb teljesítményei. E hanyatlás valószínűleg a termelési költségek növekedésében keresendő. *Amerikában* még *Mexikó* és *Peru* állandó higanytermelő országok. *Mexikó* legnagyobb teljesítménye az 1898. évi 353 tonna volt; a háború előtt azonban évente már csak mintegy 160 tonnát termeltek. Később a politikai zavaros helyzet következtében még ez a mennyiség is csökkent.

Ázsia higanytermelése a háború után hozzávetőleg évi 100 tonnát tett ki. Itt termelő országok *Kína* és *Japán*. *Kína* termelési adatait nem ismerjük. *Japánban* 1921-ig emelkedő volt a termelés irányzata.

Kisebb mértékben s nem is rendszeresen, még *Algirban*, *Braziliában*, *Portugáliában*, *Jugoszláviában*, *Ausztráliában*, *Újzélandban*, *Kisázsiban* és *Borneo* szigetén termelnek higanyt.

A fontosabb államok külforgalmi adatait táblázatunk mutatja be.

Higanykivitel és behozatal a fontosabb államokban.

O r s z á g	1913	1920	1921	1922	1923
Kivitel					
Spanyolország . . .	1490	934	608	267	—
Olaszország . . .	993	1029	938	1406	1406
Behozatal					
Németország . . .	961	404	416	535	443
Nagybritánia . . .	1543	1217	744	637	1169
Egyesült-Államok . . .	78	482	361	—	711
Japán	156	379	182	191	—
Franciaország . . .	198	212	32	78	161

A higanytermelés fő országai, *Spanyolország* és *Olaszország*, a kivitelben is a leg-

nagyobb szerepet játszó. A spanyol kivitel a háború előtti állapottal szemben jelentősen süllyedt, míg az olasz kivitel felénnyel emelkedett.

A legfontosabb higanyfogyasztó állam *Anglia*. Csaknem az egész spanyol kivitel, az olasz kivitelnek pedig számottevő része kerül angol piacra. *Anglia* után *Európában Németország* a legnagyobb higanyimportáló, mely a háború előtt szükségletét elsősorban monarchiáinkból fedezte, a háború után *Olaszországból*, 1923 óta pedig túlnyomóan *Spanyolországból*. A világ országai között bevétel tekintetében második helyen állanak az *Amerikai Egyesült-Államok*, melyeknek szüksége a belföldi termelést messze túlhaladja. Csak a háborús évek alatt került nagyobb mennyiségű higany ebből az országból kivitelre.

A szintén higanytermelő *Japán* is — ahol különösen a lakkiparban sok higanyt használnak fel — kénytelen tekintélyes mennyiségű higanyt behozni. Az 1919. és 1920. évi rendkívüli nagy behozatal (1919: 450 tonna) magyarázata az, hogy a háború befejeztével *Angliában* nagymennyiségű higanykészletek szabadultak fel, amelyeket a japán piac fogadott be. De még 1920-ban kénytelen volt az ország 90 tonna higany kivitele által a higanygazdálkodás terén az egyensúlyt helyreállítani.

A világ higanypiaca 1921-ig egy angol társaság (*Rothschild*) befolyása alatt állott, amelynek a spanyol kormány a higanyeladás jogát szerződésileg átengedte. 1921-ben ez a szerződés érvényét veszítette s a higanykereskedelmet és árszabályozást a bányahatóságokra ruházták. A háború előtt *Németországnak* is nagy befolyása volt a higanygazdálkodásra, mert az olasz vállalatok jórészt a németek finanszírozták.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Külkereskedelmi forgalmunk az 1924. év augusztus és szept. havában.

Commerce extérieur de la Hongrie au cours des mois d'août et de septembre 1924.

Résumé. Le commerce extérieur de la Hongrie rappelle pour le mois de septembre 1924 quant à l'exportation, le trafic animé des années ayant précédé la guerre mondiale. Cependant, dans le mouvement commercial du mois d'août c'était en particulier l'exportation qui a été faible tant par rapport au mois de juillet précédent que par rapport au mois de septembre subséquent, par suite des exportations des produits agricoles de l'année économique nouvelle qui s'étaient mis en train avec un retard sensible.

L'importance spéciale du commerce extérieur des deux derniers mois consiste en l'entrée en vigueur au cours de ces deux mois de plusieurs dispositions du Gouvernement hongrois d'une importance notable au point de vue de l'économie politique, décrétant la levée des interdictions d'exportation et d'importation de certaines marchandises.

Les dispositions visant la suppression graduelle commencée en mai des prohibitions et droits de sortie, étaient déjà au mois de septembre susceptibles à entrer en vigueur dans toute leur intégrité, d'autant plus que les exportateurs ne sont plus contraints à remettre les changes étrangers. Ces deux mois ont vu se présenter pour la première fois d'une manière décisive la réduction consécutive d'un point essentiel du programme d'assainissement, des interdictions d'importation. La liste des marchandises n'étant plus soumises à licence à leur importation, a été augmentée graduellement par le Gouvernement, le 27 juillet, puis le 3 août, le 23 août et finalement le 4 octobre et fit entrer en vigueur simultanément pour la plupart des marchandises les postes du nouveau tarif douanier. Les dispositions du Gouvernement visant l'affranchissement et par cela l'animation accentuée du trafic n'avaient pas amené encore au mois d'août entièrement les résultats espérés. Toutefois en septembre, lorsque l'importation était de 62.1 millions de couronnes-or et l'exportation accusait 57.6 millions de couronnes-or, les forces économiques du pays se levaient déjà, capables de donner au développement de l'exportation des proportions surpassant sensiblement l'importation, même avec un commerce extérieur entièrement exempt de restrictions, et de réduire par cela l'excé-

dent de l'importation à une somme moins considérable, soit à 4.5 millions de couronnes-or. L'importation du mois de septembre s'est accrue par rapport à celle du mois d'août — alors que la valeur de l'importation s'élevait à 54.1 millions de couronnes-or — de 14.8%, et l'exportation de septembre montant à 57.6 millions de couronnes-or a augmenté contre les 34.5 millions de couronnes-or du mois d'août, de 67%, donc d'une façon remarquable. Les résultats de la levée des prohibitions font conclure à cette heure au fait que dans le trafic libre rétabli, l'exportation et l'importation se règlent elles mêmes d'une manière spontanée, autant que le permettent les forces économiques du pays et la différence existant entre-elles s'égalise automatiquement.

L'échange des marchandises des neuf premiers mois de l'année, rapporté à la période correspondante de l'année 1923, dans laquelle la valeur du commerce extérieur total se chiffrait par 541.7 millions de couronnes-or se montait par 304.7 millions de couronnes-or à 846.4 millions de couronnes-or, sous l'influence du développement de la productivité du pays et du rétablissement graduel du trafic extérieur libre. Le solde du bilan commercial des neuf premiers mois jusqu'ici connus de 1924 est passif cette fois aussi, tout comme en 1923, cependant l'excédent de l'importation compte 101.2 millions de couronnes-or contre les 103.9 millions de couronnes-or des mois correspondants de l'année précédente. Malgré les facilités accordées graduellement aux importateurs, le bilan commercial est donc encore toujours meilleur que celui de l'année précédente. Et quoique l'importation aille en s'accroissant fortement — étant donné que l'exportation des produits agricoles est la plus intense généralement pendant les derniers mois de l'année — les prévisions relatives au bilan commercial de l'année entière sont assez favorables.

La formation du commerce extérieur des différents articles, rapportée aux mois d'août et septembre de l'année passée, accuse pour tous les articles un accroissement marqué; on ne relève de diminution que pour le bois, le riz mondé et les substances chimiques dans l'importation et pour la laine, les viandes, les machines et les ouvrages mi-fabriqués en

fer dans l'exportation. Pour les articles importés il convient de noter que conjointement avec l'abrogation de plusieurs mesures restrictives l'importation des tissus de coton bruts s'est abaissée par rapport à celle des marchandises en tissus chinés. L'accroissement considérable des importations des demi-produits textiles notamment, des fils de coton et de laine, ainsi, que des matières premières de l'industrie textile, comme le coton, la laine et le jute, accuse le développement de l'industrie textile. De l'exportation ayant augmenté de 135% par rapport à celle du mois de septembre de l'année passée, 42% reviennent à l'exportation du froment, du seigle et de la farine. Le commerce de préparation de mouture dont la permission a été récemment accordée, ne joue pas encore un rôle dans ce commerce, vu qu'on n'a importé au mois d'août que 3763 et au mois de septembre 36.389 quintaux métriques de froment pour la mouture. On a exporté en outre une quantité considérable de haricots, dont on a expédié à l'étranger pendant ces deux mois 130.000 quintaux métriques. Le trafic de réparation des wagons et des machines était suspendu en septembre, c'est pourquoi l'exportation des machines a fortement diminué.

Az 1924. évi szeptember havi külkereskedelmi forgalmunk úgy a behozatalt, mint a kivitelrel illetőleg a világháborút megelőző évek élénkségére emlékeztet. Augusztus hónap forgalmában azonban, különösen a kivitel, az új gazdasági év agrártermékeit felölelő export késedelmes megindulása folytán, úgy a megelőző július, mint az azt követő szeptember hónaphoz képest gyengébb volt. A mezőgazdasági terményeknek s elsősorban a gabonaféléknek már augusztus hónapban való nagyobb arányú s gyorsabb ütemű kivitelét valószínűleg két körülmény is hátráltatta. Az egyik, hogy az utóbbi évek átlagát alig megütő búza- és rozstermés eredménye némi bizonytalanságot okozott, a másik pedig, hogy piaci ár-emelkedések egy későbbi időben várt magasabb eladási ár reményét keltették s ennél fogva a készletek visszatartására vezettek. Hozzájárult ehhez, hogy augusztus hónapban, mint júliusban is, a textilimport több havi behozatali kontingensnek egyszerre történő szétosztása folytán igen nagyarányú volt s az, mint azt a július havi külkereskedelmi forgalomról írt cikkemben már előre jeleztem, csak szeptember hó folyamán a készletek kiegészítése után terelődött ismét a rendes mederbe.

A tárgyalt két hónap külkereskedelmi forgalmának az ad különös jelentőséget, hogy

e két hónap folyamán a magyar kormánynak a kivitel és behozatal felszabadítása terén gazdaságpolitikai szempontból nagy jelentőséggel bíró számos intézkedése lépett életbe. A kiviteli tilalmak és illetékek májusban megkezdett fokozatos megszüntetésére törekvő intézkedések szeptember hó folyamán már teljes egészükben és annál inkább érvényesülhettek, mert megszűnt az exportálók valuta-beszolgáltatási kényszere is. E két hónap alatt jelentkezett első ízben határozottan a szanálási program egyik lényeges pontjának, a behozatali tilalmaknak következetes enyhítése is. A behozatali szabadlistát a kormány július 27-én, majd augusztus 3-án, augusztus 23-án s legutóbb október 4-én fokozatosan kibővítette és egyidejűleg a legtöbb árúnál az új vámtarifa tételeit léptette életbe. A kormánynak a forgalom szabaddá tételét s ezzel nagyobb mértékű élénkítését célzó intézkedései augusztus hónapban még nem hozták meg teljesen a várt eredményeket. Szeptemberben azonban, amidőn a behozatal 62·1 millió aranykorona, a kivitel pedig 57·6 millió aranykorona volt, már határozottan jelentkezett az ország gazdasági ereje, mely képesnek bizonyult a korábbi korlátozásoktól jóformán teljesen ment forgalom mellett egy erősen fokozódó behozatallal szemben kivitelét a behozatalt jelentékenyen túlszárnyaló arányokban is fejleszteni s ezzel a behozatali többletet egy jelentéktelenebb összegre, 4·5 millió aranykoronára visszaszorítani. A szeptember hónap behozatala az augusztusihoz képest — amidőn a behozatal értéke 54·1 millió aranykorona volt — 14·8%-kal, az 57·6 millió aranykoronányi kivitele pedig az augusztusi 34·5 millió aranykoronával szemben 67%-kal, tehát mint e számszerű adatok is mutatják, igen jelentékenyen növekedett. A felszabadítás eddigi eredményei arra engednek következtetni, hogy a felszabadított forgalomban a behozatal és kivitel, amennyiben az ország gazdasági erői azt lehetővé teszik, spontán szabályozza önmagát s a kettő közti különbség automatikusan kiegyenlítődik.

Az év első kilenc hónapjának árúcsereje az 1923. év ugyanezen időszakához viszonyítva, amidőn az összforgalom 541·7 millió aranykorona értékű volt, az ország produktívitásának fejlődése és a forgalom fokozatos felszabadításának hatása alatt 304·7 millió aranykoronával 846·4 millió aranykoronára növekedett. Az 1924. év eddig ismert kilenc hónapjának kereskedelmi mérlege, mint 1923-ban, ezúttal is passzív, a behozatal többlete azonban 101·2 millió aranykorona az előző

év ugyanazzen hónapjaira eső 103·9 millió aranykoronával szemben. A behozatal fokozatos könnyítése dacára tehát a kereskedelmi mérleg még mindig jobb valamivel az előző évinél. Az erősen fokozódó import dacára, miután az agrártermékek exportja rendszerint az év

utolsó hónapjaiban a legerőteljesebb, az egész év kereskedelmi mérlegére vonatkozó kilátások elég kedvezőek.

A legfontosabb behozatali és kiviteli árúk forgalma a megelőző év azonos időszakával szembeállítva a következőképpen alakult:

Árúmegnevezés <i>Désignation des marchandises</i>	Mennyiség métermázsákban <i>Quantité en quintaux métriques</i>				Érték ezer aranykoronában — <i>Valeur en milliers de cour.-or</i>		Az érték %-ában <i>En % de la valeur</i>	
	Année 1923 év		A n n é e 1 9 2 4		é v			
	augusztus <i>août</i>	szeptember <i>septembre</i>	augusztus <i>août</i>	szeptember <i>septembre</i>	augusztus <i>août</i>	szeptember <i>septembre</i>	aug. <i>août</i>	szept. <i>sept.</i>
A) Behozatal — Importation								
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	3.342	3.107	13.193	11.016	10.862·0	8.839·7	20·07	14·24
Gyapjúszövet — <i>Tissus de laine</i>	2.208	1.908	5.229	5.166	7.551·1	6.960·4	13·95	11·22
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	1,674.655	2,612.765	2,308.151	2,270.883	5.468·4	6.138·4	10·10	9·89
Pamutfonál és cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	4.193	3.146	5.326	8.641	2.543·1	3.865·5	4·70	6·23
Szén — <i>Charbon</i>	558.107	214.825	535.979	744.447	2.292·5	3.038·1	4·23	4·90
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	14.905	7.263	15.175	15.396	2.239·2	2.806·9	4·13	4·52
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	307	877	2.181	2.630	2.140·9	2.174·5	3·96	3·50
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	1.055	1.143	1.658	2.000	1.788·0	1.935·1	3·30	3·12
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	89.405	78.157	106.486	119.235	1.562·2	1.615·2	2·88	2·60
Papiros és papirosárúk — <i>Papier et articles de papier</i>	29.899	22.995	21.980	31.539	923·2	1.244·5	1·71	2·00
Rizs, hántolt — <i>Riz, mondé</i>	15.443	28.259	26.248	26.359	1.076·9	1.116·7	1·99	1·80
Búza — <i>Froment</i>	—	—	3.763	36.389	97·8	946·1	0·18	1·52
Nyers dohány — <i>Tabac en feuilles</i>	4.604	3.402	1.348	2.579	279·8	932·2	0·52	1·50
Vegyészeti segédanyagok és termékek — <i>Substances auxiliaires et produits chimiques</i>	33.646	43.191	34.201	39.081	848·7	916·8	1·57	1·48
Személyszállító automobil — <i>Voitures-automobiles</i>	22	17	64	94	588·8	864·8	1·09	1·39
B) Kivitel — Exportation								
Búzaliszt, rozsliszt, búzadara — <i>Farines de froment et de seigle, semoule</i>	212.177	166.555	128.623	287.454	5.648·9	13.169·5	16·35	22·88
Búza — <i>Froment</i>	15.009	227.921	225.791	245.356	6.250·7	7.360·7	18·09	12·79
Vágó- és igásállatok ¹⁾ — <i>Animaux de trait et de boucherie</i>	6.669	4.876	6.097	16.955	1.935·5	5.350·3	5·60	9·30
Rozs — <i>Seigle</i>	—	3.945	75.106	173.214	1.802·5	4.676·8	5·22	8·13
Bab, száraz — <i>Fèves, séches</i>	8.824	19.573	13.993	115.533	433·8	4.448·0	1·26	7·73
Nyersgyapjú — <i>Laine non lavée</i>	13.238	8.144	5.076	7.207	1.467·3	2.244·9	4·25	3·90
Toll — <i>Plumes</i>	879	975	1.076	2.860	736·1	1.929·0	2·13	3·35
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	4.228	2.721	3.065	3.444	1.406·3	1.545·0	4·07	2·68
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viandes fraîches et préparées, saucisses</i>	7.080	5.537	4.955	4.770	1.172·0	993·9	3·39	1·73
Műselyem — <i>Soie artificielle</i>	306	294	218	524	381·5	917·0	1·11	1·59
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	56.634	21.352	45.547	31.870	1.156·7	847·7	3·35	1·47
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	13.217	10.026	6.146	10.372	547·1	847·6	1·58	1·47
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	2.141	1.907	1.633	2.859	440·0	817·5	1·27	1·42
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	11.330	12.969	14.742	6.827	1.170·8	792·4	3·39	1·38
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	46.784	41.226	47.714	43.364	807·3	695·9	2·34	1·21
Szesz — <i>Alcool</i>	7.293	9.362	3.680	11.882	206·1	665·4	0·60	1·16
Vasfélgyártmányok — <i>Articles mi-ouvrés en fer</i>	15.096	20.576	6.553	18.325	176·1	574·9	0·51	1·00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *La quantité est démontrée en pièces.*

A behozatal, mint azt már előbb említettük, különösen az előző évhez képest, rendkívül megnövekedett, a folyó év egyes hónapjaihoz viszonyítva csak a szeptember hónap eredményei emelkednek ki. A növekedést azonban nem mint eddig rendszerint a textiliák behozatalának megerősödése, hanem a forgalom felszabadításával kapcsolatban inkább számos kisebbjelentőségű áru behozatalának növekedése okozta. Remélhető tehát, hogy e cikkeknel is, mint a textiliáknál történt, a külföldi beszerzést igénylő készletek kiegészítése után a forgalom a rendes mederbe fog terelődni.

A két hónapban 24.200 métermázsa pamut-szövet jött be az országba. A két havi behozatalnak 54,5 %-a augusztus havi behozatal volt. A korlátozó intézkedések enyhébb kezelése folytán visszaesett a nyersszövetek importjának aránya s különösen növekedett a tarkánszött árúk importja. Augusztus hónaphoz képest szeptemberben a gyapjuszöveteknél is bizonyos visszaesés tapasztalható. Erősen emelkedett azonban különösen szeptember hó folyamán a textilipari félgyártmányok, úgymint a pamut- és gyapjúfonál, valamint a textilipari nyersanyagok, a pamut, gyapjú és a juta behozatala.

A nyers és megmunkált fa importja a megszokott keretekben mozgott s csak az a különbség, hogy Cseh-Szlovákia szerepe növekedőben van. A szénimport szeptemberben augusztushoz képest 210.000 métermázssal növekedett. A felsorolt cikkek kivül emelkedést tapasztalunk a kikészített bőröknél, ásványolajnál, nyers kávénál, a személyszállító automobilnál és az üvegárúknál. Visszaesett ellenben az év előző hónapjaihoz képest a nyersbőrök, kátrányfestékek, a nyersfémek, a vasárúk és vasfélgyártmányok importja. A szeptemberre teljesen megszűnt amerikai zsírbehozatal a fagyaszott hús behozatala váltotta fel.

Különösen augusztusban, de az első félévhez képest szeptember hónapban is a nyersanyagok és félgyártmányok rovására növekedett a készgyártmányok behozatala.

A kivitelben a szeptemberi kivitel értékének végösszege a mult év szeptemberével szembeállítva 135 %-kal emelkedett s az export az új mezőgazdasági évben, augusztusban és szeptemberben is, 95 %-kal haladta meg a mult évi exportot.

A két hónapi kivitel 92 milliónyi értékéből közel 39 millió aranykorona, a kivitel értékének több mint 42 %-a a búzára, rozsra és az ezekből előállított lisztfajtákra jutott. A búza-liszt kivitele különösen szeptemberben emel-

kedett s az export mennyisége 2642 vagónnal az összeomlás óta a legnagyobb volt. A szemesgabona és liszt értékének ilyen nagyarányú emelkedéséhez nagymértékben hozzájárult a gabona és liszt világpiaci árának erős emelkedése is. A terméseredményekhez képest látszólag nagyarányú gabona- és lisztkivitel könnyen támaszthatja azt az aggodalmat, hogy a kivitel a gazdasági év későbbi időszakában az ország lakosságának terményszükségletét is veszélyeztetheti. Ez az aggodalom aligha állhat meg, mert e cikkekkel az országnak még az előző gazdasági évről áthozott liszt-készletek folytán tekintélyes tartalékai vannak. Meg kell említenünk azonban azt is, hogy az exportált liszt aránya a kivitt búza és rozs arányához képest lassú, de állandó sülyedést mutat.

A legutóbb engedélyezett őrlési kikészítési forgalom egyelőre nem nagyarányú, mert augusztusban csak 3763, szeptemberben pedig 36.389 métermázsa búzát hoztunk be, amely jóformán teljes egészében kikészítésre érkezett.

A szarvasmarhaárak csökkenése és a kivitt állatok minőségének romlása mellett a kivitelnek augusztusban történt erős visszaesése okozza, hogy a vágó- és igásállatexport értéke kivitelünkben csak a harmadik helyet foglalja el.

A baromfitenyésztés termékeinek (toll, élő és leölt baromfi, tojás) kivitele lassan, de állandóan fejlődik. A mult év augusztus és szeptember hónapjaival összehasonlítva, különösen a tollexport emelkedése szembetűnő.

Békében egyik legfontosabb exportcikkünk-ből, a babból a két hónapban majdnem 130 ezer métermázst sikerült külföldön elhelyezni. Kedvező tünet, hogy ismét jelentős mennyiséggel szerepelnek Németország, Svájc és Olaszország, kisebb mennyiséggel pedig Franciaország, Hollandia, Nagy-Britannia és Belgium. Triesztbe is nagyobb mennyiség ment, valószínűleg tengerentúli rendeltetéssel.

A mult évi színvonalon maradt a friss gyümölcs, friss főzelék és a szesz kivitele. Erősebben emelkedett, főleg a szuperfoszfát kivitele folytán, a vegyszeti segédanyagok exportja. A mult év megfelelő időszakához képest csökkent a nyersgyapjú — ami posztóiparunk fejlődésére vall — és a cukor kivitele. Cukorból különben ezúttal némi behozatalunk is volt.

Erősebb visszaesést tapasztalunk a vasárúk, gépek és készülékek és a vasfélgyártmányok csoportjában. A villamosgépek és készülékek kivitele a megszabott keretek között maradt. A gépek és készülékek között augusztusban még jelentős szerepet játszott a Jugoszlávia

részére javított gőzmozdonyok mennyisége. Gépiparunk különben mindjobban a Balkán és a keleti országok, Lengyelország és Oroszország felé orientálódik. Villamossági iparunk főpiacai azonban még mindig Olaszország,

valamint a nyugateurópai és tengerentúli országok. Különösen izzólámpakivitelünk versenyképes az északamerikai Egyesült-Államokban és Argentínában.

Tormay Béla.

Magyarország városi és községi vasutai 1923-ban.

Chemins de fer et tramways urbains de la Hongrie en 1923.

Résumé. En Hongrie 11 chemins de fer et tramways ont servi pour le service de communication locale de 1913, dont 4 entreprises reviennent à Budapest et 7 aux villes provinciales. Les longueurs exploitées s'élevant à 259·6 kilomètres présentent une augmentation de 5·7 kilomètres par rapport à l'état de l'année précédente. L'effectif du matériel roulant se diminue en général de 40 pièces et le nombre des véhicules s'élevait à la fin de 1923 à 2004 pièces. Le tableau détaillé, démontré ci-joint, indique la répartition des longueurs exploitées de la capitale-résidence de Budapest et celles de la province et la division du nombre des personnes et marchandises transportées.

A helyi közlekedés lebonyolítására Magyarországon az 1923. évben 11 közúti vasút szolgált, melyekből négy vállalat esik Budapestre és a vele szomszédos községekre, míg a többi hét vidéki városban, illetőleg községben állott a lakosság rendelkezésére. A vasútak 259·6 km-t kitevő pályahossza az előző évi állapottal szemben 5·7 kilométernyi emelkedést mutat; ez a növekedés azonban nem új vonalak építéséből, hanem onnan ered, hogy a Nyíregyháza-vidéki kisvasútak Nyíregyháza-Sóstó-gyógyfürdő-Szóllótelep vonalszakaszait villamosüzeműre alakította át s az 1923 évvel bevonta a közúti jellegű forgalomba. Ettől eltekintve a közúti vasútak vonalainak hossza nem változott, mert a vállalatoknak a nyomasztó gazdasági helyzet folytán vonalhálózatuk fejlesztése és kibővítése nem állott módjában. A járműállomány általában 40 darabbal csökkent s számuk az 1923 év végén 2.004 darabra rúgott. A csökkenés teljes egészében Budapestre és környékére esik s abban leli magyarázatát, hogy a háború alatt s az azt követő időkben hasznavehetetlenné vált járművek kijavítása a rendkívüli módon megrágult anyagárak mellett nem volt eszközölhető s így az üzemképtelen szállítóeszközöket a forgalomból ki kellett vonni. Ezzel a megfogytakozott járműállománnyal is sikerült azonban a vállalatoknak forgalmi teljesítményüket annyira fokozni, hogy az indított menetek száma

196.264 gyel emelkedett s az 1923. évben 10,944.172-re rúgott. A forgalom növelésével szemben a viteldíjak állandó emelése viszont a személyszállítás alapos csökkenését eredményezte. Míg ugyanis 1922-ben mindössze 312,946.855 személy használta a vasutakat, addig 1923-ban mindössze 235,099.404 utas fordult meg rajtuk, úgyhogy az egyes menetek átlag 8-cal kevesebb, vagyis 21 utas vette igénybe. Az árúforgalomban 41.144 tonnával több, összesen 406.514 tonna árút továbbítottak.

Az ország közúti forgalmának súlypontja Budapestre és annak környékére esik. A város belterületének hálózata, valamint a környező városokból és falvakból a fővárosba futó vonalak az ország közúti vasúti pálya hosszának több, mint kétharmadát teszik. Budapestre és annak környékén közlekedett járműveknek 93·2%-a. Az eleven nagyvárosi élet forgalmának lebonyolítására ezen a területen indították a közlekedett menetek 91·8%-át, hogy a vasúton egész éven át megfordult 222 milliónyi személyt (94·3%) elszállítsák. A változatlanul 181·5 km-es pályán 47-tel kevesebb — összesen 1.867 darab — járművel, az előző évinél 278.971-gyel több menetet indítottak s a sűrűbb forgalom mellett a személyszállításnak — a már említett okból — 293·8 millióról 221·8 millióra való csökkenésével az egyes menetekre eső utasok száma 30-ról 22-re szállott alá.

Budapest közúti közlekedésében a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságé a vezető szerep, mely a Budapesti Közúti vaspálya, a Budapesti villamos városi vasút, Ferenc József földalatti villamos vasút és a Budapest-Ujpest-Rákospalotai villamos közúti vasút egyesítéséből keletkezett. Ez a vállalat 175·8 km-es vonalhálózattal rendelkezett, vagyis reá esik az ország közúti vasúti vonalainak 67·7, az indított menetek 90·7 s a személyforgalom 93·5%-a.

A vidéki városok közúti vasúti forgalmát 78.1 km-es pályán bonyolították le, amely az ország közúti vasúti hálózatának 30·1%-át tette s a rajtuk szállított személyeknek az

A városi és községi vasutak Magyarországon az 1922. és 1923. évben.

Chemins de fer et tramways urbains en Hongrie en 1922 et 1923.

A község, illetőleg a város megnevezése <i>Désignation des villes</i>	A közúti vasutak száma <i>Nombres des chemins de fer et tramways sur les voies publiques</i>	Pályahossz az év végén kilométerekben — <i>Longueurs exploitées à la fin de l'année en km</i>	Járművek száma az év végén — <i>Nombre des véhicules à la fin de l'année</i>		Menetek száma — <i>Nombre des trajets</i>	Szállított személyek száma <i>Nombre des voyageurs</i>	Szállított tehermennyiség súlya tonnákban — <i>Poids des marchandises transportées en tonnes</i>	
			személy- és motor-kocsik — <i>voitures à voyageurs, locomotives et automobiles</i>	teherkocsik és egyéb járművek — <i>voitures à marchandises et autres véhicules</i>				
Budapest és környéke — <i>Budapest et banlieue</i>	1922	4	181.5	1.676	238	9,770.531	293,770.670	239.586
	1923	4	181.5	1.643	224	10,049.502	221,787.231	249.811
Debrecen	1922	1	27.7	40	5	224.028	4,606.008	17.255
	1923	1	27.7	40	5	225.308	4,335.614	28.591
Miskolc	1922	1	9.3	19	2	135.248	5,411.705	31.241
	1923	1	9.3	20	2	130.565	3,621.256	28.991
Nyíregyháza	1922	1	3.3	3	—	49.530	636.004	—
	1923	1	9.0	7	—	52.507	836.932	—
Pécs	1922	1	5.4	18	1	215.095	2,986.348	—
	1923	1	5.4	18	1	183.230	1,872.253	—
Sopron ¹⁾	1922	1	3.9	8	—	61.332	629.224	—
	1923	1	3.9	8	—	26.244	215.494	—
Szeged	1922	1	19.8	24	3	222.690	3,916.265	77.288
	1923	1	19.8	24	3	209.041	1,731.974	99.121
Szombathely	1922	1	3.0	7	—	69.454	990.631	—
	1923	1	3.0	7	2	67.775	698.650	—
Vidék — <i>Province</i>	1922	7	72.4	119	11	977.377	19,176.185	125.784
	1923	7	78.1	124	13	894.670	13,312.173	156.703
Magyarország összesen — <i>Hongrie au total</i>	1922	11	253.9	1.795	249	10,747.908	312,946.855	365.370
	1923	11	259.6	1.767	237	10,944.172	235,099.404	406.514

¹⁾ A vasút üzeme 1923. évi június 1 óta szünetel. — *L'exploitation du chemin de fer est suspendue depuis le 1er juin 1923.*

országos forgalomhoz viszonyított aránya 5.7% volt; a teherforgalomban viszont a vidék már 38.5%-kal részesedett. E városok között Debrecen áll az első helyen; Debrecenre és környékére esik a vidéki városok közötti vonal-hálózatának több mint egy harmadrésze (35.5%) s itt bonyolódott le a vidéki személyforgalom 32.6%-a.

A fővárossal szemben a vidék közötti vasúti hálózata 5.7 km-rel bővült s forgalmi eszközei is héttel szaporodva 1923. év végén 137 darabból állottak. A pálya hosszánál mutatkozó növekedés Nyíregyházvidéki kisvasutak már említett vonalszakaszának a közötti forgalomba való bevonásából ered s ugyan- csak erre a vasútra esik a járműállomány-növekedés jórésze is, mert ez a vállalat helyi-érdekű vasútvonalain használt négy darab benzines motorkocsiját villamos üzeműre alakította át s a közötti forgalomba bekapcsolt vonalszakaszain helyezte üzembe. Ezeknél a

vidéki vasutaknál a közlekedett menetek száma 977.377-ről 894.670-re csökkent, melyeken az 1922. évinél 5,864.012-vel kevesebb utas fordult meg. A személyforgalomnak ez a megcsappanása olyan arányú volt, hogy az indított menetek — a gyéribben közlekedő vonatok mellett is — az előző évinél átlag 5 utassal kevesebb, mindössze 15 személyt szállítottak. A menetek kihasználtságát tekintve azonban a fővárossal szemben 1923-ban is egy vidéki város — Miskolc — áll első helyen, ahol az egyes meneteket átlag 28 utas használta, míg — mint említettük — Budapesten egy menetre csak 22 személy esett.

Az ország 11 közötti vasútja közül hétnek villamosáram, kettőnek gőz, egynek gőz és villamosáram volt a vonóereje, végül a budapesti szentmargitszigeti lóvasútnál állati erő szolgált a forgalom lebonyolítására.

Várszeghy János dr.

A világ kereskedelmi flottája és tengeri hajóforgalma.

Flotte commerciale et mouvement maritime du monde.

A világ kereskedelmi flottájának tonnatartalma*)
(100 tonnatartalmon felüli hajók.)

O r s z á g	Felvételi év (júl 1)	Vi-	Gőz-	Tonnatartalom bruttó regiszter-tonnában
		torlás-hajók	(motor-hajók)	
		s z á m a		
Németország	1914	298	2.090	—
	1923	98	1.745	2,590.073
Brittbirodalom	1914	1.205	10.123	—
	1923	971	10.164	22,058.112
Egyesült-All.	1914	1.417	1.757	—
	1923	1.109	4.307	16,945.363
Belgium	1914	9	173	—
	1923	6	264	616 670
Dánia	1914	246	576	—
	1923	166	614	996.862
Franciaország	1914	551	1.025	—
	1923	362	1.659	3,737.244
Görögország	1914	78	407	—
	1923	14	391	755.441
Olaszország	1914	523	637	—
	1923	372	1.043	3,033.742
Japán	1914	—	1.103	1,708 386
	1923	—	2.003	3,604.147
Hollandia	1914	97	709	—
	1923	63	1.051	2,625.741
Norvégia	1914	535	1.656	—
	1923	131	1.669	2,551.912
Spanyolország	1914	58	589	—
	1923	170	779	1,260.206
Svédország	1914	378	1.088	—
	1923	221	1.164	1,207.727
Egyéb országok	1914	997	2.511	—
	1923	578	2.393	3,182 998
Összesen :	1914	6.392	24.444	50,000.000 ¹⁾
	1923	4.261	29.246	65.166.238

*) Lloyds Register of Shipping adatai.

¹⁾ Megközelítő adat.

A kereskedelmi hajók tonnatartalma — csak a 100 tonnán felüli tartalommal bíró hajókat véve figyelembe — 1923-ban 65 2 millió bruttó regisztertonna volt, valamivel több, mint 1922-ben, amikor 64 4 tonnát tett ki. 1914-ben csak 50 millió bruttó regisztertonna volt a tonnatartalom, a javulás tehát számottevő. A vitorláshajók jelentősége állandóan csökken, ami kitűnik abból, hogy míg 1914-ben tonnatartalmuk mintegy 5 millió regisztertonnára becsülhető, 1922-ben 3, 1923-ban 2 8 millió regisztertonna volt.

A háború s különösen a buvárhajóharc hatása mutatkozik abban, hogy a háború befejeztével, de főleg az 1919. évben a hajóépítés nagy mérveket öltött. Úgy látszik azonban, hogy a háború befejezése utáni három év a legtöbb országban elegendő volt a kereskedelmi hajópark helyreállítására, mert 1922-

A fontosabb államok tengeri forgalma a be- és kifutás tonnatartalmának átlagában.)*

Á l l a m	1913	1922	1923
	1000 regiszter-tonna		
Németország	27.119	22.344	28.118
Lettország	—	1.290	1 434
Esztország ¹⁾	960	1.068	1.086
Finnország	3.663	3.054	3.456
Svédország	13 764	10.663	12.216
Norvégia	4.248	3.728	3.642
Nagybritánia	58.442	51.501	60.876
Hollandia	14.084	13.211	13 902
Belgium	16 902	17.212	20.376
Franciaország	30.312	31.105	36.192
Spanyolország	27.390	18.900	22.527
Amerikai Egyesült-Államok	52.287	64 468	66 438
Algír.	4.218	4.932	5.934
Egyiptom	5.634	4.722	5.226
Del-afrika ¹⁾	5.316	4.452	5.070
Brit India	7.518	7.050	7.182
Ausztrália	5.304	4.663	4.872
Újzeeland	1.670	5.994	6.530

*) A Wirtsch. u. Stat. részben nem hivatalos adatai. A táblázat lehetőleg csak a külforgalom s nem az összforgalom adatait tünteti fel.

¹⁾ Összforgalom.

A fontosabb kikötők tengeri forgalma a be- és kifutás tonnatartalmának átlagában.)*

K i k ö t ő k	1913	1922	1923
	1000 regiszter-tonna		
New-York	15.594	18 639	19.231
Mersey-kikötők	13.313	13.088	15 007
Antwerpen ¹⁾	12.017	12 765	14.682
London	12.565	12.920	14 625
Hamburg	13.095	12.226	14 468
Rotterdam ¹⁾	12.249	12.220	11.368
Cherbourg	4.587	7.368	9.578
Montevideo	9.675	7.944	8.796
Southampton	6.663	6.657	8 541
Marseille	8.133	7.083	8.045
Buenos-Aires	6.995	6 978	7.663
Génuva	5.817 ²⁾	6.146	7.008
Lissabon	7.891 ³⁾	7.767	5.388
New-Orleans	2.977	4.864	4.601
Kopenhága	3.642	3.855	4.518
Amsterdam ¹⁾	2.632	3.881	4.335
Göteborg ¹⁾	—	3.630	4.233
Bréma	3.528	3.365	4.191
Havre	3.502	3.776	3.821
Stockholm ¹⁾	3.900	2 900	3.326
Boston	2.791	2.593	2.954
Trieszt	4.566	2.479	2.786
Dünkirchen	1.436	1.730	2.665
San-Franciskó	1.428	1.492	1.936
Danzig	936	1.426	1.706
Stettin	1.680	1.015	1.507

*) L. az előző tábla jegyzetét.

¹⁾ Összforgalom. ²⁾ 1912. ³⁾ 1911.

ben — részben talán az általános gazdasági helyzet nyomása alatt is — az építkezés már ismét alábbhagyott s a békeszínvonalat sem közelítette meg. A 100 tonnás és 100 tonnánál nagyobb tartalmú új kereskedelmi hajók építésének alakulását a következő adatok szemléltetik:

	Az épített hajók	
	száma	tonnatartalma (millió tonna)
1913-ban	1750	3·3
1919-ben	2542	7·3
1920-ban	1958	6·0
1921-ben	1377	4·3
1922-ben	852	2·4

Az 1923. évben a tengeri kereskedelmi hajók forgalma valamivel élénkebb volt, mint a nemzetközi árucsere növekedése követelte volna, viszont az árucsere nagyobb mértékben növekedett, mint a forgalom lebonyolítására használt hajók száma. Ezért 1923-ban egy útra átlag kisebb, egy-egy hajóra azonban nagyobb rakomány esett, mint 1922-ben.

Az európai államok közül *Németország*, *Anglia*, *Belgium*, *Francia- és Spanyolország* forgalma növekedett a legjobban a múlt évhez képest.

E. D.

A világ kábelhálózata.¹⁾

Réseau mondial des câbles.

A tengeralatti telegráfia szoros összefüggésben áll a világkereskedelmi forgalom fejlődésével. A tengeralatti kábelvezetékek kiépítésére és tökéletesítésére, annak nagy fontosságára való tekintettel, kiváltképen azok az országok fordítanak nagy gondot, melyeknek kiterjedt gyarmataik s virágzó tengeri kereskedelmük van. Ezek az országok kereskedelmi és gazdasági érdekeik terjedelmének megfelelően, a velük összeköttetésben álló területekkel való érintkezést minél gyorsabbá és közvetlenebbé igyekezvén tenni, mind sűrűbb kábelhálózatot vonják be a földet. Az első tengeralatti kábelvezeték Calais és Dover között 1851-ben adták át a forgalomnak. A tengeralatti távíró rohamos fejlődését világítják meg az alábbi számok:

A világ kábelhálózatának fejlődése :

Év	Kábelek hossza 1000 km-ben	Év	Kábelek hossza 1000 km-ben
1860	2·4	1900	320·0
1870	24·0	1910	466·0
1880	78·0	1913	519·3
1890	211·0	1922	590·2

A háború alatt és a háború utáni években sem szünetelt a kábelvezetékek további kiépítése, 1922-ben a vezetékek hossza meghaladta az 590.000 kilométert, ami közel 16-szorosa a föld kerületének. 1913 óta a kábelek száma nagyobb mértékben szaporodott, mint amilyen mértékben a vezeték hossz nőtt, úgyhogy a kábelvonalak átlagos hosszúsága a háború előtti 202·6 kilométerről 1922-ben 165·5 kilométerre esett vissza. A vezeték-

kek túlnyomórésze magánvállalatok kezében van, állami tulajdonban jobbra a rövidebb, parti kábelek vannak. A háború előtti évhez viszonyítva azonban az állami kábelek úgy szám, mint hosszúság szerint erősebben növekedtek, mint a magánvállalati vonalak, amit a következő összeállítás mutat:

Kábelek megnevezése	1913		1922	
	kábelek száma	km. hossz	kábelek száma	km. hossz
Állami } tulaj-	2.152	93.485	3.092	141.223
Magán- } donban	411	425.861	474	448.960
Összesen	2.563	519.346	3.566	590.183

A rövidebb, parti kábelek főleg Dél-Amerikában alkotnak sűrű hálózatot, továbbá Afrikában, ahol a vezetékek az egész földrészt körülövezik.

A világ kábelhálózatában legnagyobb részesedési aránya, mint első tengeri és gyarmati hatalomnak, Nagy-Britanniának van. Számos flotta- és szénállomását s tengerentúli gyarmatait 272.000 km. hosszúságú vezeték köti egymással és az anyaországgal össze, melyek a világ kábelhálózatának 46·2%-át teszik ki s túlnyomólag magántársaságok kezében vannak. A vezeték hossz tekintetében második helyen az Egyesült-Államok állanak 23·9%-os részesedési aránnyal, a harmadik helyen Franciaország 11%-os részesedéssel. A francia kábeleknek több mint fele van magánkézben. A „Pacific Cable Board“ vonalai, melyek Nagy-Britannia és Írország, az ausztráliai állam-szövetség, Új-Zeeland és Kanada közös tulaj-

¹⁾ Wirtschaft und Statistik 1923 8. sz.

Fontosabb államok kábelhálózata:

O r s z á g	1913		1922	
	kábelek száma	km. hossz	kábelek száma	km. hossz
Nagy-Britannia	508	261.882	580	272.398
Egy.-Államok	101	100.096	114	141.282
Franciaország.	102	43.677	126	65.030
Pacific Cable Board . . .	5	14.539	7	17.426
Dánia	176	17.515	239	16.663
Japán	180	9.114	214	14.487
Hollandia . . .	67	6.177	60	13.230
Spanyolország.	24	5.803	34	6.613
Olaszország . .	59	3.024	97	5.833
Britt-India . . .	13	3.720	14	4.331
Norvégia. . . .	770	2.598	1.294	4.019
Németország .	114	43.294	108	3.275
Délamerikai áll. és Mexikó	80	2.154	81	1.928
Ausztrália és Új-Zeeland	71	1.692	76	1.682
Svédország . .	106	557	236	907

donát képezik, alkotják a negyedik leghosszabb kábelhálózatot. A fontosabb államok háború előtti és utáni kábelhálózatáról a baloldali táblázat nyújt felvilágosítást.

1913 óta, a vezetékhozzát tekintve, a legnagyobb percentuális emelkedést (114%) Hollandia mutatja, mely keletindiai hálózatát jelentékenyen kiépítette. Olaszország, Svédország és Japán fejlesztették még az utolsó békeév óta nagyobb mértékben kábelhálózatukat.

Németország, mely 1913-ban 43.300 km. hosszúságú kábelvezetékkel az országok között a harmadik helyen állott, a versaillesi szerződés értelmében kb. 37.000 km.-t vesztett s jelenlegi részesedési aránya a világhálózatban elenyészően csekély.

A leghosszabb tengeralatti kábel a Vancouver- és a csendestengeri Fanning-szigeteket összekötő 6400 km. hosszúságú vonal, a „Pacific Cable Board“ birtokában van.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

A tőzsdéi részvényekbe elhelyezett tőkék értékének változása.

Changements de la valeur des capitaux placés en actions cotées à la Bourse.

Résumé. L'Office central de Statistique établit mensuellement en nombres-indices la formation de la valeur de la fortune nationale engagée en actions, par rapport à l'état du 31 décembre 1913.

A l'occasion du calcul de l'indice d'actions l'Office central roy. hongrois de Statistique a, contrairement aux méthodes employées jusqu'à présent, mis en ligne de compte, lors de la constatation des fluctuations du capital social, les frais provenant de l'exercice du droit de préemption et la valeur de l'augmentation des actions qui pourrait être obtenue par les droits de préemption. Les indices d'actions sont établis à partir du 1er octobre et pour le premier jour de chaque mois, cependant à l'occasion de la première publication, ils sont publiés remontant jusqu'au 31 décembre 1920, au 31 décembre 1923 et au 1er juillet 1924. La base avec laquelle les nombres-indices furent comparés est toujours l'état d'avant-guerre, celui du 31 décembre 1913. Ainsi les nombres-indices ne furent établis que pour les 97 actions qui se trouvaient enregistrées à la Bourse de Budapest dès le 31 décembre 1913. A l'occasion des travaux de calcul on a relevé en même temps les données qui présen-

tent une image claire et caractéristique des apports provenant de l'augmentation et de l'émission des actions, de la proportion des dividendes et de la valeur du cours, concernant la valeur des Sociétés anonymes, calculée suivant le cours et la quantité des actions et relativement à la participation de la fortune engagée en actions dans les augmentations des actions. Ces chiffres sont résumés dans un tableau particulier.

Le nombre-indice démontrant la formation moyenne des valeurs des actions à la Bourse de Budapest fut le 1er novembre courant 10.9, soit, les actionnaires ont subi, par rapport à l'état du 31 décembre 1913, une perte de 89.1%. Si l'on prend pour base que la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest représentait suivant les cours de 1913: 4.4 milliards de couronnes-or, tout en considérant, que ce montant comprend d'autre part la réitération de certaines valeurs du capital social, et que le cours ne se forme point suivant le nombre total des actions enregistrées, mais d'après le nombre des actions se présentant effectivement dans le trafic de la Bourse, enfin n'omettant pas, qu'une certaine quote-part des actions ne fait point la partie de la

fortune nationale, parce qu'elle se trouve en possession des propriétaires étrangers, nous évaluons la fortune hongroise engagée avant la guerre en actions cotées à la Bourse à 2·5 milliards de couronnes-or. Sur la base du nombre-indice correspondant on peut établir par contre, que ce montant baissa jusqu'au 1er novembre ct. à 250 millions de couronnes-or. La formation de l'indice d'action est très différente pour certaines catégories d'actions. Les capitaux actions des établissements de crédit, des sociétés d'assurance et des entreprises de communication ne s'approchent que par la proportion de 4 à 7%, tandis que les actions des entreprises industrielles par une part de 15 à 20% à la valeur qui correspondrait aux placements des capitaux suivant le cours à la fin de 1913 y compris les versements faites à l'occasion des changements des capitaux actions.

Le nombre des actions enregistrées à la Bourse de Budapest fut à la fin de 1913: 7·7, le 1er novembre courant: 150·7 millions, cependant cela ne veut point dire, que les sociétés anonymes de 1913 ont fait accroître le nombre de leurs actions dans une si forte mesure, parce qu'en 1913 il n'y avait que 167 entreprises avec des actions enregistrées, tandis qu'au 1er novembre de l'année courante il y en avait 297 entreprises. Les 7·7 millions actions susmentionnées, se sont augmentées à 49 millions par les nouvelles émissions, pendant que la partie prépondérante des 101 millions d'actions ne fut enregistrée et mise en circulation qu'après la guerre.

Le prix moyen des actions enregistrées se chiffrait le 1er novembre courant par 5·9 francs suisses, leur prix était en 1913: 576 francs suisses. Le prix moyen des actions notées avant la guerre était de 13·1, celui des actions notées après la guerre: de 2·4 francs suisses. De la sorte l'abaissement du niveau des prix moyens causé par les actions enregistrées après la guerre, est très frappant.

L'affaiblissement des cours peut être imputé à la circonstance aussi, qu'à l'occasion de l'augmentation des capitaux actions, les actionnaires n'obtiennent qu'une certaine quote-part des nouvelles actions, car il est compréhensible que, si le taux de la participation en fortune devient incertain, cela se fasse sentir également dans la formation des cours. Suivant les données publiées sur les augmentations des capitaux actions des sociétés anonymes, l'effectif des actions de la fin de 1913 participait en moyenne, jusqu'au 1er novembre 1924, par 56% à la quantité des actions émi-

ses à l'occasion des augmentations des capitaux actions, ce qui veut dire, que l'actionnaire qui a usé des droits totaux de préemption, à le 1er novembre 1924 une proportion de 21·9% plus mauvaise par rapport à la quantité totale des actions qu'à la fin de l'année 1913. Parmi les 321 entreprises figurant depuis la fin de 1913 il y a 57 entreprises dont l'effectif total des actions émises à l'occasion de l'augmentation des capitaux actions est devenu la possession des anciens actionnaires. Mais il y a aussi bien des cas, où l'actionnaire qui possédait à la fin de 1913 les 10% des actions totales de l'entreprise, ne dispose, le 1er novembre ct., même s'il a exercé tous ses droits de préemption, que du 0·8% des actions totales.

Bien qu'il soit évident que la valeur des entreprises n'est pas conforme à la valeur calculée sur la base du nombre et du cours des actions, ces derniers permettent pourtant de faire des évaluations relativement à la valeur des entreprises. En prenant ces évaluations pour base, ce fut en novembre ct. une exploitation minière qui représentait l'entreprise indigène de la plus haute valeur, de celle de 46·9 millions de francs suisses. Au mois de décembre de l'année passée c'était une usine sidérurgique et de construction de machines qui représentait la valeur la plus élevée de 147·3 francs suisses. Avant la guerre c'étaient quelques établissements de crédit qui occupaient le premier rang. Contre ces entreprises d'une si haute valeur, il y a parmi les actions notées à la Bourse, plusieurs dont la partie prépondérante pourrait être acquise par 25 à 40 milliers de francs suisses.

Bien important est le montant procuré par les entreprises au marché financier par l'émission de nouvelles actions. Pendant la guerre, la somme versée aux capitaux actions des nouvelles sociétés anonymes représente 879 millions de francs suisses et la plus grande partie de ce montant, 613·4 millions de francs suisses reviennent à l'augmentation des capitaux d'actions des établissements de crédit. Après le commencement de l'année 1921, les entreprises dont les actions furent notées à la Bourse, avaient procuré 349·5 millions de francs suisses par l'augmentation des capitaux d'actions, dont 300 millions reviennent aux entreprises de la Hongrie, ou d'origine hongroise. Il ne revient de ce montant que 40% aux augmentations des capitaux d'actions des banques, d'autre part des sommes importantes furent

empruntées par les fabriques de machines, les entreprises de l'industrie du bois et les entreprises minières. La proportion revenant pour les entreprises est la suivante: usines sidérurgiques et fabriques de construction de machines: 45, entreprises de l'industrie du bois: 34,1, entreprises minières: 21,5 millions de francs suisses. Chaque action émise après la guerre pour l'augmentation des capitaux actions, n'a signifié à l'entreprise qu'un apport de 2,5 à 3 francs suisses.

Le fait, que les entreprises étaient disposées d'émettre des actions pour des sommes aussi modiques, prouve, combien elles étaient contraintes à compléter leurs fonds dans la mesure du possible sur le marché financier.

Les calculs relatifs à la dividende font ressortir que le placement des capitaux en actions n'assure pas un revenu convenable. La dividende de l'année 1923 ne représentait, en moyenne, que 1,1% de la valeur commerciale du 31 décembre 1923. Cependant il est à espérer, que la proportion de la dividende s'augmentera très prochainement chez les entreprises, où le nouveau système projeté des balances présentera un état des actifs et passifs rassurant. La proportion se fait déjà sentir en moyenne, en tant que la dividende de 1924 représente déjà les 3,2% de la valeur commerciale du mois de novembre.

A Magyar Statisztikai Szemle több olyan ismertetést és statisztikai táblázatot hozott már nyilvánosságra, melyek a részvényekben fekvő nemzeti vagyon értékének alakulásáról tájékoztatást nyújtanak. Az a kétségtelen jelentőség, melyet termelésünk és bizonyos társadalmi rétegeink vagyoni helyzete szempontjából a részvényvagyonnak tulajdonítanunk kell, kívánatosá teszi a szóbanlevő kérdés állandó megfigyelését. Nyilvánvalóan az említett szempontból vezéreltetve szándékozott a Népszövetség magyarországi pénzügyi főbiztosa a pénzügyi szanalás gazdasági hatásait jellemző adatok sorába a részvényértékek változását jelző számadatokat felvenni. E kívánság folytán vált a m. kir. központi statisztikai hivatal feladatává, hogy ezeket az indexszámokat havonként megállapítsa, úgy hogy most a f. évi október és november hó 1-re és egyes korábbi időpontokra a háború előtti, 1913 december 31-i viszonylatban kiszámított részvényindexek rendelkezésünkre állanak.

A magyar részvényindex kiszámításánál nem követtük azokat a számítási módszereket, melyek a rendszeresen közölt indexszámok megállapításánál alkalmazást nyertek.

Az egyik, a számítás egyszerűségénél fogva gyakran alkalmazott eljárás a részvénydarabok különböző időpontokban jegyzett árfolyamainak egy alapul vett időpont árfolyamához viszonyított százalékos, vagy más arányszámait adja indexek gyanánt. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár részvénydarabjainak árfolyama — a budapesti értéktőzsde árjegyzése szerint — az 1913. év végén 17.800 korona, 1924 október 1-én 2.880.000 korona, vagyis 187 aranykorona volt, tehát az 1913. évi utolsó árfolyamot 100-zal egyenlősítve, az előbb említett számítási mód szerint a folyó évi október 1-i aranyparitásos részvényindex 1,1 volna. Egy másik számítási módszer egyes időpontokra nézve a lajstromozott összes részvényeknek az árfolyamokkal való szorzatából keletkező értékösszegeket állapítja meg, az alapul vett időpontra kapott értékösszeghez viszonyítja a többieket s ezáltal nyeri az indexszámokat. Ezzel a számítással a Pesti Hazai Első Takarékpénztár 1924 október 1-i aranyparitásos részvényindexe az 1913 december 31-i 100-as alapindexszel szemben 13,1. Rendszerint sem az előbbi, sem ez a jelzőszám nem alkalmas a részvényekbe helyezett tőkék értékében beállott változások kimutatására. A részvényekben levő tőkék értéke olyan részvényeknél, melyeknek alapján tőkeváltozásoknál új részvényekre elővételi jogot lehetett gyakorolni, lényegesen függ egyrészt a biztosított elővételi jogok költségeitől, másrészt az elővételi jogok alapján elérhető részvénygyarapodás értékétől. Az eddig közzétett indexszámok megállapításánál e tényezőket a Magyar Statisztikai Szemlén kívüli források rendszerint figyelmen kívül hagyták, amit főképpen az adatok beszerzésével és összeállításával járó munka terjedelmes és bonyolult voltának kell tulajdonítanunk. A tőkeváltozások költségeire és a részvénytulajdonnak a tőkeváltozásokból származó módosulására kiterjeszkedő számítással a Pesti Hazai Első Takarékpénztár részvényeibe 1913 december 31-én elhelyezett tőke értékét 100-nak véve, e tőke 1924 október 1-i értéke 6,7. Ettől az indexszámtól az előzőleg példaképpen megállapított 1,1-es, illetőleg 13,1-es indexszám igen nagy eltérést mutat. Azok az indexek tehát, melyekkel most a budapesti értéktőzsde forgalmában elhelyezkedő részvénytőkék értékének alakulását szemléltetjük, egészen újszerűek és az eddigi adatokkal szemben ezek a mérvadó jelzői a tőzsde részvényeibe befektetett tőkék értékeltolódásainak.

A részvényindexeket f. évi október hó 1-től minden hónap első napjára vonatkozó-

lag állapítja meg és hozza nyilvánosságra a m. kir. központi statisztikai hivatal. Szükségesnek tartottuk az első alkalommal visszamenőleg néhány olyan időpontra nézve is az indexszám megállapítását, amelyekkel az összehasonlítás különösen érdekesnek mutatkozik. Három ilyen időpontot választottunk ki: 1920 december 31-ét, a budapesti értéktőzsde háború utáni megnyitását néhány hónappal követő évváró napot, 1923 december 31-ét, azt az évváró tőzsdénapot, amelyen az árfolyamok a háború utáni legmagasabb nivóhoz elég közel állottak és végül 1924 július 1-ét, Magyarország pénzügyi szanálásának kezdő időpontját. Miután az alap, melyhez az indexszámok viszonyítva vannak, a háború előtti és pedig az 1913. december 31-i állapot, a számításnál csak azok a részvények voltak figyelembe vehetők, melyek ebben és a viszonylatba hozott későbbi időpontokban a tőzsdén jegyezve voltak; az általános index ebből folyólag 97-féle részvény árfolyam- és tőkeváltozásainak számításba vételével készült. A részvényindexre vonatkozó munkálatok kapcsán összeállítottuk azokat a statisztikai adatokat is, melyek a részvénytőzsdéről, a részvénykibocsátásokból származó tőkebevételekről, az osztalék és az árfolyamérték arányáról, a részvényvállalatoknak az árfolyam és a részvénytőzsdén szerinti kiszámított értékéről és a részvénybirtoknak a tőkeemelésekben való részesedéséről áttekinthető és jellemző képet nyújtanak. Ezeknek az adatoknak a részvények tőzsdéi árfolyam szerinti csoportosításában készült összesítéseit külön táblázaton közöljük. Az új részvényindexeket az említett érdekes adatokkal egybevetve fogjuk vizsgálni, ezuttal a részvénytőkék értékében tapasztalható változások jelentőségét és okait.

Azon az 1913. évvégi alapból kiinduló skálán, melyet a budapesti tőzsdéi részvényértékek átlagos alakulását jelző százalékszámaink képeznek, a szemlélhető legutolsó, és pedig f. évi november 1-i index 10.9% -ot mutat, vagyis *ez év november 1-én átlagosan 89.1% -os veszteséggel zárult az 1913 december 31-i állapottal számot vető részvényes mérlege.* Hogy a veszteségnek ez a százalékszám a magyar nemzeti vagyona nézve milyen összeget jelent, azt az egyetlen alapul kínálkozó számadatból, az 1913 december 31-én lajstromozott összes részvénydarabok számának a megfelelő árfolyamokkal való szorzásával kapott értékösszegekből kiindulva, csak nagyon hozzávetőleges becsléssel tudjuk megállapítani. Az árfolyamoknak az összes részvény-

darabokkal való szorzata a budapesti értéktőzsde 1913 december 31-i árfolyamlapja szerint 4.416.8 millió aranykoronát ad. Ez az összeg bizonyos tőkeértékek ismételt beszámítását foglalja magában azáltal, hogy egyes részvények értékelése nemcsak a saját árfolyamukban, hanem az illető részvényeket tárcájukban tartó idegen vállalatok részvényeinek árfolyamaiban is kifejezésre jut. Nem szabad továbbá szem elől téveszteni, hogy az árfolyam tulajdonképpen nem a lajstromozott összes részvények, hanem a tőzsdéi forgalomban tényleg jelentkező s a lajstromozottnál sokszor lényegesen kisebb részvénytőzsdén értékelését jelenti. Végül azt is figyelembe kell venni, hogy a budapesti értéktőzsde lajstromába bevezetett részvények nem mind alkatrészei a magyar nemzeti vagyonnak, mert bizonyos hányaduk külföldi tulajdonban van. E körülményekre való tekintettel a fent kiszámított 4.4 milliárd aranykoronából hozzávetőleg csak $2\frac{1}{2}$ milliárd aranykoronára becsüljük azt a magyar vagyont, mely a háború előtt a tőzsdén jegyzett részvényekben talált elhelyezkedést s ez az érték a változására nézve megállapított f. évi november 1-i indexszám alapján körülbelül 250 millió aranykoronára olvadt le. Ha most már kiegészítjük ezt az egész nemzetgazdaságunk szempontjából elég sajnálatos helyzetképet azzal, hogy a november 1-i indexszámot az egyes korábbi időpontokról rendelkezésünkre álló indexszámokkal összehasonlítjuk, az összbélyomás még kedvezőtlenebbé válik. A szanálási művelet kezdő időpontjára, július 1-ére még valamivel magasabban, 11.4% -kal jelzi az index a részvénytőkék értékét az 1913 december 31-i viszonylatban, 1923 december 31-re pedig sokkal jobban, és pedig 32.6% -kal. Itt mindjárt meg kell azonban jegyeznünk, hogy a múlt év vége beleesik abba az időszakba, midőn a budapesti értéktőzsde árfolyamait a pénz értékromlásától való félelem és az ezzel kapcsolatos spekuláció nagymértékben befolyásolta. A múlt év végét megelőző időszakra egy indexszámunk van, az 1920 december 31-i, mely szerint a részvénytőkék értéke a háború előtti állapothoz viszonyítva 92.1% -kal csökkent. Az idézett indexek a részvényértékek általános hullámzását ugyan csak néhány kiszakított időpontra vonatkozólag adják meg, miután azonban ezek a szélsőségeket kifejező időpontok, már az ismertett számokból megállapítható, hogy a részvényvagyon elértéktelenedésében ma még nem jutottunk alá annak a legmélyebb pontnak, ahol a háború után már jártunk, de ahhoz

meglehetősen közel vagyunk. Ha a stabil korona mellett is olyan részvényárfolyamok alakulnának ki a budapesti értéktőzsdén, amilyenek a múlt év utolsó tőzsdénapián jegyeztek, ezzel ugyan a háború előtti színvonalhoz viszonyítva csak körülbelül egyharmad-részig volnának kiértékelve a részvények, de már ezáltal számításaink szerint mintegy 500 millió aranykoronával több vagyoni értéket lehetne a magyar részvénytőkében kimutatni.

A részvénytőkék értékalakulásának indexe a részvények egyes csoportjainál nagyon eltérő. A pénzüzetek, biztosítók és közlekedési vállalatok részvényei november 1-én csak 4—7, az iparvállalati részvények ellenben 15—20 százalékos arányban közelítik meg átlagosan azt az árfolyamot, amely az 1913. évvégi árfolyam mellett történt tőkebefektetésnek a tőkeváltozások figyelembevételével megfelelne. Élesen megnyilvánul tehát az értékalakulásban a valorizáció kérdésében jobban és kevésbé érdekelt vállalatok helyzete közötti különbség.

Több oldalról elhangzott már az a felfogás, hogy a részvények kedvezőtlen értékalakulásában a részvények nagymértékű szaporításának lényeges szerepe van. Az ú. n. részvényinfláció kétségtelenül súlyos helyzet elé állította a felvevőképességében meggyengült tőkepiacot. A vállalatok a nagyarányú kibocsátások indokolása gyanánt a rendkívüli tőkehiányra hivatkoznak, melynek kielégíthetlensége a termelő munkát bénította volna meg. E kérdés tökéletesebb megismerése céljából célszerűnek látjuk a részvények szaporításának adatait alaposabban megvizsgálni. A budapesti értéktőzsdén lajstromozott részvények száma az 1913. év végén 7·7, f. évi november hó 1-én 150·7 millió volt, tehát 11 év alatt körülbelül 20-szorosra növekedett. Ez nem jelenti azt, hogy a részvénytársulatok ilyen arányban szaporították részvényeiket, f. évi november hó 1-én ugyanis 297, 1913 december 31-én azonban csak 167 vállalat részvénye volt lajstromozva. Az 1913. évvégi árjegyzésben szereplő 167 vállalat részvényeinek száma 1913 december 31-től 1924 november 31-ig 7·7 millióról 49 millióra, tehát 7-szeresre emelkedett, míg 101 millió darab részvény, tehát a lajstromban f. évi november 1-én kimutatott 150 millió részvény kétharmad része új, túlnyomóan háború utáni bevezetések alapján lett a budapesti értéktőzsdén forgalomképes. A részvénypiac árúmenyiségének emelkedésében tehát sokkal nagyobb szerepet játszanak azok a vállalatok, melyeknek részvényeit a háború

után vették fel a tőzsde lajstromába, mint azok, amelyeknek a részvényei már a háború előtt jegyezve voltak. A budapesti tőzsde vezetősége a háború után az új bevezetések engedélyezésénél nem követte azt a konzervatív felfogást, melyet a háború előtt tanúsított. A háború vége óta állandóan tőkeszegénységben sínylő közgazdaságunk a rendkívül kiszélesített részvénypiaccal szemben erőtlennül áll. Ebből a helyzetből folyólag a budapesti értéktőzsde az olcsó részvények piaca lett; a jegyzett részvények darabonkénti átlagára 1924 november 1-én mindössze 5·9 svájci frank, míg 1913 december 31-én 576 svájci frank volt. Az átlagos árfolyam szempontjából ma igen nagy a különbség egyrészt a háború előtt, másrészt a háború után bevezetett vállalatok részvényei között, az előbbieké 13·1, az utóbbiaké 2·4 svájci frankot tesz. Világosan látszik ebből, hogy a budapesti értéktőzsde háború előtti forgalmából ismert részvényekkel túlnyomórésztben nem egyenrangú értékek azok a részvénytípusok, melyek a legutóbbi évek alatt váltak a tőzsdei forgalom tényezőivé. Azok az értékkategóriák, melyekbe az újabb címletek nagy része tartozik, mint láttuk, az árfolyamok átlagos nivóját erősen megrontják, amit viszont a komoly értékek árfolyamának alakulása szempontjából kedvezőtlen jelenségnek kell minősíteni. Egyes ilyen címleteknek az árfolyama olyan alacsony, hogy a bennük történő egyszerű kötések már nem jelentenek gazdaságilag számottevő értékforgalmat. Az egyik tőzsdén jegyzett bankrészvényünk árfolyamértéke például 14 svájci centime-mal egyenlő, tehát egy kötés mindössze 3·5 svájci frank értékű forgalmat jelent. Az ilyen értékforgalomnak a tőzsdén való lebonyolítása az értéktőzsde jelentőségét mélyen leszállítja.

A részvénytársulatok vagyoni és jövedelmi viszonyai alapján az egy-egy részvényre kiszámított úgynevezett belsőérték némelyek szerint a tőzsdei árfolyamokban nem juthat kifejezésre azért, mert a tőzsdén az úgynevezett kisebbségi részvények vannak forgalomban, melyek a részvénytársulat vagyonában és jövedelmében egészen másképp részesülnek, mint az úgynevezett többségi részvények. A részvények többsége ugyanis rendszerint biztos kezekben van s ez a tőzsdén nem kerül forgalomba; szindikátusi jövedelmek és igazgatósági jutalékok címén a jövedelem egy része kizárólag ezeknek az úgynevezett fix kezeknek jut s gyakran csak egy bizonyos jövedelemrész kerül a részvénybirtok arányában mint osztalék, elosztás alá. Hátrányban vannak az említett felfogás sze-

rint a részvénytöbbséget tartó biztos kezeken kívüli részvénybirtokosok a vagyoni részesedés tekintetében is, miután a tőkeemeléseknél a kibocsájtott részvényeket gyakran nem a részvénybirtok arányában osztják el, hanem a részvények kisebb-nagyobb hányadát a részvénytöbbséggel rendelkező kezek, mint szindikátusok veszik át, úgyhogy az ismétlődő tőkeemelések után a tőzsdén szerzett részvényre a társulati vagyon sokkal kisebb hányada jut, mint amekkora ez a tőkeemelések előtt volt. Egészen természetes, hogy az árfolyamokra a vagyoni részesedésnek a részvénybirtok alapján megállapítható kulcsa befolyással van, ha tehát ez a kulcs a tőkeemelések folytán bizonytalanabbá és esetleg lényegesen kedvezőtlenebbé válik, ez az árfolyamok gyengülésére vezethet. A részvénytársulati tőkeemelések nyilvánosságra hozott adataiból megtudható, hogy a kibocsájtott darabokból a régi részvényeseknek elővételi jogon mennyi engedtetett át. Ezekből az adatokból megállapítottuk, hogy a részvénytársaságoknál az 1913. évi december 31-i részvényállomány az 1924. évi november 1-ig történt tőkeemelések alkalmával kibocsájtott részvény mennyiségéből hány százalékkal részesedett. Az átlagos eredmény szerint a részesedés 56,2% volt. Ez annyit jelent, hogy 1913 december 31-e óta minden részvénybirtok abban az esetben is, ha időközben a részvényes az összes biztosított elővételi jogokat gyakorolta, átlag ma 21,9%-kal rosszabb arányban áll az összes részvény mennyiséghez, mint amilyen arányban 1913 december 31-én állott. Az 1913 december 31. után először jegyzésre bocsájtott címleteknél a bevezetés napján lajstromozott részvények a folyó évi november hó 1-ig történt tőkeemelésekben átlag csak 56,6%-ig részesedtek. A tőzsdéi árfolyamjegyzésben 1913 vége óta szereplő 321 vállalat között 57 olyat találunk, amely a tőkeemeléseinél kibocsájtott összes részvényeket mindig a régi részvényesek között a részvénybirtok arányában osztotta ki, tehát a vállalatoknak körülbelül egyötödénél maradt a biztosított elővételi jogokat teljesen kihasználó részvényes birtoka az összes részvényekhez viszonyítva abban az arányban, amelyben 11 év előtt volt. Súlyos példák vannak azonban az ellenkező eljárásra. Az egyik részvénytársulatnál például az a részvényes, aki 1913 december 31-én 100 darab részvennyel a vállalat összes részvényeinek 10%-át szerezte meg, feltéve, hogy az összes elővételi jogokat a tőkeemelések alkalmával igénybe vette, 1924 november 1-én az összes rész-

vényeknek csak 0,8%-ával rendelkezett. Ilyen esetekben egészen természetes, hogy az értéktőzsde lényegesen alacsonyabb árfolyamon fogja a részvényt értékelni, mint amekkora az ügynevezett belső értéknek megfelelne.

A fentiekből nyilvánvaló, hogy a részvénytársulati vállalatok értéke nem egyenlő a részvények árfolyama és darabszáma alapján kiszámított értékkel. Ezeknek az értékszámításoknak az eredményei ennek dacára érdeklődésre tarthatnak igényt, miután a részvénytársulati vállalatokban levő vagyon becslésére mégis bizonyos alapot nyújtanak, sőt egyes vállalatoknál a vagyon tényleges forgalmi értékéül is elfogadhatók. Ezen az alapon november 1-én a legnagyobb értékű belföldi részvénytársaság egy bányavállalat és pedig a Magyar Általános Kőszénbánya Rt., melynek értéke 46,9 millió svájci frank, ezután egy pénzintézet, a Magyar Általános Hitelbank következik 40,3 millió svájci frank értékkel. A múlt évi december 31-én a részvényárak alapján a Ganz és Társa gyár képviselte a legnagyobb értéket 147,3 millió svájci frankkal s ekkor még a Magyar Általános Hitelbankra nézve is magasabb értékösszeg volt megállapítható, mint a Magyar Általános Kőszénbánya Rt.-ra vonatkozólag, az előbbire nézve ugyanis 133,8, az utóbbira 99,6 millió svájci frankot kapunk a kérdéses értékszámítás eredménye gyanánt. Ismerte a felsorolt vállalatokat, az itt egy rövid időszakról kimutatott változások alapján megállapítható, hogy a tőzsdéi értékelésben az aránylag rövid időközönként változó vélemények is elég nagy eltéréseket okoznak. Az értékelésnek a mai és a háború előtti adatait hasonlítva azonban össze, szembe fogunk tűnni az olyan változások, amelyek mélyrehatóbb okokra, a gazdasági viszonyok tényleges nagy átalakulására vezethetők vissza. A háború előtt a nagy pénzintézetek sokkal magasabb értéket képviseltek a tőzsdéi becslés szerint, mint bármely ipari, vagy egyéb vállalat. Az 1913 december 31-i tőzsdéi árjegyzés szerint számítva a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 261 millió svájci frank értékkel vezet, ezenkívül még két pénzintézetnél 150 millió svájci frankot meghaladó értékösszeget kapunk, míg az egyéb csoportokba tartozó vállalatok között a részvények árfolyama szerint egy sem értékelődik olyan magas összegre, mint az említett három nagy pénzintézet, amennyiben a Rimamurány-salgótarjáni vasmű rt. 134,8 millió frank értékkel szerepel az első helyen. A háború és a forradalmak sokkal nagyobb romlást okoztak a nagy pénzintézetek, mint a nagy iparvállalatok gazdasági

helyzetében, ennek a körülménynek megfelelően tapasztalható a részvények tőzsdei árából kiszámított vállalati értékeknek az előbb vázolt átcsoportosulása.

Feltételezve, hogy a jegyzett tőzsdei árfolyammal, vagy néhány százalékkal ennél magasabb árfolyamon az egyes vállalatok összes részvényei, illetőleg részvényeinek nagy többsége megszerezhető, meg kell állapítanunk, hogy több, a budapesti tőzsdén részvényeit jegyeztető vállalat a nemzetközi értékviszonyokhoz mérten úgyszólván jelentéktelen áron tulajdonba vehető. A november 1-én jegyzett árfolyammal számítva, némely vállalat részvényeinek többsége 25—40 ezer svájci frankért vásárolható össze, tehát olyan összegért, amelyet egy kisebb külföldi tőkés is befektethet. Az ilyen vállalatok normális viszonyok között nem tartoznak a tőzsdei részvénytársulatok sorába.

Nagyon jelentékeny az a tőkefelvétel, melyet az értéktőzsde árjegyzésében szereplő részvénytársulataink az elmúlt években az alaptőkék emelése révén a tőkepiacról eszközöltek. A háború alatt a tőkéknek ez az összegyűjtése a gazdasági életre nézve nagyobb megterhelést nem jelentett, az akkori pénzbőség mellett a részvénytársulatok újonnan kibocsátott részvényeibe tehát igen jelentékeny összegek helyezkedtek el. A háború után a pénz értékromlásától való félelem következtében vonzódtak a tőkék a részvényekbe való elhelyezkedés felé s a vállalatok ezt a hajlandóságot felismerve, gyakran hajtottak végre tőkeemeléseket. Arra nézve, hogy a kérdéses tőkeemelések címén a részvénytársulatok a tőkepiacról milyen összegeket vontak el, érdemes egy hosszabb időszakról tájékozódást szerezni s éppen ezért a m. kir. központi statisztikai hivatal a tőzsdén jegyzett részvényekben történt tőkeemelésekre az 1913. év vége óta befizetett összegekről begyűjtötte az adatokat. Tekintettel arra, hogy a háború után a tőkepiac részéről eszközölt befektetések különös figyelmet érdemelnek, az ezekre vonatkozó adatokat elkülönítve is megállapítottuk.

A háború alatt az új részvénytársulati tőkékre befizetett összeg igen jelentékeny, 879 millió svájci frank. Ennek az összegnek túlnyomó részét, 613·4 millió svájci frankot a pénzintézetek tőkeemelései vették igénybe. Az említett összegek igen nagy erőgyűjtést jelentenek, melyeknek alapján a részvénytársulatok és főképp a pénzintézetek nagy gazdasági izmosodását kellene feltételezni. E tőkék azonban nem találhattak olyan elhelyez-

kedést, amelyben a háború utáni gazdasági válságokkal értékük alapos leromlása nélkül megküzdhettek volna; a legértékállóbb vagyona, ingatlanokba csak egészen jelentéktelen részük helyezkedett el, a készpénzbeli követelésekbe fektetett rész a pénz értékromlásával együtt elértéktelenedett, az áruvagyon egy tetemes része a hadviselés céljait szolgáló, vagy ilyennek minősített cikk volt, melyeket a forradalom és az ellenséges rekvirálások kártételei között kellett a vállalatoknak elkönyvelni.

A háborús és forradalmi veszteségek által súlyosan megrongálódott részvénytársulati vagyont a tőkepiac a további tőkeemeléseknél befizetett összegekkel az adott viszonyokhoz képest elég jelentősen istápolta. Az 1921. év eleje óta 349·5 millió svájci frank új tőkét szereztek a budapesti tőzsdén részvényeiket jegyeztető társulatok tőkeemeléseik által. Ennek az összegnek körülbelül 40%-a jutott már csak a bankok tőkeemeléseire, jóval kisebb hányad, mint a háború alatti tőkeemeléseknél. Az említett 349·5 millióból mintegy 300 millió jutott a magyarországi, vagy magyar eredetű vállalatoknak; a közgazdaság rendkívül nehéz helyzetét méltányolva a részvénytársulati tőkéknek ezt a háború utáni kiegészítést igen jelentősnek kell tekintenünk. A pénzintézetek mellett tőkéknek részvénykibocsátások által történt szaporításával elég tekintélyes eredményt értek el a vasművek és gépgyárak, amelyek 45 millió svájci frankot vételeztek e címen be az 1921. év eleje óta. Figyelemreméltó eredményt mutathatnak még fel ebben a tekintetben a háború után jelentőségükben megnövekedett faipari és bányavállalatok; az előbbieknél 34·1, az utóbbiaknál 21·5 millió svájci frank új tőkét hoztak a kibocsátott részvényekre történt befizetések. A részvénytársulat adataiból láttuk, hogy e tőkék mozgósítása érdekében milyen rendkívül nagy tömegű részvénydarab jött forgalomba; a tőkeszaporítás érdekében kibocsátott 1—1 darab részvény számításaink szerint átlag hozzávetőleg 2·5—3 svájci frank új tőke bevételezését jelentette a vállalatoknak, melyek kétségtelenül nagyon rá voltak szorulva arra, hogy a saját tőkéjükben mutatkozó hiányokat az adott viszonyok közt legolcsóbb pénzt nyújtó részvénytársulaton a lehetőség szerint kielégítsék, ha a megállapított aránylag kis tételekben is készek voltak új tőkét átvenni részvénykibocsátás ellenében.

A részvényárfolyamok javulásának egyik legfontosabb feltétele, hogy az osztalékok a mai színvonallal szemben emelkedést mutas-

A budapesti értéktőzsdén lajstromozott
Principales données des actions enregistrées

F o l y ó s z á m	A részvénycsoportok megnevezése	A lajstromozott részvények száma — <i>Nombre des actions enregistrées</i>			A tőkeemeléseknél kibocsátott részvényekb. elővételi jogon 1924 XI/1-ig hány %-kal részesedtek — <i>Des actions émises à l'occasion de l'augmentation des capitaux, la participation sur la base du droit de préemption en combien de % revient-elle jusqu'au 1 novembre 1924 aux</i>		Az összes lajstro- <i>Valeur totale des ac-</i>	
		1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	az 1913 XII/31. után történt bevezetés időpontjában — à l'époque du commencement de la cotation après le 31 décembre 1913	1924 XI/1-én — le 1 novembre 1924	<i>actions enregistrées</i>		1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	1920 XII/31-én — le 31 décembre 1920
					az 1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	az 1913 XII/31. után jegyzésre bevezetett részvényeknél a bevezetés napján — concernant les actions émises afin de cotation après le 31 décembre 1913 du jour de la cotation		
		ezer db — mille pièces			lajstromozott részv.		ezer svájci frank — mil-	
1	Bankok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	2.911·3	—	22.750	51·3	—	1.850.877	99.752
	1913 dec. 31. után „ „	—	23.065	40.425	—	53·4	—	19.237
	Összesen . . .	2.911·3	23.065	63.175	51·3	53·4	1.850.877	118.989
2	Takarékpénztárak.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	281	—	4.857	40·0	—	402.960	11.857
	1913 dec. 31. után „ „	—	—	—	—	—	—	—
	Összesen . . .	281	—	4.857	40·0	—	402.960	11.857
3	Biztosító-társaságok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	99·5	—	185	81·7	—	118.503	2.875
	1913 dec. 31. után „ „	—	100	100	—	—	—	—
	Összesen . . .	99·5	100	285	81·7	—	118.503	2.875
4	Gőzmalmok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	118	—	2.763	81·4	—	67.816	22.961
	1913 dec. 31. után „ „	—	595	1.873	—	84·9	—	1.372
	Összesen . . .	118	595	4.636	81·4	84·9	67.816	24.333
5	Bányák és téglagyárak.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	511	—	2.702	6·8	—	317.750	68.497
	1913 dec. 31. után „ „	—	1.080	1.642	—	75·9	—	—
	Összesen . . .	511	1.080	4.344	6·8	75·9	317.750	68.497
6	Könyvnyomdák.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	50	—	1.160	43·4	—	20.984	3.282
	1913 dec. 31. után „ „	—	630	1.475	—	53·1	—	—
	Összesen . . .	50	630	2.635	43·4	53·1	20.984	3.282
7	Vasművek és gépgyárak.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	376	—	3.217	66·2	—	236.373	34.751
	1913 dec. 31. után „ „	—	5.370	11.520	—	50·7	—	17.823
	Összesen . . .	376	5.370	14.737	66·2	50·7	236.373	52.574

részvények fontosabb adatai.
à la Bourse de Budapest.

mozott részv. ért. az árf. szerint <i>tions totales suivant</i>			A tőkeemeléseknél befizetett összeg — <i>Sommes versées à l'occasion de l'aug- mentation des capi- taux</i>		1923. évi osztalék — <i>Di- vidende de l'année 1923</i> en pourcentage de la va- leur du cours		Désignation des groupes d'actions	N u m é r o s d' o r d r e
1923 XII/31-én — le 31 décembre 1923	le 1 juillet	le 1 nov.	1913 XII/31-től 1924 XI/1-ig — du 31 décembre 1913 au 1 novembre 1924	1920 XII/31-től 1924 XI/1-ig — du 31 décembre 1920 au 1 novembre 1924	az 1923 XII/31-1 — du 31 décembre 1923	az 1924 XI/1-1 — du 1 novembre 1924		
	1 9 2 4	VII/1-én					XI/1-én	
<i>liens de francs suisses</i>					árfolyamért. százalékában			
570 084	190.243	191.074	605.173	89.749	—	—	Banques.	1
232.799	107.065	100.112	24 982	20.962	—	—		
802.883	297.308	291.186	630.155	110.711	1.7	4.9	<i>Total</i>	
145.754	47.329	40.937	115.171	21.253	—	—	Caisses d'épargne.	2
—	—	—	—	—	—	—		
145.754	47.329	40.937	115.171	21.253	0.3	1.3	<i>Total</i>	
14.763	7.167	5.247	2.887	784	—	—	Sociétés d'assurance.	3
—	431	422	—	—	—	—		
14.763	7.598	5.669	2.887	784	0.2	0.5	<i>Total</i>	
45.728	20.771	22.823	40.037	7.553	—	—	Minoteries.	4
14.867	5.003	6.939	3.307	2.753	—	—		
60.595	25.774	29.762	43.344	10.306	2.1	4.2	<i>Total</i>	
289.633	108.743	104.985	78.308	17.668	—	—	Mines et briqueteries.	5
20.445	5.914	3.846	3.844	3.844	—	—		
310.078	114.657	108.831	82.152	21.512	0.5	1.4	<i>Total</i>	
22.525	7 259	7.410	7.515	3.841	—	—	Imprimeries.	6
5.377	1.840	1.303	881	881	—	—		
27.902	9.099	8.713	8 396	4 722	0.4	0.8	<i>Total</i>	
262.458	74 504	60.203	61.934	24.910	—	—	Forges et ateliers de con- structions mécaniques.	7
87.819	27.814	25.021	20.060	20.060	—	—		
350.277	102.318	85.224	81.994	44 970	0.3	1.4	<i>Total</i>	

F o l y ó s z á m	A részvénycsoportok megnevezése	A lajstromozott részvények száma <i>Nom- bre des actions en- registrées</i>			A tőkeemeléseknél kibocsátott részvényekb. elővételi jogon 1924 XI 1-ig hány %-kal részesedtek <i>— Des actions émises à l'occasion de l'augmentation des capitaux, la participation sur la base du droit de préemption en combien de % revient-elle jusqu'au 1 novembre 1924 aux actions enregistrées</i>		Az összes lajstrov. <i>Valeur totale des ac-</i>	
		1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	az 1913 XII/31. után történt bevezetés időpontjában — à l'époque du commencement de la cotation après le 31 décembre 1913	1924 XI/1-én — le 1 novembre 1924	az 1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	az 1913 XII/31. után jegyzésre bevezetett részvényeknél a bevezetés napján — concernant les actions inscrites à la cote après le 31 décembre 1913 au jour de la cotation	1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	1920 XII/31-én — le 31 décembre 1920
		ezer db — mille pièces			lajstromozott részv.		ezer svájci frank — mil.	
8	Faipari vállalatok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	29·5	—	200	75·1	—	21.113	16.646
	1913 dec. 31. után „ „	—	2.201	11.743	—	58·5	—	56.676
	Összesen . . .	29·5	2.201	11.943	75·1	58·5	21.113	73.322
9	Közlekedési vállalatok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	2.500·6	—	4.749	64·4	—	968.365	77.696
	1913 dec. 31. után „ „	—	350	700	—	100·0	—	—
	Összesen . . .	2.500·6	350	5.449	64·4	100·0	968.365	77.696
10	Cukorgyárak.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	33	—	956	90·5	—	38.451	2.473
	1913 dec. 31. után „ „	—	889	889	—	—	—	5.887
	Összesen . . .	33	889	1.845	90·5	—	38.451	8.360
11	Élelmezési ipar.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	9	—	—	100·0	—	13.856	1.626
	1913 dec. 31. után „ „	—	844	2.420	—	61·9	—	712
	Összesen . . .	9	844	2.420	100·0	61·9	13.856	2.338
12	Gáz- és villamossági vállalatok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	173	—	680	60·8	—	86.130	9.983
	1913 dec. 31. után „ „	—	1.356	3.875	—	51·8	—	635
	Összesen . . .	173	1.356	4.555	60·8	51·8	86.130	10.618
13	Olajművek.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	10	—	10	100·0	—	3.518	—
	1913 dec. 31. után „ „	—	70	470	—	39·2	—	5.572
	Összesen . . .	10	70	480	100·0	39·2	3.518	5.572
14	Sörgyárak és szeszipari vállalatok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	50	—	974	56·0	—	47.671	8.660
	1913 dec. 31. után „ „	—	445	3.960	—	53·8	—	2.401
	Összesen . . .	50	445	4.934	56·0	53·8	47.671	11.061

mozott részv. ért. az árf. szerint <i>tions totales suivant</i>			A tőkeemeléseknél befizetett összeg — <i>Sommes versées à l'occasion de l'aug- mentation des capi- taux</i>		1923. évi osztalék — <i>Di- vidende de l'année 1923</i> en pourcentage de la va- leur du cours		Désignation des groupes d'actions	N u m é r o s d' o r d r e
1923 XII/31-én — le 31 décembre 1923	le 1 juillet	le 1 nov.	1913 XII/31-től 1924 XI/1-ig — du 31 décembre 1913 au 1 novembre 1924	1920 XII/31-től 1924 XI/1-ig — du 31 décembre 1920 au 1 novembre 1924	az 1923 XII/31-i — du 31 décembre 1923	az 1924 XI/1-i — du 1 novembre 1924		
	1 9 2 4	VII/1-én					XI/1-én	
<i>liers de francs suisses</i>								
							Industrie du bois.	8
55.141	21.791	26.860	23.703	3.000	—	—		
84.592	23.580	29.728	33.686	31.089	—	—		
139.733	45.371	56.588	57.389	34.089	2.2	6.5	<i>Total</i>	
							Communicat. et transport.	9
151.184	60.765	58.857	88.947	34.749	—	—		
15.263	6.334	7.140	607	607	—	—		
166.447	67.099	65.997	89.554	35.356	1.9	4.9	<i>Total</i>	
							Sucreries.	10
150.125	55.301	52.254	13.614	7.518	—	—		
62.605	24.086	20.505	—	—	—	—		
212.730	79.387	72.759	13.614	7.518	0.7	2.0	<i>Total</i>	
							Industr. de l'alimentation.	11
—	—	—	336	—	—	—		
18.615	19.899	12.985	6.332	6.226	—	—		
18.615	19.899	12.985	6.668	6.226	0.5	0.7	<i>Total</i>	
							Gaz et électricité.	12
40.018	12.178	16.546	11.536	3.135	—	—		
4.720	1.165	1.149	896	896	—	—		
44.738	13.343	17.695	12.432	4.031	0.4	1.1	<i>Total</i>	
							Huileries.	13
—	—	—	1.525	202	—	—		
6.144	2.187	1.847	4.050	3.084	—	—		
6.144	2.187	1.847	5.575	3.286	0.3	1.2	<i>Total</i>	
							Brasseries et distil- leries.	14
27.624	16.298	18.615	13.376	6.256	—	—		
6.584	2.638	2.698	2.597	2.597	—	—		
34.208	18.936	21.313	15.973	8.853	0.9	1.7	<i>Total</i>	

F o l y ó s z á m	A részvéncsoportok megnevezése	A lajstromozott rész- vények száma - <i>Nom- bre des actions en- registrées</i>			A tőkeemeléseknél kiboc- sátott részvényekb. elő- vételi jogon 1924 XI 1-ig hány %-kal részesedtek — <i>Des actions émises à l'occasion de l'augmen- tation des capitaux, la participation sur la base du droit de préemption en combien de % revient- elle jusqu'au 1 novem- bre 1924 aux</i>		Az összes lajstro- <i>Valeur totale des ac-</i>	
		1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	az 1913 XII/31. után történt bevezetés időpont- jában — à l'époque du commencement de la cotation après le 31 décembre 1913	1924 XI/1-én — le 1 novembre 1924	actions enregistrées		1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	1920 XII/31-én — le 31 décembre 1920
		az 1913 XII/31-én — le 31 décembre 1913	az 1913 XII/31. után jegyzésre bevezetett részvényeknél a be- vezetés napján — concernant les actions inscrites à la cote après le 31 décembre 1913 au jour de la cotation					
		ezer db — mille pièces			lajstromozott részv.		ezer svájci frank — mil-	
15	Szállodák és gyógy- fürdők.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	26	—	166	48.9	—	8.232	587
	1913 dec. 31. után " "	—	630	1.250	—	94.6	—	276
	Összesen . . .	26	630	1.416	48.9	94.6	8.232	863
16	Textilipari vállalatok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	35	—	334	30.5	—	28.382	—
	1913 dec. 31. után " "	—	1.423	2.555	—	76.4	—	5.270
	Összesen . . .	35	1.423	2.889	30.5	76.4	28.382	5.270
17	Vegyipari vállalatok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	127	—	1.680	75.7	—	35.195	17 911
	1913 dec. 31. után " "	—	1.170	3.725	—	53.0	—	4.652
	Összesen . . .	127	1.170	5.405	75.7	53.0	35.195	22.563
18	Különféle vállalatok.							
	1913 dec. 31-én már lajstr. részv.	318	—	1.547	58.7	—	150.607	10.951
	1913 dec. 31. után " "	—	3.186	13.178	—	36.9	—	10.767
	Összesen . . .	318	3.186	14.725	58.7	36.9	150.607	21.718
	1913 előtt már lajstromozott részv.	7.657.9	—	48.930	56.2	—	4,416.783	390.508
	1913 után lajstromozott részvények	—	43.404	101.480	—	56.6	—	131.280
	Összes részvények (1—18.) . . .	7.657.9	43.404	150.730	56.2	56.6	4,416.783	521.788

sanak. Idevonatkozó számításaink azt bizo-
nyítják, hogy a jelenlegi nagyon alacsonynak
minősített árfolyamok mellett sem biztosít a
részvényekbe való tőkeelhelyezés megfelelő
jövédelmet. Számításaink szerint az 1923 de-
cember 31-i árfolyamokhoz viszonyítva csak
1.1% volt átlagban az 1923. évi osztalék, ez
azonban a folyó évi november 1-i árfolyamok
alapján már 3.2%-nak felel meg. A mai vi-
szonyok között, amidőn a tőke az értékcsök-

kenés komolyabb kockázata nélkül 12—15%-os
kamatra is elhelyezhető, az osztaléknak arany-
értékben a múlt évi összeg 3—4-szeresére
kell átlagosan emelkednie, hogy a részvények
jövédelmességük alapján is tőkét vonzza-
nak. Kétségtelenül nagyobb árfolyamemelke-
dést várhatunk azoknak a vállalatoknak a
részvényeinél, ahol ez elérhető lesz oly módon,
hogy emellett a közeljövőben esedékes arany-
mérlegek is megnyugtató státust mutassanak.

mozott részv. ért. az árf. szerint <i>tions totales suivant</i>			A tőkeemeléseknél befizetett összeg — <i>Sommes versées à l'occasion de l'aug- mentation des capi- taux</i>		1923. évi osztalék — <i>Di- vidende de l'année 1923</i> en pourcentage de la va- leur du cours		Désignation des groupes d'actions	N u m é r o s d' o r d r e
1923 XII/31-én — le 31 décembre 1923	le 1 juillet	le 1 nov.	1913 XII/31-től 1924 XI/1-ig — du 31 décembre 1913 au 1 novembre 1924	1920 XII/31-től 1924 XI/1-ig — du 31 décembre 1920 au 1 novembre 1924	az 1923 XII/31-i — du 31 décembre 1923	az 1924 XI/1-i — du 1 novembre 1924		
	1 9 2 4	VII/1-én			XI/1-én	árfolyamért. százalékában		
<i>liers de francs suisses</i>								
1.967	1.280	1.292	2.436	397	—	—	Hôtels et établissements d'eaux minérales.	15
6.856	1.647	1.838	818	818	—	—		
8.823	2.927	3.130	3.254	1.215	0.3	0.9	<i>Total</i>	
Entreprises textiles.								
11.285	3.563	3.546	6.843	2.173	—	—		16
31.746	13.250	16.185	5.299	3.420	—	—		
43.031	16.813	19.731	12.142	5.593	0.6	1.1	<i>Total</i>	
Entreprises chimiques.								
36.570	11.876	9.567	10.558	7.366	—	—		17
12.684	4.740	3.819	3.508	3.087	—	—		
49.254	16.616	13.386	14.066	10.453	0.9	3.0	<i>Total</i>	
Entreprises diverses.								
52.931	24.012	23.458	21.834	8.244	—	—		18
36.550	15.002	12.490	11.825	10.363	—	—		
89.481	39.014	35.948	33.659	18.607	1.4	3.8	<i>Total</i>	
1,877.790	663.080	643.674	1,105.733	238.798	—	—		
647.666	262.595	248.027	122.692	110.687	—	—		
2,525.456	925.675	891.701	1,228.425	349.485	1.1	3.2		

Magyarországon az intenzív termelés céljait szolgáló vállalatokat a multban túlnyomó részben a részvénytársulati forma teremtette meg és előreláthatólag a jövőben is ez lesz hivatva a fejlődés leghatalmasabb eszközének, a tőkeerőnek az előteremtésére. A részvényekbe való tőkeelhelyezés jövedelmezősége éppen ezért a termelés nagy érdekeivel összefüggő

probléma. Ebből a szempontból a részvény tőkék értékének változásait jelző adatok időnkinti megállapítása valószínűleg még hosszabb ideig kívánatos lesz s a most közzétett indexszámokat az értékalakulás okait több irányból jellemző adatsorozattalán tartalmasabbakká és érthetőbbekké fogja tenni.

A részvénytőkék értékének változása indexszámokban.

Changements de la valeur des capitaux actions indiqués en nombres-indices.

A részvény megnevezése <i>Désignation des actions</i>	A részvénytőkék értékváltozásának indexszáma a tőkeváltozások figyelembevételével. 1913 XII/31 = 100 — <i>Nombres-indices des changements de valeur des capitaux actions y compris les changements de capitaux. (31 déc. 1913 = 100)</i>					A részvény megnevezése <i>Désignation des actions</i>	A részvénytőkék értékváltozásának indexszáma a tőkeváltozások figyelembevételével (1913 XII/31 = 100) — <i>Nombres-indices des changements de valeur des capitaux actions y compris les changements de capitaux. (31 déc. 1913 = 100)</i>				
	1920 XII/31	1923 XII/31	1924 VII/1	1924 XI/1	1924 XI/1		1920 XII/31	1923 XII/31	1924 VII/1	1924 XI/1	1924 XI/1
Bankok. <i>Banques.</i>						Biztosító-társaságok. <i>Sociétés d'assurances.</i>					
Angol-magyar bank	2·8	10·8	2·2	2·1	2·5	Első m. ált. bizt.-társ.	2·2	12·0	7·6	5·3	5·0
Atlantica-Trust	32·3	12·8	3·5	2·2	2·2	„Foncière“ ált. b.-int.	5·9	44·5	11·3	8·5	9·2
Bosnyák-hercegovinai agrár- és keresk. bank	8·2	4·7	1·9	1·8	2·0	Magyar-Francia biztosító	4·2	16·7	7·5	8·1	4·3
Hazai bank	5·5	20·0	5·0	3·7	4·3	M. jég- és viszontbizt.	2·0	8·9	2·1	2·0	1·7
Hermes m. váltóüzlet	2·0	46·8	8·9	6·8	6·1	„Pannonia“ viszontbiztosító intézet	2·0	5·2	4·4	3·9	4·6
Horvát-szlavon orsz. jelzálogbank	7·4	10·9	6·9	7·5	7·8	Összesen — Total	2·7	14·4	7·2	5·4	5·0
Jugoszláv bank	17·8	15·6	15·5	17·4	17·4	Gőzmalmok. <i>Minoteries.</i>					
Magyar agrár- és járadékbank	2·1	2·1	0·4	0·7	0·7	Borsod—miskolci és debreceni István-gőzmalom	19·3	21·1	9·8	10·6	12·2
Magyar általános hitelbank	4·2	30·9	10·6	9·0	9·3	Concordia-gőzmalom	14·1	37·1	13·6	11·8	12·3
M. általános ingatlanbank	7·7	20·0	7·1	7·2	7·6	Első bpesti gőzmalom	17·7	22·2	12·3	11·9	12·5
M. jelzáloghitelbank	1·6	5·9	1·8	1·6	1·2	Hungária egyes. gőzmalmok	22·5	58·1	19·9	23·5	31·4
M. keresk. hitelbank	5·6	19·8	7·6	6·2	6·6	Pesti Viktória gőzmalom	34·7	130·7	55·5	53·4	60·4
M. leszámít.- és pénzváltóbank	2·9	20·9	6·2	4·8	5·0	Összesen — Total	20·5	41·0	18·5	18·3	20·4
M. takarékpénztárak közp. jelzálogb. „Mercur“ váltóüzl. rt.	1·5	5·9	1·0	0·7	0·9	Bányák és téglagyárak. <i>Mines et briqueteries.</i>					
„Mercur“ váltóüzl. rt.	3·8	14·0	2·8	2·4	2·2	Beocsini cemgy. Unió	10·0	35·7	12·3	9·8	10·7
Nemz. takp. és bank	4·1	15·0	4·5	3·7	3·4	Budapest-szentlőrinci téglagyár	11·9	75·4	16·4	14·2	13·6
Osztrák hitelintézet	3·1	33·7	11·5	11·8	13·4	Egyesült tégl- és cementgyár	13·6	59·8	20·2	12·6	20·9
Pesti m. kereskedelmi bank	2·9	23·5	7·9	7·5	7·6	Esztergom-szászvári kőszénbánya	19·4	48·3	16·2	13·6	15·0
Összesen — Total	3·9	22·4	7·7	7·3	8·9	Felsőmagyarországi bánya- és kohómű „István“-téglagyár	24·6	48·2	26·0	12·5	15·0
Takarékpénztárak. <i>Caisses d'épargne.</i>						Kőb. gőztéglagyártársulat Pesten	13·6	31·1	7·9	6·1	5·5
Belvárosi takarékp.	2·9	11·9	2·9	3·2	3·5	Kőszénbánya és téglagyártársulat Pesten	7·9	25·6	4·6	4·1	7·7
Bpest-lipótvárosi takarékpénztár	3·7	9·4	2·1	1·8	1·9	Magnezit-ipar	13·1	45·8	6·9	8·0	7·9
Egy. bpesti főv. takarékpénztár	1·5	13·7	3·2	2·2	2·3	Magyar asphalt rt.	52·8	300·0	72·7	58·6	66·9
Kőbányai takarékpénztár	3·8	16·6	3·9	2·5	2·5	Magyar asphalt rt.	115·2	133·1	65·4	55·4	65·6
Magyar általános takarékpénztár	3·6	10·3	3·6	3·0	2·9	M. általános kőszénbánya	14·9	74·6	35·5	27·7	35·1
Magy. országos közp. takarékpénztár	2·1	8·1	3·1	2·8	2·8						
Pesti hazai első takarékpénzt.-egyesület	2·1	22·1	7·4	6·7	6·5						
Összesen — Total	2·3	16·4	5·3	4·6	4·5						

(folytatás — suite)

A részvény megnevezése <i>Désignation des actions</i>	A részvénytőkék értékváltozásá- nak indexszáma a tőkeváltozások figyelembevételével (1913 XII/31 = 100) — <i>Nombres-indices des chan- gements de valeur des capitaux actions y compris les changements de capitaux. (31 déc. 1913 = 100)</i>					A részvény megnevezése <i>Désignation des actions</i>	A részvénytőkék értékváltozásá- nak indexszáma a tőkeváltozások figyelembevételével. (1913 XII/31 = 100) — <i>Nombres-indices des chan- gements de valeur des capitaux actions y compris les changements de capitaux. (31 déc. 1913 = 100)</i>				
	1920 XII/31	1923 XII/31	1924 VII/1	1924 X/1	1924 XI/1		1920 XII/31	1923 XII/31	1924 VII/1	1924 X/1	1924 XI/1
Magy. kerámiai gyár	15.2	27.4	6.7	5.1	5.1	Bpest-újpest-rákosp. villamos vasút . . .	2.3	1.7	2.2	6.5	6.3
Salgót. kőszénbánya	18.4	58.1	18.7	15.9	18.4	Déli vasút	30.1	16.2	3.3	3.2	3.5
Ujlaki téglá- és mész- égető	12.6	32.1	6.5	6.1	7.2	Miskolci villam. rt. .	6.8	4.9	1.9	5.7	6.4
Urikány-zsilvölgyi ma- gyar kőszénbánya	20.2	64.5	29.1	21.2	25.2	Osztrák-magy. állam- vasút	—	11.9	5.0	4.4	5.0
Összesen — <i>Total</i>	17.1	61.7	23.6	18.4	22.2	Részvénytársaság vil- lamos és közleked. vállalatok számára	16.3	24.0	7.4	15.1	14.2
Könyvnyomdák. <i>Imprimeries.</i>						Összesen — <i>Total</i>	11.6	7.5	3.3	4.4	4.7
„Athenaeum“ irod. és nyomdai rt.	13.6	29.1	11.2	9.3	8.8	Cukorgyárak. <i>Sucreries.</i>					
Franklin-társulat . . .	17.0	80.8	13.3	9.9	10.4	Első Horvát-Szlavon cukoripar	—	90.9	47.3	39.3	47.8
„Pallas“ irodalmi és nyomdai rt.	9.6	25.5	20.7	33.4	31.6	Magyar cukoripar . .	8.9	225.0	84.2	67.9	82.2
Révai testv. irod. int.	14.6	40.5	11.8	8.6	8.6	Összesen — <i>Total</i>	8.9	178.9	71.6	58.2	70.4
Összesen — <i>Total</i>	14.5	45.8	12.5	11.2	11.0	Gáz- és villamos- sági vállalatok. <i>Gaz et électricité.</i>					
Vasművek és gép- gyárak. <i>Forges et ateliers de construction mécanique.</i>						Általános osztrák-ma- gyar légszusz. társ. Egy. izzól. és villam. rt. Magy. gázizzófény rt. Phöbus“ vill. vállalat.	7.3	13.5	4.3	3.3	4.2
Első m. gazd. gépgyár	21.5	53.1	24.8	19.9	24.1	Összesen — <i>Total</i>	19.2	48.6	14.9	15.4	20.0
Fegyver- és gépgyár	10.8	138.5	57.1	37.2	36.6	Sörgyárak és szesz- ipari vállalatok. <i>Brasseries et distil- leries.</i>					
Ganz és tsa Danubius gép-, vagon- és hajó- gyár	12.3	338.2	83.8	54.4	58.3	Első m. részvényserf. Gschwindt-f. szeszgy. Kőbányai polgári ser- főző rt.	4.1	24.1	15.1	16.1	17.5
Ganz-féle villam. rt.	14.8	147.2	37.6	27.4	30.2	Összesen — <i>Total</i>	31.6	66.2	27.3	31.2	34.9
Magyar acélárúgyár .	13.6	73.1	29.9	22.0	19.4	Összesen — <i>Total</i>	17.1	25.6	16.2	15.1	17.1
Magy.-belga fémipar- gyár	27.8	38.2	11.9	11.9	13.4	Szállodák és gyógy- fürdők. <i>Hôtels et établissem., d'eaux minérales.</i>					
Magy. fém- és lámpa- árúgyár	28.5	85.4	32.3	24.8	27.7	Royal nagyszálloda .	17.0	48.1	29.1	23.3	26.8
Rimam.-salgót. vasmű	10.8	14.7	5.7	6.2	6.5	Schwartzter-féle sza- natórium	8.4	6.5	5.1	5.7	6.6
Schlick-Nichols. gép-, vagon- és hajógyár	14.4	29.7	7.0	5.1	5.3	Összesen — <i>Total</i>	11.7	22.4	14.2	12.4	14.2
Teudloff és Dittrich gépgyár	21.7	38.4	10.3	7.2	8.4						
Összesen — <i>Total</i>	12.6	91.0	25.3	18.4	19.8						
Közlekedési vállá- latok. <i>Communication et transport.</i>											
Adria m. kir. tenger- hajózási rt.	30.0	21.2	20.4	23.4	26.7						
Budapesti közúti vas- pályatársaság . . .	2.3	0.7	0.4	0.5	0.5						
Budapesti városi vil- lamos vasút	1.5	1.4	0.8	1.0	1.0						

(folytatás — suite)

A részvény megnevezése <i>Désignation des actions</i>	A részvénytőkék értékváltozásá- nak indexszáma a tőkeváltozások figyelembevételével (1913. XII/31 = 100) — <i>Nombres-indices des chan- gements de valeur des capitaux actions y compris les changements de capitaux. (31 déc. 1913 = 100)</i>					A részvény megnevezése <i>Désignation des actions</i>	A részvénytőkék értékváltozásá- nak indexszáma a tőkeváltozások figyelembevételével (1913. XII/31 = 100) — <i>Nombres-indices des chan- gements de valeur des capitaux actions y compris les changements de capitaux. (31 déc. 1913 = 100)</i>				
	1920 XII/31	1923 XII/31	1924 VII/1	1924 X/1	1924 XI/1		1920 XII/31	1923 XII/31	1924 VII/1	1924 X/1	1924 XI/1
Textilipari vállalatok. <i>Entreprises textiles.</i>						Különféle vállalatok. <i>Etreprises diverses.</i>					
Első magyar gyapjú- mosó és bizom. rt.	—	35.6	8.4	7.6	7.2	Bárdi József automo- bil rt.	8.6	29.7	2.8	2.7	3.9
Szegedi kenderfonó- gyár	—	53.2	18.8	17.8	19.5	Brassói cellulozegyár	46.0	139.5	46.3	40.7	54.5
Összesen — <i>Total</i>	—	52.2	18.2	17.2	17.8	Első magyar betűön- tőde	—	—	125.7	162.3	147.8
Vegyészeti vállalatok. <i>Entreprises chimiques.</i>						Felten és Guillaume kábel-, sodrony- és sodronykötélgyár .	9.6	40.1	12.6	11.1	13.9
„Danica“ vegyipar .	86.7	65.7	27.5	19.4	19.8	Kábelgyár	17.4	117.7	43.9	51.4	49.8
Első pesti spódium- és enyvgyár . . .	118.2	132.9	41.1	34.0	37.9	Magyar ruggyantaár- gyár	18.2	31.3	28.1	21.7	21.9
„Flóra“ első magyar steeringyertya- és szappangyár . .	35.7	45.6	12.1	8.3	8.9	Magyar vasúti forgal- mi részv.-társ. . .	10.6	15.0	4.4	3.6	4.0
„Hungária“ műtrágya- és kénsavgyár . .	23.8	105.0	39.4	27.4	29.9	Összesen — <i>Total</i>	16.1	44.8	20.3	18.7	20.1
„Klotild“ e. m. vegyip.	24.6	24.5	4.8	4.1	4.2	Az összes részvények indexe — <i>Indices des actions totales</i>	7.9	32.6	11.4	9.9	10.9
Összesen — <i>Total</i>	44.9	66.2	22.2	16.4	17.6						

Szigeti Gyula dr.

A magyarországi pénzügyintézetek betétállománya.*Effectif des dépôts des établissements de crédit de la Hongrie.*

Résumé. La production de la Hongrie éprouve des difficultés sensibles causées par l'absence des fonds nécessaires, situation, dont l'assainissement se fera, dans les conditions actuelles, par l'augmentation des dépôts des instituts de crédit. En suivant l'exemple de l'Étranger, l'Office central roy. hongr. de Statistique établit, depuis le 1er octobre, de mois en mois les données relatives aux changements des dépôts. Il a toutefois recueilli les données mensuelles en remontant jusqu'au 30 juin 1924, vu qu'il semblait opportun de commencer l'observation des changements à partir de la stabilisation de la couronne hongroise; en outre le recueil de ces données prend en même temps en considération l'état du 31 décembre 1913. Le tableau renferme également les dépôts des caisses d'épargne et ceux sur compte-courant, il n'embrasse toutefois point tous

les établissements de crédit du pays, mais seulement les 13 instituts principaux de la capitale et la caisse d'épargne postale. Vu que, suivant les données à notre disposition, l'effectif des dépôts des grands établissements mentionnés fait environ la moitié de celui de tous les établissements de crédit du pays, ces données peuvent servir de base authentique. Les changements sont exprimés en même temps par des nombres-indices. Ces derniers marquent le pourcent des dépôts par rapport à l'état du 31 décembre 1913 des mêmes établissements.

Suivant les données recueillies, l'ensemble des dépôts a diminué à partir de la fin de l'année 1923 jusqu'à juin courant, et ne cesse pas d'augmenter depuis cette date. Le 31 décembre les dépôts formaient les 7.6%, le 30 juin 1924 les 4.8%, le 31 octobre 1924 les 14.3% de ceux du 31 décembre 1913. La

différence mensuelle des pourcents est la plus considérable le 31 octobre: 4.1% , et la moindre à la fin septembre: 0.8% . Une augmentation très considérable se présente dans ces derniers mois aux dépôts sur compte-courant, dont le nombre-indice sautait des 20.9 aux 29.2. Le développement des dépôts de caisse d'épargne, par contre, se trouve dans un état primitif par rapport aux conditions d'avant-guerre. En effet, à la fin du mois d'octobre, quand l'effectif des comptes courants représentait déjà les 29.2% de celui du 31 décembre 1913, le nombre respectif des dépôts de caisse d'épargne n'est que de 1.5% .

C'est un fait digne d'être mentionné, qu'une partie considérable des dépôts — 17.6% — est placée en valeurs étrangères. Bien qu'une partie de ces fonds placés en valeurs étrangères forme la propriété de capitalistes nationaux, il est fort probable, que la partie prépondérante en appartient à des étrangers. Considéré que ce ne sont que les dépôts en valeur hongroise qui soient déterminants pour le développement des épargnes nationales, les données relatives à leur somme totale et les indices se rapportant à leur fluctuation sont mentionnés séparément aussi. L'effectif des dépôts en valeurs étrangères se chiffrait le 31 octobre par 40.3 millions de couronnes-or.

En prenant en considération, que l'effectif des dépôts des 13 principaux instituts de crédit de Budapest fait — comme nous venons de le dire — environ la moitié des dépôts de tous les établissements de crédit hongrois, en doublant la somme de ces dépôts et en y additionnant ceux de la caisse d'épargne postale, nous obtenons le chiffre rond de 330 à 350 millions de couronnes or, représentant le 31 octobre 1924 les fonds placés aux établissements de crédit hongrois sur livret de caisse d'épargne ou sur compte-courant. Il en revient environ 310 à 325 millions de couronnes-or sur les dépôts de comptes courants et 20 à 25 millions de couronnes-or sur les dépôts de caisse d'épargne. Avec le même procédé on peut évaluer l'effectif global des dépôts sur compte courant et de caisse d'épargne du mois précédent à 250 millions de couronnes or.

Bien que les données ci-dessus permettent à conclure à un certain développement, la confrontation avec les données des États voisins fait ressortir l'état primitifs de ces conditions. La Tchécoslovaquie relève à la fin du mois de mai et. un effectif de dépôts de caisse d'épargne et sur compte courant de 10.768 millions de couronnes tchécoslovaques, soit

1.711 millions de couronnes-or, l'Autriche, à la fin août 1,675.859 millions de couronnes autrichiennes, soit 118 millions de couronnes-or de dépôts de caisse d'épargne. Les dépôts relatifs hongrois ne constituent qu'une cinquième de ces sommes.

A korona nagy érték hullámzásainak megállítása a magyarországi pénzintézetek betéti üzletágának közgazdasági jelentőségét erősen emelte. Termelésünk igen nagy tőkehiánnyal küzd s a tőkeszegénység enyhülése az adott viszonyok között elsősorban a pénzintézeti betétek szaporodásától várható. Ez a körülmény a betétösszegek alakulásának minél gyakoribb megfigyelésére serkent. A legtöbb állam havonként közöl statisztikai kimutatást a betétek változásáról; a m. kir. központi statisztikai hivatal is megkezdte a kérdéses adatok havonkénti összeállítását és pedig az ország pénzügyi szanálásának kezdő időpontjából kiindulva és ezenkívül az 1923 december 31-iki állapotról is kiterjeszkedve. Az összeállítás úgy a takaré-, mint a folyószámlabetétekről számot ad, azonban nem az ország összes hitelintézeteinek, hanem csak a 13 legnagyobb budapesti pénzintézetnek és a postatakarékpenztárnak idevonatkozó adatain alapul. A rövid időközönként ismétlődő adatgyűjtést nehéz volna az összes pénzintézeteknél végrehajtani, a betétálladékok változása felől való általános tájékozódásnál azonban megbízható alapul fogadhatók el a nagy pénzintézetek adatai, miután a rendelkezésünkre álló statisztikai adatok szerint a kiválasztott nagy intézeteknél levő betétállomány összege a teljes állomány összegének körülbelül a felét teszi. A változások indexszámokkal is ki vannak fejezve, ezek az álladékoknak ugyanazon intézetek 1913 december 31-iki álladékaéhoz viszonyított százalékat mutatják.

A betéti üzlet a múlt év végétől a szanálás megindításáig nagyobb csökkenést, a szanálás kezdetétől azonban állandó és a viszonyokhoz mérten elég jelentékeny fejlődést mutat, a folyószámla- és takarékbetétek együttes állománya ugyanis 1923 december 31-én 7.6, 1924 június 30-án pedig csak 4.8% a volt az 1913 december 31-inek, hónapról hónapra való fokozatos emelkedéssel azonban f. évi október hó 31-én már ennek a háború előtti álladéknak 14.3% -át érte el. A százalékszám legnagyobb, 4.1-es emelkedése az utolsó hónap, október végével állapítható meg az előző hónaphoz viszonyítva, a legkisebb, 0.8-as havi emelkedés pedig az augusztus és szeptember végi adatok összehasonlításában jelentkezik. Különösen erősen,

A betétek alakulása a postatakarékpénztárnál
Formation des dépôts dans la caisse d'épargne et dans les

A betétek magyar koronában és valutában való elhe- lyezés szerint	Takarékbetétek álladéka <i>Effectif des sommes versées sur livrets</i>						Folyószámlabe- <i>Effectif des dépôts</i>		
	1923 XII. 31-én <i>le 31 déc.</i> 1923	1924 VI. 30-án <i>le 30 juin</i> 1924	1924 VII. 31-én <i>le 31 juil.</i> 1924	1924 VIII. 31-én <i>le 31 août</i> 1924	1924 IX. 30-án <i>le 30 sept.</i> 1924	1924 X. 31-én <i>le 31 oct.</i> 1924	1923 XII. 31-én <i>le 31 déc.</i> 1923	1924 VI. 30-án <i>le 30 juin</i> 1924	1924 VII. 31-én <i>le 31 juil.</i> 1924
	a r a n y k o r o n a								
Magyar koronaér- tétkben elhelyezett betétek									
Postatakarékpénztár . .	661703	271985	313628	373868	422364	487793	29750777	20328209	45746612
13 legnagyobb buda- pesti pénzüintézet . .	4384012	2419225	3791622	5580076	7508955	10979683	57351410	35026921	39509498
Magyar koronaértékű betétek összesen .	5045715	2691210	4105250	5953944	7931319	11467476	87102187	55355130	85256110
Külföldi értékben el- helyezett betétek .	—	470937	515214	1080757	1577133	1245585	30042190	18212549	17187019
Betétek összesen . . .	5045715	3162147	4620464	7034701	9508452	12713061	117144377	73567679	102443129
Belföldi értékben elhe- lyezett betétek alakulá- sa az 1913. XII. 31-i betétállományhoz vi- szonyítva	0·6	0·3	0·5	0·7	0·9	1·3	11·7	7·5	11·5
Az összes betétek ala- kulása az 1913 XII. 31-i betétállományhoz viszonyítva	0·6	0·4	0·5	0·8	1·1	1·5	15·8	10·0	13·9

20·9-ről 29·2-re emelkedett az indexszám az utolsó hónap alatt a folyószámlabetéteknél. A háború előtti állapottal összehasonlítva, a takarékbetétek fejlődése még sokkal kezdetlegesebb stádiumban van, mint a folyószámlabetéteké. Folyó évi október hó végével még csak 1·5%-át érte el a takarékbetétek állománya az 1913 december 31-inek, ugyanakkor a folyószámlabetétek álladéka már az 1913 december 31-iki álladék 29·2%-ával ért fel.

A mai betétüzletnek egy nagyon sajátos tünete, hogy a betétállománynak egy igen jelentékeny része, folyó évi október 31-én például 17·6%-a külföldi valutában van elhelyezve. Nyilvánvaló ugyan, hogy ezidő szerint belföldi tőkék nemcsak kivételesen helyeznek el idegen valutákban a pénzüintézeteknél tőkéket, mégis valószínű, hogy az idegen valutára szóló betétek igen jelentékeny része külföldi tőkésektől származik. A megtakarítások magyarországi fejlődésére nézve ennél fogva csak a magyar valutában fennálló betétek adatai mérvadók.

Célszerűnek láttuk tehát az utóbbiak összegére vonatkozó adatokat és az alakulásukra vonatkozó indexszámokat külön megállapítani s így a későbbi változásoknál módunkban lesz megvizsgálni, hogy mennyiben vezethetők azok vissza a külföldi tőkék mozgalmára, vagy a belföldi tőkegyűjtés eredményeire. Az idegen valutás betétek álladéka a legutolsó hónap alatt csaknem megkétszereződött s október 31-én a tizenhárom legnagyobb fővárosi intézetnél 40·3 millió aranykorona volt.

Amint említettük, a megoszlás régebbi adatai alapján a 13 legnagyobb budapesti pénzüintézetnél elhelyezett betétek összege a magyar hitelintézetek teljes betétösszegének körülbelül a felére tehető. Ezek betétjeinek összegét tehát megkétszerezve és ehhez hozzáadva a postatakarékpénztár betétállományát, f. évi október hó 31-én körülbelül 330—350 millió aranykorona volna takarékkönyvekre és folyószámlára a magyar hitelintézeteknél elhelyezve, ebből kerek számban 310—325 millió aranykoronát lehet a folyószámlán,

és a 13 legnagyobb budapesti pénzüzetnél.

13 établissements de crédit les plus importants de Budapest.

tétek álladéka sur comptes courants			Betétek összesen Dépôts totaux						Dépôts suivant les placements en couronnes hongroi- ses et autres changes
1924 VIII. 31-én le 31 août 1924	1924 IX. 30-án le 30 sept. 1924	1924 X. 31-én le 31 oct. 1924	1923 XII. 31-én le 31 déc. 1923	1924 VI. 30-án le 30 juin 1924	1924 VII. 31-én le 31 juil. 1924	1924 VIII. 31-én le 31 août 1924	1924 IX. 30-án le 30 sept. 1924	1924 X. 31-én le 31 oct. 1924	
c o u r o n n e s - o r									
77486340	80102043	105953318	30412480	20600194	46060240	77860208	80524407	106441111	Dépôts placés en valeur de la cou- ronne hongroise Caisse d'épargne roy. hongroise postale 13 Etabliss. les plus importants de Budapest
47211026	53474967	70925532	61735422	37446146	43301120	52791102	60983922	81905215	Dép. tot. en val. de la cour. hongroise
124697366	133577010	176878850	92147902	58046340	89361360	130651310	141508329	188346326	Dépôts placés en valeurs étrangères
19350909	20849461	39037178	30042190	18683486	17702233	20431666	22426594	40282763	Dépôts totaux
44048275	154426471	215916028	122190092	76729826	107063593	151082976	163934923	228629089	
3 1 - i b e t é t á l l o m á n y = 1 0 0) dépôts du 31 décembre 1913 = 100)									<i>Formation des dépôts placés en valeurs indi- gènes par rapport à l'effectif des dépôts du 31 décembre 1913</i>
16.9	18.1	23.9	5.7	3.6	5.6	8.2	8.8	11.7	<i>Formation des dépôts totaux par rapport à l'effectif des dépôts du 31 décembre 1913</i>
19.5	20.9	29.2	7.6	4.8	6.7	9.4	10.2	14.3	

20—25 millió aranykoronát a takarékkönyvre történt elhelyezésre számítani. Ugyanilyen számítással a betétek egy hónappal korábbi, szeptember 30-i állománya 250 millió aranykoronára tehető, az utolsó hónap alatt tehát a betétállománynak mintegy 100 millió aranykoronával való növekedését lehet számba venni.

Ha a fentiekből a fejlődés biztató eredményeit látjuk is, a szomszéd államokkal való összehasonlításban ezek az adatok még nagyon kezdetleges viszonyokat jelentenek. Takaré-

és folyószámlabetétekben Csehország május végéről 10.768 millió cseh korona, tehát 1711 millió aranykorona, Ausztria takarékbetétekben augusztus végéről 1,675.859 millió osztrák korona, vagyis 118 millió aranykorona értékű állományt mutat ki. A magyar állomány, amely f. évi október végén, mint láttuk, takarékbetétekben 20—25, folyószámlabetétekben 310—325 millió aranykorona körül volt, az említett szomszéd államok megfelelő betétállományának még csak körülbelül egyötödét teszi.

Szigeti Gyula dr.

A magyar nagykereskedelmi árak indexszámai.

Nombres-indices des prix du commerce de gros en Hongrie.

Résumé. Le nombre-indice du commerce de gros hongrois était le 31 août 1923 de 22.420, s'abaissa le 30 septembre à 22.366 et se releva le 31 octobre à 22.852. La baisse des prix en septembre répond à 0.2% et le renchérissement au mois d'octobre correspond à 2.2%. La tendance baissière s'étant manifestée aux mois d'août et de septembre s'est donc retournée au mois d'octobre et surtout dans la deuxième moitié du mois le nombre-indice s'est élevé.

Cette augmentation de prix fut provoquée toute entière par le renchérissement des vivres, en particulier par celui des céréales et des animaux de boucherie. Ainsi le prix du seigle a haussé de 27.9% et le prix des porcs de 13.3%. On a noté le renchérissement d'autres articles aussi, en particulier celui des oeufs dont le prix s'est élevé de 50%. Parmi les articles alimentaires on n'a enregistré de baisse marquée que pour les prix du sucre.

Parmi les matières premières on n'a relevé de baisse que dans les prix du coton, conformément à la situation du marché américain. Les autres matières de l'industrie textile, en particulier la laine, se sont stabilisées. Parmi les autres matières et produits fabriqués il convient de noter l'augmentation marquée des prix des cuirs et peaux, ainsi que la recrudescence des prix des fils retors.

Les tableaux I à III donnent les chiffres se prêtant à la comparaison internationale, sur la formation des nombres indices des prix de gros en 1924.

A magyar nagykereskedelmi index, mely augusztus 31-én 22.420 volt, szeptember 30-án 22.366-ra esett, október 31-én viszont 22.852-re emelkedett. A szeptemberi olcsóbbodás 0.2%-nak, az októberi drágulás pedig 2.2%-nak felel meg. Az augusztusban és szeptemberben megnyilvánult lefelé irányuló irányzat tehát októberben megfordult és — különösen a hónap második felében — az index-szám emelkedett.

Rendkívül figyelemreméltó, hogy ezt az újabb áremelkedést teljes egészében az élelmiszerdrágulás idézte elő. Az utolsó három hónapban ugyanis az élelmiszerárak változása egyéb árakkal szemben a következő volt:

Az élelmiszerek átlagos indexe tehát augusztus óta szakadatlan emelkedést mutat, még pedig növekvő arányban, míg ezzel szemben a többi árak átlagos indexe még októ-

Megnevezés	Augusztus	Szeptember	Október
Élelmiszerek átlagos index-száma	21.070	21.426	22.687
Százalékos változás augusztushoz képest . .	—	+1.7%	+7.7%
Egyéb cikkek átlagos index-száma	23.490	23.112	22.984
Százalékos változás augusztushoz képest . .	—	-1.6%	-2.1%

berben is alacsonyabb lett valamivel. Az élelmiszerárak ily arányú emelkedése elsősorban a gabonaárak és az állatárak emelkedésével függ össze. A gabonadrágulás jelzőszáma augusztus óta 8.7%, de a kenyérmagvaké ennél lényegesen magasabb, amennyiben a rozs ára 27.9%-kal, a búza ára pedig 11.7%-kal emelkedett. Ez vontatta azután maga után a lisztárak emelkedését is, melynél különösen a 0-ás búzalisztnek 12.9%-os és a 2-es búzalisztnek 13.4%-os drágulása volt jelentékeny. A kenyérliszt csak 4.9%-kal drágult.

A vágóállatok közül a borjú 15.4%-kal, a sertés 13.3%-kal drágult augusztus óta, míg a szarvasmarha ára változatlan maradt. Sajátságosan alakult ki ezzel szemben az állati termékek ára. Dacára a változatlan marhaáraknak a marhahús nagybani ára 9%-kal emelkedett, míg emelkedő sertésárak mellett a zsír nagybani ára 3.4%-kal visszaesett.

Egyéb élelmiszerek közül elsősorban említendő a tojásnak kerek 50%-os áremelkedése. Ezzel a tojás drágulási arányszáma meghaladja a 35 ezret. Egyedül a pamutszövet az, mely valamivel felülmúlja ezt az arányszámot. Drágulást mutatnak augusztus óta a hüvelyesek, a burgonya és a gyarmatárúk közül a kávé és a rizs is. Az egyetlen élelmiszer, mely a nagybani forgalomban jelentős áresést tudott felmutatni, a cukor volt, 16%-os áreséssel.

Az élelmiszereknél tehát általánosnak lehet nevezni a felfelé irányuló tendenciát. A többi árúnál, melyek nagy forgalmi árának alakulását a hivatal a nagykereskedelmi indexszám kiszámításánál alapul vette, ily egységes irányzat nem észlelhető. A szénárak, melyek szeptemberben visszaestek, októberben változatlanok maradtak. Teljesen változatlan július óta a rúdvasnak és a vaslemeznek az ára is. Egyéb fémek közül az ón ára

jelentékenyen visszaesett, míg *réznek* és a *horganynak* az ára októberben emelkedést mutat. A textilipari nyersanyagok közül nagyon számottevő a *nyerspamutnak* jelentős áresése, mely augusztus óta meghaladja a 25%-ot. A *pamutfonál* ára 8%-kal, a *pamutszövet* ára 9.1%-kal csökkent. A többi textilipari anyagok és termékek irányzata inkább emelkedő.

Emelkedtek a bőrarak is, különösen a cipőre való *felsőbőr*, mely októberben 19.7%-kal volt magasabb, mint augusztusban.

*

A fontosabb államok nagykereskedelmi indexszámainak 1924. évi alakulásáról az I. táblázat ad felvilágosítást.

I. Nagykereskedelmi árak indexszámai. (Kiindulási időpont árai = 1.)

Nombres-indices des prix du commerce de gros. (Prix de la période de base = 1.)

Év, hó — Année, mois	Anglia Angleterre	Ausztria Autriche	Belgium Belgique	Cseh-Szlovákia Tchécoslovaquie	Finnország Finlande	Franciaország France	Hollandia Pays-Bas	Németország Allemagne	Norvégia Norvège	Olaszország Italie	Svájc Suisse	Svédország Suède	Magyarország Hongrie	Ész.-Am. Egy.- All. — Et.-Un. d'Amérique
Kiindulási időpont — Période de base	1913	1914 I. félév 1 ^r semestre	1914 április avril	1914 július juillet	1 9 1 3				1914	1914 július juillet	1 9 1 3			
1923 december — décembre	1.63	18.180	5.45	9.84	10.96	4.58	1.54	1.26	2.47	6.01	1.82	1.60	7.915	1.51
1924 január — janvier . . .	1.65	18.750	5.80	9.91	10.71	4.95	1.56	1.17	2.51	5.94	1.83	1.61	10.266	1.51
február — février . . .	1.67	19.160	6.42	10.29	10.78	5.44	1.58	1.16	2.61	5.96	1.83	1.62	18.391	1.52
március — mars . . .	1.65	19.120	6.25	10.36	10.94	4.99	1.55	1.21	2.64	6.03	1.80	1.62	20.767	1.50
1924 április — avril . . .	1.65	19.460	5.55	10.22	10.95	4.50	1.54	1.24	2.63	6.03	1.81	1.61	21.346	1.48
május — mai . . .	1.64	19.460	5.57	10.15	10.90	4.59	1.53	1.22	2.61	5.94	1.80	1.60	22.696	1.47
június — juin . . .	1.63	18.280	5.65	9.81	10.88	4.65	1.51	1.16	2.62	5.89	1.78	1.58	22.078	1.45
július — juillet . . .	1.63	19.130	5.66	9.65	10.85	4.81	1.51	1.15	2.65	5.91	1.77	1.57	22.945	1.47
augusztus — août . . .	1.65	20.140	5.47	9.97	11.11	4.77	1.51	1.20	2.71	5.96	1.71	1.60	22.420	1.50
szeptemb. — septembre	1.67	19.370	5.50	9.97	—	4.86	1.58	1.27	2.72	6.04	1.70	1.63	22.366	1.49

Az indexszámok alakulása elsősorban a valutáris viszonyoktól függően, az adatok így bajosan hasonlíthatók össze. A mutatkozó nagyobb eltolódások rendszerint a valuták ingadozásait tükrözik vissza és az adatok helyesen csak úgy hasonlíthatók össze, ha a valutaárfolyamok által okozott differenciák kiküszö-

böltetnek, vagyis indexszámok aranypénzge-ségekre redukáltak.

A pénzürtékek diszparitásának indexszámait a newyorki váltóárfolyamok alapján a II. táblázat mutatja be, a III. táblázat pedig az aranyra redukált indexszámokat foglalja magában.

II. Váltóárfolyamok diszparitásának indexszámai newyorki jegyzés szerint. (Paritás = 1.)

Nombres-indices de la disparité des cours des devises suivant leur cours du change sur Newyork. (Parité = 1.)

Év, hó — Année, mois	Anglia (font) Angleterre (livres)	Ausztria (korona) Autriche (couronnes)	Belgium (frank) Belgique (francs)	Cseh-Szlovákia (korona) Tchécoslovaquie (couronnes)	Finnország (márka) Finlande (marks)	Franciaország (frank) France (francs)	Hollandia (forint) Pays-Bas (florins)	Németország (aranymárka) Allemagne (marks-or)	Norvégia (korona) Norvège (couronnes)	Olaszország ¹⁾ (lira) Italie (liras)	Svájc (frank) Suisse (francs)	Svédország (kor.) Suède (couronnes)	Magyarország ²⁾ (korona) Hongrie (couronnes)
1923 december — décembre	1.12	14.373	4.21	7.00	7.82	3.67	1.06	1.00	1.80	4.48	1.10	1.02	6.488
1924 január — janvier . . .	1.14	14.373	4.62	7.05	7.75	4.14	1.08	1.00	1.91	4.52	1.11	1.02	8.346
február — février . . .	1.13	14.373	5.03	7.11	7.69	4.37	1.07	1.00	2.01	4.43	1.11	1.02	14.039
március — mars . . .	1.14	14.373	5.04	7.12	7.70	4.19	1.08	1.00	1.99	4.53	1.12	1.02	15.975
1924 április — avril . . .	1.12	14.373	3.72	6.96	7.70	3.16	1.08	1.00	1.95	4.34	1.09	1.02	17.077
május — mai . . .	1.12	14.373	3.96	6.91	7.69	3.35	1.07	1.00	1.94	4.36	1.09	1.01	19.072
június — juin . . .	1.13	14.373	4.24	6.92	7.69	3.69	1.07	1.00	1.99	4.46	1.09	1.01	16.600
július — juillet . . .	1.11	14.373	4.25	6.91	7.69	3.78	1.06	1.00	1.99	4.46	1.06	1.01	15.824
augusztus — août . . .	1.08	14.373	3.86	6.91	7.69	3.54	1.04	1.00	1.94	4.33	1.02	1.01	15.462
szeptember — septembre	1.09	14.373	3.91	—	7.69	3.64	1.04	1.00	1.94	4.40	1.02	1.01	15.702

¹⁾ Olaszországnál newyork—londoni paritás szerint számítva. — *Chiffres calculés pour l'Italie d'après la parité Newyork sur Londres.*

²⁾ Magyarország 1924 májusig bécsi paritáson átszámítva. — *Chiffres calculés pour la Hongrie jusqu'au mois de mai d'après la parité de Vienne.*

A magyar nagykereskedelmi árak
Nombres-indices des prix de

Árúmegnevezés	M i n ő s é g	Mennyiségi egység — Unité de quantité	Árak papírkoronákban, Budapesten Prix de gros à Budapest, en couronnes-papier								
			1913. évi átlagár Prix moyenne de 1913	1923. december 31. le 31 décembre 1923	1 9 2 4				október 15 15 octobre		
					április 30 30 avril	május 31 31 mai	június 30 30 juin	július 31 31 juillet		auguszt. 31 31 août	szepet. 30 30 sept.
Egy aranykorona a dollár árfolyamán át számítva		—	—	6488	17077	19072	16600	15824	15462	15701½	15441
I. Élelmezési cikkek:											
A) A hazai mezőgazdaság és mező- gazdasági ipar termékei:											
1. Búza . . .	Tiszavidéki 76 kg-os	q	22·04	104500	322500	328750	268750	417500	405000	425000	442500
2. Rozs . . .	—	"	17·8	81500	283750	297500	234750	357500	326500	337500	428750
3. Árpa . . .	Takarmányozásra . . .	"	16·11	81000	275000	305000	280000	340000	405000	390000	385000
4. Zab . . .	—	"	19·04	94000	290000	326250	300000	390000	345000	340000	375000
5. Tengeri . . .	—	"	15·11	77500	247500	272500	275000	407500	382500	380000	377500
6. Bab . . .	Fehér, aprószemű . . .	kg	0·24	2100	6250	6800	6400	5800	5800	5750	5500
7. Burgonya . . .	Fehér	q	5·61	36000	175000	190000	265000	290000	120000	105000	125000
8. Búzaliszt . . .	0-ás	kg	0·34	2110	5940	6070	5400	7150	7000	7350	7600
9. " . . .	2-es	"	0·33	1860	5560	5280	4700	6750	6600	7050	7200
10. " . . .	6-os	"	0·30	1500	5060	4880	4300	6350	6100	6200	6000
11. Maláta . . .	—	q	0·31	140000	520000	520000	600000	650000	650000	675000	700000
12. Cukor . . .	Kristálycukor, zsákb.	kg	0·81	6900	17000	17000	17000	16500	16600	15140	14040
B) A hazai állattenyésztés termékei:											
13. Szarvasmarha	I. r. tarka ökör . . .	élős. kg poids viv.	1·02	6050	14500	17500	16250	16250	18750	17750	18500
14. Borjú . . .	I. r. belföldi szopós	" "	1·14	11500	18000	22500	19000	18000	19500	21500	22500
15. Sertés . . .	I. r. urasági nehéz, fiatal .	" "	1·36	11250	26500	25250	24000	25500	26250	28150	28250
16. Juh . . .	Hízalt ürű	" "	0·64	4400	8250	9750	11000	9000	11750	9500	8750
17. Zsír . . .	Disznózsír	kg	1·51	14500	30000	31500	28500	32000	36500	36500	35500
18. Marhahús . . .	I. a. helybeli, hátulja	"	1·73	15000	29500	38500	38500	41000	39000	39500	42000
19. Vaj . . .	Szövetk. centrifugált teavaj	"	2·68	25500	71500	74000	69500	68000	57000	59500	64000
20. Tojás . . .	I. r. teatojás	1440 db 1440 piéc.	97·53	1036800	1548000	1764000	2196000	2160000	2304000	3024000	3024000
C) Gyarmatárúk:											
21. Rizs . . .	Burmah II.	kg	0·34	3200	7390	8300	7900	8200	8000	7700	7700
22. Kávé . . .	Santos	"	2·65	22000	50800	59000	53000	61000	71000	71000	72000
23. Tea . . .	Souchong	"	6·00	33000	84000	95000	91000	91000	98000	98000	98000
II. Bányászati termékek:											
A) F é m e k:											
24. Vas . . .	Rúdvas	q	18·90	155130	413950	437130	430500	399910	399910	399910	399910
25. " . . .	Finom lemez 1 ^{m/m} -es	"	29·00	268730	681760	719940	690500	649910	649910	649910	649910
26. Vörösréz . . .	Ektrolit	kg	1·72	7200	26850	26250	25250	24650	25000	24200	25300
27. Ólom . . .	Huta	"	0·52	4600	14000	14000	14000	14000	14000	14000	14000
28. Ón . . .	Banka vagy Billiton . . .	"	4·95	33500	112500	112500	85000	90000	95000	85000	85000
29. Horgany . . .	Huta	"	0·64	5700	15500	14000	13500	13500	13200	13600	14000
B) S z é n:											
30. Szén . . .	Hazai barnaszén . . .	q	1·16	10500	34700	40000	50000	50000	42000	41000	41000
31. " . . .	Porosz, felsősziléziai	"	3·50	37000	98000	108000	105000	98000	98000	90000	90000
C) K ő o l a j:											
32. Petróleum	Világító	kg	0·34	1500	4125	4880	4550	4750	4750	4650	4400
33. Benzin . . .	Nehéz motorbenzin 0·765/0·775 ^p	"	0·30	2500	7560	7520	7300	6700	6700	6700	6700

index-számai az 1924. évben.

gros en Hongrie en 1924.

október 31 31 oktobre	Index-számok (1913. évi átlagár = 1) Nombres-indices (Prix moyen de 1913 = 1)									Désignation des marchandises	Q u a l i t é
	1923 december 31 31 décembre 1923	1 9 2 4									
		április 30 30 avril	május 31 31 mai	június 30 30 juin	július 31 31 juillet	auguszt. 31 31 août	szept. 30. 30. sept.	október 15 15 octobre	október 31 31 octobre		
15350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Une couronne-or calculée sur la base du cours du dollar	
										I. Produits alimentaires :	
										A) Produits de l'agriculture et de l'industrie agricole hongroises :	
452500	4741	14632	14916	12193	18943	18376	19283	20077	20531	1. Froment . . .	De la Région de la Tisza, poids d'usance 76 kg
417500	4571	15914	16685	13166	20050	18312	21733	24047	23416	2. Seigle . . .	—
410000	5028	17070	18932	17381	21105	25140	24209	23898	25450	3. Orge . . .	à fourrages
395000	4937	15231	17135	15756	20483	18120	17857	19695	20746	4. Avoine . . .	—
367500	5129	16380	18034	18200	26969	25314	25149	24983	24322	5. Mais . . .	—
6250	8750	26043	28333	26667	24167	24167	23958	22917	26043	6. Fèves . . .	menues, blanches
125000	6417	31194	33868	47237	51693	21390	18716	22282	22282	7. Pommes de terre	Blanches
7900	6206	17471	17853	15882	21029	20588	21618	22353	22235	8. Farine d. from.	Nº 0
7500	5636	16848	16000	14242	20455	20000	21364	21818	22727	9. " . . .	Nº 2
6400	5000	16867	16267	14333	21167	20333	20667	20000	21333	10. " . . .	Nº 6
700000	4516	16774	16774	19354	20967	20967	21774	22581	22581	11. Malt . . .	—
13940	8519	20988	20988	20988	20370	20494	18691	17333	17210	12. Sucre . . .	Sucre en crist. en sacs
										B) Produits de l'élevage du bétail de la Hongrie :	
18750	5931	14216	17157	15931	15931	18382	17402	18137	18382	13. Bêtes à cornes	Boeuf tacheté, 1 ^{re} qual.
22500	10088	15789	19737	16667	15789	17105	18860	19737	19737	14. Veaux . . .	Indigènes 1 ^{re} qualité
29750	8272	19485	18566	17647	18750	19301	20698	20772	21875	15. Porcs . . .	Jeunes, gras 1 ^{re} qual.
11000	6875	12891	15234	17188	14063	18359	14844	15672	17188	16. Moutons . . .	Moutons gras
35250	9603	19868	20861	18874	21192	24172	24172	23540	23344	17. Graisse . . .	Saindoux
42500	8671	17052	22254	22254	23699	22543	22832	24277	24566	18. Viande d. boeuf	Quart de derrière 1 ^{re} qualité
64000	9515	26679	27612	25933	25373	21269	22201	24060	24060	19. Beurre . . .	Beurre centrifuge
3456000	10631	15872	18087	22516	22147	23624	31006	31006	35435	20. Oeufs . . .	1 ^{re} qualité
										C) Denrées coloniales :	
8100	9412	21735	24412	23235	24118	23529	22647	22647	23824	21. Riz . . .	Burmah II.
72000	8302	19169	22264	20000	23019	26793	26793	27170	27170	22. Café . . .	Santos
98000	5500	14000	15833	15167	15167	16333	16333	16333	16333	23. Thé . . .	Souchong
										II. Produits miniers :	
										A) Métaux :	
399910	8208	21902	23129	22778	21159	21159	21159	21159	21159	24. Fer . . .	Fer en barres
649910	9267	23509	24826	23810	22411	22411	22411	22411	22411	25. " . . .	Plaques de fer 1 ^{m/m}
25700	4186	15610	15262	14680	14331	14535	14070	14703	14942	26. Cuivre . . .	Electrolythique
14000	8846	26923	26923	26923	26923	26923	26923	26923	26923	27. Plomb . . .	En saumon
85000	6768	22727	22727	17172	18182	19192	17072	17072	17072	28. Étain . . .	Banka ou Billiton
14300	8906	24219	21875	21094	21094	20625	21250	21875	22344	29. Zinc . . .	En saumon
										B) Charbon :	
41000	9052	29914	34483	43103	43103	36207	35345	35345	35345	30. Charbon . . .	Lignite indigène
90000	10570	28000	30857	30000	28000	28000	25714	25714	25714	31. Houille . . .	De Prusse, de la Haute-Silésie
										C) Huiles minérales :	
4400	4412	12132	14353	13382	13971	13971	13676	12942	12942	32. Pétrole . . .	Pour l'éclairage Benzine lourde à mo- teur 0.765/0.775°
6700	8333	25200	25067	24333	22333	22333	23333	23333	23333	33. Benzine . . .	

(suite)

Index-számok (1913. évi átlagár = 1)
Nombres-indices (Prix moyen de 1913 = 1)

október 31 31 octobre	1923 december 31 31 décembre 1923	1 9 2 4								Désignation des marchandises	Q u a l i t é
		április 30 30 avril	május 31 31 mai	június 30 30 juin	július 31 31 juillet	auguszt. 31 31 août	szept. 30. 30. szept.	október 15 15 octobre	október 31 31 octobre		
47770	19434	44103	53986	47448	44703	44179	35150	31986	32945	III. Articles textiles, cuirs, peaux, papier: A) Textiles:	
70520	15861	39096	45409	38148	36287	33121	32470	31174	30661		34. Coton brut
										Américain	
										No 20. de coton américain	
										la.	
22000	16667	40000	40000	40000	40000	40000	38333	38333	36667	36. Tissus de	
52000	8163	32313	30612	24490	25850	28571	34014	35374	35374	coton *)	
										Blanchi, fils moyens, dans 6.6	
										cm carrés avec 21/21 fils,	
										de fils No 30/30, largeur	
										80 cm	
										37. Laine . . .	
										Laine pour tissus, mi-fine	
160000	14667	27000	27000	25833	25833	25833	25833	25833	26667	38. Tissus de	
26000	7625	35000	36250	37500	32500	31250	32500	32500	32500	laine . . .	
37170	6200	31225	34933	31933	30683	30425	30507	31017	30975	Tissus de laine pure d'hiver	
										pour hommes 150 gr. par	
										mètres, largeur 136/148 cm	
										39. Chanvre .	
										Broyé en fabriques	
										40. Lin . . .	
										Brut	
										B) C u i r s e t p e a u x :	
22000	6 904	12988	15173	15092	12465	15004	16923	16538	16923	41. Peaux brut.	
										de boeuf .	
										Cuirs verts de boucherie	
36000	6322	15844	15122	14634	12683	15122	17561	17561	17561	42. Peaux brut.	
73200	6188	12513	12513	12513	10991	10991	12513	12513	12513	de veau .	
30000	8759	18828	18828	21379	18206	18206	21793	20690	20690	Cuirs verts avec pieds et tête	
										43. Cuir à semelles	
										Vache croupon	
										44. Cuir à empeign.	
										Boxcalf noir	
										C) P a p i e r :	
5900	9100	25840	27080	24080	24160	23800	23984	23840	23600	45. Papier	
										journaux .	
										Papier d'imprimerie à jour-	
										naux, rotatif	
										IV. Divers:	
544000	7419	18710	18710	20645	20645	20645	17548	17548	17548	46. Tuiles . . .	
52500	7955	20000	20000	23864	23864	23864	23864	23864	23864	De 25 X 12 X 6 cm	
660000	5778	16000	15556	14444	12889	12889	14222	14667	14667	47. Chaux . . .	
175000	8500	16500	17500	17500	17500	17500	17500	17500	17500	Calcinée	
7500	5564	17160	17000	13966	20400	19090	15000	15000	15000	48. Bois d. charpente	
42730	5254	15513	16390	18329	21990	21811	19180	18741	18741	De charp. égarri, de bois de sapin	
222500	4417	19058	20852	18161	23318	21524	20404	19507	19955	49. Acide sulfurique	
										66° Bé	
										50. Surphosphates .	
										—	
										51. Bois d. chauffage	
										—	
										52. Son . . .	
										Son de froment	
—	7784	21208	23466	23177	24202	23520	23590	23844	24489	Moyenne des matières premières	
—	8046	21482	21927	20978	21688	21321	21141	21117	21216	" " produits fabriqués	
—	7053	19778	20951	20878	22157	21295	21793	22081	22599	" " marchandises indigènes	
—	9689	24575	26290	24548	24568	24736	23545	23301	23375	" " " étrangères	
—	7915	21346	22696	22078	22945	22420	22366	22480	22852	Moyenne des marchandises totales (1-52)	
—	1.22	1.25	1.19	1.33	1.45	1.45	1.42	1.46	1.49	En couronnes-or (calculées sur la base	
										du cours du dollar)	
—	—	+2.8%	+6.3%	-2.7%	+3.9%	-2.3%	-0.2%	—	+2.2%	Pourcentage des changements par rap-	
										port au mois précédent	

III. A newyorki árfolyamok alapján aranyra redukált nagykereskedelmi indexszámok. (Kiindulási időpont árai = 1.)

Nombres-indices des prix de gros réduits en indices-or sur la base du cours des changes à Newyork. (Prix de la période de base = 1.)

Év, hó — Année, mois	Anglia Angleterre	Ausztria Autriche	Belgium Belgique	Cseh-Szlovákia Tchécoslovaquie	Finnország Finlande	Franciaország France	Hollandia Pays-Bas	Németország Allemagne	Norvégia Norvège	Olaszország Italie	Svájc Suisse	Svédország Suède	Magyarország Hongrie	Ész.-Am. Egy. All. — Et.-Un d'Amérique
Kiindulási időpont — Période de base	1913	1914 I. félév 1 ^{re} semestre	1914 április avril	1914 július juillet	1 9 1 3				1914	1914 július juillet	1 9 1 3			
1923 december — décembre	1.46	1.26	1.29	1.41	1.40	1.25	1.45	1.26	1.37	1.34	1.65	1.57	1.22	1.51
január — janvier . . .	1.45	1.30	1.26	1.41	1.38	1.20	1.44	1.17	1.33	1.31	1.65	1.58	1.23	1.51
február — février . . .	1.48	1.33	1.28	1.45	1.40	1.24	1.47	1.16	1.30	1.35	1.65	1.59	1.31	1.52
március — mars . . .	1.45	1.33	1.24	1.46	1.42	1.19	1.44	1.21	1.33	1.33	1.61	1.59	1.30	1.50
április — avril . . .	1.47	1.35	1.49	1.47	1.42	1.42	1.43	1.24	1.35	1.39	1.66	1.58	1.25	1.48
1924 május — mai . . .	1.46	1.35	1.41	1.47	1.42	1.37	1.43	1.22	1.35	1.36	1.65	1.58	1.19	1.47
június — juin . . .	1.44	1.27	1.33	1.42	1.41	1.26	1.41	1.16	1.32	1.32	1.63	1.56	1.33	1.45
július — juillet . . .	1.47	1.33	1.33	1.40	1.41	1.27	1.42	1.15	1.33	1.33	1.63	1.55	1.45	1.47
augusztus — août . . .	1.53	1.40	1.42	1.44	1.44	1.33	1.45	1.20	1.40	1.38	1.68	1.58	1.45	1.50
szeptemb. — septembre	1.53	1.35	1.41	—	—	1.34	1.52	1.27	1.40	1.37	1.67	1.61	1.42	1.49

Az aranyalapon számított nagykereskedelmi indexek teljesen megbízható adatokat szolgáltatnának az árviszonyok nemzetközi összehasonlítására, ha a nagykereskedelmi indexszámok számítási módszerének különbözősége nem intene óvatosságra. Már a kiindulási időpontnál is nyilvánul eltérés: bár a legtöbb állam az 1913. év átlagos árait fogadta el az indexszámítás alapjául, a felsoroltak között is öt oly állam van, mely más (bár mindenesetre közeleső) időpontról indul ki. Azonkívül az eltérő viszonyok szerint minden állam más és más árukat von be az indexszámok kiszámításának alapjául szolgáló árulajstromba és igen különböző a bevont áruk száma is.

Ezeket a hibaforrásokat tekintetbe véve, elég egységesnek mutatkozik a kép, melyet az adatok a különböző államok nagykereskedelmi árának alakulásáról nyújtanak. Nagyobb kilengéseket csak három állam mutat:

Magyarország (egészen 1924 júniusig), továbbá Belgium és Franciaország (a frank-kontremín hónapjaiban). Mindezen kilengéseket rohamosan sülyedő valuta idézte elő, mikor köztudomás szerint az árak képtelenek azonnal alkalmazkodni az alacsonyabb értékű valuta nívójához s így aranyban kifejezve alacsonyabb árak kerülnek felszínre. A valuták stabilizálásával azonban csakhamar helyreáll az egyensúly. Komolyabb jelenség az aranyindexeknek július óta csaknem kivétel nélkül mutatkozó emelkedése, mely az általános árszínvonal újabb emelkedésére vall.

Az úgynevezett világparitás — ha egyáltalán tanácsos operálni ilyen elvont és homályos fogalommal — 1.45—1.55 között kereshető. Eszerint 45—55%-kal vagyunk felette az 1913. évi árnívónak. A magyar indexszámok a korona stabilizálódása óta körülbelül ennek megfelelőnek mutatják a magyar árnívót.

Szőnyi Gyula dr.

© KONZULI JELENTÉSEK ©

Kanada.

Canada.

A montreáli m. kir. főkonzulátus jelentése az 1923/24. gazdasági évről.¹⁾

Az 1921. évi gazdasági válság következményei lassan, de folytatódólagosan elenyészőben vannak és a javulás jelei, bár nem mindenütt egyenlő mértékben, félreismerhetetlenek. Az 1923. év gabonatermése kitűnő volt és eddig még soha el nem ért mennyiséget eredményezett, az ipar többnyire jól volt foglalkoztatva, a munkanélküliség gyakorlatilag teljesen megszűnt, a kereskedelem, kivált a külfölddel való viszonylatban, élénken folytatódott és a külkereskedelmi mérleg, mely még két évvel ezelőtt jelentékeny passzívumot mutatott, nemcsak az egyensúlyt érte el újból, hanem igen tetemes aktívumot eredményezett. Ami az újraépülés ezen jelentős teljesítmé-

nyeit különösen figyelemreméltókká teszi, az a körülmény, hogy a létesített haladás azon rendkívül nehéz megterheltetés dacára következett be, melyet az országnak a világháborúban történt részvétele és annak következményei a kormány és a lakosság vállaira róttak. A központi kormány adói most fejenként 39.56 \$-t tesznek ki, amihez még hozzájárulnak a tartományi és községi adók. E nehéz megadóztatás, az általános árdrágulás és más helyijellegű körülmények a lakosság nagy részének megélhetését még most is rendkívül megnehezítik, az állami vasutak nagy üzemdeficitje és más elkerülhetlen állami kiadások az adók mérséklését és a nagyon felszaporodott állami adósság törlesztését egyelőre még lehetetlenné teszik. Így nem lephet meg, hogy a fogyasztóközönség vásárlási képessége még nem bír oly mértékben érvényesülni, mely az iparnak és kereskedelemnek állandóbb jellegű keresetet biztosítana és hogy a lakosság tömegeiben nagyobb a lehangoltság, mint ahogy az a fokozatos javulás jeleinek higgadtabb mérlegelése mellett várható lenne. A mezőgazdák panaszai nemcsak Kanadában hangzanak el, hanem az oly sok

¹⁾ A méretek átszámítása a következő:

1 angol láb = 30.48 cm; 1 yard (3 láb) = 91.44 cm;
 1 angol mértföld = 1.609 km; 1 acre (4840 négyzetyard) = 2026.86 négyzetméter; 1 ha = 2.47 acre;
 1 angol köbláb = 28.317 köbcm; 1 gallon = 4.546 liter; 1 bushel = 8 gallon; 1 angol font = 0.454 kg;
 1 kg = 2.205 angol font (lb); 1 barrel (hordó) = 196 lbs; 128 angol köbláb = 1 cord; 100 angol font = 1 mázsa (hundredweight); 20 mázsa = 1 ton. A gabonakereskedelemben 1 bushel a következő súlyoknak tartozik megfelelni: Búza 60 angol font (lb); zab 34 lb; árpa 48 lb; rozs 56 lb; tengeri 56 lb; bab 60 lb.

tekintetben előnyösebb gazdasági helyzetnek örvendő szomszédos Egyesült-Államokban is és az ott az utolsó években észlelhető ipari konjunktúra kezdő hanyatlásának első jelei a kanadai érdekeltségéknél is visszhangot keltettek. Mindezen panaszok pillanatnyilag többé-kevésbé indokoltak lehetnek, de orvoslásukat előreláthatóan a jövő fejlődésben meg fogják találni.

Östermelés.

Az utolsó évtizedben Kanada *mezőgazdasága* igen nagy lendületet nyert, kivált ami a termelésre szánt terület növekedését illeti. A háborús évek konjunktúrája elsősorban a búzatermelés fokozására serkentette a mezőgazdákat és az így megindult mozgalom a háború befejezése után is tovább tartott. Bár a megművelt terület rendkívüli növekedése leginkább a nyugatkanadai tartományokban mutatkozik s míg keleten, ahol a földművelés viszonyai ilyen nagyszabású, gyors kiterjesztést kevésbé engednek meg, a fejlődés nem volt oly rohamos, ez utóbbiakban is elég jelentékeny változások észlelhetők. Hogy e figyelemreméltó haladás és az utolsó két év kitűnő terméseinek dacára a mezőgazdák helyzete nem kielégítő, sőt helyenként válságos, annak magyarázata elsősorban éppen a háborús konjunktúra lefolyásában és következményeiben található. A mezőgazdák nagyrészt a háborús évek nagy nyereségei által meg gondolatlan kiadásokra és kockáztatott üzletekre csábították magukat, többnyire hitel igénybevételével és túlmagas árakon teljesített föld- és mezőgazdasági gépvásárlásokra, ezáltal adósságokba kerültek és a búzaárak s a földérték azóta bekövetkezett tetemes csökkenése után csak nagy nehézségekkel bírják a magas kamatokat és a háború óta lényegesen felemelt adókat fizetni. E nehézségeken az 1923. év példátlan jó terméseredménye némileg segített ugyan, de ez a megkönnyítés nem volt egyenlően érezhető az ország minden részében, úgyhogy a mezőgazdák panaszai, a mint az különben az Egyesült-Államokban is történik, állandóan foglalkoztatják a közvéleményt.

Nagy jelentőséggel bír e tekintetben az a körülmény, hogy a nyugatkanadai tartományokban az egész mezőgazdaság elsősorban a búzatermelésen alapszik, amely mellett egyéb termények túlságosan háttérbe szorulnak. Ha most amint ez az utolsó években történt, a búza nem értékesíthető elegendően jövedelmező árakon, ez a mezőgazdákat annál érzékenyebben fogja érinteni, minél kisebb mértékben bírják e veszteséget más, nagyobb haszonnal eladható termékekkel pótolni. Ez eljárás azonban, ha egyes esetekben meg is kíséreltetett, nagyjában nem érvényesült.

A hátrányok elkerülésének főfeltételét a búza-termés jobb értékesítése útján kellett tehát keresni. E tekintetben mindenekelőtt a nagy szállítási költségek apasztása és az eladás központosítása ígért jó eredményeket, melyek ugyan gyorsan nem érhetőek el, de maradandó jellegűek. Kézzelfogható ugyanis, hogy amidőn egy bushel búza szállítási költsége a kanadai Prairie tartományok központjaiból Liverpoolig 21—31 cent között mozog, a nagy mennyiségeknek már egynéhány cent megtakarítása is tetemes nyereségtöbbletet jelent a mezőgazdáknak. A kormány tehát iparkodik a vasúti szállítási díjakat lehető alacsony tételekben megállapítani, a vasúti szállítási távolságokat célszerűen kiépített szárnyvonalak által megrövidíteni és a létező behajózási utakat, valamint a tengeri kikötőket oly módon felszerelni, hogy azok a gabonaszállítást a lehető legolcsóbb és leggyorsabb módon végezhessek. Mindezen intézkedések azonban észlelhető befolyást csak bizonyos idő múlva fognak gyakorolhatni, míg az elárúsítási szervezetek hatását már most is éreztetik és előreláthatóan még a folyó évben képesek lesznek az egész gabonatermés túlnyomórészét kezelni. Az eredeti terv egy állami intézmény létesítésére irányult, amely kötelezőleg vette volna át a mezőgazdák terméseit és azokat a legalkalmasabb pillanatban hozta volna forgalomba. Ez azonban nem volt megvalósítható és később egy önkéntes és az egyes érdekelt tartományokban külön-külön kialakítandó szervezés lépett annak helyére, melynek ténykedése akkor kezdhető meg, ha a szervezet az illető terület termése legalább felének elárúsításával biztatott meg a tulajdonosok által 10 évre kötelező szerződések útján. Ezek a „wheat pool” szervezések most mind a három Prairie-tartományban létrejöttek és kiépítésük eléggé előrehaladt, úgyhogy már a folyó 1924. évben egy közös központi elárúsítási igazgatóságot fognak felállítani Winnipegben és az ideai gabonatermés nagyobb részét a piacon helyezik el.

A mezőgazdaság nagy haladása kitűnik a rendes megművelés alá vett földekre vonatkozó adatokból. 1911. évben az egész országban 684.500 gazdaság (farm) találtatott kb. 109 millió acre kiterjedéssel, 1921-ben a gazdaságok száma 711.000-re, az azokba foglalt terület 141 millió acre-re szaporodott, ami az egyes gazdaságok átlag 20%-os terület-növekedésének felel meg. Az 1911. évben az egész országban a mezőgazdasági termékekkel tényleg bevetett termőföld 32.853.074 acre kiterjedésű volt, 1923. évben 56.797.865 acre, melyből a búza 1911-ben 10.374.000; 1923-ban 21.676.000 acre területet foglalt el. A három Prairie-tartomány (Manitoba, Saskatchewan és Alberta) területén 1900. évben búzával mindössze 2.495.466 acre volt bevetve, 1911-ben már 9.301.293 és 1921. évben 22.181.329 acre.

Egyedül a három Prairie-tartomány, alacsony becslés szerint összesen 250 millió acre kiterjedésű, mezőgazdasági termelésre alkalmas földekkel rendelkezik, ennek eddig még alig tíz százaléka van tényleges megművelés alatt. Közép- és Kelet-Kanadában is még igen terjedelmes, megművelés alá eddig nem került

területek vannak, úgyhogy a mezőgazdaság továbbfejlődése még hosszú időre teljesen biztosítottnak tekinthető a rendelkezésre álló terület szempontjából.

Egész Kanadában a fontosabb termények a következő eredményeket mutatták:

Termény	Bevetett terület (acre)	Termésmennyiség (bushel)	Bevetett terület (acre)	Termésmennyiség (bushel)
	1911-ben		1923-ban	
Őszi búza .	1172119	26014000	815706	—
Tavaszi búza	9201839	189837300	22671864	474199000
Zab . . .	9219920	348187600	14387807	563997500
Árpa . . .	1404352	40641000	2784551	76997300
Rozs . . .	142571	2694400	1448142	23231800
Tatárka . .	359367	8155500	—	9743700
Tengeri . .	316104	18772700	—	13608000
Lenmag . .	682622	7867000	629938	7139500
Burgonya .	459097	66023000	—	55497000

A búzatermelés tetőpontját az 1921. évben érte el, azóta a búzával bevetett terület némileg csökkent, mert a mezőgazdák egy része mégis telismerte, hogy más termények esetleg jobban jövedelmeznek. A legfontosabb gabonaművekre szánt terület az utolsó években a következő eltolódásokat mutatja:

Termény	Bevetett terület acre-ekben			
	1921-ben	1922-ben	1923-ban	1924-ben
Búza . . .	23261224	22422693	22672864	21676200
Zab . . .	16949029	14541229	14387807	14168000
Árpa . . .	2795665	2599520	2784571	2879000
Rozs . . .	1842498	2105367	1448142	1277450
Lenmag . .	533147	—	629938	764500
Széna, lóhere	10614941	10001667	9725692	—
Összes mezőgazdasági termékek .	59643704	57199531	56797865	—

Kanada éghajlati és mezőgazdasági viszonyai különösen előnyösek az állattenyésztésre, mely ennek megfelelő fejlődésnek örvend. Akadályt képeztek azok a beviteli korlátozások, melyek az angol királyságban a kanadai élőmarhák ellen az utolsó évig érvényben voltak. Miután ezen tilalmak elmozdítottak, az élőmarhákivitel is kezdett újból feléledni és e nagyjelentőségű piac megnyitása kétségkívül ösztönzőleg fog hatni az állattenyésztésre.

A legutolsó rendelkezésre álló adatok az 1922. évre vonatkoznak, ekkor találtatott: ló 3,648,871, szarvasmarha 9,719,869, sertés 3,915,864, juh 3,263,525 és 43 millió darab szárnyas. Ugyancsak az 1922. évben az egész országban a felügyelet alatt álló vágóhidakban

737.195 szarvasmarhát, 654.705 juhot és 1,727.296 disznót vágtak. A húsfeldolgozó gyárak (packing houses) 517.500 marhát, 181.500 borjút, 715.000 juhot és 1,774.500 disznót dolgoztak fel. 1923. évben az angol királyságba 59.486 drb marha szállított, míg az ezt megelőző évben csak 25,758. Juhokat Kanadában csak hús- és gyapjútermelés céljaira tartanak, az eredmény rendesen nagyon kielégítő, mindazáltal az állattenyésztés ez ága nem részesül oly figyelemben, mint azt az északnyugati tartományok majdnem határtalan kiterjedésű természetes legelői által kínált alkalom és az a körülmény indokolná, hogy a belföldi gyapjútermelés még korántsem fedezi az ipar szükségleteit. A legsikeresebb év eddig 1920 volt, amikor összesen 24 millió font gyapjú termeltetett, míg 1922. évben csak 18¹/₂ millió font.

A tejgazdászat jelenleg számottevő tényező a gazdasági életben, mely kb. 200 millió dollár értékű élelmiszert termel évenként és a belföld ellátásán kívül a kivitelben is nagy értékekkel szerepel. Ontario és Québec tartományok állanak elsősorban, míg a nyugatkanadai Prairie ebben a tekintetben még nagyon hátra van, bár itt is észlelhető a haladás, kivált az utolsó 7—8 év folyamán. A hivatalos adatok csak a rendes üzemekre vonatkoznak, az egyes mezőgazdák által előállított kisebb mennyiségek nem vétettek tekintetbe. A következő számadatok megvilágítják a tejgazdászat fejlődését:

É v	Üzemek száma	Gyártott vaj (angol font)	Sajt (angol font)	Tej-konzervek (angol font)	Érték millió dollár
1900	3576	36066739	220833269	—	29500
1910	3625	64489398	199904205	—	37100
1919	3343	103890707	166421871	85112000	113817
1921	3121	122776580	161062626	77416500	85100

A kivitel tejgazdasági terményekben leginkább az angol királyságba irányul, az áralakulás azonban e termékekben az utolsó években nem volt előnyös, mivel a vaj nagybani ára fontonkinti 56 centről az 1920. évben 37-re, a sajté 26 centről 17-re mérséklődött és azóta még alacsonyabbra süllyedt.

Még említendő az állattenyésztésnek egy sajátos faja, mely Kanadában az utolsó évtizedben honos lett és nagyon elterjedt: ez a prémes vadállatok, különösen a róka-fajok nagybani tenyésztése e célra külön berendezett gazdaságokban. Az ösztönzést ily vállalatokra az ezüstrókapréme nagy árdragulása adta az 1907—10. években és azóta jelentékeny összegeket fektettek be e termelésbe. 1923. évben egész Kanadában 1020 ily prémgazdászat volt s azokban nemesak a különféle róka-fajok, hanem medvék, opossum, skunk, hiúz, hód, nyest és mosuszpatkány is

tenyésztettek. Az összes, a gazdaságokban levő 30,782 állat értéke 5.864,153 dollárra becsültetett, a berendezés és a telkek és épületek értéke is meghaladta az 5 millió dollárt. A vállalatok egyelőre még jövedelmezőbbnek tartják a tenyésztett állatokat élve a mindjobban szaporodó új vállalatoknak eladni, minek következtében a múlt évben csak 549,000 dollár értékű prém került a gazdaságokból a piacra.

A földművelés és a mezőgazdaság minden ágának előmozdítására a kanadai központi kormány 24 minta- és kísérleti telepet létesített, amelyek közül öt Québec, négy-négy British Columbia és Saskatchewan, kettő-kettő Alberta, Manitoba és Nova Scotia, három Ontario és egy egy Prince Edward Island és New Brunswick tartományokban vannak elhelyezve. Ez intézeteken kívül az egyes tartományok kormányai még külön mezőgazdasági tanintézeteket tartanak fent, amelyek részben a létező egyetemekhez vannak kapcsolva. Azonkívül a gyakorlati oktatás céljaira még 84, a tartományokban elszórt mintagazdaság szolgál.

A mezőgazdasági segéd munkások kérdése az egész országra nézve fontos, különösen a nyugat-kanadai tartományok aratási szezonjában, amidőn az ott állandóan foglalkoztatott munkások nem elegendők a rendkívüli munka elvégzésére. A szükséglet rendszeresen 60—70.000 ideiglenes munkaerőre tehető és minden évben alkalmat ad terjedelmes személyszállításokra a keleti tartományokból. Az 1923. év nyarán Kelet-Kanadából 33.959 aratási segéd munkás szállított a Prairie-tartományokba, 2700 British Columbiából és 11.833 közvetlenül az angol királyságból. 1923. évben Nyugat-Kanadában az átlagos munkabérek nyáron 32—38 dollárt tettek ki.

Erdészet. Az ország egész területének kb. egynegyed része erdőségekkel lévén borítva, amelyeknek több mint fele ipari célokra használható anyagot nyújt, Kanada nemzetgazdaságában az erdészeti termények a földművelés mellett a legfontosabb tényezőt képezik és a kivitel számára évről évre fokozódó mennyiségű és értékű anyagot bocsátanak rendelkezésre. Hivatalos becslések szerint az összes erdőségek kiterjedése 932.000 angol négyzetméterföldre tehető. Az erdők nagyjából a központi és a tartományi kormányok kezében vannak és hasznobéri szerződések alapján adatnak át kihasználás végett a vállalkozó üzemeknek. Rendszeres erdészeti kezelést még csak nagyon kismértékben alkalmaznak, ez egyelőre még a tűzvészek megakadályozására és a favágás általános ellenőrzésére szorítkozik.

A közvetlen erdészeti termelésben, favágásban és fűrésztelepeken jelenleg több mint 50.000 munkás van alkalmazva, ha az erdészeti termények által táplált iparágakat, kivált a papír- és fapépipart is hozzászámítjuk, közel 100.000 ember találja keresetét erdészeti termékek által. Egész Kanadában az összes ter-

melés értéke a fűrészárúk főnemeiben az 1911. év óta a következőképen alakult:

É v	Gerenda és deszka, érték doll.	Zsindely, érték doll.	Léc, érték doll.
1911	75,830.954	3,512.078	2,212.226
1918	103,700.620	8,184.448	1,369.816
1920	168,368.437	14,695.159	5,248.879

Az erdészeti melléktermények, mint cserzőanyagok stb. értéke évenként kb. 10—12 millió dollárra tehető. Az összes közvetlen erdészeti termékek értéke ma hozzávetőlegesen 200 millió dollárra becsültetik és túlnyomólag félgyártmányok alakjában kerül a kiviteli forgalomba. Az egyes tartományokban a törvényhozás különös súlyt helyez arra, hogy a kormány erdőségeiben vágott fa magában az illető tartományban dolgoztassék fel és az ipari érdekeltségek körében az utóbbi időben mozgalom indult meg, hogy a papírgyártásra vágott nyersfa kivitele az amerikai Egyesült Államokba kiviteli korlátozások által megakadályoztassék, bár a Kanada erdeiben található készlet még hosszú időre képes nagyméretű kivitelt is komolyabb veszélyeztetés nélkül táplálni. Az összes erdészeti termékek értéke nyersanyagban, fél- és készgyártmányokban becslés szerint felülmúlja az 500 millió dollárt évenként.

Bányászat. Az országnak majdnem egész területe kiválóan gazdag ásvány- és fémtelepeken, melyek jelenleg úgyszólván még alig vannak érintve, bár a bányászat már most is jelentékeny összegekkel járul hozzá a nemzeti termeléshez. A Hudsons Bay körül terjedő összikla-formációk az ország összes felületének több mint felerészét foglalják el és igen gazdagok a legbecsesebb fémtelepeken, hasonlóképen a Rocky Mountains hegységek egész terjedelmükben. Ez óriási terület tudományos felkutatását ugyan már évtizedek óta nagy buzgalommal folytatják, eddig azonban még csak egy nagyon kis részét ismerik alaposan és a legfontosabb érc- és ásványtelepek felfedezésüket gyakorlatilag a véletlennek köszönik.

Így a világ leggazdagabb azbeszttelpe Québec tartományban, Ontario páratlan nickelérc- és ezüsttelepei csak vasúti vonalak építése alkalmával kerültek napfényre és a hivatásos ásványkeresők Ontario és Québec tartományok még lakatlan északi részeiben majdnem minden évben a legbecsesebb felfedezéseket teszik. Ezen részekben főleg nemesércek, ólom és réz fordulnak elő, köszén Nova Scotia és Alberta tartományokban, az utóbbiban földgáz és ásványolaj, míg a Rocky Mountains területnek Kanada határain belül eső része, mely British Columbián át a Yukon területig kb. 1300 angol méterföld hosszúságban és 400 angol méterföld szélességben húzódik, úgy köszénben, mint nemes- és más fémekben gazdag.

Az aranybányászat a múlt század vége felé nagy lendületet nyert a híres Klondyke és más északnyugati telepek felfedezése által.

A legnagyobb aranytermelést Kanada az 1899. és 1906. évek között érte el, amikor a Yukon területen talált telepek kiaknázása folytán az ország aranytermelésének értéke három éven belül 6 millió dollárról 28-ra emelkedett, 1900 óta azonban folyton süllyedt, míg 1907-ben már újra csak 8 millió dollárt tett ki.

A nemesfémbányászatban, kapcsolatban a nemesfémekkel, rendszeren réz és ólom is termeltetik, a réz-

termeléshez elsősorban British Columbia, valamivel kisebb mértékben Ontario járul hozzá. *Nickel* kizárólagosan Ontario tartományban, a Sudbury kerületben termeltetik, melynek *bányáiból jelenleg az egész világtermelésnek körülbelül 80-a kerül ki.*

Az utolsó két év bányászati termelését az alábbi tábla mutatja:

Fém- és ásványtermelés Kanadában az 1922. és 1923. években.

T e r m é k e k	Mérték	1 9 2 2		1 9 2 3	
		menyiség	érték \$	menyiség	érték \$
Fémek :					
Arzenik (As ₂ O ₃)	angol font	5,152.000	321.037	6,784.000	820.000
Cobalt	"	569.960	1,852.370	858.660	2,507 000
Réz	"	42,879.818	5,738.177	86,312.000	12,515.000
Arany	fin. uncia	1,263.364	26,116.050	1,179.500	24,382.000
Vas	tonna	—	183 918	—	259.000
Ólom	angol font	93,307.171	5,817.702	112,600 000	7,882.000
Platinum csoportú fémek	"	1.585	124 203	—	96 000
Nickel	"	17,597.123	6,158.993	61,444.000	18,433 000
Ezüst	fin uncia	18,581.439	12,576.758	18,864.000	10,944 000
Chromite és mangán	—	—	13.547	—	67.000
Zink	angol font	56,290.000	3,217.536	60,000.000	3,960.000
Nem fémmű ásványok :					
Azbeszt	tonna	163 706	5,552.723	205.000	7,400 000
Köszén	"	15,157.431	65,518 497	17,132.536	74,269.000
Gipsz	"	559.265	2,160.898	550.500	2,260.000
Földgáz	angol köbláb	14,682 651	5,846.501	15,050.000	6,220.000
Petróleum, nyers	hordó	179.068	611.176	176.000	583 000
Só	tonna	181.794	1,628.323	185.000	1 567.000
Egyéb nem fémműiek	—	—	1,324.092	—	1,036.000
Portlandcement	hordó	6,943.372	15,438.481	7,652.000	14,291.000
Építőanyagok	—	—	24,096 260	—	24,611 000
Összesen	—	—	184,297.242	—	214,102.000

A további haladás biztosítására a bányászati vállalatok részvényeinek kiadását és piacra bocsátását rendező törvények és szabályok revideálása mindenekelőtt szükséges, mivel a mostani állapotnál igen gyakran fordulnak elő a közönség bizalmával visszaélő miveletek.

Halászat. A kanadai tengerpart alakulása úgy az Atlanti-, mint a Csendes-oceánon számos öbölt, kisebb és nagyobb kanyarodást foglal magában és ezáltal kiválóan alkalmas a halászat nagybani gyakorlására. Az atlanti tengerpart már évszázadok óta ismeretes rendkívül jól jövedelmező halászatáról, míg a csendes-oceáni part az utolsó 30—40 év alatt hasonló fontosságú keresetforrássá fejlődött. E nagyjelentőségű tengeri halászatához hozzájárul még a kb. 220.000 angol négyzetmérföldnyi belföldi édesvízterület, számtalan kisebb és nagyobb tavaival és folyóvizeivel, amelyek ugyancsak bővelkednek élvezési és ipari célokra használható halfajtában. Kanada halászata mindezen kedvező körülmények folytán az egész világ egyik legnagyobb méretűvé fejlődött és úgy a halászatban magában, mint az azzal

közvetlenül összekötött halveszárító- és konzerválóiparban jelenleg több mint 75.000 munkásnak nyújt foglalkoztatást.

A kormány a halászatot mindig különös figyelemben részesítette és már 1882 óta azt a halászoknak fizetett rendes jutalmazások és más intézkedések útján elősegíteni iparkodott. A legnagyobb ösztönzést azonban a világháború kitörése adta, mivel a kormány, hogy az országban termelt tartósabb természetű élelmiszerek lehető legnagyobb részét a szövetséges államok és hadseregek táplálására fordíthassa, minden úton igyekezett a lakosság halfogyasztását emelni.

Mivel a tengeri halászat eredményei nemcsak a halászok tevékenységétől, hanem természetes tényezőktől is függenek, néha nagyobb váltakozások mutatkoznak; a következő hivatalos becsléseken alapuló adatok az egyes években Kanada halászati termelésének összértékét tüntetik fel dollárokból és egyszerűen megvilágítják az östermelési iparág fokozatos fejlődését is: 1870: \$ 6,577.000; 1880: 14,499.000; 1890: 17,714.000; 1900: 21,557.000; 1910: 29,629.000; 1915: 35,860.000; 1918: 60,250.000; 1920: 49,241.000; 1921: 34,931.000; 1922: 41,800.000.

A kivitelben a halászati termékek aránylag fontos helyet foglalnak el. Friss és különösen konzervált halak, halveszár és egyes melléktermékek átlag körülbelül 30—35 millió értékben szállítatnak külföldre.

Szőrmék. Az ország erdőségei gazdagok prémhordó állatokban. 1920. évben összesen 3,600.000 darab 21,387.000 \$ értékben került a piacra, 1921-ben 2,900.000 drb 10,151.000 \$ értékben; a legfontosabb közöttük a hód- és mosuszpatkányprémek, az ezüstróka aránylag ritka és évenként csak körülbelül 2000 darab ejtetik el. A kivitel leginkább az Egyesült-Államokba irányul.

Ipar.

Kanada mérhetetlen kiterjedésű és becsű természetes kincseinél fogva attól a pillanattól, amidőn a lakosok száma és az ország általános fejlődése ezt lehetővé tették, az ipari vállalkozás igen ígérkező mezejének bizonyult. A modern értelemben vett nagyipar fejlődését némileg az a körülmény gátolja meg, hogy az egész terület legfontosabb kőszénbányái az ország legvégső keleti részében és a távoli nyugaton a Rocky Mountains hegylánc körül vannak, míg az ipar természetesen a legsűrűbben lakott fészekben, a Szent Lőrinc folyam völgyében és a nagy tavak körül kezdett legelőbb kifejlődni, melyek a kőszéntelepektől oly messzire esnek, hogy a szükséges kőszén és a nyersvas behozatala az Egyesült-Államokból előnyösebbnek mutatkozott, mint a hazai nyersanyagok felhasználása. A gazdag vízierők fokozatos kiépítése és kihasználása az iparban ezen a helyzeten az utolsó évek folyamán sokat változtatott ugyan, a nyersvas legnagyobb része azonban még mindig az Egyesült-Államokból szállítatik a kanadai gyáriparnak.

Legnagyobb részében a kanadai ipar a hazai nyersanyagokat dolgozza fel, de az utolsó évek folyamán oly iparágak is hatalmasan kifejlődtek, amelyek kizárólagosan a külföldről behozott nyersanyagra vannak utalva, vagy azt legalább aránylag nagymértékben használják a hazai mellett. Így p. o. jelentékeny mennyiségű nyerspanut kerül a déli Egyesült-Államokból Kanadába, nyersbőrök Argentínából, kaucsuk a keletindiai termelő területekből, cukor Cubából és Brit-Nyugat-Indiából, gyapjú Ausztráliából és New Zelandból stb. A hazai nyersanyagok közül az erdészeti termékek játszanak kiváló szerepet, a fűrészipar különféle gyártmányai, kivált pedig a papírpép és a nyomdapapír az ország kivitelében igen fontos helyet foglalnak el. A mezőgazdasági termékek feldolgozásával kapcsolatos élelmiszeripar és a konzervgyártás is erős és egészséges fejlődést ért el és a nagy belföldi szükséglet igen élénkpes mezőgazdasági

gép- és szerszámipart is teremtett, amely mellett a vas- és acélipar az ország általános gyarapodásának megfelelően növekedett.

Az ipar nagyobbarányú fejlődése akkor vette kezdetét, amikor a korábbi Alsó- és Felső-Kanada tartományokból a mai ország alakított, azaz körülbelül a múlt század hetvenes éveinek kezdetén. A terület kivitele gyártmányokban akkor évenként még alig múlta felül a hárommillió dollárértéket, ez most közel 440 millióra emelkedett.

A mihelyt Kanada ipara a kezdet nehézségein túl volt, nagyban elősegítette annak további fejlődését az amerikai tőke érdeklődése, mely kivált abban az időpontban vált élénkké, midőn az anyaország bizonyos kanadai gyártmányok részére előnyösebb vámelbánást biztosított. Így p. o. a gépkocsigyártás az utolsó években nagy lendületet vett az ú. n. McKenna vámtételek alkalmazása folytán. A kanadai nagyobb iparvállalatok körülbelül felének keletkezése amerikai tőke segítségével jött létre és azon nagy amerikai vállalatoknak száma, amelyek Kanadában fiókgyárakat tartanak üzemben, megközelíti az 1000-et. Hasonló mértékben vett részt az angol királyság tőkéje és kezdeményezése a kanadai ipar kiépítésében, melynek fejlődése folytatólagosan és általában egészségesen haladt előre a világháború kitöréséig, amikor új meg új gyárak alapítása oly lázas módon folyt, hogy az összes ipari vállalatok száma pár év alatt az előbbinek kétszeresére nőtt. Összehasonlítható statisztikai adatok az 1890. évtől fogva állanak rendelkezésre, mely időtől fogva csak azon üzemek számítottak, amelyekben legalább öt munkás alkalmaztatik. Ez adatok szerint a kanadai ipar fejlődése a következőképen alakult:

É v	Vállalatok száma	Befektetett tőke összeg \$	Munkások száma	Fizetett munkabérek össz. \$	Gyártmányok összértéke (brutto) \$
1890	14065	—	272033	97234311	368696723
1900	14650	446916487	339173	113259350	481053375
1910	19218	1247583609	515203	241008416	1165975639
1915	21306	1994103272	497170	285889291	1407137140
1918	35797	3034301915	678337	629790644	3458036975

Az 1921. évben a vállalatok száma 41.323-ra szaporodott, a befektetett tőke 3.216,709.288 \$-ra, a gyártmányok bruttóösszértéke azonban csak 2.747,976.675 \$-t tett ki, ami főleg a hadikészleteket gyártó vállalatok munkájának

beszüntetésével függ össze. Az ugyanazon évben beállott ipari krízis következményeit elsősorban azon vállalatok érezték, amelyek a háborús konjunktúrának köszönik életrehívásukat, nagyjában azonban a kanadai ipar elég jól alkalmazkodott a változott viszonyok-

hoz és, amint ezt a külkereskedelem adatai mutatják, a hazai fogyasztás csökkenését új piacok megszerzésével pótolta.

Az iparvállalatok megoszlását egyes iparágak szerint a következő táblázat tünteti fel az 1919. évre vonatkozó adatok szerint:

Iparvállalatok Kanadában az 1919. évben.

Vállalatok száma	Tőke \$	Gyártmányok értéke \$	Alkalmazottak		Munkások	
			száma	fizetése	száma	munkabére
1. Élelmiszerek : 8.031	359,366 536	949,234.158	13 864	17,681 234	56.334	48,238.630
2. Szövőipar : 4.366	265,819.050	400,902.541	10.537	14,946.343	80.475	58,451.594
3. Vas- és acélipar : 1.135	349,929.834	299,480 387	8.051	13,518.253	56.442	63,439.558
4. Faipar : 4.966	395,808.490	354,617.529	8.608	12,734.049	101.215	82,492.121
5. Bőripar : 2.057	88,272.360	129,980.237	2.855	4,751.016	21.678	17,426.647
6. Papír és nyomdászat : 1.803	288,974.274	203,502.828	9.547	14,844 110	42.142	42,112.540
7. Italok : 405	45,236.675	33,820.948	927	1,484 443	4.326	3,731.562
8. Vegyészeti iparok : 312	138,133.759	122,889.030	2.815	4,803 087	12.216	12,774.051
9. Agyag-, üveg- és kőipar : 558	86,081.326	35,983.529	1.018	1,792.118	9.795	10,272.443
10. Fémipar (vas kivételével): 2.942	145,351.322	149,016.160	4.672	6,551.620	24.555	25,929.364
11. Dohány és gyártmányok : 144	37,639.965	64,272.208	1.325	2,367.599	9.358	5,372.536
12. Szárzsf. és légi járóművek: 897	122,883.658	215,530.983	4 088	6,673.565	45.953	60,009.352
13. Vízi járóművek : 177	72,114.691	88,454.139	1.432	2,616.933	23.102	27,925.335
14. Vegyes iparok : 2.610	753,834.956	337,909.365	15.268	21,175.982	60.796	55,074.162
15. Kézimunkai iparok : 7.941	81,239.472	135,137.547	3.309	4 908.650	45 731	45,330.812
Össz. 38 314	3 230,686 368	3 520,731.589	88.316	130,855.002	594.118	558,580.707

Az utolsó évtized rendkívül élénk fejlődését nagymértékben a vízierők mind terjedelmesebb kiépítése és felhasználása ipari célokra, nem kismértékben pedig az amerikai nagytőkések fokozódó érdeklődése a kanadai ipar továbbfejlesztése iránt tette lehetővé.

Kanada fontosabb iparágai közül a *fa- és papír-
ipar* úgy mostani jelentősége, mint jövőbeni lehetőségei tekintetében, talán az első helyet foglalja el. Kanada erdőségeinek közel 900.000 angol négyzetmértföldnyi terjedelme még nagyon sokáig majdnem kiaknázhatatlan bőségű nyersanyagot fog szolgáltatni még abban az esetben is, ha az utolsó évek-

ben e téren érvényesült lendület a jövőben még fokozódna. A favágásnál és a fűrésztelepekben egyedül több mint 80.000 ember talál foglalkoztatást és a múlt évben az egész e csoporthoz tartozó iparágak terményeinek értékét több mint 500 millió dollárra becsülték.

A *vas- és acélipar* Kanadában nincs oly kedvező helyzetben, mint p. o. az Egyesült Államokban, mert a kőszéntelepek elhelyezése és több más körülmény itt hasonló nagyszabású kifejlődésnek útjában állott. Mindazonáltal az e csoporthoz tartozó iparfajok elegendő mértékben kiépítettek, úgyhogy nemcsak az ország saját szükségletét képesek mind nagyobb arányban fedezni, hanem a kivitelenhez is nagy értékekkel járulna hozzá.

A másik iparág, amely az utolsó években feltűnő gyarapodásra tett szert, a *mezőgazdasági gépek gyártása*.

Mint igen jó fejlődést mutató iparág még fel- említendő a *villanyoserőtelepek* kiépítésével és felszerelésével foglalkozó ipar, mely a vízierők bőségénél fogva az összes ipari érdekeknek a legbecsesebb szolgálatokat van hivatva teljesíteni.

A többi fémfeldolgozó iparok közül a *bádogárúk gyártása* mutatja a legnagyobb eredményeket. A sárgarézöntődék számban, mint eredményben visszafejlődést mutatnak és körülbelül csak egyharmadrészt gyártják most annak, amit három évvel ezelőtt állítottak elő.

Oly országban, mint Kanadában, hol a mezőgazdasági termények még a nemzeti termelés legnagyobb értékeit képviselik, természetes, hogy az ezen terményeket feldolgozó iparágak is megfelelő fontosságúak. A *malomipar* a gabonatermés növekvésével párhuzamosan fejlődött és az utolsó években kivált azon körülménynél fogva emelhetette összes termelését, mert a búza világárának csökkenése ösztönzést foglalt magában arra nézve, hogy a belföldi termésnek minél nagyobb része ne eredeti állapotában, hanem inkább liszt alakjában kerüljön a világpiacra. E nagyobb tevékenység úgy új vállalatok szervezésében, mint a már létezők kibővítésében érvényesült és, mivel a belföldi fogyasztás a korábbi színvonalon maradt, az egész termeléstöbbletet a kivitel céljaira tarthatta meg. A kivitelben a malomipar gyártmányainak értéke az 1922, 1923 és 1924 március 31-én végződő 12 hónapos időszakokban 57,265.926, 64,045.112 és 68,066.304 \$ volt.

Az élelmiszeriparban kiválóan fontos szerepet játszik a *húsipar*, különösen az úgynevezett „Meat Packing”, a vágóhidakkal összekötött füstölt és szárított szalonna, hűtött és fagyasztott húsneműek kikészítése. A húsipar a kivitelre nézve is igen fontos és termékei, melyeknek nagyobb része az angol királyságba szállítatik, az 1922., 1923. és 1924. években 29,826.547; 28,244.664 és 22,504.357 \$ értékkel vannak képviselve a külkereskedelmi statisztikában. A konzervgyártás hasonlóképen viruló iparágga fejlődött a múlt 10—15 év folyamán, egyes fajtái közül a nemzetgazdaságra nézve legfontosabb a *halkonzervgyártás*. A gyártmány minőségének tökéletesítéséhez nagyban hozzájárultak a kormány által elrendelt egészségügyi óvórendelkezések, melyek a kanadai gyártmányok jobb kelendőséget biztosítottak. E termékek kivitelének értéke az utolsó három 1922, 1923 és 1924 március 31-én lejáró évben 10,667.535, 9,805.881 és 12,758.517 \$-t tett ki. A *gyümölcs- és zöldségkonzervgyártás*, bár a halkonzerviparral terjedelemben nem vetélkedhet, aránylag még nagyobb lendületet vett ugyanezen időtartamban, mert ennél az 1910-ben létező vállalatok száma 1919-ig 82-ről 122-re, a befektetett tőke 5 millióról 10 millióra nőtt.

Kanada nagyszabású tejgazdaságának termékei alapjául szolgálnak az igen jól kifejlett *vaj- és sajtgyártásnak*, amelynek jelentősége a külkereskedelemben is nagymértékben érvényesül. Az élelmiszeripar e két ágának növekvése is oly módon folyt le, hogy az eleinte nagyobb számban alapított üzemek idővel központosították, az emberi munkát lehetőleg újabb rendszerű gépekkel pótolták és így a termelés költségeit tetemesen leszállították, a termények minőségét pedig emelték. A vaj kivitelének értéke az 1922, 1923 és 1924 március 31-én végződő években 3,224.390; illetve 8,243.138 és 5,070.691 \$ volt; a sajté 25,440.322; 20,828.234 és 23,426.282 \$.

Az élelmiszeri iparfajok között végül a *cukorgyártás* és finomítás is említendő, mely bár nagyrészt

külföldi eredetű nyersanyagot, illetve félgyártmányt dolgoz fel, az utolsó évtized folyamán ötszörösét érte el korábbi termelésének.

A *szeszesitalokat gyártó ipar* különös helyzetbe került azon fogyasztási és kereskedelmi korlátozások és tilalmak által, melyek a háború folyamán bocsátattak ki a kanadai központi kormány és a tartományok kormányai által. A háború után Québec és British Columbia-tartományok kormányai ezen kérdéseket úgy szabályozták, hogy a sör kimérése nagyon korlátoztatott, borok és erősebb szeszes italok elárúsítását saját maguknak tartották fenn, míg a többi tartományokban szeszesitalok kimérése, elárúsítása és fogyasztása teljesen meg volt tiltva. A múlt év óta a Prairie-tartományok egymásután a Québec-tartományban érvényes rendszerhez hasonló intézkedéseket kezdtek alkalmazni, míg az oly nagyfontosságú iparral bíró Ontario-tartományban és az atlantikai tartományokban a szigorú korlátozások egyelőre még megmaradtak. E körülményeknél fogva a szeszes italokat gyártó üzemek egyrésze egyáltalában beszüntette termelését, míg a többiek csak a kivitel részére dolgozhattak, mely nagyrészt az ott létező tilalmak dacára, csempészet útján irányult a szomszédos Egyesült-Államokba. Így ez iparág nál a legnagyobb eltolódásokkal találkozunk, amelyeket a rendelkezésre álló statisztikai kimutatások csak részben bírnak megvilágítani.

A *textilcsoporthoz* tartozó iparfajok helyzete Kanadában már a természetes viszonyoknál fogva kevésbé előnyös, mert elegendő hazai nyersanyag nem áll rendelkezésre és a kész gyártmányoknak a versenyt kell megállaniok annyival jobb teljesítőképességgel bíró iparok termelésével, mint az angol királyságé és az Egyesült-Államoké. Ehhez még hozzájárul, hogy az anyaország kivitele Kanadában kedvezményes vám-eljárásban részesül és ha kanadai kikötőkön át hozatik be, még ezen külön vámtételeken kívül további kedvezményeket élvez. A szükséglet nyerspamutban teljesen és gyapjúban is nagyrészt a külföldről fedezendő, mert a hazai gyapjútermelés sem mennyiség, sem minőség tekintetében nem felel meg minden követelménynek. Mindez érthetően megakadályozta és meglágyította a belföldi szövő- és fonóipar növekvését. Hogy ezen iparágak még milyen jelentékeny módon lehetnének továbbfejleszthetők, mutatja a tetemes behozatal az idetartozó árucikkekben, amely jelenleg pamutgyártmányokban 60—70 és gyapjúárúkbán 45—50 millió dollár közt mozog évenként.

A ruhakészítő ipar aránylag a legjobb helyzetben van az összes, a textilcsoporthoz képviselt iparágak közül, kivált ami a nagyipart illeti.

A *bőrpar* már a folyó század első éveiben aránylag erős pozíciót foglalt el és képes volt ezt az utolsó évtized folyamán még tovább kiépíteni. Az idetartozó iparfajok közül a legfontosabb a cipőgyártás. A szíj- és bőröndgyártás és egyéb mellékágak egyáltalában párhuzamosan fejlődtek és a múlt év folyamán kielégítő eredményekkel dolgoztak.

A *vegyészeti* iparcsoporthoz tartozó több iparágat a világháború által szolgáltatott alkalom különösen élénk tevékenységre ösztönzött, a konjunktúra kihasználása végett kiépített üzemek azonban a béke megkötése óta, amennyiben más cikkek gyártására berendezkedni nem voltak képesek, kénytelenek voltak üzemüket teljesen beszüntetni. Ennek következtében a vegyészeti ipar legtöbb fájában az utolsó években nagy csökkenés mutatkozik úgy az üzemek, mint a munkások és a gyártmányok tekintetében, haladás csak az olajgyártásnál, a kőolajfinomító vállalatoknál és a gyógyszergyáraknál észlelhető. Több újonnan bevezetett iparág, mint az oxigén-

gáz, calciumcarbid, glucose gyártása, a fapárolgatás stb. a jövőre elég jó reményeket ígérnek, összes termelésük értéke azonban egyelőre még nem haladja meg a 12 millió dollárt évenként és nagyobb szerepet az ipari termelésben még nem játszhat.

Az *agyag-, kő- és üvegipar* az utolsó évtizedben csak csekély fejlődésről tanuskodik, ami nagyrészt a magánépítkezésben a háború folyamán beállott stagnálásra vezethető vissza. Ami különösen az üvegipart illeti, ez a külföldi gyártmányok nagy versenyképessége folytán mindig csak küzködhetett a megélhetéssel, a múlt év folyamán azonban a viszonyok még rosszabbra fordultak, úgyhogy már nagyobb üzemek is kezdik megfontolni az ideiglenes beszüntetés tanácsosságát. Ez iparágnak egyébként elég jó kilátásai nyílnának a jövőben azáltal, hogy a kanadai nyugaton nagyobb homoktelepek létezését állapították meg, amelyek nagyon megfelelő nyersanyagot szolgáltatnának a közönségesebb üvegfajták gyártására.

Néhány iparág még különös említést érdemel, úgy azoknak általános fontossága, mint az utolsó években teljesített haladás szempontjából. Ilyenek közül jelentékeny lendületet vett a *ruggyantaipar*, a könyvnyomdászat és könyvkötés.

A vasuti kocsikat építő üzemek 1910. évben 15 vállalat által voltak képviselve.

A kisebb jelentőségű, itt külön fel nem sorolt ipari mellékágak, kevés kivétellel, az utolsó évek folyamán jó fejlődést értek el és mint az egész kanadai ipar egyáltalában az 1923. évben kielégítő eredménnyel dolgoztak, dacára annak, hogy az általános gazdasági helyzet több irányban kedvezőtlenül befolyásolta a termelés elhelyezhetőségét.

Kereskedelem és közlekedés.

A gazdasági élet nem minden vonatkozásban kielégítő alakulása az 1923. évben a kereskedelem terén kevésbé érvényesült, az üzleti lebonyolítások az ország legtöbb részében elég élénken folytak, amit a főleg mezőgazdaságilag érdekelt tartományokban a termés kitűnő eredménye, a túlnyomólag iparral foglalkozó vidékeken és a nagyobb városokban az a körülmény segített nagyon elő, hogy az ipar egyes ágak kivételével nagyjában mégis elegendő mértékben volt elfoglalva. Oly részeken, mint pl. Manitoba tartományban, ahol a gabonatermés az ország többi részeinek átlagán alul maradt, a kereskedelmi forgalom is megérezte a kedvezőtlen következményeket, de az országot általában véve, a javulás jelei mindenütt észlelhetők. Hogy a kereskedelem a válságon már túlesett, már abból is kitűnik, hogy a kereskedelmi csődök száma és jelentősége apadni kezd. Ezekből 1921-ben 2451 eset fordult elő 73,299.111 \$ kötelezettséggel, 1922-ben 3695 eset 78,068.959 \$ tartozással és 1923. évben 3247 eset 65 millió 810,382 \$-al. A javulás látszólag lassú és valószínűleg még két-három év fog eltelni, amíg a teljes egyensúly újból helyreáll. A legtöbb csőd a ruhaárú és szövőárú szakmában fordult elő, ahol számos kisebb, a hábo-

rús konjunktúra alatt keletkezett üzlet kénytelen volt további tevékenységét beszüntetni, míg régebbi és tekintélyesebb cégek alig kerültek fizetési nehézségekbe. A nagykereskedelem köreiből egyáltalában ritkábban hangoztak el panaszok, míg a detailüzletek az egész év folyamán hangoztatták, hogy a fogyasztóközönségnél még mindig nagyon hiányzik a szükséges vásárlási kedv, mely nélkül a várva várt általános üzleti javulás egyhamar nem remélhető. Nyilvánvaló azonban, hogy ezen panaszok, legalább részben, a tények által nem igazoltattak.

Emellett tanuskodnak kivált a külkereskedelem eredményei, amelyek, bár nem érették még el újból a magas 1917—1919. évi színvonalat, igen jelentékeny haladást mutatnak a megelőző utolsó két évvel szemben. A háború óta bekövetkezett nagy eltolódások és áringadozások ugyan némileg megakadályozzák, hogy a hivatalos közleményekben rendelkezésre álló adatok egészen helyes képét nyujtsák a tényleges viszonyoknak, mert az árúforgalom megállapított pénzértéke és a mennyiségek folytonosan váltakozó kölcsönös viszonylatban állottak. Kanadában, mint más országokban is, közvetlenül a háború után az ipar minden ágában lázas tevékenység indult meg, úgy a háború alatti kisebb termelés következtében számos vonatkozásban mutatkozó áruhiány pótlásának céljából, mint a jövőre várt nagy kivitel miatt. Később az európai államok pénzértékcsökkenése, amely Kanadában is, habár csak sokkal enyhébb módon, beállott, továbbá a fogyasztás általános korlátozása nehézségeket teremtett kivált a kanadai kiviteli kereskedelem tekintetében, míg a behozatal kevésbé érintetett. Ennek következtében a külkereskedelmi mérleg kedvezőtlené vált és 1921-ben a behozatal értékében 29,730.763 \$ többletet mutatott fel. Miután azonban a pénzelértéktelenedés és a mezőgazdasági termények világárának süllyedése leszállította a behozatali ösztönt és a kivitel újból felelevenedett, az egyensúly már 1922-ben újra helyreállt és az 1924 március 31-én végződő évben már a kivitel értéke a behozatalét (a legújabb hivatalos adatok szerint) 165,186.430 \$-al múlta felül. Igaz, hogy ezen rendkívül kedvező eredmény elsősorban az utolsó két év kiválóan gazdag termésének volt köszönhető, azonban az ipari termelés is jelentékeny arányban hozzájárult a kivitel értékének oly nagybani fokozásához. Ami az 1923. év külkereskedelmi forgalmának eredményeit különösen figyelemreméltókká teszi, az a körülmény, hogy ez volt az első év a

világháború kezdete óta, amelyben Kanada a nemzetközi áruforgalomban majdnem teljesen rendes békeviszonyok között résztvehetett. E szempontból érdekes a főadatok összehasonlítása az 1914. évbellel, amiből kitűnik, hogy ez utolsó évtizedben a kivitel értéke 142%-ot vagy 613 $\frac{1}{2}$ millió dollárt, a behozatalé 44%-ot vagy 274 $\frac{1}{4}$ millió dollárt nyert és így a külkereskedelmi mérleg 328·9 millió dollár javulást mutat.

A következő táblázat Kanada behozatalának és kivitelének értékét millió dollárokban tünteti fel termelési főcsoportok szerint az 1914. és 1924. évek március 31-én végződő 12 hónapos időszakában.

Termelési főcsoport	Behozatal értéke		Kivitel értéke	
	millió dollárokban			
	1914	1924	1914	1924
I. Mezőgazdasági termékek	97·6	186·5	201·2	430·9
II. Állati termékek	41·1	45·0	76·6	140·4
III. Szövőipari nyersanyagok s gyártmányok	109·2	173·8	1·9	8·1
IV. Fa és papír s gyártmányok	37·4	41·0	63·2	273·3
V. Vas és vasgyártmányok	143·8	173·5	15·5	67·0
VI. Egyéb fémek és gyártmányok	35·6	43·4	53·3	65·9
VII. Nem fémmű anyagok	85·3	155·9	9·3	26·8
VIII. Vegyészeti anyagok és gyártmányok	17·1	26·1	4·9	15·3
IX. Vegyesek	52·1	48·2	5·7	17·4
Összesen	619·2	893·4	431·6	1045·1

Ami a származási, illetőleg rendeltetési országokat illeti, a Kanadával szomszédos Egyesült-Államok mindkét viszonylatban első sorban állanak, mert bár a Britbirodalmat mint egészet tekintve, az odairányuló kanadai kivitel értéke valamivel fölülmulja az Unióba menőt, az anyaország (Angol királyság) része a múlt évben kb. 70 milliónyi értékkel maradt vissza az Egyesült-Államokkal szemben. Ez utóbbi tehát Kanada főszállítójának és legjobb vevőjének tekinthető. A vele lebonyolított forgalom értéke a múlt évben az 1100 millió dollár értéket túlhaladta s a behozatalban az összesnek 67 $\frac{3}{10}$ -át, a kivitelben 41·2%-át vette igénybe. Az angol királyság a második helyen áll és a behozatalban 17·2%-kal, a kivitelben 34·5%-kal szerepel. Az egyes országokkal való külkereskedelmi forgalom értékét a következő kimutatás tünteti fel, amelybe

párhuzamosan vannak bevezetve az 1923 és 1924 március 31-én végző évek adatai:

A táblázat fogalmat ad arról, hogy aránylag mily fontos szerepet játszanak Kanada külkereskedelmi forgalmában a mind erősödő összeköttetések az Európán kívül fekvő területekkel, amelyek piacainak fokozatos meghódítására a kanadai ipar már évek óta erélyesen és nyilvánvalóan jó eredménnyel törekszik. Ezek között a Britbirodalomhoz tartozó gyarmatok ugyan a legnagyobb előnyöket biztosítják, de igen jelentékenyen növekedett a kereskedelem Kelet-Ázsiával és Dél-Amerikával is. Európai államok között a legfontosabb szerepet játsszák Franciaország, Belgium, Németbirodalom, Olaszország, Németalföld és Svájc. A behozatal értékét tekintve most Franciaország foglalja el a legelső helyet, a németbirodalmi ipar azonban nagy erőfeszítéssel törekszik helyzetét a jól ígérkező kanadai piacon minél erélyesebben kiépíteni és ez minden valószínűség szerint előbb vagy utóbb sikerülni is fog, még pedig elsősorban a németalföldi és svájci behozatal rovására. A kivitel az európai kontinentális államokba túlnyomólag mezőgazdasági terményekből és élelmiszerekből áll.

Az anyaország Kanadának főleg készgyártmányokat szállít, nagyobb részt a fémipari és a textilipari csoportokból; e behozatal terjedelme leginkább a vámkedvezményeknek köszönhető, melyek az angol királyság termékeinek biztosítva vannak.

Franciaországból főleg selyemárúk, egyéb ruházati cikkek, cognac és illatszerek hozattak be, a kivitelben élelmi szerekon kívül mezőgazdasági gépek és szerszámok voltak fontosabbak.

Az angol birodalom gyarmataiból majdnem kizárólag csak nyerstermények szerepelnek nagyobb értékkel a behozatalban, a kivitelben vas- és acélgyártmányok és mezőgazdasági gépek. Ez utóbbiakból kivált Ausztrália vásárol nagyobb mennyiségeket.

Az európai államokból eredő behozatalnál a szövőipari gyártmányok vannak túlnyomólag képviselve; különösen említésreméltók a Svájcól behozott selyemszövetek és a Németbirodalom kötszövött gyártmányai.

A főbb ki- és beviteli cikkek szembeállítása azt is mutatja, hogy az oly sok tekintetben erőteljesen kifejlett kanadai ipar nem volt abban a helyzetben, hogy a növekvő belföldi szükségletet saját gyártmányaival fedezze, bár a vámvédelem aránylag magas és a munkabérek egyáltalában alacsonyabbak, mint a szomszédos Egyesült-Államokban. Ellenben Kanadában a részletelárusításban az összes ipari cikkek jóval drágábbak, mint az Unióban. Ebből a szempontból is érthető tehát a kormány gazdasági politikájában a legutolsó időben mindjobban kidomborodó igyekezet, a fogyasztóközönség megélhetési nehézségein

Kiviteli és behozatali forgalom országokint.

O r s z á g	1 9 2 3		1 9 2 4	
	Behozatal	Kivitel	Behozatal	Kivitel
	d o l l á r o k b a n			
Egész Brittbirodalom	179,638.805	439,625.892	195,385.632	436,475.719
Ebből: Angol királyság	141,330.143	379,067.445	153,613.003	360,094.021
Idegen országok:				
Európai országok	38,717.949	81,593.391	48,180.762	107,563.188
Ausztria	167.820	7.478	168.776	52.548
Belgium	4,994.787	12,527.524	5,340.875	17,452.442
Bulgária	—	213	5.687	1.985
Cseh-Szlovák, köztársaság	694.447	79.018	768.890	94.964
Dánia	113.133	2,498.342	94.793	3,749.799
Eszthonia	2.132	433.614	—	236.226
Finnország	11,161	1,675.015	6.090	1,754.279
Franciaország	12,264.921	14,118.577	15,770.145	18,879.097
Németbirodalom	2,568.409	9,950.977	5,379.955	16,153.650
Görögország	467.765	6,595.589	507.916	6,095.301
Magyarország	18.273	1.297	8.234	27.405
Olaszország	1,601.225	12,073.332	1,849.844	18,501.578
Németalföld	4,970.668	10,540.085	5,360.344	9,488.976
Norvégia	487.084	2,197.784	698.547	5,252.239
Lengyelország	14.980	1,039.834	40.182	1,841.980
Portugál	124.028	384.848	260.401	1,015.496
Románia	27.526	16.161	1.940	12.860
Spanyolország	1,696.910	977.061	1,666.569	794.720
Oroszország	850	1,256.640	344.770	115.980
Svédország	496.463	2,574.262	1,056.121	3,716.603
Svájc	7,726.656	519.196	8,420.673	1,289.581
Törökország	178.286	1,446.184	331.307	169.804
Ukraina	—	151	—	—
Észak-Amerika	576,839.015	399,795.608	640,021.420	468,372.563
Ebből:				
Egyesült-Államok (U. S. A.)	540,989.738	369,080.218	601,295.121	430,715.496
Délamerika	16,144.596	10,787.903	16,801.984	15,655.120
Ázsia	24,802.163	25,260.855	30,404.857	49,878.888
Oceania	4,181.988	27.706.794	3,502.992	33,476.527
Afrika	593.390	7,239.447	841.849	10,100.729

és az általános árdraguláson azáltal is segíteni, hogy bizonyos vámtételek leszállítsanak. Kivált az úgyszólván többnyire eladósodott nyugat-kanadai mezőgazdákra nézve bír nagy jelentőséggel, ha a mezőgazdasági gépekben létező nagy szükséglet fedezése megkönnyítettik. Egyéb gépekben és egyáltalában a vas- és acélpár gyártmányaiban is igen jelentékenyen nőtt a szükséglet, míg egyéb iparágak gyártmányainál, melyek a behozatalban nagyobb értékkel szerepelnek, mint p. o. az összes szövőipari áruknál, a fogyasztás növekvése rendesebben érvényesült, párhuzamosan a gazdasági élet általános felépülésével.

A kiviteli áruforgalomban számottevő tételek elsősorban a gabona- és lisztneműek, úgymint az állattenyésztés és a halászat termékei; második helyen állanak a fa- és papír- ipar gyártmányai és harmadikon a bányászati termékek. Az e három termelési főcsoportba

tartozó kivitel értéke nyersanyagokban és félgyártmányokban magába foglalja négyötöd-részt Kanada egész kiviteli értékének, úgyhogy a tulajdonképeni ipari készgyártmányok részese aránylag szerény méretekre redukálnék, ha a nyomtatványpapír és az őrlmények nem lennének oly nagy összegekkel képviselve a kivitel statisztikájában. Kiválóan jó eredményeket ért el az utolsó évek folyamán a gépkocsikivitel, mely főleg a Brit birodalomban a kanadai gyártmányok részére biztosított kedvezményes vámtarifákra alapított. Mivel azonban az angol királyságban ezek az úgynevezett MacKenna-kedvezmények eltöröltetnek, kérdéses, hogy képes lesz-e a jövő években a kanadai gépkocsikivitel eddig felmutatott oly rendkívül gyors haladását továbbfejlesztetni, mert az egész kivitelnek körülbelül egynegyedrészre az angol királyságba irányult. Emellett Kanadából Ausztráliába 9 millió,

Brit Dél-Afrikába 2·6, New Zealandbe 5·2, Indiába 2·3 millió dollárértékű gépkocsi szállított az utolsó évben.

Hasonló arányú, bár összegében nem oly nagyjelentőségű növekedést mutat a kivitel ruggyantaárúkból, amelyek főleg a Brit gyarmatokban találtak elhelyezést. Több, mint fele az egész ebbeli kivitel értékének, gépkocsikerékfelszerelésekre esett, a maradvány nagyjából ruggyantalábbeliekre.

Mezőgazdasági gépek és szerszámok gyártása egy fokozatosan fejlődő nagyipart foglalkoztat, mely azonban, bár gyártmányai a kivitelben évről évre nagyobb értékkel szerepelnek, még nem képes a gyorsan növekvő belföldi szükségletet teljesen kielégíteni, minek következtében a behozatal értéke a kivitel még jóval felülmúlja.

Kanada külkereskedelmi forgalma Magyarországgal még elenyészően csekély, az 1923/24. évre a behozatalban összesen 8234 dollárt, a kivitelben 27.405 dollárt mutatván. Magyarország behozatalára nézve Kanada főleg csak oly ipari nyersanyagokban fog esetleg fontosabbá válhatni, amelyek innen könnyebben és olcsóbban beszerezhetők, mint közelebbre fekvő származási területekből, mint például az-berst, csillám, nickelfém; egyébként mindkét ország termelése elsősorban mezőgazdasági és nagyobb mérvű csereforgalomra alig alkalmas. Ellenben a magyar ipar bizonyos gyártmányokban kétségkívül képes lenne az itteni piacon versenyképesen fellépni, ha a hazai alacsonyabb munkabérek és más kedvező viszonyok figyelembevételével az itteni piacon való elhelyezés lehetősége előbb tanulmányoztatnék. Porcellán-, üveg- és fayence-árúk, hímzések és női kézimunkák elsősorban tartoznának az ilyen árucikkek közé.

Közlekedés. Kanadában a közlekedés terén a vasutak annyival fontosabb helyet foglalnak el, mivel az ország egész létezését a mai határokon és egész gazdasági fejlődését nagymértékben a vasutaknak köszöni. A most üzemben lévő vasúti vonalak két rendszert képviselnek: az egyik az állam tulajdonát képező, vagy az állam kezelésében álló vonalak csoportját foglalja magában, amelyek nem egyöntetű tervek alapján épültek és csak az idő folyamán és anyagi viszonyok kényszere által kerültek egy kézbe és ezért a jelenlegi gazdasági helyzetnél csak veszteséggel dolgozhatnak; a másik a *Canadian Pacific Railway Company* birtokában lévő és általa bérelt vonalakat, amelyek elejétől fogva gondosan megfontolt tervek alapján épültek, illetőleg olvasztattak egy egységes szervezetbe és most

is kielégítő anyagi eredményeket mutathatnak fel.

A kormányvasutak részesedése az összes kanadai 39.773 angol mértföldnyi hosszúságú vasutakból közel 21.000 mértföldet foglal magában. Az üzem fenntartása a kedvezőtlen viszonyok miatt igen nagy pénzbeli áldozatokat igényel és e helyzetben állandó javulás alig fog beállani, mielőtt az északnyugati tartományok elegendő mértékben be nem lesznek népesítve. A kormány, amióta (1917. évben) átvette a „Canadian National Railways”-t, 1924 március 31-éig készpénzben 459,653.320 dollár segéllyel járult hozzá a költségekhez, azonkívül 189,293.000 dollárértékű kötvényekért vállalt kezességet. 1923. évben a Canadian National Railways igazgatósága által kezelt összes vonalak *üzemköltségei* 234,535.000 dollárt (1922. évben 231,176.376 dollár) tettek ki, az *üzembevételek* 254,662.447 dollárt (1922. évben 233,658.888 dollár).

A Canadian Pacific Railway az 1923. évben Kanadában 15.005, az Egyesült-Államokban 5116 angol mértföld hosszúságú vasúti vonalat tartott üzemben, azokon 14,529.907 fizető utast szállított, 16.303.748.012 tonna-mérföld teherszállítást teljesített, a személyszállításból 36,315.817 dollár, a teherszállításból 134.299.556 dollár, mindent együttvéve 195,837.089 dollár bruttóbevételért el, amelyekkel szemben az összes kiadások 158,358.079 dollárra rúgtak.

A nagy fővonalak kiépítése Kanadában most úgyszólván teljesen be van fejezve, szárnyvonalak azonban még sok vidéken szükségesek és kivált az állami vasutak kénytelenek olyanokat politikai okokból is építtetni, mint p. o. a gazdaságilag a jövőre nézve előnyökkel alig kecsegtető Hudsons Bay szárnyvonal, amelynek kb. 30,000.000 dollárt igénylő teljesítése érdekében a nyugatkanadai érdekeltségek élénk agitációt fejtettek ki. E vasút a nyugatkanadai tartományok gabonaterméseinek olcsóbb szállítását egy közelfekvő tengerparti kikötőbe volna hivatva könnyebbíteni, mivel azonban a Hudsons Bay a hajózás számára minden évben átlag csak 3 1/2 hónapon át áll nyitva, kérdéses, vajjon a remélt előnyök megfelelő mértékben elérhetők lesznek-e.

A nagy lendület, melyet a gépkocsik segítségével lebonyolított közlekedés az utolsó évek folyamán kapott, mind fontosabbá teszi a *kocsiutaknak* a modern követelményeknek megfelelő kiépítését és fenntartását. E tekintetben Kanada még nemrég nagyon hátra volt néhány évvel ezelőtt, a 447.000 angol mértföldnyi hosszúságú összes utaknak alig több, mint 1%-a lévén oly állapotban, hogy azon személyszállító gépkocsik simán közlekedhettek volna. A központi és a

tartományok kormányai között létrejött megállapodás alapján az utolsó két év alatt 27,542.456 dollár költséggel 4820 mértföldnyi utak alakították át teljesen és 1923-ban további 1206 mértföld került javítás alá, úgyhogy most a Prairie tartományok egyes részeinek kivételével majdnem mindenütt vannak gépkocsik számára alkalmas országutak.

A közlekedésben igen nagy szerepet játszanak a természetes *víziutak*, amelyek a Szt. Lőrinc folyam és a nagy tavak útján 2000 angol mértföldnyi hosszú behajózást engednek meg. Bár e vizek nem kizárólagosan a kanadai közgazdaságot segítik, mivel azokon elsősorban az Egyesült-Államok behajózási társaságai tartják fent a forgalmat, mégis Kanada teherszállítására, kivált a Nyugat mezőgazdasági terményeinek kiszállítására a tengerparti kikötőkbe, nélkülözhetetlenek és a vasutak kiépítése előtt az egyedüli összeköttetést szolgáltatották Kanada keleti és északnyugati részei között. A természetes víziutakon kívül az ország még 448 mértföldnyi mesterséges csatornával is bír, amelyek között a legfontosabbak a Szt. Lőrinc hajózhatását biztosító Lachine-csatorna Montrealnál és a Welland-csatorna a Niagara vizesés elkerülésére. Mivel az utóbbi már évek óta nem felelt többé meg a forgalom gyorsan növekvő követelményeinek, egy kibővítése áll most befejezés előtt, mely által a búza szállítási költségeit Port Arthurról Montrealig bushelenként 2 centtel reménylik apasztani és így a most az Egyesült-Államokon át szállított gabonaküldemények legnagyobb részét Montrealba terelni. Az egész behajózási forgalomnak körülbelül kétharmadrészét a gabonaszállítás veszi igénybe, mely a Superior-tó partján 65 millió bushel befogadási képességgel bíró Port Arthur és Fort William testvérvárosok elevátoraiból indul ki. Montreal az a pont, amelyig a legnagyobb tengerjáró hajók is eljuthatnak és így annak kikötője került a mult évtized folyamán az összes északamerikai gabonaszállító kikötők élére, mivel a távolság innen Liverpoolig 2773 angol mértföld, míg az Egyesült-Államok atlantikai kikötőiből jóval nagyobb (p. o. New-Yorkból 3010 mértföld). A montreali kikötőből a mult évben több mint 120 millió bushel gabona szállítottatott el és a kikötőt összesen 1081 hajó használta 3,682,985 tonna teherképességgel. A montreali kikötő felszerelése évről évre bővítették, már jelenleg 12 millió bushel befogadóképességű gabonaelevátor áll rendelkezésre és további elevátorok és más, a forgalom megkönnyítésére szánt technikai berendezések építkezés alatt vannak. A többi kanadai kikötő között Vancouver és Victoria vételkednek Montreallal a hajóforgalom nagyságát illetőleg és az Atlanti-Océánon fekvő Halifax is megközelíti azt, mivel ezek az egész éven át hozzáférhetők, míg a montreali novembertől április haváig zárva van.

Az egész kanadai hajózás 4871 hajót számlál, amelyeken 52.827 ember van alkalmazva. A gőzhajókon kívül még kb. 4400 vitorláshajó van, melyek közül a nagyobbak a partvidéki fa- és anyagszállításban, a kisebbek többnyire a halászatban vannak foglalkoztatva. A hajóépítési ipar az utolsó két év óta majdnem teljesen szünetel.

Tekintettel az ország nagy területi kiterjedésére és az északnyugati részek még aránylag gyér lakosságára, a *postai közlekedés* kiépítése igen fontos a szükséges üzleti és egyéb összeköttetések megkönnyítésére.

A kormány ezért a postahivatalok számának lehetőleg legnagyobb szaporítását mindig szorgalmazta és már az 1867. évben 3638 postahivatalt rendezett volt be, melyeknek száma jelenleg 12.288 és az 1923. év folyamán 167 új hivatallal növekedett.

A *távirda* kezelése 10 magánvállalat által teljesítetik, a kormány itt csak annyiban vesz részt, amennyiben a kormány igazgatósága alatt egyesített vasútvonalakkal összefüggő távirati berendezések ezt magával hozzák. Összesen 262.343 angol mértföld hosszúságú távirati vonal van, az állomások száma 4332. A kormány drótnélküli távirati állomásokat is rendezett be az ország egy részében és ezeknek kiterjesztését a távolabbi északi állomásokra is tervezi, amelyek eddig télen semminemű összeköttetéssel nem bírtak.

Kanada, mint azon ország, melyben a modern *telefont* feltalálták és először alkalmazták nagyobb mértékben, rendkívül jól kiépített távbeszélő-hálózattal rendelkezik. A szolgálatba helyezett távbeszélők száma 1911 és 1923 között több mint 200%-kal szaporodott és jelenleg 944.029 tesz ki. A telefontársaságok száma az egész országban 2887, az alkalmazottaké 19.221 és az összes berendezés értéke 167 millió dollár; az üzemek a mult évben 9.6 millió dollár tiszta jövedelmet hoztak.

Pénzügy.

Az 1922/23. év költségvetésének végleges leszámolója a központi kormány rendes bevételeit 394,614.900 dollár és rendkívüli bevételeket 8,479.310 dollár összeggel mutatja ki, mellyel szemben a rendes kiadások 332,293.732 dollárra, a rendkívüliek 18,314.814 dollárra rúgtak. Az így keletkezett fölösleg 52,485.663 dollárt tett ki, mely az állami vasutak, az állami tengeri hajóvonalak üzemdeficitének részbeni fedezésére fordítottatott. A vasúti deficitre 77,862.348 dollár és a hajózásra 5,979.856 dollár esett. Az államadósság ekként 31,641.067 dollárral növekedett. Az 1923/24. évi költségvetési előirányzat 396 millió dollárt indítványoz a bevételi oldalon és 328,250.000 dollárt a kiadásokban, ami 67,750.000 dollár fölösleget hagyyna, mivel azonban a vasúti és hajózási üzemdeficit előreláthatóan nem fog lényegesen kisebb összegeket igénybeyenni, az 1923/24. évi végeredmény is az államadósság tetemes növekedésében fog rezultálni. Az előirányzat bevételeiben a vámok 121 1/2 millióval, különféle adók 217 3/4 millióval szerepelnek. 1911. évben az összes államadósság

340,042.052 dollárra rúgott és a kamatszolgálat 12,535.851 dollárt vett igénybe, 1923 végével az államadósság 2452 millió dollárra szaporodott fel és az 1922-iki kamatszolgálat 135,247.849 dollárba került. Az egyes tartományi kormányok költségvetései ugyan szerényebb mértékben, de összehasonlítva a háború előtti idővel, mégis jelentékenyen emelkedtek: az összes tartományi kiadások 1911-ben 38,144.511 dollárt, 1920-ban 88,250.675 dollárt, a bevételek 40,706.948 dollárt és 92,653.023 dollárt, mely utóbbi összegben az 1920. évben kb. 57 millió dollár került be adókból és illetékekből. Az egyes tartományok adósságairól összefoglaló kimutatások jelenleg nem állanak rendelkezésre, de feltehető, hogy azok is jelentékenyen megszorodtak az utolsó évek folyamán és a tartományi kormányok gyakran ismétlődő kötvénykibocsátásai arra engednek következtetni, hogy a hitel-igénylet nagyon élénk. Hasonló helyzetben vannak a nagyobb városok is és ezen általános, az utolsó évtized folyamán bekövetkezett eladósodás a kamatfizetés biztosítására a községek, tartományi és központi kormányokat az adók lényeges emelésére készítette, ami az egész lakosság számára rendkívüli megterhelést és a megélhetés nem csekély megnehezítését jelenti.

Hogy ezen hátrányos körülmények dacára az adók rendszeresen folynak be, az üzletek lebonyolítása többnyire simán megy, az ipar nagyrészt kielégítő eredménnyel dolgozik, a külkereskedelem jelentékeny kiviteli többletet mutat és a pénzpiac nagyjában egészséges, mindez a fokozatos javulás jeleinek tudható be és a gazdasági élet szilárd megalapozása mellett szól. Sokat tettek ebben a vonatkozásban a kormány általános takarékosági intézkedései az egész közigazgatás terén, valamint a már 1922. évben sikeresen teljesített pénzürtéknek helyreállítása. Midőn a világháború kitörésével Kanada a tényleges aranyfizetéseket felfüggesztette, 114 millió dollár állam- és 104 millió bankjegy volt forgalomban, 1924 január 31-én 195 millió dollár állam- és 157 millió bankjegy, míg ugyanakkor a kormány által kezelt aranyfedezet 102,858.880 dollárt, a bankoké 44,800.000 dollárt tett ki. Tekintettel e kedvező helyzetre, kilátás van arra, hogy a kormány már nem túlságosan messze jövőben képes lesz a tényleges aranyfizetést újból felvenni.

A banküzlet a háborút közvetlenül követő idők lázas tevékenysége után nyugodtabb mederbe kezdett térni, az 1918—1920. években túlságosan nagyszámban létesített fiókok

száma jelentékenyen apadt, úgyhogy az 1923. év végén 4387 maradt meg (1915-ben 3159). A clearing-lebonyolítások 1923 naptári évben összesen 18,342 millió dollárra rúgtak (1922: 16.260 millió dollár; 1914: 8079 millió dollár); ez összegből a montreali bankokra 5493 (1914: 2631), a torontoiakra 5591 millió dollár esett. Az összes letétek 1923. évben 1691 millió dollárra rúgtak (1922: 1688 millió dollár); az összes bankok aktívuma 1923-ban 2791 milliót (1922: 2680 m.), a passzívum 2772 millió dollárt (1922: 2405 millió dollárt) tett ki. A nagyobb bankok közül egy (Home Bank of Canada) 18½ millió dollár kötelezettséggel megbukott.

Kanadának összes kölcsönkötvénykötelezettségei az 1922. évre 3252 millió dollárra becsültettek, amelyekből Központi kormányi kötvényekre 2975, tartományiakra 617 és városiakra 660 millió dollár esik. Az 1923. év kötvénykibocsátásai igen jelentékenyek voltak és majdnem 500 millió összeget értek el. A kamatláb mind alább süllyed és átlag 5%-ot tesz ki, a kereskedelmi váltók átlagos kamatja 4¾—5%-kal számított.

Munkásviszonyok.

A munkanélküliség 1923 kora tavasza óta folyton apadt és jelenleg a normális viszonyokhoz közeledik. Az egész országra kiszámított foglalkoztatási arányszámok lassú, de szakadatlan javulást mutatnak az 1921. és 1922. évekkel szemben és csak a folyó 1924. év június havában maradtak valamivel hátra a múlt év mögött. A folyó év június 1-én 5985 vállalkozó összesen 785.714 alkalmazott munkást mutatott ki és egész Kanadára az indexszám, az 1920 január havának állományát 100-al számítva, 95·2-nek felelt meg (1923 június 1-én: 97·3; 1922: 89·2 és 1921: 86·6). Az elhelyezhetőség leginkább javult az építészeti, vasúti és hajózási szakmában, míg mások, p. o. az acél- és a szövőipar a kevésbé jó konjunktúra befolyása alatt üzemredukciókra voltak kényszerítve. Munkások elhelyezésénél a 74 állami munkaközvetítőhivatal eredményesen járt közbe és az év folyamán 412.527 esetben szerzett foglalkoztatást a munkakeresőknek.

Nagyobbmértvű sztrájkok többnyire a kőszénbányákban fordultak elő és azoknak szállítását érzékenyen csökkentették; a keletkanadai kőszénbányák 1923. évben átlag 230 napon át birtak dolgozni, Nyugat-Kanadában az Alberta tartományi bányák azonban még sokkal kevesebbet és átlag csak 150 napra

vihették a teljes üzemet. 1922. évben egész Kanadában összesen 85 sztrájk volt, amelybe 569 vállalkozó és 41.050 munkás volt bevonva, ezek közül 15 a munkaadók, 35 az alkalmazottak javára dőlt el és 20 kölcsönös engedmények útján végeztetett be. A sztrájkok által elveszett munkanapok száma 1,975.276 volt. Az országban a munkásoknak körülbelül fele szervezve van. A nemzetközi szervezetekkel kapcsolatos munkásegyletek száma 2108, tagságuk 206.150; egyéb, nemzetközi kapcsolattal nem bíró szervezetekhez kb. 72.000 munkás tartozik. Mindezen adatok az ipari munkásságra vonatkoznak.

A munkabérek a háború alatt elért magas színvonalról nagyrészt tetemesen lemérséklődtek, azonban egyáltalában még többnyire jóval magasabbak, mint amilyenek a háború előtt voltak. Az ország egyes részeiben évszak, foglalkozás és különös körülmények nagyon váltakozó befolyást gyakorolnak és ezért a hivatalosan megállapított számadatok csak helyenként felelnek meg teljesen a tényleges viszonyoknak. Általában mondhatni, hogy a gyakorlatlan gyári munkás átlagos fizetése 30—35 cent óránként, a mezőgazdasági munkásé 25—35 \$ havonként a nyári hónapokban (teljes ellátással); bányamunkásoké 4—6.50 \$ naponként. Gyakorolt szakmunkásoknak természetesen magasabb munkabérek is fizettetnek.

Be- és kivándorlás.

A bevándorlás igen jelentékeny csökkenése a háború alatt és annak befejezése utáni csak nagyon lassú megnövekedése a kanadai kormány szempontjából annyival komolyabb jelenség volt, minthogy az ország rendkívül gyors felvirágzása a múlt század vége óta elsősorban a nagy európai bevándorlással volt kapcsolatos és hogy párhuzamosan a bevándorlás hanyatlásával nagymérvű és folyton növekvő kivándorlás mutatkozott. E tények felismerése a kormányt nagy erőfeszítésekre

készítette, hogy a bevándorlást, kivált az angol királyságból, lehetőleg emelje. Az e célból tett intézkedések az 1923—24. évben számbelileg igen jó eredményeket értek el, mivel a bevándorlás a megelőző év kétszeresére nőtt és az egész számnak majdnem 50 százaléka az angol királyságra esik. Belpolitikai viszonyok és az Egyesült-Államokban kialakult bevándorlási törvényhozás visszahatása alatt a kormány legutóbb a bevándorlást úgy szabályozta, hogy a volt ellenséges és a kelet-európai államokból földmivéseket előzetes engedély alapján bebocsát, míg a bevándorlás az angol királyságból, Francia- és Olaszországból, a Svájc, Nemetalföld, Belgium és a Skandináv államokból, valamint Finnországból nem esik korlátozás alá. E rendszer alkalmazása folyamán nyert tapasztalatok előreláthatóan újabb módosításokhoz fognak vezetni, alig valószínű azonban, hogy Kanada a bevándorlás számbeli korlátozásának elvét érvényesíteni fogja.

Az 1923 és 1924 március 31-én lezárt 12 hónapos időszakokban a bevándorlás a következőképen alakult: Összes bevándorlás 1924: 148.560 (1923: 72 887), ezek közül az angol királyságból 72.919 (1923: 34.508), az Egyesült-Államokból: 20 521 (1923: 22.007), más országokból: 55.120 (1923: 16.372), Magyarországból a hivatalos kimutatások szerint 1924 március 31-ig összesen 364 egyén vándorolt be (1923: 23).

A kivándorlók száma a múlt évben kb. 178.000-et tett ki. E nagyarányú kivándorlás főleg annak tulajdonítható, hogy az Egyesült-Államokban fizetett átlag magasabb munkabérek sok kanadai munkást és kisebb mezőgazdát arra ösztönöznek, hogy rövidebb vagy hosszabb időre ott próbáljon szerencsét; a kanadai közgazdaságnak ezáltal okozott veszteség annyival érzékenyebb, minthogy ezek a kivándorlók mind gyakorlott gyári munkások vagy tapasztalattal bíró földmivések, kiknek hiányzó munkaerejét újonnan bevándorolt járattalan elemekkel kell pótolni.

Franciaország.

(France.)

A francia villamosipar fejlődése.

A francia villamosipar születése 1881-re esik, mégpedig az azévi párisi nemzetközi villamosipari kiállítással kapcsolatban. De a városi villamos vasutaktól és néhány ipari áramfejlesztőteleptől eltekintve, ez az ipar a háborúig igen lassan fejlődött. Mikor a háború alatt a németek a francia szénbányák nagy részét elfoglalták, más bányákat pedig a német hadsereg jóformán használhatatlanná tett, pótlásról kellett gondoskodni. Ekkor merült fel a terv a francia vízierők megfelelő kihasználására, mely azóta testet öltött és melynek kivitele mind jobban előrehalad.

A modern francia villamosipar három feladatot tűzött maga elé: a vízierők kihasználását, a magasfeszültségű hálózat kiépítését, a vidék villamosítását.

Ezek a törekvések 1922 óta, de különösen az 1923. évi Ruhr-megszállással kapcsolatos szénkrízis óta, rohamosan fejlődnek.

Franciaország víziereje kb. 10 millió lóerőre becsülhető. Ebből az erőtelepek 1921-ben 1,447.750 kilowatt energiát termeltek, 1923 végén pedig már 2,647.000-et, vagyis 3,650.000 lóerőt.

Az erőhálózat hossza 1921-ben 22.500 km. volt, 1923 végén már 70.000 km.; ekkor már 24 millió embert tudtak villamos árammal ellátni.

A tőkebefektetés 1923 végén 3¹/₂ milliárd frankra rúgott, ebből 2.1 milliárd részvény, 1.4 milliárd kötvény.

Legalább 20 üzemnek teljesítőképessége 20.000 lóerő, 5-é pedig több mint 40.000. Külön megemlítendő a comines-i, mely 120.000 kilowatt, a st.-ouen-i, mely 350.000 kilowatt és a genneviliers-i, mely 320.000 kilowatt teljesítményre lesz fejlesztve.

Az erőelosztó hálózatot — tekintettel a nagyobb távolságokkal egybekötött energia-

veszteségekre — a priori nagyobb feszültségű árammal kellett ellátni. E tekintetben az 1921. évi július 19-iki törvény adta meg a szükséges technikai útmutatást.

A jelenlegi hálózatok közül említésre méltók: Département du Nord (állami) 45.000 Volt-feszültséggel, a lyon-i középfranciaországi hálózat 120.000 Volt feszültséggel és az elzászi 90.000 Volt-tal. Befejezés előtt áll a Páris—Lyon Méditerranée vasútvonalnak, az államvasutak orléans-i körletének és a délfanciaországi együttes hálózatnak (8800 km. hosszú) villamosítása. Ezen munka költségei 5 milliárd frankra rúgnak, ebből 1.8 milliárd az erőtelepekre, 1.4 milliárd a vonalakra és 1.8 milliárd a mozdonyokra esik.

A jelenleg szolgálatban levő hálózat kb. 9000 km., ebből 5000 km. 90.000 Volt-feszültségig, a többi 150.000 Volt-ig van berendezve.

Nem ilyen jól sikerült a vidék elektrizálása. A konzervatív francia nép nem vette igénybe kellő mértékben az új erőforrást, úgyhogy a villamosenergia ára oly magas, hogy vagy nem lehet megfizetni, vagy pedig a közönség az itt nagyon kedvelt házi erőfejlesztőgépeket használja. Ez okból 1923 augusztus 2-án törvényt hoztak, mely az államot felhatalmazza, hogy a községeknek hosszúlejárátú, nagyobb összegű kölcsönöket adhasson. Ennek folytán a villamos árammal ellátott községek száma 4000-ról (1913) 8200-ra (1922 vége) és 10.200-ra (1923 vége) emelkedett. De Franciaország teljes villamosítása a szakemberek számítása szerint 20 éven belül alig lesz eszközölhető, így is minden lakosnak 150—200 frank áldozatot kell hozni.

A villamosipar igen meg van elégedve helyzetével. Körülbelül 60.000 munkást foglalkoztat, gyártmányainak értéke 193 millióról (1913) 1.5 milliárdra emelkedett.

Törökország.

Turquie.

A dohányegyedárúsági szerződés felbontása.

E hónap elején a török kormány értesítette a Régie Cointeressée des Tabacs de la Turquie igazgatóságát, hogy a Társasággal a dohánymonopóliumra vonatkozólag megkötött szerződést jövő évi március 1-től kezdődőleg felmondja.

A dohány Törökországban tudvalevőleg a Dette Publiquenak átadott hat jövedelem közé tartozott. Ez a hat főjövédék (só-, dohány-, bélyeg-, alkohol-adó, halásznai adó és selyem-dézma) annak idején az ú. n. Muharrem-dekrétumban lett az államadósság javára elzálogosítva.

A dohánymonopóliumot jelenleg bérlő társaság szerződését az akkori török kormánnyal 1913-ban kötötte meg és pedig 1914 április 1-től kezdve 15 évi érvénnyel, tehát 1929 március végéig. A jelenlegi török kormány azonban tudvalevőleg azt az álláspontot képviseli, hogy az előző kormányok által kötött szerződések őt nem kötik és a lausannei béke alapján megkívánja, hogy a koncessziók tárgyában a vállalatok újabb tárgyalásokat kezdjenek. Ezeken a tárgyalásokon a Régie részéről a Párisban székelő E. Weyl administrateur délégué és Jean Berriat itteni vezérigazgató jelentek meg Añgórában és sikerült 1923 június 13-án egyezményt létesíteniök, ami ugyan inkább a kormány részére előnyös, de a társaság részvényeseinek legfőbb érdekeit is megvédi. Ez az eredmény annál is inkább értékelendő, minthogy a Régie szerződését a régi török parlament soha el nem ismerte, s ez a parlament elé nem is került, mert az akkori kormányok a szerződés visszautasításától féltek.

A Régie tudvalevőleg annak idején a Dette Publique közreműködésével három csoportból alakult (egy párisi, a Banque Ottomane, egy bécsi, a Kreditanstalt és egy berlini, a Bleichröder cég vezetésével). A lausannei békeszerződés megkötése után a német és az osztrák érdekeltségek részvényei is francia kézre kerültek, úgyhogy ma a Törökországban levő kb. 25% részvény kivételével minden részvény a francia csoport kezében van.

A kormány és a Régie között 1923. év júniusában kötött egyezménynek legfőbb pontja, amely a Régie további sorsára nézve igen nagy jelentőséggel bír, biztosítja a kormány javára a felmondás jogát, még pedig minden pénzügyi évtől, tehát már ezévi március 1-től kezdődőleg. A felmondásnak legalább 3 hó-

nappal előbb (tehát november végéig) kell megtörténnie. Ebben az egyezményben minden kérdés rendeztetett, úgyhogy ma a kormány és a Régie között függő kérdés nincsen, a részvényesekre nézve pedig különösen előnyös az a pont, melyben a kormány nemcsak kötelezi magát a Régiétől annak idején felvett 1.5 millió tgs kölcsön visszafizetésére, de a fizetés módozatait is megállapítja.

A kormány felmondása folytán jövő év március 1-én a Társaságnak Törökországban élvezett jogai automatikusan megszűnnek. Az egyezmény az átadás módozataira vonatkozó részletes megállapodásokat tartalmazza.

Ezek szerint a kormány kötelezi magát arra, hogy a Társaság tőkéjét (Capital Social), azaz 40 millió francia frankot készpénzben legkésőbb március hó 1-ig visszafizeti. Ezzel szemben a kormány tulajdonává lesz mindaz, amit a Régie Törökországban bír, tehát a gyárak, épületek, raktárak és az azokban levő egész dohánylevél-készlet. A Társaság tartalékjai természetesen nem kerülnek a kormány birtokába, hanem ezek a részvényeseket illetik meg.

Törökországban már a mult évi egyezmény megkötése idején erős áramlat volt a Társasággal kötött szerződés azonnali felmondására és hogy ez annak idején azonnal nem történt meg. csak annak tulajdonítható, hogy a nemzetgyűlésen a dohánymonopólium további igazgatására nézve nem tudtak megállapodni.

A kormány szándéka kétségtelenül az, hogy a monopóliumot államigazgatásba veszi át és hogy a júniusi egyezményben szerzett jogával élve, azt váratlanul felmondta, azt mutatja, hogy ezt a megoldást rövidesen végre is akarja hajtani. A nemzetgyűlésben azonban az állami monopólium híveivel szemben majdnem azonos számmal vannak azok, akik az ú. n. banderole systemet kívánják. Tudvalevőleg a Régie előtt Törökországban ez a system volt elfogadva s annak lényege abban állott, hogy a dohányneműgyártás teljesen szabad volt, azonban a gyártmányok forgalomba hozatal előtt kis papírszalaggal lettek ellátva (banderole), amelyek az adó behajtására szolgáltak. Annakidején a vonatkozó hosszas viták úgy értek véget, hogy a kormány megbízást kapott a kérdés további tanulmányozására.

Abban a hivatalos átiratban, melyben a kormány a Régiét a felmondásról értesíti, egyúttal közli azt is, hogy fenntartja magá-

nak azt, hogy esetleg a gyártás funkcióit, amennyiben azt jónak látja, ideiglenesen vagy végleg egy magánvállalkozásnak átadja. Ebben a megjegyzésben a Régie-re nézve egy utolsó lehetőség foglaltatik, mert nincs kizárva, hogy az a csoport, mely a feloszlani készülő Régie-ben ma döntő szereppel bír, újra megkaphatja legalább a dohánygyártás teendőinek ellátását.

A Régie egyelőre tudomásul vette a fentieket, de kétségtelen, hogy az igazgató-tanács a rendelkezésére álló egész apparátussal azon dolgozik, hogy a megállapítandó állami monopóliumnak magánvállalkozásra bízott funkcióit meg tudja szerezni.

Amennyiben az állam az adminisztrációt átveszi, az igazgatótanács létjogosultsága természetesen megszűnik, a Régie igen nagy személyzetére nézve azonban annál nagyobb jelentőséggel bír, vajjon a személyzetet a kormány az újonnan alapítandó állami monopólium részére átveszi-e. Minthogy a Régie-nél a török és mohamedán személyzet létszáma az utóbbi időben már amúgy is túlnyomó volt és jelenleg az egész

személyzetnek kb. 86%-át teszi ki, kétségtelen, hogy ezek nagy többsége át lesz véve, teljesen bizonytalan azonban a nem mohamedánok sorsa.

Egyelőre nem ismeretes még a Dette Publique állásfoglalása. A kormány annak idején a Dette Publique-vel kapcsolatban levő vállalatoknak azt az utasítást adta, hogy jövedelmeiket közvetlenül a pénzügyminisztériumnak szolgáltatassák be. A Dette jövedelmeinek ilyen elvonása ellen óvást emelt, úgyszintén az ellen is, hogy a neki alárendelt vállalatok a kormánnyal az ő megkérdezése nélkül közvetlenül tárgyaljanak. Bejelentette óvását a Régie és a kormány közötti júniusi egyezmény megkötése alkalmával is, minthogy ez is a Dette megkérdezése nélkül jött létre. A Dette és a kormány közötti függő kérdések eldöntése a lausannei béke ratifikálása után kezdődő tárgyalásokon fog megtörténni. Ezen tárgyalások főpontja a Dette szelvényei fizetési módozatainak megállapítása lesz és az eddigi diszpozíciók szerint ezek a tárgyalások Párisban fognak lefolyni.

Jugoszlávia.

Jougoslavie.

Mezőgazdasági helyzetjelentés.

A búzával bevetett terület az 1923. évi 1.623.982 h-ral szemben 1924-ben 1.688.337 hektárt tett ki. A megművelt terület emelkedése dacára a búzatermés nem volt olyan bőséges mint a múlt évben; minthogy az idei termés kb. csak 14,500.000 q lesz.

A fogyasztást 13 millió q-ra becsülve, a búzából kivitelre rendelkezésre álló többlet kb. 15.000 vagónt fog kitenni, nem számítva még a múlt évből fennmaradt, nem éppen jelentéktelen készleteket.

A rozshozam kb. 1,400.000 q lesz, amiből 140 vagón kerülhet kivitelre.

Az árpából kivitel alá eső mennyiség 1660 vagónra becsülhető.

A zabtermelés 2,832.378 q volt s abból kb. 700 vagón lesz exportálható.

A minden oldalról érkező jelentések szerint a *tengeri* termés egyike lesz a legutóbbi évek legjobb termésének. Kb. 24.200 vagón lesz kivihető.

A cukorrépa-területek ez évben 26.406 hektárról 55.000-re gyarapodtak. A hozam kb. 88.000 vagónt fog kitenni, vagyis kb. 924.000 q cukrot, ha a 100 kg cukorrépából nyerhető

cukrot 10,5 kg-ban számítjuk. A hazai fogyasztást 7500 vagónra becsülve, a kivitelre szánt többlet 2000 vagónra tehető.

A dohány-, kumló-, kender- és babtermés végleges adatai még nincsenek megállapítva, de a termés így is kitűnőnek minősíthető.

A gyümölcs- és bortermés nem volt kedvező. A szilvahozam csupán 75%-át teszi ki a múlt évinek. Szerbia délnyugati részén az alma-termés is kedvezőtlen volt. A szőlők helyzete valamivel kedvezőbb; az esőzések, a dér és a cryptogamus betegségek azonban azokban is jelentékeny károkat okoztak. A múlt évihez képest 25% hozamcsökkenés várható.

Az idei szilvatermésből kivitelre kerülő mennyiség nem fogja meghaladni az 1000 vagónt.

A S. H. S. állam állatállománya 1924 január 1-én a következő volt:

	1924.	1923.
Ló	1,062.893 drb	1,034.139 drb
Szarvasmarha	3,869.985 "	4,053.115 "
Sertés	2,496.723 "	2,577.704 "
Juh	7,639.257 "	7,542.110 "
Kecske	1,730.204 "	1,681.219 "
Baromfi	14,195.968 "	13,153.670 "

A Magyar Statisztikai Társaság működése.

Activité de la Société Hongroise de Statistique.

A la Séance de la Société Hongroise de Statistique ayant eu lieu le 31 octobre dernier M. Charles Ihrig, membre actif, a tenu sa conférence inaugurale sur les „Tâches de la statistique des associations coopératives“. La conférence a présenté une image claire du développement de la statistique des associations coopératives. Après laquelle M. Ladislav de Buday, président, MM. Charles Goldziher et Théodore Saile membres actifs ont fait des observations sur la question. M. Ladislav de Buday a attiré l'attention sur le fait, que les associations coopératives sont en possession, outre les données statistiques de l'association coopérative proprement dite, de beaucoup de chiffres très intéressants rentrant principalement dans le domaine de la statistique du trafic intérieur. En conséquence cette statistique serait propre à fournir les chiffres qui ne peuvent pas être procurés des personnes privées. M. Goldziher observe, qu'il serait d'une utilité particulière à démontrer par la statistique des associations coopératives les divergences provoquées par la qualité différente de la formation des sociétés anonymes et des associations coopératives. Le susdit membre a démontré p. ex. les divergences causées dans le terrain de l'assurance par la forme des sociétés anonymes et des associations coopératives; sur la base de la statistique on peut tirer des conclusions intéressantes même d'autres relations de la vie économique.

A la Séance de la Société, ayant eu lieu le 11 novembre courant, M. Eugène Gaál membre actif a tenu sa conférence inaugurale sur la „Nouvelle formation des mouvements migratoires dans le monde entier“. Il a traité la cause, les genres et les chiffres des migrations, s'occupant également de la formation probable des migrations et de la tâche de la politique de l'émigration. Sur la base des données du Bureau International du Travail de Genève et d'autres données recueillies avec beaucoup de soins, il a éclairci la grande propagation des migrations du temps actuel qui dépassent déjà les anciens migrations des peuples. Suivant ces chiffres, 13.6 millions de personnes ont participé au mouvement migratoire pendant les années de 1920 à 1923, dont 4 millions à peu près furent émigrants d'outre-mer. Traitant à fond également la situation hongroise, il pouvait établir que tandis que les maladies populaires totales n'ont pour effet que l'infirmité de la Nation, l'émigration lui fait perdre, pour ainsi dire, le

sang. Il a attiré l'attention sur le mouvement migratoire effrayant de la population hongroise des territoires détachés. M. Ladislav de Buday président et M. Théodore Saile ont fait part de leurs observations sur la question.

Distinction. M. Ladislav de Buday le président de la Société hongroise de statistique a été nommé membre actif par l'Institut International de Statistique par le scrutin clos le 17 septembre de l'année en cours et membre correspondant par la Société de Statistique de la Suisse le 17 octobre.

A Magyar Statisztikai Társaság folyó évi október hó 31-én tartott előadói ülésén Ihrig Károly rendes tag „A szövetkezeti statisztika feladatai“ címen tartotta meg székfoglaló előadását. Az előadás átfogó képet nyújtott a szövetkezeti statisztika kiépítéséről. Az előadáshoz Buday László elnök, Goldziher Károly és Saile Tivadar r. tagok szóltak hozzá. Buday László felhívta a figyelmet arra, hogy a szövetkezetek a szoros értelemben vett szövetkezeti statisztikai adatokon kívül számos más, főként a belforgalmi statisztika körébe tartozó, igen értékes adatok birtokában vannak. A szövetkezeti statisztikát tehát egyúttal arra is fel lehetne használni, hogy ezeket az adatokat, amelyek magánosoktól nehezebben kaphatók meg, megszerezzük. Goldziher Károly rámutatott arra, hogy a szövetkezeti statisztika fel tudná tárni azokat a különbségeket, amelyeket a részvénytársasági és a szövetkezeti alakulás különböző volta idéz elő. Szólv például kimutatta, hogy a biztosítás terén milyen különbségeket okoz a részvénytársasági és szövetkezeti forma; statisztikai alapon a gazdasági élet más vonatkozásaiban is érdekes következtetéseket lehetne levonni.

A Társaság folyó évi november hó 11-én tartott ülésén Gaál Jenő rendes tag foglalt székelt „A vándormozgalmak újabb alakulása világszerte“ című nagyérdekű előadásával, mely a vándorlások okainak, fajainak és számszerű adatainak ismertetésén kívül a vándorlások várható alakulásával és a kivándorlási politika feladataival is foglalkozott. A mai vándormozgalmaknak a régi népvándorlásokat is meghaladó méreteit a genfi Nemzetközi Munkaügyi Hivatal adatai s más, nagy fáradsággal gyűjtött adatok alapján világította meg. Ezen

adatok szerint az 1920—23. évek alatt összesen 13,6 millió egyén vett részt a vándor-mozgalomban, ebből tengerentúli kivándorló mintegy 4 millió volt. Behatóan foglalkozott a magyar viszonyokkal is s megállapította, hogy míg az összes népbetegségek csak a nemzet sorvadását idézik elő, addig a kivándorlás valósággal a nemzet elvérzését jelenti. Fölhívta a figyelmet a megszállott területeken

élő magyarság vándorlásának ijesztő méreteire. Az előadáshoz *Buday László* elnök és *Saile Tivadar* szóltak hozzá.

Kitüntetés. *Buday László* dr.-t, a *Magyar Statisztikai Társaság* elnökét, a *Nemzetközi Statisztikai Intézet* az ez évi szeptember hó 17-én lezárt szavazással rendes, a *Svájci Statisztikai Társaság* pedig október hó 17-én levelező tagjává választotta.

Hírek az értékmegállapítóbizottság köréből.

Nouvelles de la Commission hongroise des valeurs de la statistique du commerce extérieur.

Címadoományozás. Az értékmegállapítóbizottság tagjai közül Kormányzó Úr Öfömlétsága a m. kir. miniszterelnök előterjesztésére dr. *Burchard-Béla*váry Andornak, a Pésti Hengermalom társaság igazgatójának, *Demkó-Belánszky* Dezsőnek, a budapesti állatvásárpénztár részvénytársaság vezérigazgatójának, *Klősz Pálnak*, a *Klősz György és Fia* térképészeti és könyvnyomdai műintézet tulajdonosának, *László Sándornak*, a *Hofherr-Schranz & Clayton-Shuttleworth* részvénytársaság igazgatójának, *Leiner Zsigmond*nak, a *Leiner Fülöp és Fiai* enyvgyár főnökének, máriabesnyői *Ország Róbert*nek, az Angol-magyar bank részvénytársaság ügyvezető igazgatójának, *Szüllő Árpádnak*, a *Ganz és Társa—Danubius* gép-, vagon- és hajógyár részvénytársaság igazgatójának és *Vágó József*nek, a Magyar leszámítoló és pénzváltóbank igazgatóhelyettesének, a m. kir. kormányfőtanácsosi címet adományozta.

Kinevezés. A kereskedelemügyi miniszter úr folyó évi október hó 2-án a következő szakértőket kereskedelmi tanácsosi címet viselő bizottsági tagokká nevezte ki: *Brauch* Ferencet, a *Brauch* húsiipari részvénytársaság igazgatóját, *Kohn* Albertet, a *Kisbérfüzitői egyesült gyári részvénytársaság* igazgatóját, *Konrád* Frigyest, a *Grammofon* részvénytársaság igazgatóját, *Konta* József Ferencet, a *Konta*

és *Kaloszék* rőfös-, szövött- és rövidárúkereskedés társtulajdonosát, *Könyves Árpádot*, az *Agrária* szőlőtelepítő részvénytársaság ügyvezető igazgatóját, *Leicht* Zsigmondot, a Magyar élelmiszerszállító és árúkereskedelmi részvénytársaság igazgatóját, *Mátrai* Antalt, a *Mátrai* Antal és *Társaság* részvénytársaság ügyvezető igazgatóját, *Mátyás* Jenőt, a *Rimamurány-salgótarjani* vasmű részvénytársaság igazgatóját, dr. *Müller* Pált az *Újlaki* tégl- és mészegető részvénytársaság igazgatóját, *Nagel* Marcellt, a *Nagel* Adolf ponyva- és zsákkölesző intézet tulajdonosát, *Pirkner* Konrádot, a *Pirkner és Greinitz* vaskereskedelmi és ipari részvénytársaság elnökét, *Rudas* Gyula m. kir. kormányfőtanácsost, az Angol-magyar bank részvénytársaság ügyvezető igazgatóját, *Schunda* Károly hangszergyárost és *Teltsch* Árpádot, a *Teltsch* Mór és *Fia* furnirkereskedő cég beltagját.

Halálozás. *Bartos* Ármin, a Magyar Kereskedelmi Csarnok alelnöke, az értékmegállapítóbizottság érdemes tagja meghalt.

Az 1923. évi külkereskedelmi egységértékek megállapítása. Az 1923. évi kérdőívek a bizottság tagjainak és szakértőinek szétküldettek és azoknak legnagyobb része már beérkezett. A bizottság szakosztályai a legközelebb megkezdik az egységértékek megállapító üléseit.

Személyi hírek.

Nouvelles personnelles.

M. le dr. *Alexandre de Dobrovits*, conseiller de section ministérielle, rédacteur de la *Révue Hongroise de Statistique* est parti pour *Genève* afin de participer à la session convoquée par la section d'hygiène de la *Société des Nations*. Le voyage scientifique et les négociations se rapportant à la question traitée sont d'une durée de 4 semaines. Pendant l'absence de M. le dr. *Alexandre de Dobrovits*, M. le dr. *Désiré d'Elekes* est chargé des affaires de remplacement de la rédaction.

Dobrovits Sándor dr., miniszteri osztálytanácsos, a *Magyar Statisztikai Szemle* szerkesztője, a *Nemzetek Szövetsége* egészségügyi osztálya által rendezett közegészségügyi tanulmányon való részvétel végett *Genf*be utazott. A tanulmányút és a vele kapcsolatos tárgyalások körülbelül négy hétig tartanak. A szerkesztői teendők ellátásában *Dobrovits* Sándor dr.-t ez idő alatt *Elekes* Dezső dr. miniszteri fogalmazó helyettesíti.

Magyarország gazdasági jelzőtáblája. — *Tableau économique de la Hongrie.*

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti adatok ¹⁾ <i>Données d'avant guerre</i>	1923	1 9 2 4		
				július <i>juillet</i>	augusztus <i>août</i>	szept. <i>sept.</i>
1. Népmozgalom. — Mouvement de la population.						
Házasságkötések — <i>Mariages</i>	szám <i>nombre</i>	1909—1912. évi átlag <i>moyenne de 1909—1912.</i>	77.023	2.883	3.762	4.944
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	68.000	9.5	4.2	5.5	7.3
Élve szülöttek — <i>Nés-vivants</i>	"	263.000	230.374	18.216	19.282	18.750
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	35.2	28.4	26.8	28.4	27.6
Halálozás — <i>Décès</i>	"	174.000	155.951	13.612	12.237	11.117
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	23.3	19.2	20.0	18.0	16.4
Egy éven aluli elhaltak — <i>Décédés au- dessous d'un an</i>	"	55.000	42.785	3.857	3.642	3.658
100 elveszülöttre esik — <i>Proportion pour 100 âmes</i>	"	20.9	18.6	21.2	18.8	19.5
Gümőkórban elhaltak — <i>Décès causés par la tuberculose</i>	"	27.000	24.265	2.096	1.599	1.307
1000 lélekre esik — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	3.55	2.99	3.1	2.3	1.9
Szaporodás — <i>Accroissement</i>	"	89.000	74.423	4.604	7.045	7.633
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	11.9	9.2	6.8	10.4	11.2
Kivándorolt — <i>Émigrés</i>	"	—	2.951	79	106	113
Visszavándorolt — <i>Rémigrés</i>	"	—	287	48	66	27
2. Munkapiac. — Marché du travail.						
Hatósági munkaközvetítők:						
<i>Offices publics du placement:</i>						
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i>	száma <i>nombre</i>	—	80.331	9.925	8.204	10.501
Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i>	"	—	104.579	13.189	12.751	13.278
100 munkahelyre esett munkakereső <i>Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi</i>	"	—	130.2	132.9	155.0	126.0
Munkaközvetítés — <i>Placements</i>	"	—	51.888	4.765	4.037	4.879
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i>	"	—	64.2	48.0	49.4	46.4
Munkabérek — Salaires:						
<i>salaires horaires en cour.</i>						
Bádogos — <i>Ferblantiers</i>	"	—	—	8.832	9.537	9.237
Asztalos — <i>Menuisiers</i>	"	—	—	8.886	8.611	9.674
Szabó — <i>Tailleurs</i>	"	—	—	8.833	9.181	11.000
Kőműves — <i>Maçons</i>	"	—	—	9.212	10.250	10.875
Napszámos — <i>Journaliers</i>	"	—	—	6.202	6.247	6.956
Gyári munkásnő — <i>Ouvrières des fabr.</i>	"	—	—	3.479	3.673	3.729
Napszámosnő — <i>Journalières</i>	"	—	—	4.976	5.896	5.535
3. Termelés. — Production.						
Búza — <i>Froment</i>	q	1911/15 évi átl. <i>moyenne de 1911 à 1915</i>	19,950.076	18,426.572	—	13,712.924
Rozs — <i>Seigle</i>	"	8,042.139	7,944.139	—	—	5,806.221
Árpa — <i>Orge</i>	"	7,141.212	5,937.613	—	—	3,254.377
Zab — <i>Avoine</i>	"	4,404.705	3,985.575	—	*)	2,485.783
Tengeri — <i>Mais</i>	"	15,055.696	12,509.418	—	—	20,343.400
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	19,458.893	13,342.276	—	—	19,128.476
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	"	15,019.512	8,635.888	—	—	14,268.628
Bor (mustterm.) — <i>Vin (production de moût)</i>	hl	1,997.622	4,696.560	—	—	—
Kőszén — <i>Houille</i>	q	8,060.857	6,786.436	648.314	673.208	—
Barnaszén — <i>Lignite</i>	"	54,525.932	62,246.767	4,941.419	4,475.175	—
Szesz ²⁾ — <i>Alcool</i> ²⁾	hl	—	238.856	1.997	2.644	—
Cukor (nyerscukorértékben) ²⁾ — <i>Sucre (en valeur de sucre brut)</i> ²⁾	q	2,758.927	818.820	3.900	2.190	—

¹⁾ Az adatok Magyarország mai területére vonatkoznak. — *Les données se rapportent au territoire actuel de la Hongrie.*
²⁾ A feltüntetett évvel végződő gazdasági év adatai. — *Données de la campagne se terminant avec l'année indiquée.* — *) A m. kir. földmív. min. 1924 szept. 3-án kiadott termésbecslés jelentése szerint. — *Suivant le rapport sur l'état des cultures du ministère roy. hongr. de l'Agriculture publié le 3 sept. 1924.*

(folytatás — suite)

M e g n e v e z é s <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti ad. <i>Données d'avant guerre</i>	1923 december 31 <i>31 décembre</i>	1 9 2 4		
				aug. 31 <i>31 août</i>	szept. 30 <i>30 sept.</i>	október 31 <i>31 octobre</i>
4. Pénz és hitel. — Monnaie et crédit.		1913				
A korona zürichi árfolyama — <i>Cours du change de la couronne à Zurich</i>	100K=sv. fr. 100 cour.= francs suiss. 1 sv.fr.=kor. 1 fr. suiss.= cour.	105.01	0.0305	0.00695	0.0068	0.0068
Postatakarékpénztári betétálladék — <i>Effectif des dépôts dans la caisse d'épargne postale</i>	millió kor. — millions de cour.	—	104.699	1,176.305	1,243.392	—
Csődök ¹⁾ — <i>Faillites</i> ¹⁾	száma nombre	—	15	5	6	2
Magyar Nemzeti Bank: — Banque Nationale de Hongrie: Érckészlet — <i>Encaisse métal.</i> : (arany, ezüst, devizák és valuták — <i>or, argent, devises et valeurs</i>)	millió kor. millions de cour.	—	—	1,846.387	1,939.865	2,175.352
Leszámitolt váltók, közraktári jegyek és értékpapírok — <i>Traites, warrants et titres escompt.</i>	"	—	—	1,438.454	1,756.636	1,872.385
Jegyforg. — <i>Billets en circul.</i>	"	—	—	3,659.757	4,115.925	4,635.090
Kamatláb — <i>Taux en banque</i>	%	—	—	10	12.5	12.5
Nagykereskedelmi indexszám — <i>Nombre-indice des prix de gros</i>	száma nombre	1	7.915	22.420	22.366	22.852

¹⁾ Egész évi, illetve havi adatok. — *Données de l'année resp. du mois entiers.*

Népmozgalmi adataink folyó év első kilenc hónapjában erős kilengéseket mutatnak.

A házasságkötéseknél a minimumot tudvalevőleg a nyári hónapok mutatják, ez év júniusában azonban ez a minimum már szokatlan alacsonyra szállt alá (4.2‰). A születési arány a múlt év első hónapjaiban még állandóan 30 körül mozgott, a folyó évben azonban még egyetlen hónapban sem érte el a 29-et sem, júniusban pedig aggasztóan alacsonyra hanyatlott (23.3‰). Az első kilenc hónap népmozgalmi eredményeit azonban még kedvezőtlenebbé teszi az a körülmény, hogy a halandósági arányszám általában jóval magasabb szinten mozgott, mint az előző években. Míg pl. múlt évben 17.5, illetve 22.7‰ voltak a halálzási arány szélső határai, addig a folyó évben a minimumot és a maximumot 16.4‰, illetve 28.1‰ (!) képviseli. Népmozgalmunk végső mérlege, mely a természetes szaporodásban fejeződik ki, a mondottak alapján igen kedvezőtlen képet mutat. Márciustól kezdve júniusig bezárólag a szaporodás csaknem stagnálni látszik s márciusban — a régi járványos esztendőket kivéve — soha nem tapasztalt alacsonymérvű volt (0.6‰). A szaporodás számszerint 16.426-tal volt

kevesebb, mint az elmúlt év megfelelő időszakában.

Az egy éven aluli elhaltak összes száma ugyan valamivel kisebb volt, mint a múlt év első kilenc hónapjában, a maximumot (4500) azonban szintén ez évben látjuk, március hónapban, mellyel valószínűleg összefüggésben van ugyanezen hónapban mutatkozó rendkívüli magas halálzási arány. A gümökórban elhaltak száma az utolsó két hó folyamán csökkenést mutat, javulási tendenciának következtetésére azonban e rövid időszak adatai természetesen még nem nyújtanak elégséges alapot.

A munkapiacnak az a területe, melyre a hatósági munkaközvetítés tevékenysége kiterjed, nem mutat lényegesebb változást; szeptemberben azonban a munkahelyeknek a munkakeresőkénél nagyobb mértékű növekedése folytán némi javulás mutatkozik, a közvetítések aránya azonban még mindig nem kielégítő. Az időközben beérkezett októberi kimutatás szerint a munkakeresőknek a munkahelyekhez viszonyított aránya ismét rosszabbodott s 126-ról 149-re ment fel. A munkaközvetítőknél bejelentett üres helyeknél felajánlott munkabérek havi átlagát szeptemberig jelző táblánkban közöljük; októberrel az alábbi adataink vannak:

(folytatás — suite)

Árú megnevezés <i>Désignation des marchandises</i>	Mennyiségi egység <i>Unité de mesure</i>	1923			1924			1923			1924		
		augusztus — août			szeptember — septembre			jan.—szept.—janv.—sept.					
		mennyiség q vagy drb — quantité en q ou en pièces	érték ezer ar. k — valeur en mille couronnes or		mennyiség q vagy drb — quantité en q ou en pièces	érték ezer ar. k — valeur en mille couronnes or		mennyiség q v. drb — quantité en q ou en pièces	érték ezer ar. k — valeur en mille couronnes or				
5. Külkereskedelmi forg. Commerce extérieur.													
Behozatal összesen — Importation en total	drb piéc. q	4 345	22.397		9.342	43.809		151 256	169.456				
		2,991.457	3,574.455	54 126.8	3,501.459	3,853.404	62.061.4	28293040	32,135.316	473852.0			
Kivitel összesen — Exportation en total	drb piéc. q	171.733	120.586		155.795	157.593		772 224	808.924				
		1,054.459	1,205.155	34.544.5	1,167.471	1,565.616	57.554.1	7,172.756	11,228.078	372593.3			
Fontosabb behozatali cikkek: Principaux articles d'importation :													
Pamutzövet — <i>Tissus de coton</i>	q	3.342	13.193	10.862.0	3.107	11.016	8.839.7	54.420	75.540	61.727.6			
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	"	1,674.655	2,308.151	5.468.4	2,612.765	2,270.883	6.138.4	15266674	17,493.579	51.142.4			
Gyapjúszövet — <i>Tissus de laine</i>	"	2.208	5.229	7.551.1	1.908	5.166	6.960.4	17.122	28.661	40.887.0			
Szén — <i>Charbon</i>	"	558.107	535.979	2.292.5	214.825	744.447	3.038.1	6,752.089	7,472.165	32.973.5			
Pamutfonál és cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	"	4.193	5.326	2.543.1	3.146	8.641	3.865.5	34.160	51.033	25.259.2			
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	14.905	15.175	2.239.2	7.263	15.396	2.806.9	96.353	151.573	24.091.1			
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	"	1.055	1.658	1.788.0	1.143	2.000	1.935.1	11.859	15.483	16.468.3			
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	307	2.181	2.140.9	877	2.630	2.174.5	4.305	13.739	13.198.6			
Papiros és papirosárúk — <i>Papier et articles de papier</i>	"	29.899	21.080	923.2	22.995	31.539	1.244.5	269.210	275.120	12.463.3			
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	"	89.405	106.486	1.562.2	78.157	119.235.	1.615.2	572.243	655.652	9.737.7			
Vegyész. segédanyag és term. — <i>Subst. auxil. chimiques</i>	"	33.646	34.201	848.7	43.191	39.081	916.8	233.068	282.977	9.266.2			
Nyers fémek — <i>Métaux bruts</i>	"	9.431	2.786	416.3	5.270	4.863	550.5	69.774	64.671	8.807.0			
Személysz. autók — <i>Automobiles pour pers.</i>	db	22	64	588.8	17	94	864.8	147	769	7.074.8			
Nyers dohány — <i>Tobacs bruts</i>	q	4.604	1.348	279.8	3.402	2.579	932.2	12.765	15.872	6.673.4			
Kátrányszínek — <i>Couleurs aniliques</i>	"	301	118	153.4	44	278	361.4	3.491	5.084	6.586.3			
Selyem- és félselyemszöv. — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	"	70	155	730.8	62	159	763.4	662	1.344	6.354.9			
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	1.504	1.156	232.5	922	2.245	537.1	11.406	30.937	6.163.1			
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	"	1.690	1.042	169.2	2.046	1.870	369.8	21.562	22.910	6.084.5			
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	11.120	7.266	562.5	8.646	6.673	535.6	102.205	99.258	5.961.9			
Kötöttárúk pamutból — <i>Articles tricotés de coton</i>	"	55	526	855.2	116	431	692.8	2.371	2.564	4.964.0			
Rizs, hántolt — <i>Riz mondé</i>	"	15.443	26.248	1.076.9	28.259	26.359	1.116.7	95.635	117.613	4.929.5			
Cipészárú, bőrből — <i>Chaussures en peau</i>	"	36	260	442.0	127	233	396.1	2.606	2.878	4.771.3			
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferrailles</i>	"	44.668	18.197	278.1	43.145	36.660	485.5	368.050	299.178	4.685.6			
Disznózsír — <i>Saindoux</i>	"	4.680	252	35.8	7.874	—	—	44.844	28.827	4.501.1			
Vasérc — <i>Minerais de fer</i>	"	124.195	136.011	375.4	143.981	53.297	147.1	1,158.843	1,598.386	4.411.5			
Üveg és üvegárúk — <i>Verres et verreries</i>	"	8.737	7.970	337.3	7.923	10.527	499.2	76.001	80.755	3.910.7			
Technikai zsiradékok — <i>Graisses techniques</i>	"	4.249	2.894	299.3	3.681	4.124	441.0	36.018	34.257	3.487.9			
Vasfélgyártmányok — <i>Produits mi-fabriqués de fer</i>	"	9.218	8.297	244.4	13.827	3.891	128.9	232.016	148.105	3.448.8			
Nyers juta — <i>Jute brute</i>	"	8.512	632	38.5	881	4.148	251.2	28.870	52.695	3.168.8			

(folytatás — suite)

Árú megnevezés <i>Désignation des marchandises</i>	Mennyiségi egység <i>Unité de mesure</i>	1923			1924			1923			1924		
		augusztus — août			szeptember — septembre			jan.—szept.—janv.—sept.					
		mennyiség q vagy drb — quantité en q ou en pièces	K érték ezer ar. — valeur en mille couron- nes or		mennyiség q vagy drb — quantité en q ou en pièces	K érték ezer ar. — valeur en mille couron- nes or		mennyiség q v. drb — quantité en q ou en pièces	K érték ezer ar. — valeur en mille couron- nes or				
Fontosabb kiviteli cikkek: <i>Principaux articles d'exportation :</i>													
Búzaliszt, rozsliszt, búzadara <i>Farine de froment et de seigle, semoule de froment</i>	q	212.177	128.623	5.648·9	166.555	287.454	13.169·5	1.013.390	1.706.789	62.591·0			
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	"	6.669	6.097	1.932·5	4.876	16.955	5.350·3	89.659	104.242	38.342·7			
Búza — <i>Froment</i>	"	15.009	225.791	6.250·7	227.921	245.356	7.360·7	247.043	1.331.699	33.345·1			
Fogyasztási cukor — <i>Sucre pour la consommation</i>	"	14.287	8.272	370·1	20.475	9.196	478·2	157.600	422.164	22.235·1			
Rozs — <i>Seigle</i>	"	—	75.106	1.802·5	3.945	173.214	4.676·8	5.514	999.250	21.313·7			
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	11.330	14.742	1.170·8	12.969	6.827	792·4	91.225	114.527	12.883·2			
Friss és elkészített hús és kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisses</i>	"	7.080	4.955	1.172·0	5.537	4.770	993·9	67.428	61.375	12.445·3			
Villamos gépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	4.228	3.065	1.406·3	2.721	3.444	1.545·0	23.881	28.196	12.114·0			
Toll — <i>Plumes</i>	"	879	1.076	736·1	975	2.860	1.929·0	12.505	14.487	8.991·1			
Nyers gyapjú — <i>Laine brute</i>	"	13.238	5.076	1.467·3	8.144	7.207	2.244·9	26.868	27.917	8.285·5			
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	"	2.141	1.633	440·0	1.907	2.859	817·5	19.491	27.066	7.394·3			
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	13.217	6.146	547·1	10.026	10.372	847·6	88.545	110.242	6.664·3			
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	3.689	5.208	729·1	3.576	3.231	517·0	27.581	46.989	6.543·3			
Vasúti kocsik — <i>Voitures de chemins de fer</i>	drb	—	52	515·2	—	4	66·5	294	483	6.476·5			
Bab, száraz — <i>Fève, sèche</i>	"	8.824	13.993	433·8	19.573	115.533	4.448·0	89.585	146.877	5.949·6			
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	1.055	273	306·6	712	454	488·7	6.806	4.689	5.205·6			
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	46.784	47.714	807·3	41.226	43.364	695·9	155.965	289.824	4.370·5			
Köszén — <i>Houille</i>	"	226.600	195.650	547·8	203.200	206.800	579·0	1.849.640	1.618.120	4.266·6			
Műselyem — <i>Soie artificielle</i>	"	306	218	381·5	294	524	917·0	2.564	2.323	4.092·5			
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	56.634	45.547	1.156·7	21.352	31.870	847·7	127.311	105.327	3.678·2			
Vegyészeti segédanyagok — <i>Subst. auxiliaires chimiques</i>	"	5.784	20.291	279·8	4.518	12.773	343·4	47.013	112.278	3.452·3			
Zab — <i>Avoine</i>	"	14.548	3.443	65·4	44.614	17.893	406·2	223.539	187.388	3.326·9			
Szesz — <i>Alcool</i>	"	7.293	3.680	206·1	9.362	11.882	665·4	60.714	69.580	3.300·5			
Nyers dohány — <i>Tabacs bruts</i>	"	6.207	—	—	6.079	—	—	25.961	26.339	3.257·6			
Vasfélgyártmányok — <i>Produits mi-fabriqués en fer</i>	"	15.096	6.553	176·1	20.576	18.325	574·9	117.466	120.978	3.256·4			
Bor — <i>Vins</i>	"	15.430	1.272	38·0	16.849	3.457	101·3	127.725	121.392	3.029·8			
Lóhere és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luz.</i>	"	1.251	756	118·9	419	490	75·1	9.377	27.647	2.883·4			
Takarmányliszt — <i>Farine à fourrage</i>	"	18.482	9.579	182·0	14.078	16.394	360·7	85.616	168.314	2.718·1			
Olajos magvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	9.548	10.442	315·5	16.619	7.150	256·2	64.392	79.867	2.358·1			
Kikészített bőr — <i>Cuir prépr.</i>	"	524	538	294·2	470	310	155·3	4.179	3.811	2.346·3			

Férfi

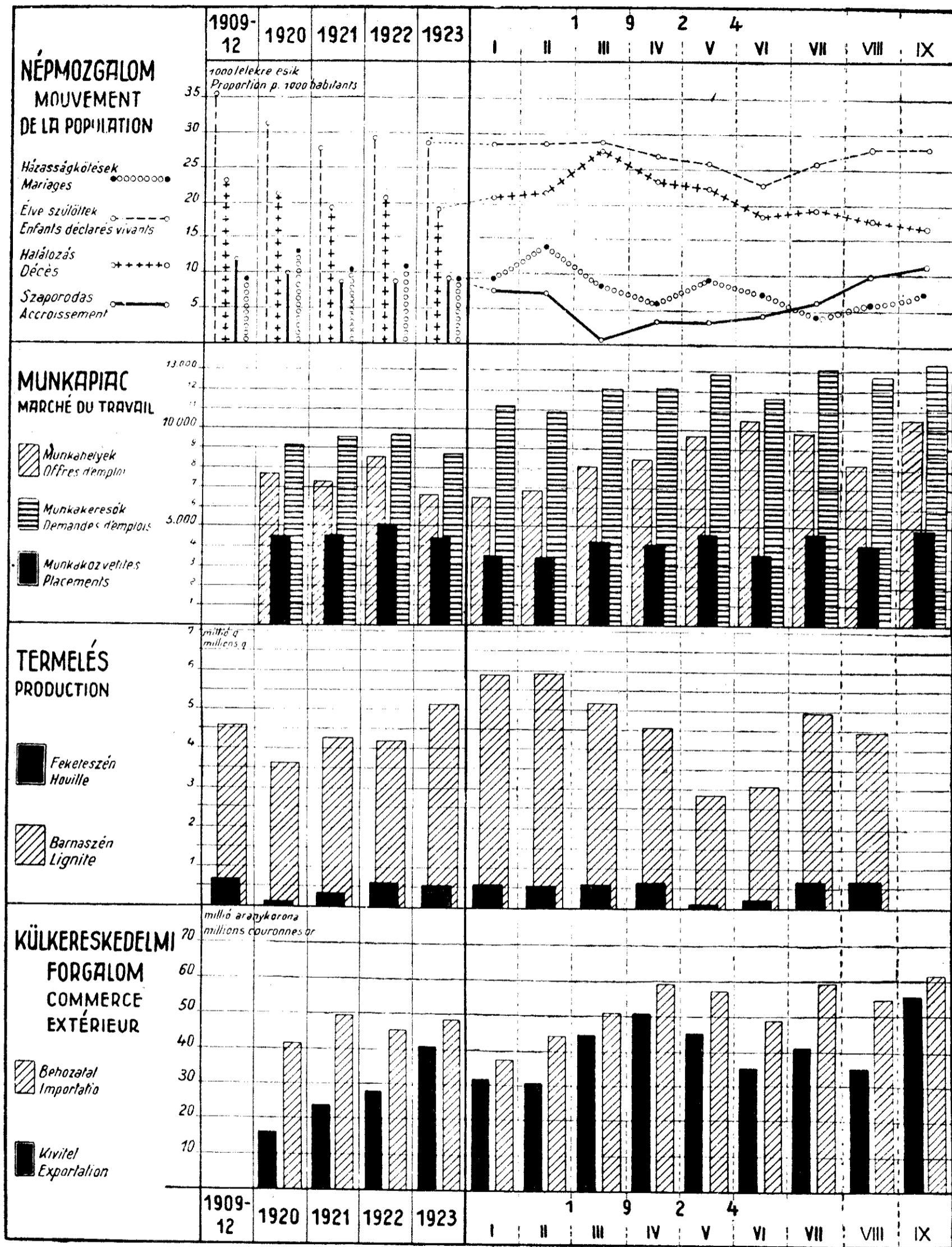
Órabér koronákban
október havában

Bádigos	9.418
Asztalos	9.690
Szabó	10.447
Kőműves	11.625
Napszámos	7.273

Nő

Gyári munkásnő	3.953
Napszámosnő	5.940

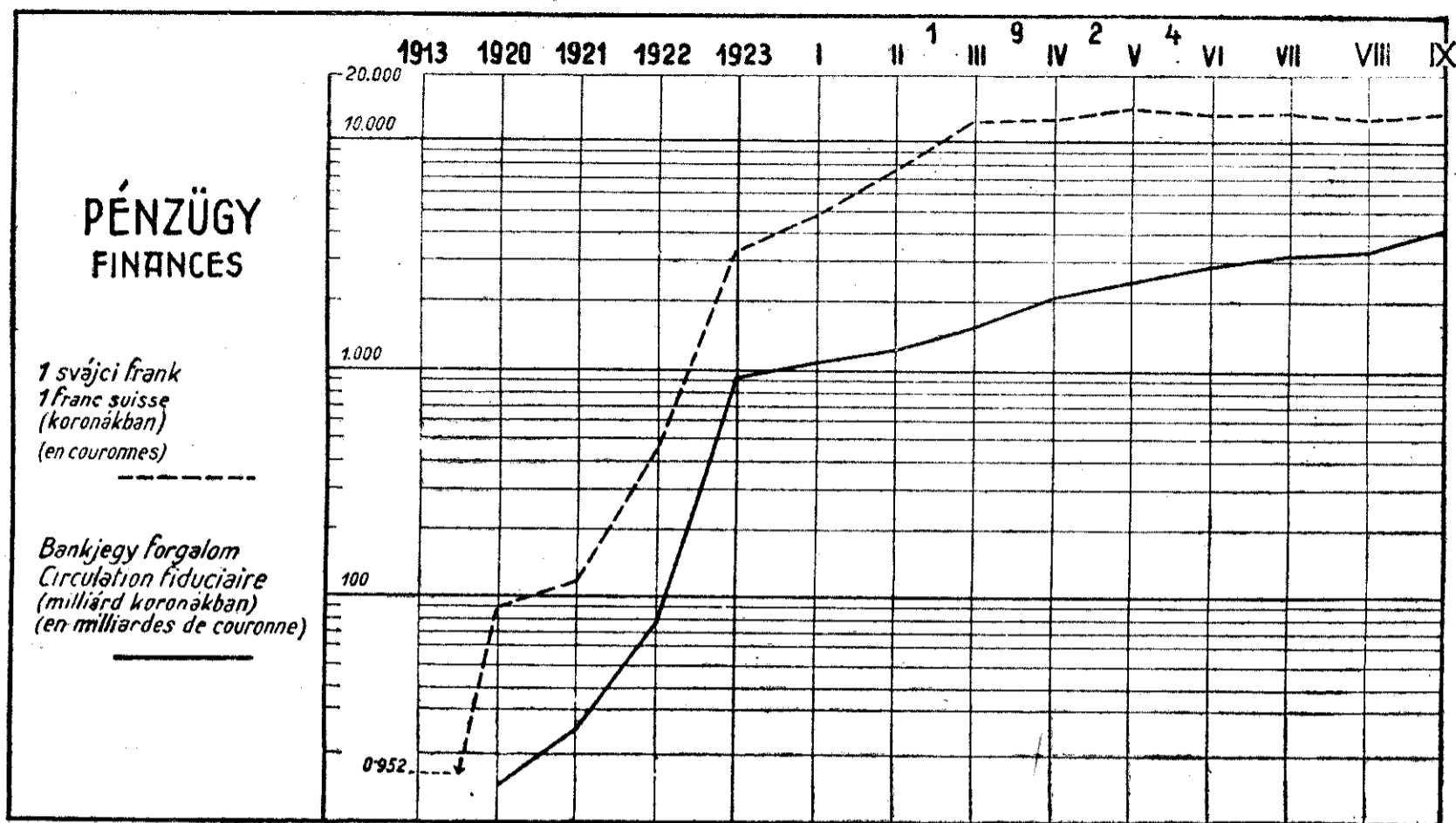
A mezőgazdasági termelési eredmények a legutolsó termésbecslés szerint, különösen a burgonyánál, cukorrépánál s a tengerinél tünetnek fel javulást az előző becsléssel szemben.

Köszétermelésünkre vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a háború előtti termelési színvonalat — normális körülmények között — tartani tudjuk.

Koronánk árfolyama az utóbbi hónapok-

ban megőrizte stabilitását; a koronaérték állandósulásának kísérő jelensége többek közt a takarékbetétálladék növekedése, ami a postatakarékpénztári betéteknél is látható. Az egyéb pénzüzeteknél elhelyezett betétekre vonat-

kozólag utalunk jelen számunk 406—409. oldalain közölt tanulmányra. A pénzügyi állandósulásának másik kísérő jelensége a csődök számának növekedése. A folyó év első 10 hónapjában 49 csődniítés történt, melyeknek több mint fele a korona stabilizációja után következő május, június és július hónapokra esik. Vállalkozási jelleg szerint szeptember és október hónapokban a csődök megszűlése a következő volt:

	szept.	okt.
Hitelvállalat	2	—
Ipari vállalat	1	—
Kereskedelmi vállalat	3	2
Összesen:	6	2

Gazdasági és pénzügyi helyzetünk fokozatos megerősödése mellett a jövőben is számolni

kell a fizetéseképtelenségek kisebb-nagyobb mérvű jelentkezésével, külföldi országokhoz viszonyítottan azonban Magyarországon e tekintetében a helyzet ezideig aránylag még kedvezőnek mondható.

A nagykereskedelmi árindex újabb alakulását Szemlénk 410—416. oldalain ismertetjük. A megélhetési költségek indexe szeptember és október hónapokban az ismertebb magánszámítások szerint következőképp alakult (alap = 1):

Megélhetési indexszámok <i>Nombres-indices du coût de la vie</i>	Szeptember <i>septembre</i>	Október <i>octobre</i>
Közgazdasági Figyelő	16.358	16.394
Szakszervezeti Értesítő	19.469	19.871
Pester Lloyd	21.299	21.222